

НУМИЗМАТИЧАР

Број 34, БЕОГРАД 2016.

YU ISSN 0350-9397

НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ

НУМИЗМАТИЧАР

Број 34/2016.

Главни и одговорни уредник
Бојана БОРИЋ-БРЕШКОВИЋ

Редакција
Милоје ВАСИЋ (*уредник*),
Вујадин ИВАНИШЕВИЋ,
Бојана БОРИЋ-БРЕШКОВИЋ,
Весна РАДИЋ,
Петер КОС,
Ернест ОБЕРЛЕНДЕР-ТАРНОВЕАНУ
Адам ЦРНОБРЊА (*секретар*)

БЕОГРАД 2016.

NATIONAL MUSEUM IN BELGRADE

NUMIZMATIČAR

Volume 34/2016

Editor-in-Chief

Bojana BORIĆ-BREŠKOVIĆ

Editorial board

Miloje VASIĆ (*editor*),

Vujadin IVANIŠEVIĆ,

Bojana BORIĆ-BREŠKOVIĆ,

Vesna RADIĆ,

Peter KOS

Ernest OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU

Adam CRNOBRNJA (*secretary*)

BELGRADE 2016

Издавач

НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ

Превод

Станислав ГРГИЋ

Лектура (енглески)

Тамара РОДВЕЛ-ЈОВАНОВИЋ

Графички уредник

Бранислав Л. ВАЛКОВИЋ

Фотографије

Небојша Н. БОРИЋ

Штампа

ПУБЛИКУМ, Београд

Тираж

300 примерака

Published by

NATIONAL MUSEUM IN BELGRADE

Translation

Stanislav GRGIĆ

Language Editor (English)

Tamara RODWELL-JOVANOVIĆ

Graphic design by

Branislav L. VALKOVIĆ

Photographs

Nebojša N. BORIĆ

Printed by

PUBLIKUM, Belgrade

Printing

300 copies

САДРЖАЈ / CONTENTS

Војана BORIĆ-BREŠKOVIĆ and Mirjana VOJVODA A HOARD OF DENARII AND ANTONINIANI FROM THE VILLAGE OF SIKIRICA NEAR PARAĆIN (SIKIRICA I)	7
Војана БОРИЋ-БРЕШКОВИЋ и Мирјана ВОЈВОДА ОСТАВА ДЕНАРА И АНТОНИНИЈАНА ИЗ СЕЛА СИКИРИЦА КОД ПАРАЋИНА (СИКИРИЦА I)	80
<hr/>	
Мирјана ВОЈВОДА и Теодора БРАНКОВИЋ НОВАЦ БИТИНИЈСКЕ КОВНИЦЕ НИКЕЈЕ ИЗ РИМСКЕ НУМИЗМАТИЧКЕ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ПОЖАРЕВЦУ	103
Mirjana VOJVODA and Teodora BANKOVIĆ COINS OF THE BITHYNIAN MINT OF NISAEAE FROM THE ROMAN NUMISMATIC COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN POŽAREVAC	140
<hr/>	
Татјана БЕНЏАРЕВИЋ и Теодора БРАНКОВИЋ НОВАЦ ПРОВИНЦИЈЕ ДАКИЈЕ ИЗ КОЛЕКЦИЈЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ПОЖАРЕВЦУ	143
Tatjana BENDŽAREVIĆ and Teodora BRANKOVIĆ COINS OF "PROVINCIA DACIA" IN THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN POŽAREVAC	162
<hr/>	
Љиљана БАКИЋ НАЛАЗИ БРОНЗАНОГ НОВЦА КОВНИЦЕ ВИМИНАЦИЈУМ И СТОБИ ИЗ ЗБИРКЕ ГРАДСКОГ МУЗЕЈА У ВРШЦУ	169
Ljiljana BAKIĆ FINDS OF BRONZE COINS FROM THE MINTS IN VIMINACIUM AND STOBİ IN THE COLLETION OF THE VRŠAC CITY MUSEUM	186
<hr/>	
Марија МАРИЋ ЈЕРИНИЋ ОСТАВА НОВЦА ИЗ МАНАСТИРА СОКОЛИЦА	191
Marija MARIĆ JERINIĆ A HOARD OF COINS FROM THE SOKOLICA MONASTERY	214

Bojana BORIĆ-BREŠKOVIĆ
National Museum Belgrade

Mirjana VOJVODA
Institute of Archaeology Belgrade

A HOARD OF DENARII AND ANTONINIANI FROM THE VILLAGE OF SIKIRICA NEAR PARAĆIN (SIKIRICA I)¹

Abstract: The Sikirica I hoard was discovered in the village of the same name, to the south of Paraćin. It consists of 240 denarii and 52 antoniniani and is part of a scattered find, which did not reach the National Museum in Belgrade in its entirety. The oldest specimen is Vespasian's denarius from 70 AD, and the latest is the antoninianus of Philip I from the eighth issue of the Rome mint, dated in 248-249, so this date represents the *terminus post quem* of the Sikirica I find. Two analogous finds have been identified in the territory of Moesia Superior: in the Kalemegdan (Belgrade) and in Kremenica near Bela Palanka, known as Remesiana in Antiquity. Despite the incomplete archaeological finds from the field, we may assume that agricultural holdings existed in the areal of the Sikirica village and that the find represented the savings of the owner of the villa. As for the cause for its concealment, the predominant view is that the barbarian raids in the neighbouring provinces had not directly contributed to it. The real reasons for depositing the Sikirica I hoard should be viewed most probably as the consequence of usurpations and the emerging imperial pretenders, causing internal turmoil the centre of which was the Danube River basin.

Key words: Roman Empire, coin hoards, Philip I, Sikirica, Moesia Superior

---

1 The study results from the projects: Roman Coin Hoards from Serbia. Numismatic Collection of the National Museum in Belgrade (B. Borić-Brešković) – Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia; Life in Antiquity: The Expansion of Cities and Urban Civilization in the Balkans and the City Neighbouring Areas from the Hellenistic to the Late Roman Period (B. Borić-Brešković) (No. 177005) and IRS – Viminacium, roman city and military legion camp – research of material and non-material of inhabitants by using the modern technologies of remote detection, geophysics, GIS, digitalization and 3D visualization (M. Vojvoda) (No. 47018) - Ministry of Education and Science of the Republic of Serbia.

The hoard of denarii and antoniniani from the village of Sikirica, in the vicinity of Paraćin, was discovered in 1952, on the bank of the Krežbinski Potok creek, at about 200 m to the south of the present-day village cemetery. In 1955, the National Museum in Belgrade bought 292 denarii and antoniniani, ranging from Vespasian to Philip I (Table 1), for which we can reliably claim that they represented part of a scattered find.²

Three hoards of Roman money, buried during the 3rd century, have been found so far in the village of Sikirica. The first data about the hoards from this village was provided by R. Marić in 1956, who cited two finds that were known at that time: Sikirica, the Crkvica creek (Sikirica I)³ and Sikirica, the Moravište locality (Sikirica II).⁴ The Sikirica I hoard was discovered in the immediate vicinity of the Popovo Polje site, which is the only registered ancient archaeological site in Sikirica for the time being, and is located to the south-east of the village cemetery (Map 1). During the reconnaissance of this locality, fragments of ancient ceramics were discovered, dating from the period of the 1st to the 4th century.⁵ The Sikirica II find, which had been almost completely scattered, was discovered on the Moravište archaeological site prior to 1951, according to R. Marić. The Homeland Museum in Paraćin has no record of this find, nor did we manage to obtain information in the village, considering that the Ristić family, from whom the hoard had been bought, had moved away long ago.⁶ What is known as “Moravište” nowadays in Sikirica is the south-western part of the village, i.e. the river terrace of the old course of the Morava River, which descends gradually to the west. We may assume, with a certain measure of reserve, that the scattered Sikirica II hoard was discovered somewhere in this part of the village, closer to the Sikirica III find (Map 1). The Sikirica III hoard was unearthed before 1996 at about 1 km to the south-west from the Sikirica I find, during works in an orchard on the property of Radomir Nikolić. The Homeland Museum in Paraćin received 254 denarii and antoniniani, ranging from Clodius Albinus to the joint reign of Valerian II and Gallienus,⁷ as a gift from the owner of the property.

2 The hoard was deposited in a ceramic vessel. It was purchased for the National Museum in Belgrade from Miodrag Pavlović from Belgrade, on July 19th, 1955, and registered in the inventory 119/1-292. The preliminary examination of the hoard according to Roman Imperial Coinage (RIC) was performed by Svetlana Miljanić in 1992.

3 Discovered in 1952, it contains 292 denarii and antoniniani from Vespasian to Philip I, dispersed, *cf.* Марић 1956, 180, No. 9 (according to the note of R. Marić, the hoard was discovered near the “Crkvica” creek. The creek with this name is unknown and it can only be the Krežbinski Potok creek, which runs near the villages of Gornje Vidovo, Sikirica and Ratare); Vasić 1972, 57-62; Dukat and Mirnik 1978, 26, No. 101; Mirnik 1981, 69, No. 214; Борић-Брешкових 1994, 42/103, note 46; Arsenijević 2002 (unpublished masters’ thesis); Арсенијевић 2004, 227; Стаменковић 2005, 150, Map 2; Црнобрња 2008, 19, 23-24; Војвода и Срнаковић 2015, 32-33, note 3.

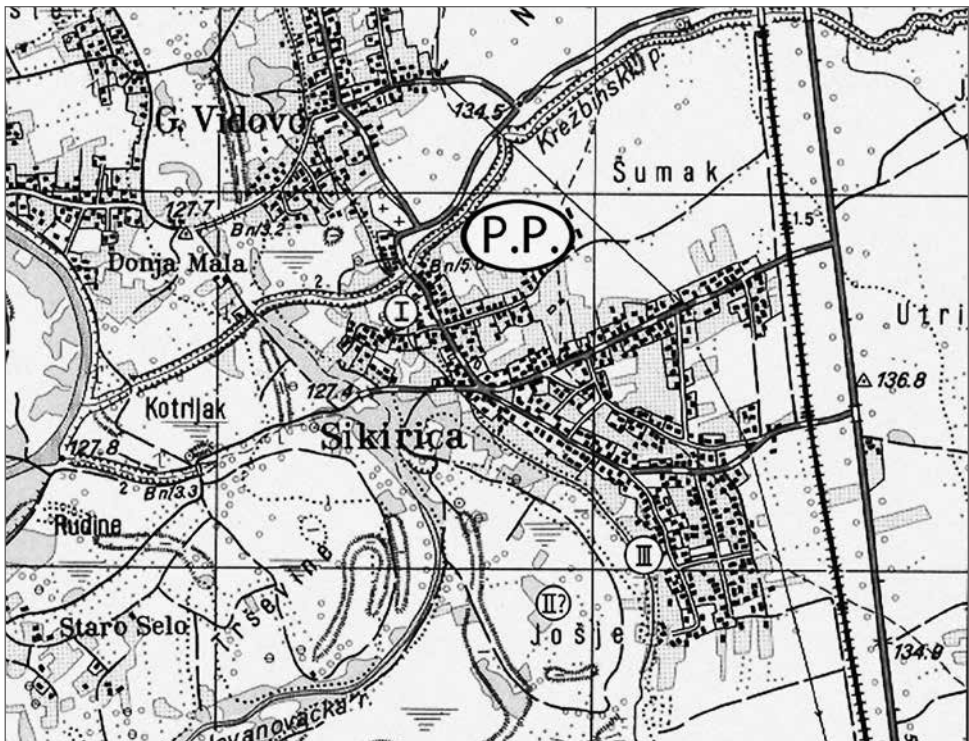
4 Discovered before 1951; one antoninianus of Philip II; *tpq.* 247; dispersed, *cf.* Марић 1956, 180, бр. 10; Mirnik 1981, 69, No. 215; Arsenijević 2002 (unpublished masters’ thesis); Арсенијевић 2004, 228; Borić-Brešković and Stamenković 2008, 160, note 18; Војвода и Срнаковић 2015, 32-33, note 4.

5 Besides those from the Antiquity, fragments of ceramics from the Laten period were also found on the site, *cf.* Војвода и Срнаковић 2015, 32, note 6.

6 Војвода и Срнаковић 2015, 33, note 7.

7 It represents a dispersed hoard, and the part which came to the Museum in Paraćin as a gift contains 53 denarii and 201 antoniniani, and belongs to the horizon of hoards deposited in 254, *cf.* Војвода и Срнаковић 2015, 31-88.

Map 1⁸ – (I) Hoard Sikirica I; (II?) Hoard Sikirica II; (III) Hoard Sikirica III;
(P.P.) Site Popovo Polje

The Sikirica I hoard was deposited at the end of 248-249, although it was initially attributed to the horizon of finds from 247.⁹ Also attributed to the horizon of hoards from 247 were the hoards Mezul II (Dobri Do near Azanja),¹⁰ Kremenica near Bela Palanka (ancient Remesiana)¹¹ and, possibly, the Podrimce hoard from the vicinity of Leskovac.¹² The hoard discovered in the Kalemegdan (Belgrade)¹³ was dated in approximately the same time, 248/249, and one should also mention the hoard from Niška Kamenica, which could perhaps belong to the time of Philip I. M. Vasić and S. Stamenković drew attention to this circumstance, although provisionally, given that the majority of the find was scattered and that the preserved parts which are kept in several museum institutions in different countries, have not been published.¹⁴ The problems that have been observed in

8 According to Војвода и Срндаковић 2015, 33, Map 1; TK, section Kruševac 2-4; 1:25.000; detail; computer map design: Maks Vojvoda.

9 Vasić 1972, 61.

10 Vasić 1972, 58-62.

11 Janković-Mihaldžić 1987, 89-105.

12 Стаменковић 2005, 143-191.

13 Црнобрња 2008, 20, 23.

14 Vasić 1972, 62; Стаменковић 2005, 149-150; the exact number of specimens from the hoard Kamenica will undoubtedly remain unknown. The reliable pieces which belong to this find are kept in the National

connection with the dating of the mentioned hoards and the horizon of the year 247 will be discussed in more detail in the final considerations.

A large number of hoards deposited during the reign of Philip I originate from the territories of the neighbouring provinces, with the highest concentrations in Moesia Inferior (47), Thrace (42) and Dacia (17).¹⁵ We should add to this number 57 more hoards from the territories of present-day Bulgaria and Northern Dobrudja, which augments their number and accounts for a total of 163 hoards.¹⁶ Only one find, ending with Philip I,¹⁷ originates from the territory of the Roman province of Dalmatia, there have been none registered in the region of Pannonia Superior, while only two analogous finds are known from Pannonia Inferior.¹⁸

The village of Sikirica is located around 9 km to the south of Paraćin and around 17 km from the ancient Horreum Margi (present-day Čuprija), on the right bank of the Morava River and in the immediate neighbourhood of one of the most important communication routes in the Balkans in Roman times – the *via publica*. The middle part of Pomoravlje (the Morava River basin), with its centre in Horreum Margi, was a significant logistical base for supplying the troops on the limes.¹⁹ During Antiquity, the economy of this part of Pomoravlje was based primarily on agriculture and trade, but also on crafts. The transportation of people, goods and raw materials was very intensive on the route from Viminacium to Naissus, with numerous road stations for resting and changing horses (*mansiones, mutationes*). The course of the route, larger towns and some of the stations on this section of the *via publica*²⁰ are registered in three itineraries (*Itinerarium Antonini, Itinerarium Hierosolymitanum*, also known as *Itinerarium Burdigalense*, and the *Tabula Peutingeriana*). For us, only the station *mutatio Sarmatorum* is important, which is mentioned in the *Itinerarium Hierosolymitanum*, at 12 Roman miles to the south of Horreum Margi, while Procopius uses the name Σάρματες in the list of fortifications for this town, and cites it as the first in the territory of Naissus (Procop., *De aedif.* IV, 4, 122, 33). On the basis of archaeological data and the given distances, the *mutatio Sarmatorum* was located in the vicinity of the village of Sikirica or the neighbouring village of Gornje Vidovo.²¹ It was already mentioned

---

Museum in Belgrade, National Museum Niš, Archaeological Museum Zagreb (Croatia), while a smaller number of them are in the National Museum of Slovenia. A significant number of specimens are probably kept in the National Museum in Prague (the Czech Republic). A part of the hoard kept in the Archaeological Museum Zagreb is in print. It contains 4,094 specimens, spanning the period from Marcus Antonius, then Vespasian, and ends with the coinage of Maximinus Thrax dated in 237, i.e. 236-238 AD. We extend our kindest gratitude to Miroslav Nad, the co-author of the publication dedicated to the part of the find from the Archaeological Museum Zagreb.

15 Gerov 1977, 157-163, Cat. 117-203; Găzdac 2010, Map 7 and Catalogue of hoards from Dacia.

16 Varbanov states that 163 hoards from the territory of Bulgaria and Northern Dobrudja are known nowadays, which end with the issues of Philip I and family. Although these are the territories of former Roman provinces - Moesia Inferior, Thrace and Dacia, Varbanov does not state the exact number of coins in the hoards and their distribution regarding these Roman provinces, but jointly, cf. Varbanov 2012, 301.

17 Mirnik 1981, 65, No. 188.

18 Găzdac 2010, Map 7 and Catalogue of hoards from Pannonia Inferior.

19 Borić-Brešković and Vojvoda 2013, 11, note 11.

20 Petrović 1979, 21-29; for the segment Viminacium – Horreum Margi, cf. Vasić and Milošević 2000, 139-158; Јеремић 2011, 47-48; Borić-Brešković and Vojvoda 2013, 12, note 16.

21 TIR, K.34, Naissus, 111; Petrović 1979, 23.

that Popovo Polje is the only registered ancient site in the northern part of Sikirica, towards Gornje Vidovo. To the north of Sikirica, on the route to Paraćin, there is the village of Striža, where Roman bricks, roof-tiles, slag and money can be found on the site of Livade.²² Ancient localities registered in the nearby vicinity are in Donja Mutnica and Mirilovac, together with several sites in the city area of Paraćin: Zmižd, Straža, the so-called “Carigradski Most” (Constantinople Bridge) and the spring-well below the Karađorđevo Brdo hill.²³

The lack of archaeological evidence about the existence of farms in this part of the Morava River basin, a consequence of the fact that the terrain had not been sufficiently explored, has already been registered on the example of the find from the village of Supska near Ćuprija.²⁴ Consequently, we can reliably assume that agricultural estates existed in Sikirica and its surroundings. Both villages are located in what was an important farming area in Roman times, in the immediate vicinity of *Horreum Margi* and on the main road. Besides, five coin hoards, deposited in the 3rd century, have so far been discovered in the two villages: Supska I (*tpq.* 235),²⁵ Supska II (*tpq.* 236-238),²⁶ Sikirica I (*tpq.* 248-249),²⁷ Sikirica II (the only preserved specimen of Philip II dated in the period from 244 to 246),²⁸ and Sikirica III (*tpq.* 254).²⁹ Because they represent successive savings, both finds from Supska (I and II), like the Sikirica III hoard, were identified as most probably being the savings of an owner of the agricultural holdings. The circumstance that the largest number of hoards of coins, deposited in the 3rd century in the territory of present-day Serbia, were discovered near main or vicinal roads, substantiates this. Many of these finds were scattered, some lack data about the conditions of the find, but a longer thesaurization period is observed in the majority of them, leading to the conclusion that they had been formed as family savings. This fact connects the money finds with the farm estates, which developed naturally near roadsides.³⁰ Besides, certain hoards bear archaeologically attested links with concrete agricultural holdings.³¹

22 Гарашанин М. и Д. 1951, 179; Рашковић 2009, 18.

23 Гарашанин М. и Д. 1951, 178-179.

24 Borić-Brešković and Stamenković 2008, 158; Borić-Brešković and Vojvoda 2013, 12-13, notes 19-20.

25 Borić-Brešković and Stamenković 2008, 157-207.

26 Borić-Brešković and Vojvoda 2013, 9-153.

27 *Cf. supra* note 2.

28 *Cf. supra* note 3.

29 Вojвода и Срндаковић 2015, 31-88; The hoards Supska I and Sikirica III end with the same specimen of Gallienus (RIC V.1, 99, No. 397).

30 According to M. R. Vasić, 97-130: “All the hoards from the first half of the 3rd century (until AD 254) were family cash boxes in which surplus money was kept after all the taxes and other dues had been paid, and they represented the owner’s “treasure” or even the treasure of generations of family members collected over an extended period of time. The distribution of the hoards indicates that they mostly follows the routes of the roads in Moesia Superior and the proximity of roads was rather important for easier and faster transportation of goods to consumers”.

31 Borić-Brešković and Vojvoda 2013, 13, note 21.

The Sikirica I hoard consists of 240 denarii and 52 antoniniani, ranging from Vespasian (70) to Philip I (248-249), with the following composition:

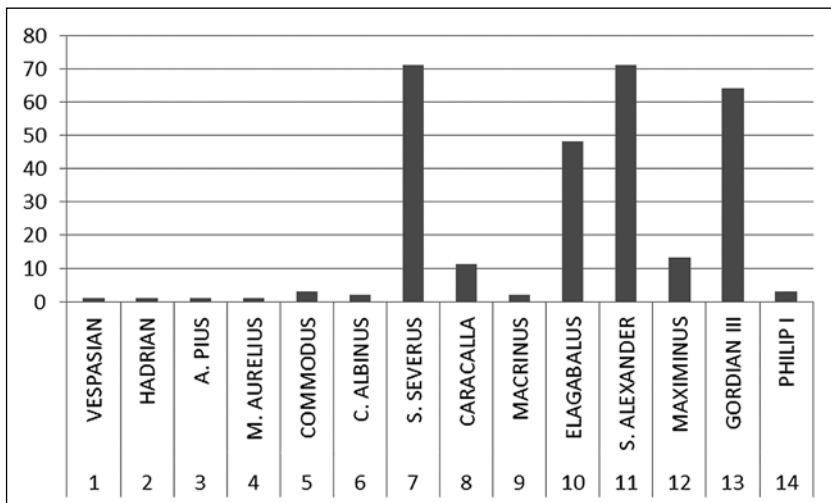
Emperor and members of imperial family	Catalogue number	Scope of minting	Individually number of coins	Issuer number of coins
VESPASIAN	Cat. 1	70	1	1
HADRIAN	Cat. 2	134-138	1	1
ANTONINUS PIUS	Cat. 3	155-156	1	1
MARCUS AURELIUS	Cat. 4			1
a) Commodus	(Cat. 4)	177-178	1	
COMMODUS	Cat. 5-7	185-192	3	3
CLODIUS ALBINUS (caesar)	Cat. 8-9	194-195	2	2
SEPTIMIUS SEVERUS	Cat. 10-80			71
Septimius Severus	(Cat. 10-44)	194-210	35	
Julia Domna	(Cat. 45-55)	194-211	11	
Caracalla	(Cat. 56-70)	197-211	15	
Plautilla	(Cat. 71)	204	1	
Geta	(Cat. 72-80)	199-209	9	
CARACALLA	Cat. 81-91			11
Caracalla	(Cat. 81-90)	213-216	10	
Julia Domna	(Cat. 91)	214	1	
MACRINUS	Cat. 92-93	217-218	2	2
ELAGABALUS	Cat. 94-141			48
Elagabalus	(Cat. 94-123) Mint of Rome (Cat. 124-125) Mint of Antioch		32	
Julia Paula	(Cat. 126)	219-220	1	
Julia Soemias	(Cat. 127-129)	218-222	3	
Julia Maesa	(Cat. 130-141)	218-222	12	
SEVERUS ALEXANDER	Cat. 142-212			71
Severus Alexander	Cat. 142-196 (Mint of Rome) Cat. 197-200 (Mint of Antioch)	222-235	59	
Julia Mamaea	(Cat. 201-212)	225-235	12	
MAXIMINUS I	Cat. 213-225	235-238	13	13
GORDIAN III	Cat. 226-281 (Mint of Rome) Cat. 282-289 (Mint of Antioch)	238-244	64	64
PHILIP I	Cat. 290-292	247-249	3	3
Σ			292	292

Table 1 – Content of the find

We obtained the following composition of the hoard in percentages by condensing the number of specimens into the periods of the reign of individual emperors and their family members:

	Emperor and members of imperial family	Issuer number of coins	Sikirica I %
1	VESPASIAN	1	0.34
2	HADRIAN	1	0.34
3	ANTONINUS PIUS	1	0.34
4	MARCUS AURELIUS	1	0.34
5	COMMODUS	3	1.03
6	CLODIUS ALBINUS	2	0.68
7	SEPTIMIUS SEVERUS	71	24.32
8	CARACALLA	11	3.77
9	MACRINUS	2	0.68
10	ELAGABALUS	48	16.44
11	SEVERUS ALEXANDER	71	24.32
12	MAXIMINUS I	13	4.45
13	GORDIAN III	64	21.92
14	PHILIP I	3	1.03
	Σ	292	100

Table 2 – Composition of the find in the Sikirica I hoard in percentages

Graph 1 – Composition of the find in the Sikirica I hoard in percentages

When we analyse the years/months of the reign of the emperors and the relevant specimens of their family members, with the frequency (the number of pieces) in the hoard, we obtain the following annual quotients and percentages:³²

Ruler	Reign Years (yrs), Months (mos) ³³	Frequency No. of piece/pieces	Annual quotient	Annual percentage	Index
VESPASIAN	70-79 (9 yrs, 6 mos)	1	0.10	0.23	6.74
HADRIAN	117-138 (20 yrs, 11 mos)	1	0.04	0.10	2.45
ANTONINUS PIUS	138-161 (22 yrs, 8 mos)	1	0.04	0.10	2.45
MARCUS AURELIUS	161-180 (19 yrs)	1	0.05	0.12	3.06
COMMODUS	180-192 (12 yrs, 9 mos)	3	0.23	0.54	14.11
CLODIUS ALBINUS	193-197 (3 yrs, 10 mos)	2	0.52	1.22	30.06
SEPTIMIUS SEVERUS	193-211 (17 yrs, 11 mos)	71	3.96	9.33	244.17
CARACALLA	211 – 216 (6 yrs, 2 mos)	11	1.78	4.20	109.20
MACRINUS	217-218 (1 yrs, 2 mos)	2	1.71	4.03	105.52
ELAGABALUS	218-222 (3 yrs, 10 mos)	48	12.52	29.50	764.41
SEVERUS ALEXANDER	222-235 (13 yrs)	71	5.46	12.87	334.96
MAXIMINUS I	236-238 (3 yrs, 1 mos)	13	4.21	9.93	251.89
GORDIAN III	238-244 (5 yrs, 8 mos)	64	11.29	26.61	713.49
PHILIP I	244-249 (5 yrs, 8 mos)	3	0.52	1.22	32.51
Σ		292	42.43	100.00	

Table 3 – Annual quotients and indexes in the Sikirica I hoard

The Sikirica I find contains money of 21 rulers and their family members, spanning 179 years. The coinage of Septimius Severus and Severus Alexander are the most frequent (24.32%) and have an equal number of pieces (71). The issues of Gordian III are a little less frequent (21.92%) and those of Elagabalus still less (16.44%). The next are issues of Maximinus I (4.5%) and Caracalla (3.77%), while the issues of other rulers appear in negligible percentages (Table 1, Graph 1). When observing the composition of the hoard, one can say that the thesaurisation began at the time of Septimius Severus, and that older specimens are a relic of earlier savings. A problem in monitoring the continuity of thesaurisation is the low frequency of issues of Caracalla and Maximinus I (Graph 1), which could be the consequence of the fact that the find is not complete. The low frequency of issues of Philip I (3 pieces) should probably be viewed in the same context, considering that the present antoniniani are dated in the start and end of Philip's reign (244, 247 and 248/249) and that the issues from 245-246 are missing.

An analysis of data about the annual inflow of money into the Sikirica I find yields somewhat different results (Table 3). This data refers primarily to the

³² The hoard index is 1.63 (292 pieces/179 years).

³³ For the dating of reigns, cf. Kienast 2010.

coinage of Elagabalus, for which the biggest annual inflow was registered (12.46) and then for Gordian III (11.63). Following are issues with lower annual inflows: Severus Alexander (5.46), Maximinus I (4.22) and Septimius Severus (3.98).

Coins from only two mints are present in the find - Rome (278 pieces - 95.20%) and Antioch (14 pieces- 4.80%). Issues of the Antioch mint appear with Elagabalus (2 pieces), Severus Alexander (4 pieces) and Gordian III (8 pieces). The ratio between denarii and antoniniani in the Sikirica I find is 82.20% (denarii) against 17.80% (antoniniani), with antoniniani appearing as the coinage of three rulers: Elagabalus, Gordian III and Philip I.

The oldest piece in the Sikirica I find is a denarius of Vespasian, bearing the reverse legend COS ITER TR POT, dated in the year 70 (Cat. 1). Chronologically, it is followed by other less frequent issues: a denarius of Hadrian (Cat. 2) from the end of his reign, 134-138; one denarius each of Antoninus Pius (Cat. 3), dated in 155-156 and Marcus Aurelius (Cat. 4) from 177-178; three denarii of Commodus (Cat. 5-7) are dated in the period from 185 to 192 and two of Claudius Albinus (Cat. 8-9), both dated in 194-195. The issues of Septimius Severus and family are distributed in 38 issues of the Rome mint, while Caracalla's issues (sole reign) are represented with seven issues, also from the Rome mint. The following table shows the synopsis of issues of Septimius Severus and family and of Caracalla's issues (sole reign).³⁴

MINT OF ROME					
Septimius Severus, sole reign (193-198)					
Issue / (Year)	Septimius Severus	Julia Domna	Caracalla	Plautilla	Geta
3 (194)	1				
4 (194)		1			
5 (194)	1				
7 (195)		2			
8 (195)	1				
9 (195)	1				
12 (196)	2				
13 (197)		1	1		
14 (197)	1		1		
15 (197)	3		1		
17 (198)	2		2		
Joint reign of Severus and Caracalla (198-209)					
Issue / (Year)	Septimius Severus	Julia Domna	Caracalla	Plautilla	Geta
1 (198)	2	1			

³⁴ Synopsis of the money of Septimius Severus and family according to issues, and their dating, is given in tables 4 and 5, performed on the basis of Hill 2001. The synopsis in the catalogue is based on RIC IV.1, with the additional determinant which includes dating according to Hill 2001.

2 (198)	3	1			
3 (198)	1				
4 (199)					1
5 (199)			1		
7 (200)					2
9 (200)	1				
10 (200)		1			
11 (201)	5				
12 (201)	1				
13 (202)					1
16 (203)					1
Building works at Carthage (203)	2				
17 (204)				1	
19 (205)		1	2		
20 (205)	2		1		1
21 (205)			1		
23 (206)	1	1	1		1
25 (207)	1		1		
15 th anniversary (II) (207)					1
27 (207)			1		
28 (208)		1			
29 (209)	1				1
30 (209)	1		1		
Joint reign of Severus, Caracalla and Geta (209-211)					
Issue (Year)	Septimius Severus	Julia Domna	Caracalla	Plautilla	Geta
1 (209)	1				
3 (210)	1				
4 (211)		1	1		
Caracalla, sole reign (212-217)					
Issue (Year)	/	Julia Domna	Caracalla	/	/
3 (213)			3		
4 (213)			1		
6 (214)		1	1		

9 th Largess (214)			1		
7 (215)			2		
Eastern Campaign (215)			1		
9 (216)			1		

Table 4 – Synopsis of Septimius Severus and Caracalla issues in the Sikirica I hoard

When we condense the individual issues within the same years, we obtain the following results:

MINT OF ROME Septimius Severus, sole reign (193-198)						
Year	Septimius Severus	Julia Domna	Caracalla	Plautilla	Geta	Piece/pieces
194	2	1				3
195	2	2				4
196	2					2
197	4	1	3			8
198	2		2			4
Joint reign of Severus and Caracalla (198-209)						
Year	Septimius Severus	Julia Domna	Caracalla	Plautilla	Geta	Piece/pieces
198	6	2				8
199			1		1	2
200	1	1			2	4
201	6					6
202					1	1
203	2				1	3
204				1		1
205	2	1	4		1	8
206	1	1	1		1	4
207	1		2		1	4
208		1				1
209	2		1		1	4
Joint reign of Severus, Caracalla and Geta (209-211)						
Issue (Year)	Septimius Severus	Julia Domna	Caracalla	Plautilla	Geta	Piece/pieces
209	1					1
210	1					1
211		1	1			2

Caracalla, sole reign (212-217)						
Issue (Year)	/	Julia Domna	Caracalla	/	/	Piece/pieces
213			4			4
214		1	2			3
215			3			3
216			1			1

Table 5 – Synopsis of Septimius Severus and Caracalla coins according to the years of mining in the Sikirica I hoard

There is a notable absence of coins from the first year of the reign of Septimius Severus (193) and the last year of Caracalla's reign (217), while all other ruler years are present, mostly with between 1 and 4 specimens. There is a larger number of issues dated in 197 (8 pieces), 198 (12 pieces = 4+8), 201 (6 pieces) and 205 (8 pieces) (Table 5). Issues minted solely for Septimius Severus are completely absent in the years 199, 202, 204, 208 and 211, but coinage for his family members appear for each of these years (Table 4). Coinage for Geta appears only from the years 200 to 209, i.e. for the joint reign of Septimius Severus and Caracalla. Of the rarer specimens from the period of the sole reign of Severus, there is only one denarius of Caracalla with the reverse legend FELICITATEM PVBLICAM (Felicitas standing left, Cat. 57) dated in 197. Four rare denarii were registered from the period of the joint reign of Severus and Caracalla: a denarius of Caracalla with the reverse legend PONTIFEX TR P II (Caracalla and captive, Cat. 61) dated in 199; of Severus with the legend INDVLGENTIA AVGG, IN CARTH (Dea Caelestis, Cat. 42) issued in 203; of Julia Domna from 205 with the legend PVDICITIA (Pudicitia seated left, Cat. 53) and the rarest specimen in the hoard - a denarius of Geta with the reverse legend LIBERALITAS AVG VI (Liberalitas standing left, Cat. 79), dated in 209. Two rare denarii originate from the period of the sole reign of Caracalla: LIBERAL AVG VIII (Liberalitas standing left, Cat. 89) dated in 214 and P M TR P XVIII COS IIII P P (Fides Militum standing left, Cat. 87), issued in 215.

Macrinus' issues are rare and represented with only two denarii from the Rome mint (Cat. 92-93), both dated in 217-218. Following are the more frequent issues of Elagabalus (Cat. 94-141) within which, besides the specimens minted for the emperor (Cat. 94-125), there are issues intended for the female family members: Julia Paula (Cat. 126), Julia Soemias (Cat. 127-129) and Julia Maesa (Cat. 130-141). All specimens of Elagabalus and his family belong to the usual series and they were minted in the Rome mint, except two denarius of Elagabalus, which originated in the Antioch mint (Cat. 124-125), and the first antoniniani in the Sikirica I find were registered within the issues of Elagabalus and family (Cat. 104, 109 and 115). The following table depicts the frequency of issues of Elagabalus and family according to the year of minting (Table 6).

Year	Pieces, Mint of Rome	Pieces, Mint of Antioch	Pieces
218-219	5	1	6
220-222	10		10
218-222	31	1	32
Σ	46	2	48

Table 6 – Frequency of issues of Elagabalus and family, according to the year of minting, in the Sikirica I hoard

The most frequent issues in the Sikirica I hoard, after Septimius Severus and family, are those belonging to Severus Alexander (Cat. 142-200) and Julia Mamaea (Cat. 201-212). All were made with the usual typology and, of the total of 71 denarii, 67 were made in the Rome mint and four in the Antioch mint. The following table represents a summary presentation of the mintage of Severus Alexander, according to the year of issue (Table 7).

Year	Pieces, Mint of Rome	Pieces, Mint of Antioch	Pieces
222-228	35		35
228-231	9		9
231-235	11		11
225-235 (J. Mamaea)	12		12
222-235		4	
Σ	67	4	71

Table 7 – Frequency of issues of Severus Alexander, according to the year of minting, in the Sikirica I hoard

We have observed a significant concentration of coins of Severus Alexander from the first half of his reign (35), and it is undoubtedly higher, considering that some of the broader dated issues of Julia Mamaea (Table 7) must also have been minted in that period. After linking the results from the previous table (Table 6), which includes all issues of Elagabalus from 218-222, we can conclude that the inflow of money into the hoard was very intensive in the period from 218 to 228. A total of 83 specimens from that period were registered in the hoard, 48 of which belong to Elagabalus and family and 35 to Severus Alexander, not counting the possible specimens of Julia Mamaea. Following are the issues of Maximinus I (Cat. 213-225), which are in the fourth place in terms of the level of the annual quotient of inflow of money into the hoard (4.21), after Severus Alexander (5.46) and before Septimius Severus (3.88) (Table 3). Of the 13 denarii of Maximinus in the Sikirica I find, 11 are dated in 235-236 and only two in 236-238.

Following are the frequent issues of Gordian III (Cat 226-289). Of the total of 64 specimens, 18 are denarii and 46 antoniniani and, within that number, 56 originated in the Rome mint and eight in the Antioch mint. All the denarii belong to the rarer coinage: P M TR P III COS P P (Emperor on horse left, Cat. 245),

AETERNITATI AVG (Sol standing front, Cat. 262), IOVIS STATOR (Jupiter standing front, Cat. 263-267), LAETITIA AVG N (Laetitia standing left, Cat. 268), P M TR P III COS II P P (Emperor standing left, Cat. 241-243), DIANA LVCIFERA (Diana standing right, Cat. 270-271), PIETAS AVGVSTI (Pietas standing front, Cat. 272-273), SALVS AVGVSTI (Salus standing right, Cat. 274-275), SECVRITAS PVBLICA (Securitas seated left, Cat. 276-277), VENVS VICTRIX (Venus standing left, Cat. 278). Also among the rarer issues are two antoniniani, one from the Rome mint and the other from Antioch: P M TR P II COS P P (Mars standing front, Cat. 236) and MARTI PACIFERO (Mars running left, Cat. 285). The most numerous are specimens of issue IV, which is usual, since that was the central issue of the reign.³⁵ (Table 8). The ratio of pieces minted in Rome and Antioch shows the extreme prevalence of the mint in Rome - 87.5% against 12.5% and it is equal to the ratio between the two mints that was registered in the Sikirica III hoard.³⁶ A similar ratio in the synopsis, besides the mentioned Sikirica III find, is also found in the other two hoards from the territory of Serbia: the one from Donje Crniljevo and the Supska I hoard.³⁷ The following table represents the overview of the coins, by issue and by mint, of Gordian III in the Sikirica I find (Table 8).

MINT OF ROME		
Year	Issue	Piece/pieces
End of July 238 - end of July 239	I	8
Late July 239 – end of year (?)	II	2
239/240	II or III	1
January 1st – March (?) 240	IIIa	4
May - to end of year 240	IIIc	5
241-243	IV	24
241	Marriage Issue	9
243-244	V	3
TOTAL MINT OF ROME		56
MINT OF ANTIOCH		
242-244	?	8
TOTAL MINT OF ANTIOCH		8
TOTAL GORDIAN III		64

Table 8 – Synopsis of Gordian III issues in the Sikirica I hoard

The Sikirica I hoard ends with the antoniniani of Philip I from the Rome mint (Cat. 290-292). The order of the series of this ruler from the catalogue Roman Imperial Coinage (RIC) was preserved, although H. Mattingly, E. A. Sydenham and

³⁵ RIC IV.3, 10.

³⁶ Војвода и Срндаковић 2015, 41.

³⁷ Vasić 2005, 15; Borić-Brešković and Stamenković 2008, 166-167; Војвода и Срндаковић 2015, 41, note 37.

C. H. V. Sutherland already indicated in the introduction the possibilities of their more precise dating on the basis of an analysis of the money from the Dorchester hoard. New research (M. Vasić) confirms, supplements or amends this precise dating to some extent, and we cited it, together with the catalogue determinants of the Sikirica I hoard. The specimens Cat. 290 and Cat. 291 have the same, longer obverse legend IMP M IVL PHILIPPVS AVG, but different reverses. Thus, Philip's antoninianus Cat. 291 with the reverse PAX AETERN, Pax running left, holding a branch and a transverse spear (RIC IV.3, p. 73, No. 41) was determined, according to Miloje Vasić, as the first issue of the Rome mint and was dated in 244.³⁸ In the introduction, the authors of RIC treated this antoninianus the same,³⁹ but gave a broader chronological span in the catalogue: 244-247 AD. The antoninianus Cat. 290 with the reverse P M TR P IIII COS II P P, Felicitas standing left, holding a caduceus and cornucopiae (RIC IV.3, p. 69, No. 4) was minted in 247 according to both sources, as the 4th issue according to RIC,⁴⁰ and as the 3rd issue from 247 according to M. Vasić.⁴¹ The third antoninianus of Philip I (Cat. 292) which, at the same time, determines the *terminus post quem* of the Sikirica I find, has a shorter obverse legend IMP PHILIPPVS AVG and the reverse FIDES EXERCITVS, Fides standing left, holding a vexillum and a transverse standard. It was already concluded that Philip's shorter obverse legend appeared on money as of 247,⁴² so this specimen was catalogued within the issues from 247-249 AD in Roman Imperial Coinage (RIC IV. 3, p. 75, No. 61), while the introduction to RIC defined it as the 7th (8th) issue from 248 (later - 249 AD).⁴³ M. Vasić believes that it belonged to the 8th issue of the Rome mint, which he dated in 248-249.⁴⁴ Both chronological determinants are harmonized in great measure and, bearing in mind the assumptions about the time and reasons for the depositing of the hoard, they would indicate the end of 248/249 AD, when the Danube limes was in turmoil.

As mentioned in the introduction, the Sikirica I find was initially attributed to the horizon of hoards from 247 AD, together with the hoard Dobri Do II near Azanja (Mezul II).⁴⁵ Other hoards were subsequently attributed to the same horizon: the one from the village of Kremenica near Bela Palanka,⁴⁶ possibly the hoard from the village of Podrimce near Leskovac⁴⁷ and, with a large measure of

38 Vasić 2005, 17, 131, Cat. 354-357. The same opinion is also advocated by S. K. Eddy 1967, 97.

39 RIC IV.3, 56.

40 RIC IV.3, 58 (4. Issue, 247).

41 Vasić 2005, 17, 136-137, Cat. 399-405; S. K. Eddy dated this issue in a broader period: Rome, 245-247, Issue 3, cf. Eddy 1967, 98.

42 Philip I used the shorter obverse legend Imp Philippvs Avg from 247 until the end of his reign, RIC IV.3, 56.

43 The authors of RIC indicated that it was difficult to clearly distinguish between the issues 7 and 8, but also that the type Fides exercitus, Fides I. could belong to the 7th issue from late 248, considering that »Fides exercitus' betrays some anxiety about the state of the army, not unjustified when revolts were breaking out under Pacatianus and Iotapianus, and the whole Danube front was in a turmoil«, cf. RIC IV.3, 59, 63.

44 Vasić 2005, 18, 157, Cat. 564. J. Fitz dates this specimen the same as RIC (Fitz 1978, 702). Unlike the authors of RIC, Fitz and M. Vasić, S. K. Eddy attributes the specimen RIC No. 61 to the 2nd issue of the mint in Mediolanum (Milan) and dates it in 248 AD, cf. Eddy 1967, 99 - Mediolanum 248, Issue 2.

45 Vasić 1972, 57-58, 61.

46 Janković-Mihaldžić 1987, 89-105.

47 Стаменковић 2005, 143-191.

reserve, the find from Niška Kamenica.⁴⁸ The hoard from Dobri Do II (Mezul II), which has not been published integrally, ends with the issues of the Rome mint of Philip I: LIBERALITAS AVGG II (RIC IV.3, p. 72, No. 38b), 2nd issue, 245 AD;⁴⁹ AEQVITAS AVGG (RIC IV.3, p. 71, No. 27b), 3rd issue, 245-247 AD;⁵⁰ ANNONA AVGG (RIC IV.3, p. 71, No. 28c), 3rd issue, 245-247 AD⁵¹ and P M TR P IIII COS II P P (RIC IV.3, p. 69, No. 4), 3rd issue, 247 AD.⁵² Specimens of Philip I and Otacilia Severa have the long obverse legends, while those of Philip II are without the title of Augustus, which suggests the dating of the find in the first half of 247 AD, providing that it was preserved in its entirety.⁵³

The find from Kremenica near Bela Palanka (Remesiana), also attributed to the horizon of 247 AD,⁵⁴ was dated on the basis of two antoniniani from the Rome mint, one of Philip I with the reverse legend P M TR P IIII COS II P P (RIC IV.3, p. 69, No. 4), 3rd issue, 247 AD and Philip II with the reverse legend PAX AETERNA (RIC IV.3, p. 97, No. 231c), 4th issue, 247 AD.⁵⁵ Other specimens of Philip I, Otacilia Severa and Philip II in this find were determined as the 1st, 2nd and 3rd issues of the Rome mint, which were issued in the period from 244 to 247 AD. However, it was observed in the catalogue of the hoard that the antoninianus of Philip II with the reverse legend AETERNIT IMPER (RIC IV.3, p. 97, No. 226)⁵⁶ does not belong to the Rome mint, but to the 2nd issue of the mint in Viminacium, which is linked with the end of 248-249 AD.⁵⁷ This fact moves the *tpq.* of the find from Kremenica to the end of 248/249 AD, just like the Sikirica I hoard.

The hoard discovered in the Kalemegdan (Belgrade) is one more incomplete find, the *tpq.* of which was determined on the basis of antoniniani of Philip II with the reverse legend VIRTVS AVGG (RIC IV.3, p. 96, No. 223). It belongs to the 6th issue of the Rome mint, dated in the summer of 248 AD and A. N. Crnobrnja assumed, proceeding from this circumstance and on the basis of the series of tumultuous events in this region at the end of 249 AD, that the date of its concealment should be sought in this time span, from the summer of 248 to the end of 249 AD.⁵⁸ Besides, the author also observed a problem with the dating of hoards of the horizon of 247 AD, indicating the need to reconsider the information that has been obtained so far.⁵⁹

48 Vasić 1972, 62; Стаменковић 2005, 149-150.

49 Dated according to Vasić 2005, 135, Cat. 386-387.

50 Dated according to Vasić 2005, 137-139, Cat. 406-422.

51 Dated according to Vasić 2005, 139-140, Cat. 423-433.

52 Dated according to Vasić 2005, 17, 136-137, Cat. 399-405, *cf. supra* notes 39-40.

53 The obverse legends were shortened in mid-247 AD, and Philip II received the title of Augustus in July or August in the same year, *cf.* RIC IV.3, 61; Vasić 1972, 61; Kienast 2010, 200.

54 Janković-Mihaldžić 1987, 89-97.

55 Janković-Mihaldžić 1987, 91, 95, Cat. 27 dated in 247 AD and 96, Cat. 39 dated in August 247 AD.

56 According to Janković-Mihaldžić 1987, 96, Cat. 38 antoninianus of Philip II is attributed to the Rome mint and dated in 246-247 AD.

57 Fitz, 1978, 642; Vasić 2005, 159-160, Cat. 581-584.

58 Црнобрња 2008, 20, 23.

59 Црнобрња 2008, 23-25.

The incomplete hoard from the village of Podrimce near Leskovac does not contain specimens of Otacilia Severa and Philip II, and its *tpq.* is based on the issues of the Rome mint of Philip I with the long obverse legend (RIC IV.3, Nos. 32b, 35b, 36b, 49b, 50 and 53) which, according to RIC, could belong to the 1st issue from the year 244 AD,⁶⁰ i.e. their broader dating is in the period from 244 to 247.⁶¹ The hoard also contains two antoniniani of the 1st issue of the mint in Antioch, which is not precisely dated in RIC (RIC IV.3, Nos. 69, 70).⁶² The sigla P M in their obverse legend mark Philip I as the conqueror of Persia (Persicus Maximus), and the reverse motifs are dedicated to celebrating the peace treaty signed with Persia in 244 AD,⁶³ so this issue is undoubtedly closer to the first half of Philip's reign. In the discussion about the work of the mint in Antioch, S. K. Eddy assumed that these antoniniani of Philip's could have been minted in 244-245 AD (?),⁶⁴ which would support the assumption of S. Stamenković about the Podrimce hoard belonging to the horizon of 244-245 AD, which was confirmed in neighbouring Dacia. Due to the lack of data about the exact dating of the Antioch issues, the author also accepts the possibility that the hoard could have been a part of the horizon of hoards from 247.⁶⁵

Despite all the uncertainties accompanying the large find from Niška Kamenica, we believe that it should be mentioned in this context. There is a likelihood that it could have belonged to the time of Philip I, but one should be extremely cautious in this respect since most of the find was scattered, and the preserved parts have not been published in their entirety.⁶⁶ The part of the hoard that is kept in the Archaeological Museum in Zagreb consists of 4,094 denarii and antoniniani, from Marcus Antonius/Vespasian to Maximinus Thrax and is dated in 237, that is 236-237 AD.⁶⁷ The collected part of the find that is kept in the Museum in Niš initially consisted of 4,442 denarii and antoniniani but, after some dispersal as time went on, it nowadays consists of 3,941 specimens that span the period from Nero to Severus Alexander.⁶⁸ Beginning with the statement of R. Marić in 1956, 3123 denarii and antoniniani were procured for the National Museum in Belgrade that had been part of the large hoard from Niška Kamenica (the coins of Marcus Antonius and the emperors from Vespasian to Philip I), none of the specimens of whom the Museum had ever had until that time. Then,

60 RIC IV.3, 56; Стаменковић 2005, 149.

61 RIC IV.3, 71: Undated, 244-247 AD; Стаменковић 2005, 178-179, Cat. 128-135.

62 Стаменковић 2005, 180, Cat. 136-137. J. Fitz claims that these antoniniani belong to the 1st issue, group A of the Antioch mint, and that the minting of the 1st issue of Antioch coincides with the emission of 1-3 (244-247 AD), i.e. the emission of the 1st-2nd issue of the Rome mint, cf. Fitz 1978, 703, 777-778.

63 RIC IV.3, 64.

64 Eddy 1967, 97: RIC 69, 70 = 244-245 AD (?).

65 Стаменковић 2005, 149.

66 Vasić 1972, 62; Стаменковић 2005, 149-150; Црнобрња 2008, 20.

67 A monograph by authors Anja Bertol and Miroslav Nađ, *Kamenica. A hoard of Roman silver money from the collection of the Archaeological Museum in Zagreb* is in print. For information about the composition and dating of this part of the find, we extend our kindest gratitude to our colleague Miroslav Nađ.

68 Janković-Mihaldžić 2005, 50-51, notes 4-15.

there was the separate purchase of the denarii of Pertinax, Didius Julianus, Manlia Scantilla, Didia Clara and Caracalla, so the Kamenica hoard should have 3,128 pieces according to Marić's report.⁶⁹ We should add to this number four more denarii bought from several sources in 1956 and 1957, for which Niška Kamenica was cited as the place of discovery in the inventory of the National Museum.⁷⁰ The most recent specimens in the find are contained within the group of 3,123 pieces, and they are four antoniniani of Philip I. They all belong to the 3rd issue of the Rome mint, from 245-247 AD⁷¹, so 247 can be accepted as the *tpq.* of the find, as was mentioned earlier.⁷² Still, the dating of this large, but mostly scattered find, will most probably remain unknown, given the indications that the preserved parts account for approximately one-tenth of the hoard.

It stems from all the above stated, regarding the horizon of hoards of 247 AD that have been discovered in the territory of Moesia Superior, that the Dobri Do II (Mezul II) find belongs to that horizon for the time being, while the *tpq.* of the burial of the Kremenica, Kalemegdan and Sikirica I hoards is linked to the year 248/249 AD. The depositing of the Podrimce hoard could have already taken place in the first half of the reign of Philip I (244-245), although one cannot exclude the possibility of it being at a later date. As stated earlier, the find from Niška Kamenica does not provide an answer for reliable dating, although 247 AD could be accepted provisionally, on the basis of the part of the hoard in the National Museum in Belgrade. With the three currently known hoards, the *tpq.* of which was determined to be in 248/249 AD, we may assume that this horizon of depositing also existed in Moesia Superior. Although the composition of all three hoards is incomplete to some extent and it is not possible to predict whether and in what measure the dispersal had compromised their initial content, the fact that their *tpq.* coincided with the year 248/249 gives reason for us to consider the events of the mid-3rd century in the Balkan provinces, which were marked by barbarian raids and the usurpation of power.

69 According to Marić's announcement, a part of the large hoard from Niška Kamenica, discovered in 1936, was purchased for the National Museum in Belgrade in 1956, coins of Marcus Antonius and emperors from Vespasian to Philip I (3,123 denarii and antoniniani) and, subsequently, five more denarii, *cf.* Mapuh 1956, 180, No. 8; the subsequently purchased five denarii of Pertinax, Didius Julianus, Manlia Scantilla, Didia Clara and Caracalla were published within the Systematic Collection of the National Museum, but without the stating of data about the place of find, *cf.* Borić Brešković 1990, Cat. 1596 (Pertinax, RIC IV.1, p. 8, No. 8A); Borić Brešković 1990, Cat. 1597 (Didius Julianus, RIC IV.1, p. 15, No. 1); Borić Brešković 1990, Cat. 1598 (Manlia Scantilla under Didius Julianus, RIC IV/1, p. 16, No. 7A); Borić Brešković 1990, Cat. 1599 (Didia Clara under Didius Julianus, RIC IV/1, p. 16, No. 10.); Borić Brešković 1991, Cat. No. 1850 (Caracalla under Septimius Severus, RIC IV.3, p. 235, No. 164).

70 They were published within the Systematic Collection of the National Museum, but without the stating of data about the place of find: one posthumous denarius minted for Caracalla, *cf.* Borić-Brešković and Bendžarević 2005, Cat. 2003 (RIC IV.2 Severus Alexander, 128, No. 717); one consecrative denarius minted for Julia Maesa, *cf.* Borić-Brešković and Bendžarević 2008, Cat. 2411 (RIC IV/2 Severus Alexander, p. 101, No. 378), and two denarii of Gordian I and Gordian II, *cf.* Borić Brešković 2008, Cat. 2453 (Gordian I, RIC IV/2, p. 160, No. 5) and Cat. 2454 (Gordian II, RIC IV/2, p. 163, No. 3).

71 RIC IV.3, 57 and 71, No. 27B (AEQUITAS AVGG - 1 piece), *cf.* Vasić 2005, Cat. 406-422; RIC IV.3, 57 and 71, No. 28C (ANNONA AVGG - 2 pieces), *cf.* Vasić 2005, Cat. 423-433; RIC IV.3, 57, 73, No. 44B (ROMAE AETERNAE - 1 piece), *cf.* Vasić 2005, Cat. 434-449. S. K. Eddy dates these issues equally, *cf.* Eddy 1967, 98: Rome, Issue 3, AD 245-247.

72 Vasić 1973, 60, 62; Mirnik 1981, 64, No. 178; Borić Brešković 1983, 72.

Testimony of the barbarian raids, which primarily endangered Dacia, Moesia Inferior and Thrace,⁷³ and, indirectly, Moesia Superior, is the large number of hoards of money.⁷⁴ Written sources for this period are scarce and insufficiently reliable and the terrain has not been sufficiently explored in the archaeological sense. Because of that, many researchers rely on information based on hoards of money, when dating the barbarian raids and when interpreting the directions of their movement, despite the fact that the majority of the hoards are not complete or have not been entirely published, which makes them an insufficiently reliable historical source.⁷⁵

It is generally accepted that the massive barbarian invasions of the Balkan provinces began in 238 AD, during the reign of the emperors, Pupienus and Balbinus, by the Carpi and the Scythians, where Scythians would imply Sarmatians or Goths.⁷⁶ The next penetration by the Goths and the Carpi is linked to 242 AD and the reign of Gordian III, when the large offensive against Persia had to be postponed by several months because of clashes with the former.⁷⁷ The next invasion was at the start of the reign of Philip I,⁷⁸ when the Germanic tribe of the Quadi raided the Pannonian region and the areas around the lower region of the Danube basin were particularly afflicted by the raids of the Carpi.⁷⁹ Numerous hoards of money illustrate how serious the danger was from the Carpi, who were mainly threatening Dacia and, to a lesser extent, Moesia Inferior, with the conflict extending to 247 AD. Besides, Philip I opened a provincial mint of bronze coins⁸⁰ in Dacia in the summer of 246, for the needs of the military and then, in the late summer of 247, he celebrated a triumph in Rome to mark his victory over them, abolished taxes for that year and took the title *Carpicus Maximus*.⁸¹

New barbarian invasions and an unstable political and military situation, primarily the usurpation by Pacatianus and Decius' proclamation as emperor,

73 For decades now, polemics have been under way about the barbarians' invasions in the mid-3rd century, which primarily endangered Dacia, Moesia Inferior and Thrace. For a review of the most important debates about this topic, cf. Varbanov 2012, 289-309.

74 There are a large number of hoards in the Balkan provinces that were deposited in the mid-3rd century (from Maximinus I to Traianus Decius). In the territory of Moesia Inferior, Thrace and Moesia Superior, 355 hoards have been registered, while there are 14 in the territory of present-day Greece, 29 in the provinces of Macedonia and Dalmatia and 54 in Dacia, cf. Varbanov 2012, 290-291.

75 In the areas with the highest concentration (present-day Bulgaria and Northern Dobrudja), the most (73%) have an unknown initial composition and have less than their initial contents preserved, i.e. only 27% finds are hoards which are complete or lack only a smaller number of pieces, up to one-third, cf. Varbanov 2012, 296. Besides, the majority of the hoards from the two mentioned groups have not been entirely published, which additionally complicates the reaching of conclusions.

76 Gerov 1977, 126; Touratsoglou 2006, 138.

77 Gerov 1977, 127-128; Lorient 1977, 756-757.

78 It was testified that Philip I was in the town of Aquae in Dacia on November 12th, 245, cf. Lorient 1977, 793 and note 19; Kienast 2010, 198.

79 CAH XII, 90; Lorient 1977, 792-793; Gerov 1977, 128-129.

80 The opening of the provincial mint for bronze coins in Dacia in the summer of 246 was undoubtedly in connection with the reorganization of Roman troops in this sector, which Philip I undertook for military needs and for the war with the Carpi, cf. Lorient 1977, 793.

81 CAH XII, 90; Lorient 1977, 793; Kienast 2010, 199 (at the end of 247 (?) he received the title *Carpicus Maximus*, while the title *Germanicus Maximus* was not official in character). Because of the victory over the

marked the years 248 and 249 AD, with which the assumed time of depositing the three hoards from Moesia Superior is linked. Although the barbarians did not directly endanger Moesia Superior with their devastating raids, it became the centre of serious internal turmoil.⁸² Because of the raids by the Goths, who crossed the Danube at the start of 248 AD and pillaged Moesia Inferior and Thrace,⁸³ Decius arrived in the Danubian basin by orders of Philip I, and attempted to restore order and discipline the troops, but he did not reap any major success in the war against the Goths. Then, around April 21st, 248, Pacatianus, who was the commander of the armies on the Danube, was proclaimed emperor by the armies of both Moesias and both Pannonias. Pacatianus then used the colonial and imperial mint in Viminacium to mint his antoniniani. Aiming to end Pacatianus' rebellion and punish the rebels, Philip sent Decius to the Balkans once again, this time in the capacity of the *dux Moesiae et Pannoniae*. He is believed to have arrived after the murder of Pacatianus, which is dated to around April or May 249,⁸⁴ and that the Pannonian troops proclaimed him emperor in early summer, in June.⁸⁵ The legions from Moesia Superior joined him, while the legions of Moesia Inferior remained faithful to Philip, although they participated in Pacatianus' rebellion. Meanwhile, the barbarian tribes, including the Carpi and the Goths, raided Moesia Inferior again, when Marcianopolis was besieged. The following several months were filled with fierce internal conflicts, which were mostly resolved in the Danubian basin and about which there has been no full consensus in scientific literature. After Philip's death, most probably in September 249, considering that Decius was not officially acknowledged in Rome, Philip's minor son, Philip II, was able to become the legitimate ruler for a brief period. Decius' official *dies imperii* is dated in autumn 249, i.e. in the interval between the death of Philip I and October 16th, 249 and recognition by the Senate, when he was mentioned for the first time as the legitimate ruler and took the name Traianus.⁸⁶

It is clear from this summary consideration of events in the Danubian basin from 248-249 that the activity of the legions in both Pannonias and in Moesia Superior was very intense because of the barbarians' incursions on the one hand, and due to the constant internal turmoil on the other. Undoubtedly, overall insecurity spread unrest, not just among the troops, but also among the population. The hoard from

---

Quadi, he took the title *Germanicus Maximus* in 246 and the title *Carpicus Maximus* in 247. The victory over the Carpi was also mentioned in rare series of antoniniani VICTORIA CARPICA from the 4th issue, dated probably in the end of 247 AD, cf. RIC IV/3, 61-62 and 75, No. 66.

82 Moesia Superior was not directly exposed to the barbarian raids, but was endangered by serious internal turmoil, the important centre of which was Viminacium and its mint. For the detailed description of events regarding the invasions and usurpation of 248/249 and 250/251, cf. Vasić 2012, 9-19 with the mentioned literature.

83 About the different interpretations of the directions of the barbarians' raids in Moesia Inferior and Thrace, the assumed stage invasion or several invasions by various groups of the barbarians in the period from 248 to 251, cf. Varbanov 2012, 303-306.

84 Gerov 1977, 130.

85 Gerov 1977, 131; Kienast 2010, 204.

86 For a detailed discussion of the events with the mentioned literature, cf. Bacuț 2012, 9-14. About the work of the Viminacium and Dacia mints at that time, cf. *ibid.* 14-16.

the Kalemegdan was linked with the military camp in Singidunum and, according to A. N. Crnobrnja, it was most probably the property of soldiers.⁸⁷ The hoard from the village of Kremenica was discovered in the immediate vicinity of the ancient settlement of Remesiana (Bela Palanka), which is mentioned for the first time in the 3rd century as a station on the important military road (*Via militaris*) which connected Naissus and Serdica.⁸⁸ Remesiana, which was formed in a rich mining area, must have been extremely important for the central administration in Rome because of the mineral ore deposits in its surroundings,⁸⁹ and perhaps it was granted city (municipal) status during the time of Marcus Aurelius or earlier.⁹⁰ During the recent archaeological explorations on the E80 motorway (Corridor 10), several villae rusticae, economy facilities and necropoles with brick built tombs were registered (in the localities of Slatina, Gladno Polje, Latinska Grobišta, etc.). All the newly discovered sites were dated in the period from the second quarter of the 4th to the end of the 5th century.⁹¹ Considering the position of the town in the ore-bearing area, which must have been protected by the military as an imperial fiscal domain and a location next to an important road communication, one should expect that farms also existed in the vicinity in the 2nd and 3rd century. The reasons for the burial of the hoard from Kremenica were probably the frequent troop movements along the *via militaris* during those turbulent times. Given the short period of thesaurization of the hoard (10-11 years), the question about who its owner was remains unanswered. As we stated in the introduction, it was shown that the hoards where a longer thesaurization period was observed suggest that the savings were the property of one family and were usually linked to the agricultural holdings. Since this is not the case with the find from Kremenica, assumptions can vary – from coins belonging to one of the Remesiana city officials, or a soldier, or that it represented the beginning of thesaurization by one family. In view of the fact that we do not possess information about the conditions of the hoard's discovery, the issue of its owner remains in the realm of speculation.

The thesaurization in the Sikirica I find began at the time of Septimius Severus and lasted for approximately 54 years, which leads to the conclusion that it could have constituted the savings of two or three generations. Considering the position of Sikirica in what was a developed farming area in Antiquity, in the immediate

87 Црнобрња 2008, 22.

88 The beginnings of Remesiana are insufficiently known. The oldest inscriptions from this locality are from the 3rd century and it is mentioned in the capacity of a road stop for the first time in *Itinerarium Antonini* and *Tabula Peutingeriana*, also in the 3rd century. The *Itinerarium Hierosolymitanum* cites it as a settlement next to the road (*mansio*), cf. Petrović P. 1979, 52. It is not known for certain whether it was a *mansio* or a vicus on a fiscal territory, or had a different status within the municipal organization of Naissus, cf. Dušanić 1977, 73-74.

89 About Roman mining in the territory of Remesiana, cf. Душанић 1980, 30-32.

90 Although it apparently never became a city, a certain number of researchers view as certain the assumption based on the possible mention of Remesiana in the known Viminacium laterculum from the 2nd century, cf. Petrović P. 1979, 52, 55 with literature about this issue. For the history of Remesiana, cf. Petrović P. 1979, 51-57 and 101-106, Nos. 69-77 (epigraphic monuments from the territory of Remesiana); Петровић В. 2007, 75-80.

91 Preliminary results available at http://www.heritage.gov.rs/cirilica/zastitna_arheoloska_iskopavanja_koridor_10_Uvodni_deo.php

vicinity of the *via publica* and Horreum Margi as a centre of trade and crafts, one may assume that the savings belonged to the owner of one of the farms. As for the cause for its concealment, the predominant view is that the barbarian raids in the neighbouring provinces had not directly contributed to it. The more frequent movement of troops along the main road communications in the Balkans might have caused unrest and panic among the population, but it is more probable that the simultaneous internal turmoil precipitated a heightened degree of uncertainty and was the reason for the burial of the hoard from the village of Sikirica.

The attacks by the Goths and mass destruction were confirmed by various sources, among which are the coin hoards from the territory of present-day Bulgaria and Northern Dobrudja, dated in 248/249 AD. As they are analogous to the monetary finds from Moesia Superior, they indicate the directions of the barbarian invasion of Moesia Inferior and Dacia. Unlike other hoards, the same cause did not apply to the coin hoards from Moesia Superior: Kalemegdan, Kremenica and Sikirica (I). There is no indication that Moesia Superior was in any way directly endangered by the barbarians except, perhaps, on its far eastern border (in present-day Bulgaria) or that their raids seriously affected life in Moesia Superior. The real reasons for the depositing of the three hoards in Moesia Superior should most probably be viewed as the consequence of internal circumstances surrounding usurpation and the constantly emerging imperial pretenders, the centre of which was the Danube River basin.

Photographs and computer graphics: Nebojša N. Borić
Translation (text): Stanislav Grgić
English language editor: Tamara Rodwell-Jovanović.

THE CATALOGUE

INTRODUCTORY NOTES

The catalogue is arranged chronologically according to the reigns of the Roman emperors, and in the context of individual emperors, by mints and dates of minting. Each catalogue number includes the obverse and reverse legends and images, and contains the standard basic data, arranged according to the following criteria: the catalogue numbers referring to the individual reigning emperor, and the members of imperial family, living or deified; technical data about the coin (weight, diameter and axis), the citation according to the standard literature together with additional notes on coin, the minting year, and the inventory number (The National Museum in Belgrade collection). The notes contain additional informations on coins and detailed citings of possible aberrations in reference to examples documented in the standard literature. The date of minting of individual coins follows the chronology based on the relevant cited literature: RIC II-IV.1-3; RIC II.1; Hill 2001; Vasić 2005. All the coins are presented in photographic form, and their numeration on the plates is coordinated with the catalogue numbers.

Standard literature:

- BMC V = H. Mattingly, *Coins of the Roman Empire in the British Museum V, Pertinax to Elagabalus*, London 1950.
- BMC VI = R. A. G. Carson, *Coins of the Roman Empire in the British Museum VI, Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, London 1962.
- Hill 2001 = P. V. Hill, *The Coinage of Septimius Severus and his Family of the Mint of Rome, A.D. 193-217*, London 2001.
- RIC II = H. Mattingly, E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage II, Vespasian to Hadrian*, London 1926, repr. 1962.
- RIC II.1 = I. A. Carradice and T. V. Buttrey, *The Roman Imperial Coinage II.1, From AD 69 to AD 96, Vespasian to Domitian*, London 2007 (second fully revised edition).
- RIC III = H. Mattingly, E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage, III, Antoninus Pius to Commodus*, London 1930, repr. 1962.
- RIC IV.1 = H. Mattingly and E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage, IV.1, Pertinax to Geta*, London 1936, repr. 1962.
- RIC IV.2 = H. Mattingly, E. A. Sydenham and C. H. V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage, IV.2, Macrinus to Pupienus*, London 1938, repr. 1962.
- RIC IV.3 = H. Mattingly, E. A. Sydenham and C. H. V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage, IV.3, Gordian III – Ūranus Antoninus*, London 1962.
- Vasić 2005 = M. R. Vasić, *Ostava denara i antoninijana iz Donjeg Crniljeval/A Hoard of Denarii and Antoninians from Donje Crniljevo*, Beograd 2005.

THE CATALOGUE

Cat. N°	Diam. Axis Wt.	Obverse	Reverse	Ref. and notes	Minting year	NM Coll.
<p>VESPASIAN (Cat. 1) Mint of Rome</p>						
1	17.00 S 2.93	IMP CAESAR VESP[A- SIANVS AVG] Head of Vespasian, laureate, right.	COS ITER - TR POT Pax, draped. seated left, holding branch in extended right hand and winged caduceus in left.	RIC II, p.16, no.10; RIC II.1, p. 60, no. 29	70, January-June (and later ?)	119/1
<p>HADRIAN (Cat. 2) Mint of Rome</p>						
2	18.00 S 3.14	HADRIANVS - AVG- VSTVS P P Bust of Hadrian, head bare, draped, right.	IVSTITIA - AVG, in ex. COS III Justitia, draped, seated left on throne, holding patera in extended right hand and vertical sceptre in left.	RIC II, p. 381, no. 362e var. (obv. bust: head bare)	134-138	119/2
<p>ANTONINUS PIUS (Cat. 3) Mint of Rome</p>						
3	17.00 S 2.99	ANTONINVS AVG - PIVS P P TR P XIX Head of Antoninus Pius, laureate, right.	COS - IIII Pax, draped, standing, left holding branch in extended right hand and cornucopiae in left.	RIC III, p. 56, no. 246	155-156	119/3

MARCUS AURELIUS
Commodus
striking under Marcus Aurelius
(Cat. 4)
Mint of Rome

4	18.00 NW 3.37	L AVREL COM - MOD- VS AVG Bust of Commodus, laureate, draped, cuirassed, right.	C - O - S P P Salus, draped, seated left on low seat, holding branch in extended right hand and resting left arm on side of seat: in front of her, left, a snake coiling upwards from ground.	RIC III, p. 267, no. 653	177-178	119/4
---	---------------------	---	--	--------------------------	---------	-------

COMMODUS
(Cat. 5-7)
Mint of Rome

5	18.00 NW 3.30	M COMM ANT - P FEL AVG BRIT Head of Commodus, laureate, right.	P M TR P XI IM - P - VII COS V P P Commodus, togate, seated left on curule chair, being crowned by Victory, flying left, and holding globe in extended right hand.	RIC III, p. 380, no.125	185	119/5
6	17.00 S 2.83	M COMM ANT P - FEL AVG BRIT Head of Commodus, laureate, right.	P M TR P XII IMP VIII COS V P P Felicitas, draped, standing left, holding caduceus in right hand and sceptre in left hand.	RIC III, p. 382, no.143	186-187	119/6
7	18.00 SE 2.60	L AEL AVREL CO-MM AVG P FEL Head of Commodus, laureate, right.	SAL GE-N HVM Salus, draped, standing left, holding in left hand sceptre round which snake coils, and extending right hand to raise up figure kneeling right.	RIC III, p. 396, no. 260	191-192	119/7

CLODIUS ALBINUS

(Cat. 8-9)

Mint of Rome

8	17.00 SE 3.83	[D C]LOD SEPT - AL- BIN C[AES] Head of Clodius Albi- nus, bare, right.	[MINER] - PA-CIF COS II Minerva, helmeted, draped, standing left, holding olive-branch in right hand and shield set on ground in left hand; spear rests against left arm.	BMC V, p. 37, no. 95; RIC IV.1, p. 45, no. 7 var. (obv. D CLOD not D CL); Hill 2001, p. 13, no. 119	194-195 Hill: 194, Issue 5	119/8
9	18.00 SE 3.42	[D C]LOD SEPT - AL- BIN CAES Head of Clodius Albi- nus, bare, right.	MINER - P - CIF COS II Minerva, helmeted, draped, standing left, holding olive-branch in right hand and shield set on ground in left hand; spear rests against left arm.	BMC V, p. 37, no. 95; RIC IV.1, p. 45, no. 7 var. (obv. D CLOD not D CL); Hill 2001, p. 13, no. 119	194-195 Hill: 194, Issue 5	119/9

SEPTIMIUS SEVERUS

(Cat. 10-80)

Septimius Severus

(Cat. 10-44)

Mint of Rome

10	17.00 NW 2.76	L SEPT SEV PE-RT AVG IMP II Head of Septimius Severus, laureate, right.	LIBERO - P-A[TRI] Bacchus (Liber), wreathed, naked except for cloak over left arm, emptying oenochoe in right hand over panther, seated left, head right with open mouth, and holding garlanded thyrs- us in left hand.	BMC V, p. 29, no. 60; RIC IV.1, p. 95, no. 27A; Hill 2001, p. 13, no. 84 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	194 Hill: 194, Issue 3	119/10
11	19.00 SW 2.52	L SEPT SEV PE-RT AVG IMP III Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P II - COS II P P Minerva, helmeted, draped to feet, stand- ing left, holding spear downward in right hand and round shield at side in left hand.	BMC V, p. 33, no. 76; RIC IV.1, p. 97, no. 49; Hill 2001, p. 13, no. 117 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	194-195 Hill: 194, Issue 5	119/11

12	18.00 S 3.28	L SEPT SEV PERT - AVG IMP V Head of Septimius Severus, laureate, right.	[ARAB] - ADIAB - COS II P P Victory, winged, draped, advancing left, holding wreath in extended right hand and palm sloped over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 39, no.107; RIC IV.1, p. 98, no. 58; Hill 2001, p. 14, no. 164 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	195 Hill: 195, Issue 8	119/12
13	18.00 S 3.21	[L SEPT] SEV PERT - AVG [IMP] VII Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P III - COS II P P Mars, helmeted, naked except for cloak tied round waist, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 41, no. 122; RIC IV.1, p. 99, no. 67; Hill 2001, p. 14, no. 185 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	195-196 Hill: 195, Issue 9	119/13
14	17.00 SW 2.88	[L SEPT SEV PERT] - AVG IMP VIII Head of Septimius Severus, laureate, right.	FORTVNAE - [REDVCI] Fortuna, draped, seated left on low seat, holding rudder set on globe in right hand and cornu- opiae in left hand; under seat, wheel.	BMC V, p. 47, no.161; RIC IV.1, p.100, no.78A; Hill 2001, p. 15, no. 233 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196-197 Hill: 196, Issue 12	119/14
15	18.00 SE 3.29	L SEPT SEV PERT - AVG IMP VIII Head of Septimius Severus, laureate, right.	[FORTVNAE] - REDVCI Fortuna, draped, seated left on low seat, holding rudder set on globe in right hand and cornu- opiae in left hand; under seat, wheel.	BMC V, p.47, no.161; RIC IV.1, p. 100, no.78A; Hill 2001, p. 15, no. 233 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196-197 Hill: 196, Issue 12	119/15
16	17.00 NW 3.23	L SEPT SEV PERT - [AVG IM]P VIII Head of Septimius Severus, laureate, right.	SECVRITAS - [PVBLI- CA] Securitas, draped, seated left, holding globe in extended right hand.	BMC V, p. 48, no. 174; RIC IV.1, p.102, no. 93; Hill 2001, p. 15, no. 264 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196-197 Hill: 197, Issue 14	119/16
17	18.00 S 2.89	L SEPT SEV PERT - AVG IM(P) VIII Head of Septimius Severus, laureate, right.	HERCVLI - DE(FENS) Hercules, naked, li- on-skin draped over left arm, standing right, holding club set on ground in right hand and bow in left hand.	BMC V, p. 55, no. 218; RIC IV.1, p.102, no. 97; Hill 2001, p. 16, no. 279 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	197 Hill: 197, Issue 15	119/17
18	18.00 N 3.21	[L SEPT SE]V PERT - AVG IMP VI[III] Head of Septimius Severus, laureate, right.	LIBERO - PA[TRI] Bacchus (Liber), stand- ing front, head left, right hand on head (crowning himself?) and holding thyrsus in left hand; at feet, left, leopard.	BMC V, p. 56, no. 222; RIC IV.1, p. 103, no. 99; Hill 2001, p. 16, no. 280 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	197 Hill: 197, Issue 15	119/18

19	17.00 N 3.02	L SEPT SEV PERT - AVG IMP VIII Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P - V - COS II P P Sol, radiate, naked except for cloak over left shoulder, standing left, raising right hand and holding whip in left hand.	BMC V, p. 57, no. 227; RIC IV.1, p.103, no. 101; Hill 2001, p. 16, no. 281 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	197 Hill: 197, Issue 15	119/19
20	17.00 NE 3.20	L SEPT SEV PERT - AVG IMP X Head of Septimius Severus, laureate, right.	A-N-N -O-NAE AVGG Annona, draped, stand- ing left, foot set on prow, holding corn-ears in right hand and cornuco- piae in left hand.	BMC V, p. 59, no. 239; RIC IV.1, p. 103, no. 107; Hill 2001, p. 18, no. 349 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	197-198 Hill: 198, Issue 2	119/20
21	16.00 SE 2.72	[L SEPT SEV PERT] - AVG IMP X Head of Septimius Severus, laureate, right.	A-[NNO] - NAE AVGG Annona, draped, stand- ing left, foot set on prow, holding corn-ears in right hand and cornuco- piae in left hand.	BMC V, p. 59, no. 239; RIC IV.1, p. 103, no. 107; Hill 2001, p. 18, no. 349 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	197-198 Hill: 198, Issue 2	119/21
22	17.00 S 2.96	L SEPT [SEV PERT - A] VG IMP X Head of Septimius Severus, laureate, right.	MA -RTI PA-[CIFERO] Mars, helmeted, in mili- tary attire, standing left, foot set on cuirass (?), holding branch in right hand and reversed spear in left hand.	BMC V, p. 60, no. 250; RIC IV.1, p. 104, no. 113; Hill 2001, p. 16, no. 305 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	197-198 Hill: 198, Issue 17	119/22
23	17.00 SE 4.11	L SEPT SEV PERT - AVG IMP X Head of Septimius Severus, laureate, right.	MARTI - VI-CTORI Mars, helmeted, in military attire, standing right, holding shield in right hand and reversed spear in left hand; at feet under shield, captive.	BMC V, p. 61, no. 253; RIC IV.1, p. 105, no. 118; Hill 2001, p. 16, no. 306 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	197-198 Hill: 198, Issue 1	119/23
24	15.00 S 3.07	[L SEPT SEV PERT] - AVG [IMP X] Head of Septimius Severus, laureate, right.	PACI - AE-T-ERNAE Pax, draped, seated left, holding branch in extended right hand and sceptre in left hand.	BMC V, p. 61, no. 253; RIC IV.1, p. 105, no. 118; Hill 2001, p. 16, no. 306 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	197-198 Hill: 198, Issue 17	119/24
25	20.00 N 3.05	L - SEPT SEV AVG IMP XI PART MAX Head of Septimius Severus, laureate, right.	ANNONA-E - AVGG Annona, draped, stand- ing left, right foot set on prow, holding corn-ears in right hand and cornu- copiae in left hand.	BMC V, p.175, no.+; RIC IV.1, p. 106, no. 123 (198 - late, or 199- 200 AD); Hill 2001, p. 18, no. 353 (Joint reign of Severus and Cara- calla, 198-209 AD)	198-200 Hill: 198, Issue 2	119/25

26	19.00 SE 3.23	L SEPT SEV AVG IMP XI PART MAX Head of Septimius Severus, laureate, right.	MARTI VI-CTORI Mars, helmeted, in military attire, standing right, resting right hand on shield and holding spear in left hand; cap- tive below shield (no helmet).	BMC V, p.177, no. 133; ad RIC IV.1, p. 107, no. 134 - captive below shield, no helmet (cf. note ad RIC 134: C 321 gives variant of rev., captive below shield), 198 - late, or 199-200 AD; Hill 2001, p. 18, no. 366 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	198-200 Hill: 198, Issue 3	119/26
27	18.00 S 3.09	SEVERVS AVG - PART MAX Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR - P VIII - CO-S II P P Victory, winged, draped, flying left, holding wreath in both hands over shield set on low base.	BMC V, p. 189, no. 176; RIC IV.1, p.110, no. 150; Hill 2001, p. 19, no. 444 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200 Hill: 200, Issue 9	119/27
28	19.00 S 2.93	SEVERVS AVG - PART MAX Head of Septimius Severus, laureate, right.	RESTITVTOR - VRBIS Septimius Severus, in military attire, standing left, sacrificing out of patera in right hand over tripod and holding spear in left hand.	BMC V, p.194, no. 202-207; RIC IV.1, p.113, no. 167(a); Hill 2001, p. 20, no. 499 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-201 Hill: 201, Issue 11	119/28
29	18.50 N 3.11	SEVERVS AVG - PART MAX Head of Septimius Severus, laureate, right.	RESTI[TVT]OR] - VRBIS Septimius Severus, in military attire, standing left, sacrificing out of patera in right hand over tripod and holding spear in left hand.	BMC V, p.194, no. 202-207; RIC IV.1, p.113, no. 167(a)); Hill 2001, p. 20, no. 499 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-201 Hill: 201, Issue 11	119/29
30	19.00 N 3.08	SEVERVS AVG - PART MAX Head of Septimius Severus, laureate, right.	RESTITVTOR - VRBIS Septimius Severus, in military attire, standing left, sacrificing out of patera in right hand over tripod and holding spear in left hand.	BMC V, p.194, no. 202-207; RIC IV.1, p.113, no. 167(a)); Hill 2001, p. 20, no. 499 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-201 Hill: 201, Issue 11	119/30
31	18.00 N 3.04	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	PART MAX P - M - TR P VIII Two captives, each wearing pointed cap and draped to ankles, seated in mourning aptitude back to back, left and right of central trophy.	BMC V, p. 203, no. 256; RIC IV.1, p.114, no. 176; Hill 2001, p. 20, no. 528 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	201 Hill: 201, Issue 12	119/31

32	18.50 N 3.08	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P XIII - COS III P P Jupiter, naked except for cloak over left shoulder, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand; at feet, left, eagle.	BMC V, p. 249, no. 472; RIC IV.1, p.117, no. 196; Hill 2001, p. 23, no. 727 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	205 Hill: 205, Issue 20	119/32
33	19.00 S 3.39	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P XIII - COS III P P Jupiter, naked except for cloak over left shoulder, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand; at feet, left, eagle.	BMC V, p. 249, no. 472; RIC IV.1, p.117, no. 196; Hill 2001, p. 23, no. 727 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	205 Hill: 205, Issue 20	119/33
34	18.00 S 3.30	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P XIII - COS III P P Genius, naked, standing left, sacrificing out of patera in right hand over garlanded and lighted altar, left, and holding corn-ears in left hand.	BMC V, p. 253, no. 493; RIC IV.1, p.117, no. 201; Hill 2001, p. 23, no. 767 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	206 Hill: 206, Issue 23	119/34
35	19.00 NW 2.98	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P XVII COS III P P Jupiter, naked except for cloak over left shoulder, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand; at feet, two chil- dren standing, one right and one left.	BMC V, p. 356, no. 1; RIC IV.1, p. 120, no. 226; Hill 2001, p. 27, no. 1039 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	209 Hill: 209, Issue 30	119/35
36	18.50 NW 3.44	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P XVII - COS III P P Neptune, naked ex- cept for cloak over left shoulder and right arm, standing left, right foot set on globe, holding trident in left hand.	BMC V, p. 356, no. 3; RIC IV.1, p. 120, no. 228; Hill 2001, p. 28, no. 1059 (Joint reign of Severus, Caracalla and Geta, 209-211 AD)	209 Hill: 209, Issue 1	119/36
37	18.50 SW 2.68	SEVERVS - PIVS AVG BRIT Head of Septimius Severus, laureate, right.	P M TR P XVIII - COS III P P Neptune, naked ex- cept for cloak over left shoulder and right arm, standing left, right foot set on globe, holding trident in left hand.	BMC V, p. 362, no. 26; RIC IV.1, p.122, no. 241; Hill 2001, p. 29, no. 1149 (Joint reign of Severus, Caracalla and Geta, 209-211 AD)	210 Hill: 210, Issue 3	119/37

38	19.00 N 3.12	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	FVNDAT-OR - PACIS Septimius Severus, veiled, togate, standing left, holding branch in extended right hand and roll in left hand.	BMC V, p. 218, no. 331; RIC IV.1, p. 124, no. 265; Hill 2001, p. 20, no. 505 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 201; Issue 11	119/38
39	19.00 NW 3.12	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	FVNDAT-OR - PACIS Septimius Severus, veiled, togate, standing left, holding branch in extended right hand and roll in left hand.	BMC V, p. 218, no. 331; RIC IV.1, p. 124, no. 265; Hill 2001, p. 20, no. 505 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 201, Issue 11	119/39
40	19.00 S 3.15	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	FVNDAT-OR - PACIS Septimius Severus, veiled, togate, standing left, holding branch in extended right hand and roll in left hand.	BMC V, p. 218, no. 331; RIC IV.1, p. 124, no. 265; Hill 2001, p. 20, no. 505 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 201, Issue 11	119/40
41	19.00 S 3.06	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	INDVLGENTIA AVGG, in ex. IN CARTH Dea Caelestis, draped, riding right on lion, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand; below, wa- ter gushing from rock.	BMC V, p. 218, no. 335; RIC IV.1, p. 125, no. 266; Hill 2001, p. 21, no. 621 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 203, Issue <i>Building works (? aque- duct) at Carthage)</i>	119/41
42	18.00 S 3.26	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	INDVLGENTIA AVGG, in ex. IN CARTH Dea Caelestis, draped, riding right on lion, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand; below, wa- ter gushing from rock.	BMC V, p. 218, no. 335; RIC IV.1, p. 125, no. 266; Hill 2001, p. 21, no. 621 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 203, Issue <i>Building works (? aque- duct) at Carthage)</i>	119/42
43	20.00 NW 3.32	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	LIBERALI-TAS AVG VI Liberalitas, draped, standing left, holding abacus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 220, no. 351; RIC IV.1, p. 126, no. 278A; Hill 2001, p. 27, no. 1024 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 209, Issue 29	119/43
44	19.00 N 2.90	SEVERVS - PIVS AVG Head of Septimius Severus, laureate, right.	RESTITVTOR - VRBIS Roma, helmeted, draped, seated left on shield, holding palladi- um in right hand and spear in left hand.	BMC V, p. 221, no. 359; RIC IV.1, p. 127, no. 288; Hill 2001, p. 24, no. 843 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-210 Hill: 207, Issue 25	119/44

Julia Domna
striking under Septimius Severus
(Cat. 45-55)
Mint of Rome

45	18.00 N 3.71	IVLIA DO-MNA AVG Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	VENER-I - V-ICTR Venus, with drapery fall- ing below hips, standing with back turned, head right, holding apple in extended right hand and palm sloped to the left in left hand, resting left elbow on column.	BMC V, p. 27, no. 49; RIC IV.1, p. 165, no. 536; Hill 2001, p. 13, no. 107 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	207-209 Hill: 194, Issue 4	119/45
46	20.00 N 3.53	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	FELIC-I-TAS Felicitas, draped, stand- ing left, holding cadu- ceus in right hand and sceptre in left hand.	BMC V, p. 160, no. 22; RIC IV.1, p. 167, no. 551; Hill 2001, p. 23, no. 771 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	196-211 Hill: 206, Issue 23	119/46
47	19.00 S 3.19	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	HI-LA-RITAS Hilaritas, draped, stand- ing left, holding long palm in right hand and cornucopiae in left hand; two children standing, one to either side.	BMC V, p. 161, no. 34; RIC IV.1, 557 (196- 211 AD); Hill 2001, p. 26, no. 985 (Joint reign of Severus and Cara- calla, 198-209 AD)	207-209 Hill: 208, Issue 28	119/47
48	16.50 S 3.60	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	IVNO - REGINA Juno, veiled, draped, standing left, holding patera in extended right hand and sceptre in left hand; at feet, left, peacock.	BMC V, p.162, no. 42; RIC IV.1, p.168, no. 560 (196-211 AD); Hill 2001, p. 14, no. 156 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	200-207 Hill: 195, Issue 7	119/48
49	16.00 N 2.80	[I]VLIA - AVGV[STA] Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	[IV]NO - REG[INA] Juno, veiled, draped, standing left, holding patera in extended right hand and sceptre in left hand; at feet, left, peacock.	BMC V, p.162, no. 42; RIC IV.1, p. 168, no. 560; Hill 2001, p. 14, no. 156 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	200-207 Hill: 195, Issue 7	119/49
50	19.00 N 2.91	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	LAETI-T-I-A Laetitia, draped, stand- ing left, holding wreath in extended right hand and rudder in left hand.	BMC V, p. 162, no. 45; RIC IV.1, p.168, no. 561(196-211 AD); Hill 2001, p. 18, no. 352 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-207 Hill: 198, Issue 2	119/50

51	18.00 N 3.23	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	MATER - DEVM Cybele, towered, draped, seated left on throne, holding branch in ex- tended right hand and sceptre in left hand, left elbow resting on drum; to either side of throne, lion.	BMC V, p.163, no. 51; RIC IV.1, p. 169, no. 564 (196-211 AD); Hill 2001, p. 17, no. 340 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	198-199 Hill: 198, Issue 1	119/51
52	19.00 N 3.01	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	PVDIC-I-TIA Pudicitia, veiled, draped, seated left, head front, resting right hand on breast and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 166, no. 72; RIC IV.1, p. 170, no. 575 (196-211 AD); Hill 2001, p. 29, no. 1165 (Joint reign of Severus, Caracalla and Geta, 209-211 AD)	207-209 Hill: 211, Issue 4	119/52
53	17.00 N 3.28	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	PVDI-CITIA Pudicitia, veiled, draped, seated left, resting right hand on breast and resting left hand on arm of chair.	BMC V, p.166, no. 72; RIC IV.1, p. 170, no. 576 (196-211 AD); Hill 2001, p. 23, no. 701 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	207-209 Hill: 205, Issue 19	119/53
54	17.00 S 3.20	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	VENERI GE-[N]-ET- RICI Venus, draped, standing left, holding patera in extended right hand and sceptre in left hand.	BMC V, p. 167, no. 84; RIC IV.1, p. 170, no. 578 (196-211 AD); Hill 2001, p. 19, no. 459 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-207 Hill: 200, Issue 10	119/54
55	17.00 N 3.34	IVLIA - AVGVSTA Bust of Julia Domna, hair waved and coiled at back, draped, right.	VES-TAE - SANCTAE Vesta, veiled, draped, standing left, holding patera in extended right hand and sceptre.	BMC V, p. 169, no. 98; RIC IV.1, p. 171, no. 587 (196-211 AD); Hill 2001, p. 15, no. 254 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	198-199 Hill: 197, Issue 13	119/55

Caracalla
striking under Septimius Severus
(Cat. 56-69)
Mint of Rome

56	18.00 S 2.99	M AV[R A]NTONI-NVS CAES Bust of Caracalla, bare-headed, draped, cuirassed, right.	[SE]CVRITAS PE-RPET- VA Minerva, helmeted, draped, wearing aegis on breast, standing left, resting right hand on shield set on ground and holding spear in left hand.	BMC V, p. 50, no.181; RIC IV.1, p. 212, no. 2 (196 AD); Hill 2001, p. 15, no. 253 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196-197 (?) Hill: 197, Issue 13	119/57
----	--------------------	---	---	--	--	--------

57	18.00 S 2.48	M AVR AN[TON]- CAES PONTIF Bust of Caracalla, bare-headed, draped, cuirassed, right.	FELICITATEM PVBLI- CAM Felicitas, draped, stand- ing left, holding cadu- ceus in right hand and sceptre in left hand.	BMC V, p. 52, no. 197; RIC IV.1, p. 213, no. 7 (196-198 AD); Hill 2001, p. 15, no. 266 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196 or 197-198 Hill: 197, Issue 14	119/58
58	19.00 NW 3.17	M AVR AN[TON]- CAES PONTIF Bust of Caracalla, bare-headed, draped, right.	MARTI - [VLT]ORI Mars, helmeted, naked except for cloak tied round waist, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p.53, no. 202; RIC IV.1, p. 213, no. 11(196-198 AD); Hill 2001, p. 16, no. 309 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196 or 197-198 Hill: 198, Issue 17	119/59
59	16.00 S 2.76	M AVR AN[TON] - CAES PONTIF Bust of Caracalla, bare-headed, draped, right.	[MA]RTI - V-LTORI Mars, helmeted, naked except for cloak tied round waist, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 53, no. 202; RIC IV.1, p. 213, no. 11; Hill 2001, p. 16, no. 309 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196 or 197-198 Hill: 198, Issue 17	119/60
60	16.00 SW 2.92	M AVR ANTO[N] - [C] AES PONTIF Bust of Caracalla, bare-headed, draped, cuirassed, right.	PRI-NCIPI - [IV- VENTV]TIS Caracalla, in military attire, standing left, holding baton in right hand and spear in left hand; to right, trophy.	BMC V, p. 54, no. 208; RIC IV.1, p. 213, no. 13B; Hill 2001, p. 16, no. 278 (Sole reign of Severus, 193-198 AD)	196 or 197-198 Hill: 197, Issue 15	119/61
61	19.00 SW 3.56	IMP CAES M AVR - ANTON AVG Bust of Caracalla, laure- ate, draped, right.	PONTI-FE-X - TR P II Caracalla, in military attire, standing left, holding Victory on globe in extended right hand and reversed spear in left hand; at feet, seated captive.	BMC V, p. 183, no. 153; RIC IV.1, p. 216, no. 27 a; Hill 2001, p. 18, no. 392 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	199 Hill: 199, Issue 5	119/62
62	18.00 NW 3.75	ANTONINVS - PIVS AVG Bust of Caracalla, laure- ate, draped, right.	PONTIF TR P - VIII COS II Mars, helmeted, naked except for cloak on left shoulder, standing left, right foot set on helmet, holding branch in right hand and spear in left hand.	BMC V, p. 251, no. 480; RIC IV.1, p. 225, no. 80B; Hill 2001, p. 23, no. 729 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	205 Hill: 205, Issue 20	119/63

63	19.00 N 3.03	ANTONINVS - PIVS AVG Head of Caracalla, laureate, right.	PONTIF TR P - VIII COS II Mars, helmeted, in military attire, standing left, resting right hand on shield and holding spear in left hand.	BMC V, p. 254, no. 498; RIC IV.1, p. 225, no. 83a; Hill 2001, p. 23, no. 769 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	206 Hill: 206, Issue 23	119/64
64	19.00 N 3.03	ANTONINVS - PIVS AVG Head of Caracalla, laureate, right.	PONTIF - TR P X COS II Mars, helmeted, naked except for cloak tied round waist, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 265, no. 542; RIC IV.1, p. 226, no. 88; Hill 2001, p. 24, no. 845 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	207 Hill: 207, Issue 25	119/65
65	19.50 S 3.32	ANTONINVS - PIVS AVG Head of Caracalla, laureate, bearded, right.	PONTIF TR P XII COS III Concordia, draped, seated left, holding patera in extended right hand and double cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 358, no. 10; RIC IV.1, p. 229, no. 111; Hill 2001, p. 27, no. 1042 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	209 Hill: 209, Issue 30	119/66
66	19.00 NW 2.99	ANTONINVS - PIVS AVG Bust of Caracalla, laureate, draped, right.	FELICIT-AS AVGG Felicitas, draped, standing left, holding caduceus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 207, no. 276; RIC IV.1, p. 231, no. 127 (201-210 AD); Hill 2001, p. 23, no. 734 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	205-206 Hill: 205, Issue 21	119/67
67	19.00 S 3.76	ANTONINVS - PIVS AVG Bust of Caracalla, laureate, draped, right.	LIBERALITAS AVGG · V · Liberalitas, draped, standing left, holding abacus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 209, no. 286; RIC IV.1, p. 232, no. 136B (201-210 AD); Hill 2001, p. 22, no. 697 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	205 Hill: 205, Issue 19	119/68
68	21.00 N 2.95	ANTONINVS - PIVS AVG Bust of Caracalla, laureate, draped, right.	LIBERALITAS AVGG · V · Liberalitas, draped, standing left, holding abacus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 209, no. 286; RIC IV.1, p. 232, no. 136B (201-210 AD); Hill 2001, p. 22, no. 697 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	205 Hill: 205, Issue 19	119/69

69	20.00 N 3.33	ANTONINVS - PIVS AVG Head of Caracalla, laureate, right.	VIRTVS - AVGVSTOR Virtus, helmeted, draped, seated left, holding Victory in extended right hand and parazonium in left hand; behind, shield.	BMC V, p. 260, no. 523; RIC IV.1, p. 237, no. 176 (206-210 AD); Hill 2001, p. 25, no. 927 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	207 Hill: 207, Issue 27	119/70
70	19.00 S 3.42	ANTONINVS PIVS - AVG BRIT Head of Caracalla, laureate, right.	PONTIF TR P - XIII COS III Virtus, helmeted, draped, standing right, left foot on helmet, holding spear in right hand and parazonium in left hand.	BMC V, p. 424, no. 27; RIC IV.1, p. 239, no.191; Hill 2001, p. 29, no. 1163 (Joint reign of Severus, Caracalla and Geta, 209-211 AD)	211 Hill: 211, Issue 4	119/71

Plautilla
striking under Septimius Severus
(Cat. 71)
Mint of Rome

71	18.00 NE 3.33	PLAVTILLA - AVGVSTA Bust of Plautilla, hair firmly waved and drawn down on neck, draped, right.	VEN[V]S - VICTRIX Venus, naked to waist, standing left, holding apple in extended right hand and palm in left hand, resting left elbow on shield; at feet, left, Cupid.	RIC IV.1, p. 270, no. 369; Hill 2001, p. 22, no. 661 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	202-205 Hill: 204, Issue 17	119/82
----	---------------------	--	--	---	-----------------------------------	--------

Geta
striking under Septimius Severus
(Cat. 72-80)
Mint of Rome

72	18.00 N 3.56	L SEPTIMIVS - GETA CAES Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	SPES - PVBLICA Spes, draped, advancing left, holding flower in extended right hand and raising fold of skirt with left hand.	BMC V, p. 182, no. 149; RIC IV.1, p. 314, no. 4; Hill 2001, p. 18, no. 378 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	198-200 Hill: 199, Issue 4	119/83
73	19.00 N 3.31	P SEPT GETA - CAES PONT Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	FELICITAS - PVBLICA Felicitas, draped, standing left, holding caduceus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 197, no. 220; RIC IV.1, p. 315, no. 9A; Hill 2001, p. 21, no. 605 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-202 Hill: 203, Issue 16	119/84

74	19.00 N 3.23	P SEPT GETA - CAES PONT Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	PRI-NC IV-VENTVT-IS Geta, in military attire, standing left, holding branch in right hand and spear in left hand; behind, trophy.	BMC V, p. 198, no. 234; RIC IV.1, p. 316, no.18; Hill 2001, p. 19, no. 423 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-202 Hill: 200, Issue 7	119/85
75	18.50 NE 3.39	P SEPT GETA - CAES PONT Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	PRINC IV-VENTV-TIS Geta, in military attire, standing left, holding branch in right hand and spear in left hand; behind, trophy.	BMC V, p. 198, no. 234; RIC IV.1, p. 316, no.18; Hill 2001, p. 19, no. 423 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-202 Hill: 200, Issue 7	119/86
76	19.00 S 3.10	P SEPT GETA - CAES PONT Bust of Geta, bare-headed, draped, cuirassed, right.	SECVRIT - IMPERII Securitas, draped, seated left, holding globe in right hand, left arm resting on arm of chair.	BMC V, p. 199, no. 240; RIC IV.1, p. 316, no. 20B; Hill 2001, p. 21, no. 553 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	200-202 Hill: 202, Issue 13	119/87
77	19.00 NE 3.21	GETA CAES - PONT COS Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	VOTA - PVBLICA Geta, veiled, togate, standing left, sacrificing out of patera in right hand over tripod and holding roll in left hand.	BMC V, p. 242, no. 442; RIC IV.1, p. 319, no. 38B (203-208 AD); Hill 2001, p. 23, no. 732 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	203 Hill: 205, Issue 20	119/88
78	19.00 NW 3.33	P SEPTIMIVS - GETA CAES Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	PONTIF - COS Minerva, helmeted, draped, standing left, leaning on shield, holding spear in right hand.	BMC V, p. 243, no. 446; RIC IV.1, p. 318, no. 34B (203-208 AD); Hill 2001, p. 25, no. 873 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	203 Hill: 207, Issue <i>Fifteenth anniversary of Severus and tenth of Caracalla (II)</i>	119/89
79	18.00 N 3.03	P SEPTIMIVS - GETA CAES Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	LIBERALI-TAS AVG VI Liberalitas, draped, standing left, holding abacus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 245, no.\$; RIC IV.1, p. 320, no. 44 (203-208 AD); Hill 2001, p. 27, no. 1028 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	208 Hill: 209, Issue 29	119/90
80	20.00 SE 3.28	P SEPTIMIVS - GETA CAES Bust of Geta, bare-headed, draped, right.	PROVID - DEORVM Providentia, draped, standing left, holding in right hand wand over globe set on ground and sceptre in left hand.	BMC V, p. 246, no. 458; RIC IV.1, p. 321, no. 51; Hill 2001, p. 23, no. 770 (Joint reign of Severus and Caracalla, 198-209 AD)	203-208 Hill: 206, Issue 23	119/91

<p style="text-align: center;">CARACALLA (Cat. 81-91) Caracalla (Cat. 81-90) Mint of Rome</p>						
81	18.00 N 3.23	ANTONINVS PIVS AVG BRIT Head of Caracalla, laureate, right.	P M TR P XVI COS IIII P P Hercules, naked except for lion-skin draped over left arm, standing left, holding branch in right hand and club in left hand.	BMC V, p. 438, no. 49; RIC IV.1, p. 241, no. 206a; Hill 2001, p. 33, no. 1357	213 Hill: 213, Issue 3	119/72
82	19.00 NW 3.72	ANTONINVS PIVS AVG BRIT Head of Caracalla, laureate, bearded, right.	MARTI PROPVGNA-TORI Mars, helmeted, naked except for cloak tied round waist, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 441, no. 60; RIC IV.1, p. 244, no. 223 (210-213 AD); Hill 2001, p. 33, no. 1355	213 Hill: 213, Issue 3	119/73
83	20.00 NE 3.07	ANTONINVS PIVS - AVG BRIT Head of Caracalla, laureate, bearded, right.	MONETA AVG Moneta, draped, standing left, holding scales in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 372, no. 90; RIC IV.1, p. 244, no. 224 (210-213 AD); Hill 2001, p. 33, no. 1356	210-213 Hill: 213, Issue 3	119/74
84	18.00 NW 2.75	ANTONINVS PIVS FEL AVG Head of Caracalla, laureate, right.	MONETA AVG Moneta, draped, standing left, holding scales in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 441, no. 62; RIC IV.1, p. 245, no. 236; Hill 2001, p. 33, no. 1380	213 Hill: 213, Issue 4	119/75
85	19.00 SW 3.26	ANTONINVS PIVS AVG GERM Head of Caracalla, laureate, right.	P M TR P XVII COS IIII P P Caracalla, togate, standing left, holding branch in extended right hand and baton in left hand.	BMC V, p. 449, no. 99; RIC IV.1, p. 247, no. 246; Hill 2001, p. 33, no. 1400	214 Hill: 214, Issue 6	119/76
86	19.00 N 3.88	ANTONINVS PIVS AVG GERM Head of Caracalla, laureate, right.	P M TR P XVIII COS IIII P P Apollo, naked except for cloak flying behind, standing left, holding branch in extended right hand and with left hand lyre set on altar.	BMC V, p. 452, no. 107; RIC IV.1, p. 248, no. 254; Hill 2001, p. 34, no. 1445	215 Hill: 215, Issue 7	119/77

87	20.00 S 3.00	ANTONINVS PIVS AVG GERM Head of Caracalla, laureate, right.	P M TR P - XVIII - COS III P P Fides Militum, draped, standing left between two standards and holding a standard in each hand.	BMC V, p. 457, no. 146; RIC IV.1, p. 251, no. 267; Hill 2001, p. 35, no. 1501	215 Hill: 215, <i>Issue Eastern campaign</i>	119/78
88	19.00 NE 3.16	ANTONINVS PIVS AVG GERM Head of Caracalla, laureate, right.	P M TR P XVIII COS III P P Pax, draped, standing left, holding branch in right hand and sceptre in left hand.	BMC V, p. 457, no. 147; RIC IV.1, p. 251, no. 268; Hill 2001, p. 34, no. 1446	215 Hill: 215, Issue 7	119/79
89	18.00 N 3.13	ANTONINVS PIVS AVG GERM Head of Caracalla, laureate, right.	LIBERAL AVG VIII Liberalitas, draped, standing left, holding abacus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 444, no. 70; RIC IV.1, p. 258, no. 302 (213-217 AD); Hill 2001, p. 34, no. 1427	213-215 Hill: 214, <i>Issue Ninth Largess</i>	119/80
90	19.00 N 3.13	ANTONINVS PIVS AVG GERM Head of Caracalla, laureate, right.	VENVS VICTRIX Venus, draped, standing left, holding Victory in extended right hand and spear in left hand, leaning on shield set on helmet.	BMC V, p. 446, no. 82; RIC IV.1, p. 259, no. 311B; Hill 2001, p. 35, no. 1534	215-217 Hill: 216, Issue 9	119/81

Julia Domna
striking under Caracalla
(Cat. 91)
Mint of Rome

91	18.00 N 3.34	IVLIA PIA - FEL AVG Bust of Julia Domna, hair elaborately waved in ridges and turned up low at the back, draped, right.	DIANA LVCIFERA Diana, draped, standing left, holding a torch in both hands.	BMC V, p. 431, no. 2; RIC IV.1, p. 272, no. 373A (211-217 AD); Hill 2001, p. 33, no. 1405	211-215 Hill: 214, Issue 6	119/56
----	--------------------	--	--	---	----------------------------------	--------

MACRINUS
(Cat. 92-93)
Mint of Rome

92	20.00 NW 3.00	IMP C M OPEL SEV MACRINVS AVG Bust of Macrinus, laureate, long bearded, cuirassed (?), right.	FELICITAS TEMPOR- VM Felicitas, draped, standing left, holding long caduceus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 505, no. 63; RIC IV.2, p. 10, no. 60b	217-218	119/92
----	---------------------	---	--	---	---------	--------

93	19.00 NW 3.00	IMP C M OPEL SEV MACRINVS AVG Bust of Macrinus, laureate, cropped bearded, cuirassed, right.	IOVI CONSERVATORI Jupiter, nude except cloak over left arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand; before him, a small figure of Macrinus.	BMC V, p. 498, no. 20; RIC IV.2, p. 10, no. 76b	217-218	119/93
<p>ELAGABALUS (Cat. 94-141) Elagabalus (Cat. 94-123) Mint of Rome</p>						
94	20.00 N 3.53	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	PONTIF MAX TR P Roma, helmeted, draped, seated left, holding Victory in extended right hand and sceptre in left hand; by her side, shield.	BMC V, p. 530, no. 1note; RIC IV.2, p. 28, no. 8b	218	119/94
95	18.00 S 2.95	IMP ANTONI[NVS] PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	P M TR P - III - COS III P P Sol, radiate, naked except for cloak over left shoulder, standing left, raising right hand and holding whip in left hand; in left field, star.	BMC V, p. 556, no. 179; RIC IV.2, p. 30, no. 28b	220	119/95
96	19.00 N 2.95	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	P M TR P - IIII COS III P P Sol, radiate, naked except for cloak over left shoulder and flying behind, advancing left, raising right hand and holding whip in left hand; in right field, star.	BMC V, p. 567, no. 243-244 (?); RIC IV.2, p. 31, no. 40b	221	119/96
97	19.00 NW 1.96	IMP ANTONINVS PIVS AVG Head of Elagabalus, laureate, right.	P M TR P IIII COS III P P Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe set on ground and cornucopiae in left hand; in right field, star.	BMC V, p. 568, no. 249; RIC IV.2, p. 31, no. 42a	221	119/97

98	18.50 NE 3.21	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed (?), right.	P M TR P IIII C-OS III P P Victory, winged, draped, flying right, holding diadem (or garland) with both hands; to either side, shield; in right field, star.	BMC V, p. 568, no. 254; RIC IV.2 p. 31, no. 45d	221	119/98
99	19.00 N 3.74	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, horned, laureate, draped, cuirassed, right.	P M TR P IIII - COS III P P Elagabalus, in Syrian priestly robes, standing left, sacrificing out of patera in right hand over lighted altar, and holding branch (of cypress ?) in left hand; in left field, star.	BMC V, p. 569, no. 256; RIC IV.2, p. 31, no. 46d	221	119/99
100	18.00 N 3.11	IMP ANTONINVS - PIVS AVG Bust of Elagabalus, horned, laureate, draped, right.	P M TR P V - COS III P P Elagabalus, in Syrian priestly robes, standing left, sacrificing out of patera in right hand over lighted altar, and holding club in left hand; in left field, star.	BMC V, p. 571, no. 269; RIC IV.2, p. 32, no. 52b var. (obv. bust horned)	222	119/100
101	20.00 N 2.84	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	P M TR P V COS III P P Elagabalus, in Syrian priestly robes, standing left, sacrificing out of patera in right hand over lighted altar, and holding branch (of cypress ?) in left hand; in left field, star.	BMC V, p. 571, no. 268 n. ; RIC IV.2, p. 32, no. 53b	222	119/101
102	19.00 N 2.74	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	ABVNDANTIA AVG Abundantia (or Annona), draped, standing left, emptying cornucopiae; in left field, star.	BMC V, p. 559, no. 189; RIC IV.2, p. 32, no. 56b	218-222	119/102
103	19.00 N 3.04	IMP CAES ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	FIDES EX-ER-CITVS Fides, draped, seated left, holding eagle in right hand and standard in left hand; before her, standard.	BMC V, p. 547, no. 109; RIC IV.2, p. 33, no. 68b	218-222	119/103

104	22.00 N 4.21	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, radiate, draped, right.	FIDE-S EXER-CITVS Fides, draped, seated left, holding eagle in right hand and standard in left hand; before her, standard.	BMC V, p. 531, no. 12; RIC IV.2, p. 33, no. 70e	218-222	119/104
105	20.00 N 3.28	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	FIDES EXERCITVS Fides, draped, seated left, holding eagle in right hand and standard in left hand; before her, standard.	BMC V, p. 532, no.15; RIC IV.2, p. 33, no. 71b	218-222	119/105
106	19.00 S 2.69	IMP ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	FIDE-S MILITVM Legionary eagle perched between two standards with one shield at the foot of each standard (oblong shields at sides, oval in centre).	BMC V, p. 561, no. 202; RIC IV.2, p. 33, no. 78b	218-222	119/106
107	19.00 SE 2.69	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	FORTVN-AE AVG Fortuna, draped, standing left, holding rudder set on globe in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 561, no. 203; RIC IV.2, p. 34, no. 82b	218-222	119/107
108	19.00 NW 3.16	IMP ANTONINVS - PIVS AVG Bust of Elagabalus, horned, laureate, draped, right.	INVICTVS SACERDOS AVG Elagabalus, in Syrian priestly robes, standing left, sacrificing out of patera in right hand over tripod, holding club in left hand; behind tripod, bull lying down; in left field, star.	BMC V, p. 562, no. 212; RIC IV.2, p. 34, no. 88b	218-222	119/108
109	22.00 S 5.04	IMP CAES ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, radiate, draped, right.	MARS - V-I-CTOR Mars, helmeted, naked except for flowing cloak, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 547, no. 110; RIC IV.2, p. 36, no. 120e	218-222	119/109
110	20.00 S 2.99	IMP CAES M AVR - ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	MARS - V-ICTOR Mars, helmeted, naked except for flowing cloak, advancing right, holding transverse spear in right hand and trophy over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 533, no. 21; RIC IV.2, p. 36, no. 123b	218-222	119/110

111	18.00 NW 2.77	IMP ANTO-NINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	PROVID - DEORVM Providentia, draped, standing left, holding globe in extended right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 553, no.161; RIC IV.2, p. 37, no. 128b	218-222	119/111
112	19.00 NW 3.04	IMP CAES ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	SALVS ANTO-NINI AVG Salus, draped, standing right, feeding snake held in her arms out of dish in left hand.	BMC V, p. 548, no. 118; RIC IV.2, p. 37, no. 139b	218-222	119/112
113	19.00 SE 3.14	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	SALVS ANTONINI AVG Salus, draped, standing right, feeding snake held in her arms out of dish in left hand.	BMC V, p. 534, no. 29; RIC IV.2, p. 37, no. 140b	218-222	119/113
114	19.00 SE 3.28	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	SALVS ANTONINI AVG Salus, draped, standing right, feeding snake held in her arms out of dish in left hand.	BMC V, p. 534, no. 29; RIC IV.2, p. 37, no. 140d	218-222	119/114
115	20.00 NW 4.91	IMP ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, radiate, draped, cuirassed, right.	TEMPORVM - FELICITAS Felicitas, draped, standing left, holding caduceus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 553, no.164; RIC IV.2, p. 38, no. 149f	218-222	119/115
116	18.00 SE 2.99	IMP ANTO-NINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	TEMPORVM - FELICITAS Felicitas, draped, standing left, holding caduceus in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 533, no. 168; RIC IV.2, p. 38, no.150d	218-222	119/116
117	20.00 N 3.12	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	VICTOR ANTO-NINI AVG Victory, winged, draped, advancing right, holding wreath in extended right hand and palm sloped over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 535, no. 36; RIC IV.2, p. 38, no. 156b	218-222	119/117
118	20.00 N 2.49	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	VICTOR ANTO-NINI AVG Victory, winged, draped, advancing right, holding wreath in extended right hand and palm sloped over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 535, no. 36; RIC IV.2, p. 38, no. 156b	218-222	119/118

119	19.00 S 3.33	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	VICTOR ANTO-NINI AVG Victory, winged, draped, advancing right, holding wreath in extended right hand and palm sloped over left shoulder in left hand.	BMC V, p. 535, no. 36; RIC IV.2, p. 38, no. 156d	218-222	119/119
120	19.00 N 3.20	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	VICTORI-A - AVG Victory, winged, draped, flying right, holding diadem (or garland) with both hands; to either side, shield; in field, star.	BMC V, p. 565, no. 235; RIC IV.2, p. 38, no. 161b	218-222	119/120
121	19.00 N 2.52	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	VICTORIA AVG Victory, winged, draped, flying right, holding diadem (or garland) with both hands; to either side, shield; in field, star.	BMC V, p. 565, no. 235; RIC IV.2, p. 38, no. 161d	218-222	119/121
122	18.00 SE 3.27	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, right.	VICTORIA - AVG Victory, winged, draped, flying right, holding diadem (or garland) with both hands; to either side, shield; in field, star.	BMC V, p. 565, no. 235; RIC IV.2, p. 38, no. 161b	218-222	119/122
123	20.00 N 3.10	IMP ANTONINVS PIVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	VICTORIA - AVG Victory, winged, draped, flying right, holding diadem (or garland) with both hands; to either side, shield; in field, star.	BMC V, p. 565, no. 235; RIC IV.2, p. 38, no. 161d	218-222	119/123

Elagabalus
(Cat. 124-125)
Mint of Antioch

124	19.00 NE 3.26	IMP ANTO-NINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	CONSVL - II P P Aequitas, draped, standing left, holding scales in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC V, p. 580, no. 307; RIC IV.2, p. 40, no. 168d	218-219	119/124
125	19.00 SW 3.33	IMP ANTO-NINVS AVG Bust of Elagabalus, laureate, draped, cuirassed, right.	SPEI P-ER-PETVAE Spes, draped, walking left, holding flower in extended right hand and raising fold of skirt with left hand.	BMC V, p. 581, no. 313; RIC IV.2, p. 44, no. 199d	218-222	119/125

Julia Paula
striking under Elagabalus
(Cat. 126)
Mint of Rome

126	19.00 NW 2.87	IVLIA PAVLA AVG Bust of Julia Paula, hair waved and fastened in plait, draped, right.	CONCO-RDIA Concordia, draped, seated left, holding patera in extended right hand; in field, star.	BMC V, p. 554, no. 171; RIC IV.2, p. 45, no. 211	219-220	119/126
-----	---------------------	--	--	---	---------	---------

Julia Soemias
striking under Elagabalus
(Cat. 127-129)
Mint of Rome

127	19.00 NW 2.62	IVLIA SOAEMIAS AVG Bust of Julia Soemias, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	VENVS CAELESTIS Venus, diademed, draped, standing left, holding apple in extended right hand and sceptre in left hand; sometimes in field, star.	BMC V, p. 536, no. 45; RIC IV.2, p. 48, no. 241	218-222	119/127
128	19.00 S 3.23	IVLIA SOAEMIAS AVG Bust of Julia Soemias, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	VENVS CAELESTIS Venus, diademed, draped, standing left, holding apple in extended right hand and sceptre in left hand; sometimes in field, star.	BMC V, p. 536, no. 45; RIC IV.2, p. 48, no. 241	218-222	119/128
129	19.00 S 2.56	IVLIA SOAEMIAS AVG Bust of Julia Soemias, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	VENVS CAELESTIS Venus, diademed, draped, seated left, holding apple in extended right hand and sceptre in left hand; at feet, child.	BMC V, p. 537, no. 56; RIC IV.2, p. 48, no. 243	218-222	119/129

Julia Maesa
striking under Elagabalus
(Cat. 130-141)
Mint of Rome

130	20.00 S 3.04	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	FEVCNDITAS AVG Fecunditas, draped, standing left, extending her right hand over a child and holding cornu- copiae in left hand.	BMC V, p. 539, no. 64; RIC IV.2, p. 49, no. 249	218-222	119/130
131	20.00 N 2.50	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDI-CI-TIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/131
132	18.00 SW 3.30	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDICI-TIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/132
133	19.00 S 3.16	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDI-CITIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/133
134	19.00 NE 3.51	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDIC-I-TIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/134
135	20.00 NE 2.81	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDIC-ITIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/135
136	18.50 SW 3.35	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDI-CITIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/136

137	20.00 N 2.68	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDICI-TIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/137
138	19.00 N 2.20	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDIC-I-TIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/138
139	19.00 N 3.00	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	PVDIC-I-TIA Pudicitia, draped, seated left, drawing veil over face with right hand and holding sceptre in left hand.	BMC V, p. 541, no. 76; RIC IV.2, p. 50, no. 268	218-222	119/139
140	18.50 N 3.16	IVLIA MAESA A(VG) Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	SAECVLI FELICITAS Felicitas, draped, stand- ing left, sacrificing with patera in right hand over lighted altar and holding long caduceus in left hand; in right field, star.	BMC V, p. 541, no. 79; RIC IV.2, p. 50, no. 271	218-222	119/140
141	17.50 S 2.93	IVLIA MAESA AVG Bust of Julia Maesa, hair waved and turned up low at the back, draped, right.	SAECVLI FELICITAS Felicitas, draped, stand- ing left, sacrificing with patera in right hand over lighted altar and holding long caduceus in left hand; in left field, star.	BMC V, p. 541, no. 81; RIC IV.2, p. 50, no. 272	218-222	119/141

SEVERUS ALEXANDER

(Cat. 142-212)

Severus Alexander

(Cat. 142-196)

Mint of Rome

142	18.00 SW 3.28	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alex- ander, laureate, draped, right.	P - M - TR P COS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and scep- tre in left hand.	BMC VI, p. 117, no. 17; RIC IV.2, p. 71, no. 5c	222	119/142
-----	---------------------	---	--	--	-----	---------

143	19.00 SE 3.85	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M - TR P - C-OS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 117, no. 17; RIC IV.2, p. 71, no. 5c	222	119/143
144	19.00 NE 3.48	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	P M TR P - C-OS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 117, no. 17; RIC IV.2, p. 71, no. 5d	222	119/144
145	18.00 NW 3.16	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P I - I - COS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 122, no. 87; RIC IV.2, p. 72, no. 19	223	119/145
146	19.00 NW 3.16	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P II - COS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 122, no. 87; RIC IV.2, p. 72, no. 19	223	119/146
147	20.00 SE 2.69	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P II - COS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 122, no. 87; RIC IV.2, p. 72, no. 19	223	119/147
148	19.00 N 2.75	[IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG] Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P II - COS P P Jupiter, cloak behind and over right arm, standing left, holding thunderbolt in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 122, no. 87; RIC IV.2, p. 72, no. 19	223	119/148
149	19.00 S 2.98	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR - P I - I - COS P P Mars, helmeted, in military attire standing left, holding olive-branch in right hand and spear reversed in left hand.	BMC VI, p. 123, no. 92; RIC IV.2, p. 73, no. 23	223	119/149
150	19.00 S 2.80	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P - III - COS P P Mars, helmeted, in military attire standing left, holding olive-branch in right hand and spear reversed in left hand.	BMC VI, p. 130, no. 163; RIC IV.2, p. 73, no. 37	224	119/150

151	19.00 SW 3.41	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P - III - COS P P Mars, helmeted, in military attire standing left, holding olive-branch in right hand and spear reversed in left hand.	BMC VI, p. 130, no. 163; RIC IV.2, p. 73, no. 37	224	119/151
152	18.00 S 3.68	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P III - COS P P Pax, draped, standing left, holding olive-branch in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 130, no. 167; RIC IV.2, p. 73, no. 40	224	119/152
153	20.00 S 3.47	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P III - COS P P Severus Alexander, laureate, in military attire with cloak behind back, standing left, holding globe in right hand and spear reversed in left hand.	BMC VI, p. 132, no. 183; RIC IV.2, p. 74, no. 44c	224	119/153
154	20.00 N 3.72	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P IIII - COS P P Severus Alexander, laureate, in military attire with cloak behind back, standing left, holding globe in right hand and spear reversed in left hand.	BMC VI, p. 139, no. 253; RIC IV.2, p. 74, no. 48	225	119/154
155	19.00 N 3.36	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P - IIII COS P P Severus Alexander, laureate, togate, standing left, sacrificing out of patera in right hand over a lighted tripod and holding a scroll in left hand.	BMC VI, p. 139, no. 259; RIC IV.2, p. 74, no. 50	225	119/155
156	19.00 N 3.26	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P V - COS II P P Severus Alexander, laureate, togate, standing left, sacrificing out of patera in right hand over a lighted tripod and holding a scroll in left hand.	BMC VI, p. 151, no. 373; RIC IV.2, p. 75, no. 55	226	119/156
157	18.00 S 3.30	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P VI - CO-S II P P Mars, helmeted, in military attire, walking right, carrying spear in right hand and trophy in left hand.	BMC VI, p. 154, no. 409; RIC IV.2, p. 75, no. 61	227	119/157

158	19.00 S 2.77	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	P M TR P VII - C-O-S II P P Mars, helmeted, in military attire, walking right, carrying spear in right hand and trophy in left hand.	BMC VI, p. 157, no. 453; RIC IV.2, p. 76, no. 73	228	119/158
159	19.00 SW 2.92	IMP SEV ALE-XAND AVG Head of Severus Alexander, laureate, right.	P M TR P - V-II - COS II P P Mars, helmeted, in military attire, walking right, carrying spear in right hand and trophy in left hand.	BMC VI, p. 157, no. 453; RIC IV.2, p. 76, no. 82	228	119/159
160	19.00 SW 2.44	IMP SEV ALE-XAND AVG Head of Severus Alexander, laureate, right.	P M TR P V-III - COS III P P Mars, helmeted, walking left, holding olive-branch in right hand and spear and shield in left hand.	BMC VI, p. 173, no. 603; RIC IV.2, p. 77, no. 92	229	119/160
161	19.00 SE 2.98	IMP SEV ALE-XAND AVG Head of Severus Alexander, laureate, right.	P M TR P V-III - C-OS III P P Sol, radiate, nude except cloak over shoulders, standing left, raising right hand and holding whip in left hand.	BMC VI, p. 176, no. 623; RIC IV.2, p. 78, no. 101a	230	119/161
162	20.00 S 3.33	IMP SEV ALE-XAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	P M TR P V-III - COS - III P P Sol, radiate, nude except cloak over shoulders, standing right, head left, raising right hand and holding globe in left.	BMC VI, p. 177, no. 630; RIC IV.2, p. 78, no. 102b	230	119/162
163	20.00 S 2.88	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	AEQVI-TAS AVG Aequitas, draped, standing left, holding scales in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC VI, p. 148, no. 329; RIC IV.2, p. 81, no. 127c	222-228	119/163
164	18.00 N 2.83	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	ANNO-NA AVG Annona, draped, standing left, holding cornucopiae in right hand and cornucopiae in left hand; at feet, modius.	BMC VI, p. 148, no. 341; RIC IV.2, p. 81, no. 133	222-228	119/164

165	20.00 N 3.03	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	A-NN-O-N-A AVG Annona, draped, standing left, holding cornucopiae in right hand and cornucopiae in left hand; at feet, modius.	BMC VI, p. 148, no. 341; RIC IV.2, p. 81, no. 133	222-228	119/165
166	19.50 NW 2.84	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI-VL-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/166
167	19.50 N 2.95	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI V-L-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/167
168	19.00 S 3.08	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI - V-L-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/168
169	19.00 S 3.08	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI - V-L-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/169
170	19.00 N 2.46	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI VL-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/170
171	19.00 S 3.06	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI - V-L-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/171
172	19.00 N 2.76	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI - VL-TORI Jupiter, half-draped, seated left, holding Victory in right hand and spear in left hand.	BMC VI, p. 137, no. 232; RIC IV.2, p. 82, no. 144	222-228	119/172
173	19.00 S 2.87	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	[MARTI - PA]-C-IFERO Mars, helmeted, standing left, holding olive-branch in right hand and reversed spear in left hand.	BMC VI, p. 121, no. 72; RIC IV.2, p. 83, no. 160c	222-228	119/173

174	19.50 SW 2.55	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	PAX AETE-R-NA AVG Pax, draped, standing left, holding olive-branch in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 126, no. 131; RIC IV.2, p. 83, no. 165c	222-228	119/174
175	19.00 SE 3.05	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	PAX - AVG Pax, draped, running left, holding olive-branch in right hand and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 150, no. 363; RIC IV.2, p. 83, no. 168	222-228	119/175
176	18.00 SE 3.55	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	SALVS PVBLICA Salus, draped, seated left, feeding snake twined round altar out of patera in right hand.	BMC VI, p. 121, no. 77; RIC IV.2, p. 84, no. 178d	222-228	119/176
177	19.00 SE 2.43	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	VICT-ORIA - AVG Victory, draped, winged, running left, holding wreath in right hand and palm in left hand.	BMC VI, p. 140, no. 270; RIC IV.2, p. 84, no. 180c	222-228	119/177
178	19.00 S 3.12	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	VIRT-VS AVG Virtus, helmeted, in military attire, standing right, holding spear reversed in right hand and resting left hand on shield.	BMC VI, p. 141, no. 279; RIC IV.2, p. 84, no. 182c	222-228	119/178
179	19.00 SW 3.05	IMP C M AVR SEV - ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	VIRT-VS AVG Virtus, helmeted, in military attire, standing right, holding spear reversed in right hand and resting left hand on shield.	BMC VI, p. 141, no. 279; RIC IV.2, p. 84, no. 182c	222-228	119/179
180	19.00 SW 2.72	IMP SEV ALE-XAND AVG Head of Severus Alexander, laureate, right.	ABVNDAN-TIA AVG Abundantia, draped, standing left, emptying cornucopiae with both hands.	BMC VI, p. 172, no. 591; RIC IV.2, p. 85, no. 184a	228-231	119/180
181	19.50 SW 2.98	IMP SEV ALE-XAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	ANNO-NA AVG Annona, draped, standing right, holding rudder placed on globe in right hand and modius in left hand; her left foot rests on prow.	BMC VI, p. 173, no. 595; RIC IV.2, p. 85, no. 190b	228-231	119/181

182	19.00 N 3.32	IMP SEV ALE-XAND AVG Head of Severus Alexander, laureate, right.	FIDES M-I-LITVM Fides, draped, seated left, holding two standards.	BMC VI, p. 182, no. 684; RIC IV.2, p. 85, no. 193a	228-231	119/182
183	19.00 NE 3.14	IMP SEV ALE-XAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	IOVI S-TATORI Jupiter, standing front, head right, holding sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	BMC VI, p. 183, no. 697; RIC IV.2, p. 86, no.202 (var. dr. l. sh.)	228-231	119/183
184	19.00 N 2.49	IMP SEV ALE-XAND AVG Head of Severus Alexander, laureate, right.	PERPETVI-TA-TI AVG Perpetuitas (or Securitas), draped, standing left, holding globe in right hand and transverse sceptre in left hand and leaning on column with left arm.	BMC VI, p. 161, no. 499; RIC IV.2, p. 86, no. 208	228-231	119/184
185	19.00 SE 2.78	IMP SEV ALE-XAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	VIRT-VS AVG Virtus, draped, standing right, foot on helmet, holding sceptre in right hand and parazonium in left hand.	BMC VI, p. 190, no. 754; RIC IV.2, p. 87, no. 222 (var. dr. l. sh.)	228-231	119/185
186	20.00 NE 2.65	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	IOVI PRO-PVGNA-TORI Jupiter, standing front, in war-like attitude, left, head right, feet apart, hurling thunderbolt with right hand.	BMC VI, p. 197, no.825; RIC IV.2, p. 88, no. 236	231-235	119/186
187	22.00 SE 3.04	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	MA-RS - V-LTOR Mars, helmeted, walking right, holding spear in right hand and shield in left hand.	BMC VI, p. 198, no. 823; RIC IV.2, p. 89, no. 246d	231-235	119/187
188	20.00 SE 3.62	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	MAR-S - V-LTOR Mars, helmeted, walking right, holding spear in right hand and shield in left hand.	BMC VI, p. 198, no. 823; RIC IV.2, p. 89, no. 246c	231-235	119/188
189	19.50 SW 2.80	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	PROVIDE-NTIA AVG Providentia (or Annona), draped, standing left, holding two cornucopiae in right hand and cornucopiae in left hand; on ground, modius.	BMC VI, p. 201, no. 875; RIC IV.2, p. 89, no. 250b	231-235	119/189

190	19.00 SE 3.08	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	PROVIDE-NTIA AVG Providentia (or Annona), draped, standing left, holding two corn-ears in right hand and cornucopiae in left hand; on ground, modius.	BMC VI, p. 201, no. 875; RIC IV.2, p. 89, no. 250b	231-235	119/190
191	20.00 SW 2.75	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	PROVIDE-NTIA AVG Providentia (or Annona), draped, standing left, holding two corn-ears in right hand and cornucopiae in left hand; on ground, modius.	BMC VI, p. 201, no. 875; RIC IV.2, p. 89, no. 250b	231-235	119/191
192	20.00 NE 3.25	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	PROVIDENTIA AVG Providentia (or Annona), draped, standing left, holding two corn-ears in right hand and cornucopiae in left hand; on ground, modius.	BMC VI, p. 201, no. 875; RIC IV.2, p. 89, no. 250b	231-235	119/192
193	19.00 SW 2.08	IMP ALEXAN- DER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	PROVIDENTIA - AVG Providentia, draped, standing front, head left, holding corn-ears in right hand and anchor in left hand; on ground, modius.	BMC VI, p. 196, no. 814; RIC IV.2, p. 89, no. 252b	231-235	119/193
194	19.00 N 3.12	IMP ALEXAN- DER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped over left shoulder, right.	PROVIDE-NTIA AVG Providentia, draped, standing front, head left, holding corn-ears in right hand and anchor in left hand; on ground, modius.	BMC VI, p. 196, no. 814; RIC IV.2, p. 89, no. 252b	231-235	119/194
195	19.00 NE 3.01	IMP ALEXAN- DER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	SPES - P-VBLICA Spes, draped, walking left, holding flower in right hand and raising skirt with left hand.	BMC VI, p. 202, no. 897; RIC IV.2, p. 89, no. 254d	231-235	119/195
196	20.00 NE 3.07	IMP ALEXANDER PIVS AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	SPE-S PVBLICA Spes, draped, walking left, holding flower in right hand and raising skirt with left hand.	BMC VI, p. 202, no. 897; RIC IV.2, p. 89, no. 254d	231-235	119/196

Severus Alexander
(Cat. 197-200)
Mint of Antioch

197	19.00 NW 2.60	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	CONCORDIA Concordia, draped, seated left, holding patera in right hand and cornucopiae in left hand.	BMC VI, p. 217, no. 1051; RIC IV.2, p. 92, no. 275d	222-235	119/197
198	19.00 SE 2.59	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	PROVID - DEORVM Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 218, no. 1062; RIC IV.2, p. 93, no. 294 (var. bust cuir.)	222-235	119/198
199	19.00 S 2.76	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, cuirassed, right.	PROVID - DEORVM Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe and sceptre in left hand.	BMC VI, p. 218, no. 1062; RIC IV.2, p. 93, no. 294 (var. bust cuir.)	222-235	119/199
200	19.00 NE 3.31	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Bust of Severus Alexander, laureate, draped, right.	VICTORIA AVG Victory, winged, draped, running right, holding wreath in right hand and palm in left hand; in field, star.	BMC VI, p. 216, no. 1038; RIC IV.2, p. 94, no. 301	222-235	119/200

Julia Mamaea
striking under Severus Alexander
(Cat. 201-212)
Mint of Rome

201	19.00 S 2.43	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	FECVND - AVGVSTAE Fecunditas, draped, standing left, holding right hand over child and holding cornucopiae in left hand.	BMC VI, p. 204, no. 918; RIC IV.2, p. 98, no. 331	225-235	119/201
202	19.00 N 3.07	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	FECVND - AVGVSTAE Fecunditas, draped, seated left, extending right hand over child reaching up and resting left arm on seat.	BMC VI, p. 203, no. 913; RIC IV.2, p. 98, no. 332	225-235	119/202

203	20.00 N 3.07	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	FELICI-TA-S PVBLICA Felicitas, draped, stand- ing front, head left, legs crossed, holding cadu- ceus in right hand and leaning on column with left arm.	BMC VI, p. 160, no. 483; RIC IV.2, p. 98, no. 335	225-235	119/203
204	19.00 S 3.38	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	FELICITAS PVBLICA Felicitas, draped, seated left, holding caduceus in right hand and cornu- copiae in left hand.	BMC VI, p. 179, no. 658; RIC IV.2, p. 98, no. 338	225-235	119/204
205	19.00 SW 3.01	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	FELICIT-A-S PVBLICA Felicitas, draped, seated left, holding caduceus in right hand and cornu- copiae in left hand.	BMC VI, p. 179, no. 658; RIC IV.2, p. 98, no. 338	225-235	119/205
206	18.00 SW 2.96	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	FELICI-TAS PVBLICA Felicitas, draped, seated left, holding caduceus in right hand and cornu- copiae in left hand.	BMC VI, p. 179, no. 658; RIC IV.2, p. 98, no. 338	225-235	119/206
207	19.00 SW 3.25	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, draped, right.	IVNO AV-GVSTAE Juno, draped, seated left, holding flower in right hand and swathed infant (?) in left hand.	BMC VI, p. 190, no. 755; RIC IV.2, p. 98, no. 341	225-235	119/207
208	19.00 N 3.44	IVLIA MAMAEA AVG Bust of Julia Mamaea, draped, right.	IVNO CONS-E-RVA- TRIX Juno, diademed, veiled, draped, standing left, holding patera in right hand and sceptre in left hand; at feet, peacock.	BMC VI, p. 119, no. 43; RIC IV.2, p. 98, no. 343	225-235	119/208
209	19.00 S 3.04	IVLIA MAMAEA AVG Bust of Julia Mamaea, draped, right.	IVNO CONS-E-RVA- TRIX Juno, diademed, veiled, draped, standing left, holding patera in right hand and sceptre in left hand; at feet, peacock.	BMC VI, p. 119, no. 43; RIC IV.2, p. 98, no. 343	225-235	119/209
210	18.00 NE 2.69	IVLIA MAMAEA AVG Bust of Julia Mamaea, draped, right.	IVNO CONS-ERVA- TRIX Juno, diademed, veiled, draped, standing left, holding patera in right hand and sceptre in left hand; at feet, peacock.	BMC VI, p. 119, no. 43; RIC IV.2, p. 98, no. 343	225-235	119/210

211	19.00 NW 2.86	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, right.	VE-S-TA Vesta, veiled, draped, standing left, holding palladium in right hand and up-right sceptre in left hand.	BMC VI, p. 152, no. 381; RIC IV.2, p. 99, no. 360	225-235	119/211
212	18.00 NE 3.32	IVLIA MA-MAEA AVG Bust of Julia Mamaea, diademed, right.	VE-S-TA Vesta, veiled, draped, standing left, holding palladium in right hand and up-right sceptre in left hand.	BMC VI, p. 152, no. 381; RIC IV.2, p. 99, no. 360	225-235	119/212

MAXIMINUS I
(Cat. 213-225)
Mint of Rome

213	20.00 N 2.82	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P II - COS P P Maximinus Thrax, in military attire, standing left between two stand- ard, raising right hand and leaning to left on spear held in left hand.	BMC VI, p. 229, no. 77; RIC IV.2, p.139, no. 3	236	119/213
214	19.50 NE 3.60	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P II - COS P P Maximinus Thrax, in military attire, standing left between two stand- ard, raising right hand and leaning to left on spear held in left hand.	BMC VI, p. 229, no. 77; RIC IV.2, p.139, no. 3	236	119/214
215	20.00 N 3.10	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	FIDES MI-LITVM Fides, draped, standing front, head left, holding military standard in each hand.	BMC VI, p. 222, no. 1; RIC IV.2, p. 140, no. 7A	235-236	119/215
216	19.50 N 3.65	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	FIDES MI-LITVM Fides, draped, standing front, head left, holding military standard in each hand.	BMC VI, p. 222, no. 1; RIC IV.2, p. 140, no. 7A	235-236	119/216
217	19.50 N 3.01	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	FIDES - M-I-LITVM Fides, draped, standing front, head left, holding military standard in each hand.	BMC VI, p. 222, no. 1; RIC IV.2, p. 140, no. 7A	235-236	119/217

218	20.00 S 3.21	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	PAX - AVG-VSTI Pax, draped, standing left, holding branch in extended right hand and transverse sceptre in left hand.	BMC VI, p. 222, no. 5; RIC IV.2, p. 140, no. 12	235-236	119/218
219	19.50 SE 2.97	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	PROVIDENTIA AVG Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe set on ground and cornucopiae in left hand.	BMC VI, p. 223, no. 16; RIC IV.2, p. 141, no.13	235-236	119/219
220	20.00 NE 2.97	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	PROVIDE-NTIA AVG Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe set on ground and cornucopiae in left hand.	BMC VI, p. 223, no. 16; RIC IV.2, p. 141, no.13	235-236	119/220
221	19.00 NW 3.05	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	SALVS AVGVSTI Salus, draped, seated left, feeding out of pat- tera in right hand snake coiled round altar.	BMC VI, p. 224, no. 21; RIC IV.2, p. 141, no. 14	235-236	119/221
222	20.00 NW 3.69	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	VICT-ORI-A AVG Victory, winged, draped, advancing right, holding wreath in extended right hand and palm in left hand.	BMC VI, p. 224, no. 25; RIC IV.2, p. 141, no. 16	235-236	119/222
223	20.00 SE 2.80	IMP MAXIMINVS PIVS AVG Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	VICTO-RI-A AVG Victory, winged, draped, advancing right, holding wreath in extended right hand and palm in left hand.	BMC VI, p. 224, no. 25; RIC IV.2, p. 141, no. 16	235-236	119/223
224	20.00 S 3.01	MAXIMINVS PIVS AVG GERM Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	FIDES M-I-LITVM Fides, draped, standing front, head left, holding military standard in each hand.	BMC VI, p. 234, no. 137; RIC IV.2, p. 141, no. 18A	236-238	119/224
225	20.00 NW 2.30	MAXIMINVS PIVS AVG GERM Bust of Maximinus I, laureate, draped, cui- rassed, right.	FIDES MILITVM Fides, draped, standing front, head left, holding military standard in each hand.	BMC VI, p. 234, no. 137; RIC IV.2, p. 141, no. 18A	236-238	119/225

GORDIAN III
(Cat. 226-289)

Gordian III
(Cat. 226-281)
Mint of Rome

226	22.00 N 4.17	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	FIDES MILITVM Fides, draped, standing front, head left, holding vertical standard in right hand and trans- verse sceptre in left hand.	RIC IV.3, p. 15, no. 1	End of July 238 - end of July 239 Issue I	119/226
227	22.00 SW 4.87	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	FIDES MILITVM Fides, draped, standing front, head left, holding vertical standard in right hand and trans- verse sceptre in left hand.	RIC IV.3, p. 15, no. 1	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/227
228	22.00 NE 4.50	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI CONSE-RVATORI Jupiter, nude except for cloak on shoulders, standing front, head left, holding vertical sceptre in left hand and thunderbolt in right hand over Gordian III, togate, standing left and raising right hand.	RIC IV.3, p. 15, no. 2	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/228
229	22.00 SW 5.33	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	PAX - AVGVSTI Pax, draped, standing front, head left, holding branch in extended right hand and trans- verse sceptre in left hand.	RIC IV.3, p. 16, no. 3	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/229
230	22.00 SE 3.92	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	VICT-ORI-A AVG Victory, winged, draped, advancing left, holding wreath in ex- tended right hand and palm, sloped over left shoulder, in left hand.	RIC IV.3, p. 16, no. 5	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/230
231	23.00 S 3.81	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	VICTO-RIA AVG Victory, winged, draped, advancing left, holding wreath in ex- tended right hand and palm, sloped over left shoulder, in left hand.	RIC IV.3, p. 16, no. 5	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/231

232	21.00 S 4.60	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	VICT-OR-IA AVG Victory, winged, draped, advancing left, holding wreath in ex- tended right hand and palm, sloped over left shoulder, in left hand.	RIC IV.3, p. 16, no. 5	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/232
233	22.00 N 4.37	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	VICTO-RIA AVG Victory, winged, draped, advancing left, holding wreath in ex- tended right hand and palm, sloped over left shoulder, in left hand.	RIC IV.3, p. 16, no. 5	End of July 238 - end of July 239, Issue I	119/233
234	22.00 N 4.69	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P II COS P P Providentia, draped, standing front, head left, holding globe in extended right hand and transverse sceptre in left hand.	RIC IV.3, p. 17, no. 18	Late July 239 - end of year (?), Issue II	119/234
235	22.00 S 4.61	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR - P II C-OS P P Victory, winged, draped, advancing left, holding wreath in ex- tended right hand and palm, sloped over left shoulder, in left hand.	RIC IV.3, p. 17, no. 19	Late July 239 - end of year (?), Issue II	119/235
236	22.00 SE 4.30	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P II C-OS P P Mars, helmeted, in military attire, standing front, head right, right foot drawn back to left, holding transverse spear in right hand and round whiled in left hand.	RIC IV.3, p. 18, no. 28	239-240, Issue II or III	119/236
237	23.00 S 4.87	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	AEQVITAS AVG Aequitas, draped, standing front, head left, holding scales in extended right hand and cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, p. 19, no. 34	January 1 st - March (?) 240, Issue IIIa	119/237
238	22.00 N 4.01	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	CONCORDIA AVG Concordia, draped, seated left on throne, holding patera in ex- tended right hand and double cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, p. 19, no. 35	January 1 st - March (?) 240, Issue IIIa	119/239

239	22.00 S 4.07	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	LIBERALITAS AVG II Liberalitas, draped, standing front, head left, holding abacus in right hand and cornu- copiae in left hand.	RIC IV.3, p. 19, no. 36	January 1 st – March (?) 240, Issue IIIa	119/238
240	22.00 N 3.90	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	VIR-TV-S AVG Virtus, helmeted, in military attire, standing front, head left, holding branch in right hand and spear in left hand; against right side, shield resting.	RIC IV.3, p. 19, no. 39	January 1 st – March (?) 240, Issue IIIa	119/240
241	22.00 NE 4.62	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	CONCORDIA MILIT Concordia, draped, seated left on throne, holding patera in ex- tended right hand and double cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, p. 23, no. 65	May – to end of year 240, Issue IIIc	119/241
242	22.00 NW 4.16	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	LIBERALITAS AVG III Liberalitas, draped, standing front, head left, holding abacus in right hand and cornu- copiae in left hand.	RIC IV.3, p. 23, no. 67	May – to end of year 240, Issue IIIc	119/242
243	22.00 NW 4.14	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P III COS P P Gordian III, veiled, togate, standing front, head left, sacrificing out of patera in right hand over altar and holding wand in left hand.	RIC IV.3, p. 23, no. 69	May – to end of year 240, Issue IIIc	119/244
244	21.00 S 4.14	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	VIR-TV-S AVG Virtus, helmeted, in military attire, standing front, head left, holding branch in right hand and spear in left hand; against right side, shield resting.	RIC IV.3, p. 23, no. 71	May – to end of year 240, Issue IIIc	119/243
245	19.50 NW 3.50	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	P - M TR P III COS P P Gordian III, in military attire, with cloak flying behind, on horse pranc- ing left, raising right hand and holding spear in left hand.	RIC IV.3, p. 24, no. 81	May – to end of year 240, Issue IIIc	119/245

246	22.00 SW 4.31	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	AETER-N-ITATI AVG Sol, nude except for cloak around shoulders, standing front, head left, raising right hand and holding globe in left hand.	RIC IV.3, p. 24, no. 83	241-243, Issue IV	119/246
247	22.00 N 4.52	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI - STATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/247
248	22.00 SW 3.73	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI - STATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/248
249	21.00 SW 3.83	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	I-OVI - STAT-ORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/249
250	22.00 NE 4.71	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI - STATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/250
251	22.00 S 4.71	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI - STATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/251
252	22.00 N 3.71	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI - STATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/252
253	22.50 S 4.37	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI S-T-ATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/253

254	22.00 SE 4.43	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	IOVI - STATORI Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 84	241-243, Issue IV	119/254
255	23.00 S 2.67	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	LAETITIA AVG N Laetitia, draped, stand- ing left, holding wreath in extended right hand and anchor set on ground in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 86	241-243, Issue IV	119/255
256	21.00 SE 3.93	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	LAETITIA AVG N Laetitia, draped, stand- ing left, holding wreath in extended right hand and anchor set on ground in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 86	241-243, Issue IV	119/256
257	23.00 NW 4.45	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	LAETITIA AVG N Laetitia, draped, stand- ing left, holding wreath in extended right hand and anchor set on ground in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 86	241-243, Issue IV	119/257
258	21.00 S 3.83	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	LAETITIA AVG N Laetitia, draped, stand- ing left, holding wreath in extended right hand and anchor set on ground in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 86	241-243, Issue IV	119/258
259	22.00 SW 4.99	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M T-R P V COS II P P Apollo, nude to waist, seated left, holding branch in extended right hand and resting left elbow on lyre.	RIC IV.3, p. 25, no. 89	241-243, Issue IV	119/259
260	24.00 NW 5.83	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P IIII COS II P P Gordian III, in military attire, standing right, holding transverse spear in right hand and globe in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 92	241-243, Issue IV	119/260

261	21.00 N 4.54	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P IIII COS II P P Gordian III, in military attire, standing right, holding transverse spear in right hand and globe in left hand.	RIC IV.3, p. 25, no. 92	241-243, Issue IV	119/261
262	20.00 NE 3.90	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	AETER-NI-TATI AVG Sol, nude except for cloak around shoulders, standing front, head left, raising right hand and holding globe in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 111	241-243, Issue IV	119/262
263	20.00 NW 3.73	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	IOVIS - STATOR Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 112	241-243, Issue IV	119/263
264	19.00 SE 2.66	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	IOVIS - STATOR Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 112	241-243, Issue IV	119/264
265	20.00 N 2.44	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	IOVIS - STATOR Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 112	241-243, Issue IV	119/265
266	20.00 SW 3.25	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	IOVIS - STATOR Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 112	241-243, Issue IV	119/266
267	21.00 N 3.61	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	IOVIS - STATOR Jupiter, nude, standing front, head left, holding long sceptre in right hand and thunderbolt in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 112	241-243, Issue IV	119/267

268	20.00 S 2.48	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	LAETITIA AVG N Laetitia, draped, stand- ing left, holding wreath in extended right hand and anchor set on ground in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 113	241-243, Issue IV	119/268
269	20.00 S 2.95	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P III COS II P P Gordian III, in military attire, standing right, holding transverse spear in right hand and globe in left hand.	RIC IV.3, p. 26, no. 115	241-243, Issue IV	119/269
270	21.00 S 3.06	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	DIANA LV-CI-FERA Diana, draped, standing right, holding lighted torch in right hand.	RIC IV.3, p. 28, no. 127	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/270
271	20.00 NE 2.40	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	DIANA LVCI-FERA Diana, draped, standing right, holding lighted torch in right hand.	RIC IV.3, p. 28, no. 127	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/271
272	20.00 NW 2.75	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	PIETAS AVGVSTI Pietas, veiled, draped, standing front, head left, raising both hands above her head.	RIC IV.3, p. 28, no. 129	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/272
273	20.00 NW 2.25	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	PIETAS AVGVSTI Pietas, veiled, draped, standing front, head left, raising both hands above her head.	RIC IV.3, p. 28, no. 129	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/273

274	19.00 S 2.67	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	SALVS AVGVSTI Salus, draped, standing right, feeding out of left hand snake held in arms.	RIC IV.3, p. 28, no. 129A	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/274
275	19.00 NE 2.98	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	SALVS AVGVSTI Salus, draped, standing right, feeding out of left hand snake held in arms.	RIC IV.3, p. 28, no. 129A	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/275
276	20.00 SW 2.72	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	SECVRITAS PVBLICA Securitas, draped, seated left, holding sceptre in right hand and propping head on left hand.	RIC IV.3, p. 28, no. 130	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/276
277	20.00 NE 3.06	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	SECVR-ITAS PVBLICA Securitas, draped, seated left, holding sceptre in right hand and propping head on left hand.	RIC IV.3, p. 28, no. 130	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/277
278	20.00 SW 2.88	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, laureate, draped, cui- rassed, right.	VENVS VICTRIX Venus, draped, stand- ing left, leaning on shield, holding helmet in right hand and scep- tre in left hand.	RIC IV.3, p. 28, no. 131	Summer 241, Spe- cial issue – <i>Marriage of Gordian III and Tranquilli- na</i>	119/278
279	22.00 S 3.88	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	FORT REDVX Fortuna, draped, seated left, holding rudder set on ground in right hand and cornucopiae in left hand; under seat, wheel.	RIC IV.3, p. 31, no. 143	243-244, Issue V	119/279

280	22.00 S 4.38	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	P-ROVI-D - AVG Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe set on ground and sceptre in left hand.	RIC IV.3, p. 31, no. 148	243-244, Issue V	119/280
281	22.00 S 3.92	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right.	PROVIDENTIA AVG Providentia, draped, standing left, holding wand in right hand over globe set on ground and sceptre in left hand.	RIC IV.3, p. 31, no. 150	243-244, Issue V	119/281

Gordian III
(Cat. 282-289)
Mint of Antioch

282	21.50 SW 4.43	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	FOR[T]VNA REDVX Fortuna, draped, seated left, holding rudder set on ground in right hand and cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 210e	242-244	119/282
283	21.00 SW 5.02	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	FORTVNA REDVX Fortuna, draped, seated left, holding rudder set on ground in right hand and cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 210e	242-244	119/283
284	21.50 SW 4.55	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	FORTVNA REDVX Fortuna, draped, seated left, holding rudder set on ground in right hand and cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 210e	242-244	119/284
285	23.50 SW 5.06	IMP GORDIANVS PIVS FEL A[VG] Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	MARTI - [PA]CIFERO Mars, helmeted, in military attire, hasten- ing left, wearing shield on left arm, holding branch in extended right hand and spear in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 212e	242-244	119/285
286	22.00 NW 3.64	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	ORI -N-S A-VG Sol, radiate, nude ex- cept for cloak around shoulders, standing left, raising right hand and holding globe in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 213e	242-244	119/286

287	22.00 S 4.38	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	ORIE-N-S AVG Sol, radiate, nude ex- cept for cloak around shoulders, standing left, raising right hand and holding globe in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 213e	242-244	119/287
288	20.50 SE 4.66	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	SAECVLI FELICITAS Gordian III, in military attire, standing right, holding transverse spear in right hand and globe in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 216e	242-244	119/288
289	21.00 S 4.75	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG Bust of Gordian III, radiate, draped, cui- rassed, right; seen from beck.	SAECVLI FELICITAS Gordian III, in military attire, standing right, holding transverse spear in right hand and globe in left hand.	RIC IV.3, p. 37, no. 216e	242-244	119/289

PHILIP I
(Cat. 290-292)
Mint of Rome

290	22.00 SW 4.60	IMP M IVL PHILIPPVS AVG Bust of Philip the Arab, radiate, draped, cui- rassed, right.	P M TR P IIII COS II P P Felicitas, draped, stand- ing left, holding long caduceus in right hand and cornucopiae in left hand.	RIC IV.3, pp. 58, 69, no. 4; Vasić 2005, pp. 136-137, Cat. 399-405	247 (Issue 4, 247); Vasić: Rome 247, Issue III	119/290
291	24.00 SW 4.84	IMP M IVL PHILIPPVS AVG Bust of Philip the Arab, radiate, draped, cui- rassed, right.	PAX - AETERN Pax, draped, running left, holding branch in right hand and trans- verse spear in left hand.	RIC IV.3, pp. 56, 73, no. 41; Vasić 2005, p. 131, Cat. 354-357	244-247 (Issue 1, 244); Vasić: Rome, 244, Issue I	119/291
292	23.00 NE 4.10	IMP PHILIPPVS AVG Bust of Philip the Arab, radiate, draped, cui- rassed, right.	FIDES EXERCITVS Fides, draped, standing left, holding vexillum in right hand and trans- verse standard in left hand.	RIC IV.3, pp. 75, no. 61; Vasić 2005, p. 157, Cat. 564	247-249 (Issue 7(8), 248 (later – 249); Vasić: Rome, 248-249, Issue VIII	119/292

BIBLIOGRAPHY

Arsenijević 2002 (nepublikovana magistarska teza)

M. Arsenijević, Skupni nalazi rimskog novca II i III veka u Gornjoj Meziji kao arheološke potvrde varvarskih upada (nepublikovana magistarska teza) Beograd.

Арсенијевић 2004

M. Арсенијевић, Периоди похрањивања остава римског новца током III века н.е. у Горњој Мезији, *Гласник САД* 20, 225-234.

ВМС

H. Mattingly, Coins of the Roman Empire in the British Museum V, Pertinax to Elagabalus, London 1950; R. A. G. Carson, Coins of the Roman Empire in the British Museum VI, *Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, London 1962.

Borić-Brešković 1983

B. Borić Brešković, Nalaz bakrenog novca iz okoline Ćuprije, *Зборник Народној музеја XI-1 (археологија)*, Београд, 69 – 81.

Борић-Брешковић 1994

B. Борић-Брешковић, Токови сребрног новца у предримском и римском периоду / B. Borić-Brešković, Silver Coins Flow in the Pre-roman and Roman times, у/ in: *Античко сребро у Србији / Antique Silver from Serbia*, Beograd, 33-44/95-106.

Borić-Brešković 1990

B. Borić-Brešković, Katalog sistematske zbirke rimskog carskog novca u Narodnom muzeju u Beogradu, XII, *Numizmatičar* 13, 17-46, T. I-VIII.

Borić-Brešković 1991

B. Borić-Brešković, Katalog sistematske zbirke rimskog carskog novca u Narodnom muzeju u Beogradu, XIII. Izdanja pod Severom (Julija Domna, Karakala, Plautila), *Numizmatičar* 14, 9-32, T. I-VI.

Borić-Brešković 2008

B. Borić-Brešković, Katalog sistematske zbirke rimskog carskog novca u Narodnom muzeju u Beogradu, XVI. Addenda, nove akvizicije i izbor monetarnih izdanja Sistematske zbirke do kraja Principata (Gordijan I-Karin), *Numizmatičar* 26-27 (2003-2004), Beograd, 295-317.

Borić-Brešković i Bendžarević 2005

B. Borić-Brešković i T. Bendžarević Katalog sistematske zbirke rimskog carskog novca u Narodnom muzeju u Beogradu, XIV. Karakala, Geta, Julija Domna, Makrin, Dijadumenijan, *Numizmatičar* 24/25 (2001-2002), Beograd, 95-129.

Borić-Brešković i Bendžarević 2008

B. Borić-Brešković i T. Bendžarević, Katalog sistematske zbirke rimskog carskog novca u Narodnom muzeju u Beogradu, XV. Elagabal, Aleksandar Sever, Maksimin, *Numizmatičar* 26-27 (2003-2004), Beograd, 219-294 .

Borić-Brešković and Stamenković 2008

B. Borić-Brešković and S. Stamenković, A Find of Roman Antoniniani from Supska near Ćuprija (Supska I), *Numizmatičar* 26-27 (2003-2004), 157-207.

Borić-Brešković and Vojvoda 2013

B. Borić-Brešković and M. Vojvoda, A Hoard of Roman Silver Coins from the Village of Supska near Ćuprija (Supska II), *Numizmatičar* 31, 9-153.

САН XII

W. Ensslin, The Senate and the Army, In: *The Cambridge Ancient History*, XII, *The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324*, Eds. S. A. Cook, F. E. Adcock, M. P. Charlesworth and N. H. Baynes, Cambridge 1939, repr. 1971, 57-95.

Црнобрња 2008

A. Црнобрња, *Остата денара и антонинијана са Калемејдана*, Београд.

Dukat i Mirnik 1978

Z. Dukat i I. Mirnik, Skupni nalazi novca od 1936 godine do danas, *Numizmatika* 6, 15-33.

Dušanić 1977

S. Dušanić, Aspects of Roman Mining in Noricum, Pannonia, Dalmatia and Moesia Superior, In: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II. 6, Eds. H. Temporini and W. Haase, Berlin - New York, 52-94.

Душанић 1980

С. Душанић, Организација римског рударства у Норичу, Панонији и Горњој Мезији, *Историјски гласник* 1-2, Београд, 7-56.

Eddy 1967

S.K. Eddy, *The Minting of Antoniniani A.D. 238-249 and the Smyrna Hoard*, ANS Numismatic Notes and Monographs, No. 156, New York.

Fitz 1978

J. Fitz, *Der Geldumlauf der römischen Provinzen im Donaugebiet Mitte des 3. Jahrhunderts*, Budapest – Boon.

Гарашанин 1951

М. и Д. Гарашанин, *Археолошка налазиштина у Србији*, Београд.

Găzdac 2010

C. Găzdac, *Monetary circulation in Dacia and the provinces from the Middle and Lower Danube from Trajan to Constantine I (AD 106-337)*, Zweite Auflage, Cluj-Napoca (+CD).

Gerov 1977

B. Gerov, Die Einfälle der Nordvölker in den Ostbalkanraum im Lichte der Münzschatzfunde I. Das II. und III. Jahrhundert (101-284), *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II. 6, Eds. H. Temporini and W. Haase, Berlin-New York, 110-181.

Hill 2001

P. V. Hill, *The Coinage of Septimius Severus and his Family of the Mint of Rome, A.D. 193-217*, London.

Janković-Mihaldžić 1987

D. Janković-Mihaldžić, Nalaz antoninijana iz Kremenice, *Зборник Народни музеј Ниш* 3-4, 89-97.

Јанковић-Михалцић 2005

Д. Јанковић-Михалцић, Остатке римског новца у Народном музеју у Нишу, *Зборник Народни музеј Ниш* 13-14, 49-60.

Jeremić 2011

G. Jeremić, Srednje Pomoravlje u rimsko i kasnorimsko doba: deonica *Idimium* – *Naissus* u svetlu arheoloških nalaza, u: *Kapija pomoravlja*, ur. D. Milošević, Varvarin, 43-62.

Kienast 2010

D. Kienast, *Römische Kaisertabelle*, 4. Auflage, Darmstadt.

Марић 1956

P. Марић, Оставе старог новца у нумизматичкој збирци Народног музеја у Београду, *Саопштења Завода за заштитиу сџоменика НРС* 1, 179-181.

Mirnik 1981

I. A. Mirnik, *Coin Hoards in Yugoslavia*, BAR International Series 95, Oxford (England).

Петровић В. 2007

В. П. Петровић, *Дарганија у римским иџинерарима. Градови и насеља*, Београд (Балканолошки институт, посебна издања 99).

Petrović P. 1979

P. Petrović, *Inscriptions de la Mésie Supérieure*. IV. *Naissus – Remesiana – Horreum Margi*, Belgrade.

Procop., De aedif.

Procopii Caesarensis, *De aedificiis*, ed. J. Haury, Leipzig, 1913.

Рашковић 2009

Д. Рашковић, Археолошка топографија окружја става Јужне Мораве и Западне Мораве у антици, *Крушевачи зборник XIV*, 9-33.

RIC

H. Mattingly, E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, II, *Vespasian to Hadrian*, London 1926, repr. 1962; I.A. Carradice and T.V. Buttrey, *The Roman Imperial Coinage*, II.1, from AD 69 to AD 96, *Vespasian to Domitian*, London 2007; H. Mattingly and E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, III, *Antoninus Pius to Commodus*, London 1930, repr. 1962; H. Mattingly and E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, IV.1, *Pertinax to Geta*, London 1936, repr. 1962; H. Mattingly, E. A. Sydenham and C. H. V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage*, IV.2, *Macrinus to Pupienus*, London 1938, repr. 1962; H. Mattingly, E. A. Sydenham and C. H. V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage*, IV.3, *Gordian III – Uranius Antoninus*, London 1962.

Stamenković 2005

S. Stamenković, Ostava rimskog srebrnog novca iz Podrimca, *Numizmatičar* 24-25 (2001-2002), 143-191.

TIR, K.34, Naissus

Tabula Imperii Romani, Naissus–Dyrrachion–Scupi–Serdica–Thessalonice, Ljubljana 1976.

Touratsoglou 2006

I. Touratsoglou, *Greece and the Balkans before the end of Antiquity*, Athens.

Vasić 1972

M. R. Vasić, Ostave 247. i 254. godine u Narodnom muzeju u Beogradu, *Arheološki Vestnik – Acta Arcaeologica* XXIII, 57-66.

Vasić 2005

M. R. Vasić, *Ostava denara i antoninijana iz Donjeg Crniljeva/A Hoard of Denarii and Antoninians from Donje Crniljevo*, Beograd.

Васић 2012

М. Р. Васић, *Импереријална и колонијална ковница у Виминацијуму у време владавине Трајана Деција (249-251. године)*, Београд.

Васић 2015

М. Р. Васић, *Оставе римског новца из III века и земљишни посед на територији провинције Горње Мезије*, *Зборник Народног музеја XXII- 1 (археологија)*, 97-130.

Vasić i Milošević 2000

M. Vasić i G. Milošević, *Mansio Idimum, rimska poštanska i putna stanica kod Medveđe*, Beograd.

Војвода и Срнидаковић 2015

М. Војвода и А. Срнидаковић, *Остава денара и антонинијана из села Сикирица код Параћина (Сикирица III)*, *Нумизматичар* 33, 31-88.

Varbanov 2012

V. Varbanov, *Barbarian Invasions in the Roman Provinces of Lower Moesia and Thrace in the Mid-3rd C. AD and the Coin Hoards from That Period*, In: *The Lower Danube Roman Limes (1st- 6th C. AD)*, Eds. L.Vagalinski, N. Sharankov and S. Torbatov, Sofia, 289-309.

http://www.heritage.gov.rs/cirilica/zastitna_arheoloska_iskopavanja_koridor_10_Uvodni_deo.php

Бојана БОРИЋ-БРЕШКОВИЋ
 Мирјана ВОЈВОДА

ОСТАВА ДЕНАРА И АНТОНИНИЈАНА
 ИЗ СЕЛА СИКИРИЦА КОД ПАРАЋИНА
 (СИКИРИЦА I)

САЖЕТАК

Остава денара и антонинијана из села Сикирица, у околини Параћина, пронађена је 1952. године на обали Крежбинског потока, на око 200 м јужно од данашњег сеоског гробља. Народни музеј у Београду откупио је 1955. године 292 денара и антонинијана, у распону од Веспасијана до Филипа I (Табела 1), за које са сигурношћу можемо рећи да представљају део расутог налаза. Поред налаза Сикирица I у селу су до сада пронађене још две оставе римског новца које су похрањене током III века: Сикирица II (локалитет Моравиште; расута; један анонинијан Филипа II, *tpq.* 247. година) и Сикирица III (имање Радомира Николића у јужном делу села; 254 денара и антонинијана, Клодије Албин – заједничка владавина Валеријана I и Галијена; *tpq.* 254. година).

Остава Сикирица I састоји се од 240 денара и 52 антонинијана у периоду од Веспасијана (70. година) до Филипа I (248-249. година) (Табеле 1-3, Графикон 1). У остави је присутан новац 21 владара и чланова њихових породица у распону од 179 година. У највећој мери и једнаким бројем примерака (71) заступљена су ковања Септимија Севера и Александра Севера (24,32%), нешто мало заостају емисије Гордијана III (21,92%), а осетније оне Елагабала (16,44%). Следе издања Максимиана I (4,5%) и Каракале (3,77%), док се емисије осталих владара јављају у занемарљивом проценту. Посматрајући састав оставе могло би се рећи да је тезаурација почела у време Септимија Севера, а да су старији примерци реликт раније штедње. У праћењу континуитета тезаурације проблем представља слаба заступљеност емисија Каракале и Максимиана I, која може бити последица нецеловитости налаза. У истом контексту требало би вероватно посматрати малобројне емисије Филипа I (3 ком.) с обзиром да су присутни антонинијани датовани на почетак и крај Филипове владавине (244, 247 и 248/249) и да недостају издања из 245-246. године.

У налазу је присутан новац само две ковнице - Рим (278 ком. – 95,20%) и Антиохија (14 ком. – 4,80%). Емисије ковнице Антиохија појављују се код Елагабала (2 ком.), Александра Севера (4 ком.) и Гордијана III (8 ком.). Однос денара и антонинијана у налазу Сикирица I износи 82,20% (денари) према 17,80% (антонинијани), а антонинијани се јављују у ковању три владара: Елагабала, Гордијана III и Филипа I.

Налаз Сикирица I завршава се антонинијанима Филипа I римске ковнице (кат. 290-292). Примерци кат. 290 и кат. 291 имају исту дужу аверсну легенду IMP M IVL PHILIPPVS AVG, али различите реверсе. Тако је Филипov анонинијна кат. 291 са реверсом PAX AETERN (RIC IV.3, p. 73, No. 41) према М. Васићу одређен као 1. емисија римске ковнице и датован је у 244. годину. Аутори RIC-а овај антонинијан у уводу одређују једнако, док у каталогу дају шири хронолошки распон: 244-247. година. Антонинијан кат. 290 са реверсом P M TR P III COS II P P (RIC IV.3, p. 69, No. 4) према оба извора кован је 247. године, према RIC-у као 4. емисија, а према М. Васићу као 3. емисија

из 247. године. Трећи Филипов антонинијан (кат. 292), који уједно одређује *terminus post quem* налаза Сикирица I, садржи краћу аверсну легенду IMP PHILIPPVS AVG и реверс FIDES EXERCITVS. За Филипову краћу аверсну легенду већ је констатовано да се на новцу јавља од 247, те је овај примерак у *Roman Imperial Coinage* каталогизован у оквиру емисија из 247-249. године (RIC IV.3, p. 75, No. 61), док је у уводу овог корпуса распоређен као 7(8) емисија из 248 (познија – 249. година). М. Васић сматра да је реч о 8. емисији римске ковнице, коју датује у 248-249. годину. Обе хронолошке одреднице су у доброј мери усаглашене и имајући у виду претпоставке о времену и разлозима скривања оставе упућивале би на крај 248/249. годину када је дунавски лимес био у превирању.

Са простора суседних провинција потиче велики број остава похрањених у време Филипа I, са највећом концентрацијом у Доњој Мезији (47), Тракији (42) и Дакији (17). Овом броју треба прикључити још 57 остава које потичу са територије данашње Бугарске и Северне Добруђе, тако да се њихов број увећава и чини 163 оставе. Са територије римске провинције Далмације потиче само један налаз који се завршава Филипом I, на простору Горње Паноније није забележен ни један, док се за Доњу Панонију везују два аналогна налаза. Налаз Сикирица I првобитно је био приписан хоризонту остава 247. године заједно са оставом Добри До код Азање (Мезул II). Касније су истом хоризонту приписане и остава из села Креница код Беле Паланке (Remesiana) и евентуално остава из села Подримце недалеко од Лесковца, као и, уз велику опрезност, налаз из Нишке Каменице. Након поновне анализе наведених налаза и нових сазнања о датовању неких најмлађих емисија, закључено је да треба преиспитати састав хоризонта остава из 247. године.

Последњи примерци у остави из Доброг Дола (Мезул II) упућују на датовање налаза у прву половину 247. године под условом да је сачуван у целости. Накнадном анализом каталога оставе из Кренице уочено је да антонинијан Филипа II са реверсном легендом AETERNIT IMPER (RIC IV.3, p. 97, No. 226) не припада римској ковници него 2. емисији ковнице у Виминацијуму, која се везује за крај 248-249. годину. Ова чињеница помера *tpq.* налаза из Кренице на крај 248/249. годину управо као што је то случај са оставом Сикирица I. Остава откривена на Калемегдану (Београд) представља још један непотпун налаз, чији је *tpq.* одређен на основу антонинијана Филипа II са реверсном легендом VIRTVS AVGG (RIC IV.3, p. 96, No. 223). Припада 6. емисији римске ковнице датованој у лето 248. године, на основу тога претпостављено време похрањивања може се тражити у интервалу од лета 248. до пред крај 249. године. Непотпуна остава из села Подримце у близини Лесковца не садржи примерке Отацилије Севере и Филипа II, а њен *tpq.* је заснован на емисијама римске ковнице Филипа I дуге аверсне легенде (RIC IV.3, Nos. 32b, 35b, 36b, 49b, 50 i 53), које би према RIC-у могле припадати 1. емисији из 244. године, односно шире су датовани у период 244-247. Остава садржи и два антонинијана из 1. емисије ковнице у Антиохији, која у RIC-у није прецизно датована (RIC IV.3, Nos. 69, 70). Еди (Eddy) је у расправи о раду ковнице у Антиохији за ове Филипове антонинијане претпоставио да су могли бити ковани у распону 244-245(?) година, чиме би била подржана раније изнета претпоставка да остава Подримце може припадати хоризонту 244-245. године који је потврђен у суседној Дакији. У недостатку података о тачном датовању антиохијских емисија ауторка исто тако прихвата могућности да је остава могла бити део хоризонта остава 247. године.

Поред свих недоумица које прате велики налаз из Нишке Каменице сматрамо да га треба поменути у овом контексту. Постоји могућност да би могао припадати времену Филипа I, али уз велику опрезност с обзиром да је налаз у највећој мери расут, а сачувани делови нису у целости публиковани. Део оставе који се налази у Археолошком музеју у Загребу чини 4094 денара и антонинијана у распону од Марка Антонија/Веспасијана до Максимиана Трачанина и датован је у 237. односно 236-238. годину. Прикупљени део налаза похрањен у Музеју у Нишу првобитно је чинило 4442 денара и антонинијана да би након извесног осипања током времена данас износио 3941 примерак у распону од Нерона до Александра Севера. Полазећи од саопштења Р. Марића из 1956. године за Народни музеј у Београду набављено је 3123 денара и антонинијана који су чинили део велике оставе из Нишке Каменице (новац Марка Антонија, затим царева од Веспасијана до Филипа I). Потом су набављени денари Пергинакса, Дидија Јулијана, Манлије Скантиле, Дидије Кларе и Каракале, тако да би према Марићевом извештају каменичка остава бројала 3128 примерака. Овом броју требало би додати још четири денара откупљена из више извора 1956. и 1957. године и за које је у инвентару Народног музеја као место налаза забележена Нишка Каменица (укупно 3132 ком.). Најмлађи примерци у налазу садржани су у оквиру целине од 3123 примерка и реч је о четири антонинијана Филипа I. Сви припадају 3. емисији римске ковнице из 245-247. године. Ипак, датовање овог великог али у највећој мери расутог налаза остаће највероватније непознато с обзиром на индикације да наведени сачувани делови чине приближно десетину оставе.

Из свега реченог у вези са хоризонтом остава 247. године откривених на подручју Горње Мезије произилази да за сада овом хоризонту припада налаз Добри До (Мезул II), док се *trq.* закопавања остава Крменица, Калемегдан и Сикирица I везује за 248/249. годину. До скривања оставе Подримце могло је доћи већ у првој половини владавине Филипа I (244-245), мада се не искључује ни могућност њеног каснијег датовања. Налаз из Нишке Каменице, као што је речено, не даје одговор за поуздано датовање, иако би се на основу дела оставе у Народном музеју у Београду условно могла узети 247. година. Са три до сада познате оставе чији је *trq.* одређен у 248/249. годину можемо претпоставити да је у Горњој Мезији постојао и овај хоризонт похрањивања. О варварским најездама којима су у првом реду биле угрожене Дакија, Доња Мезија и Тракија, а само посредно Горња Мезија сведочи велики број остава новца. Писани извори за ово доба су скромни и недовољно поуздани, а археолошка истраженост терена слаба. Стога се многи истраживачи у датовању упада варвара и интерпретацији праваца њиховог кретања ослањају управо на податке засноване на оставама новца, иако ваћина њих није потпуног састава или нису у целини публиковане због чега не могу представљати потпуно поуздан историјски извор.

Јасно је да су бурни историјски догађаји почев од 238. до 249. године утицали на појачану активност легија у обе Паноније и у Горњој Мезији. Свеопшта несигурност уносила је несумњиво узнемиреност не само међу војском него и међу становништвом. Напади Гота и масовна разарања потврђени су различитим изворима међу којима су и оставе новца са територије данашње Бугарске и Северне Добруђе датоване у 248/249. годину. Аналогне монетарним налазима из Горње Мезије оне указују на правце варварске инвазије у Доњој Мезији и Дакији. За разлику од ових остава, скупни налази новца из Горње Мезије: Калемегдан, Крменица и Сикирица (I) немају исте узроке.

Нема никаквих података да је Горња Мезија била непосредно угрожена од варвара, осим, можда на самој источној граници (у данашњој Бугарској) или да су се њихови продори у некој значајнијој мери рефлектовали на живот у Горњој Мезији. Праве разлоге за скривање трију горњомезијских остава највероватније треба најпре сагледавати као последицу унутрашњих околности везаних за узурпације и смењивање претендента на власт чији је центар било Подунавље.

Када је реч о могућем власнику оставе денара и антонинијана Сикирица I, имајући у виду положај места у пољопривредно развијеној регији, околност да је остава откривена у непосредној близини *via publica* и Хореум Маргија (Horreum Margi – данашња Туприја), важног трговачког и занатског центра, да су у атару села несумњиво постојала пољопривредна добра упркос непотпуним археолошким доказима са терена, може се закључити да је овај налаз представљао уштеђевину власника неког од пољопривредних имања.

TABLES

TABLE I

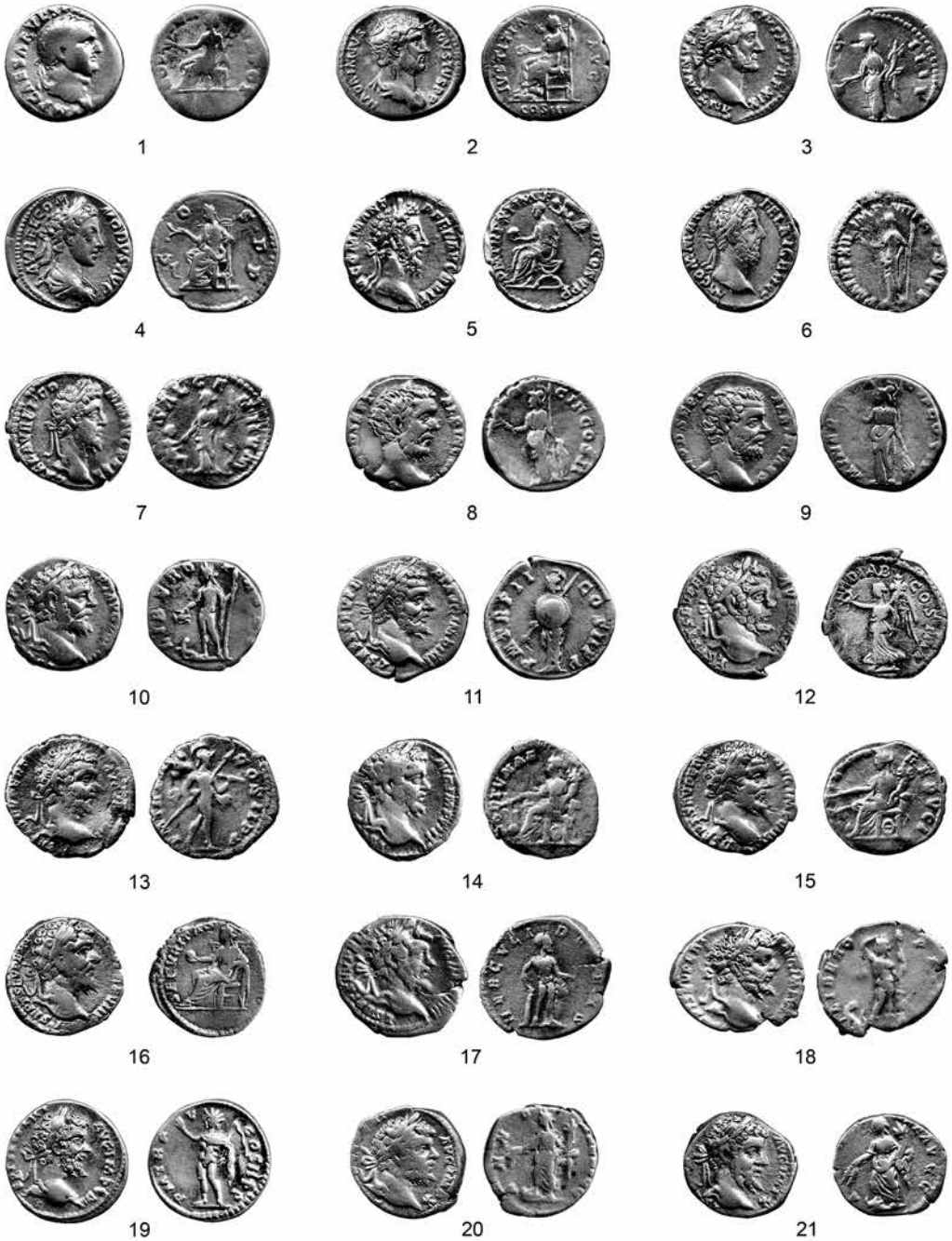

TABLE II

TABLE III

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

TABLE IV

TABLE VI

TABLE VII

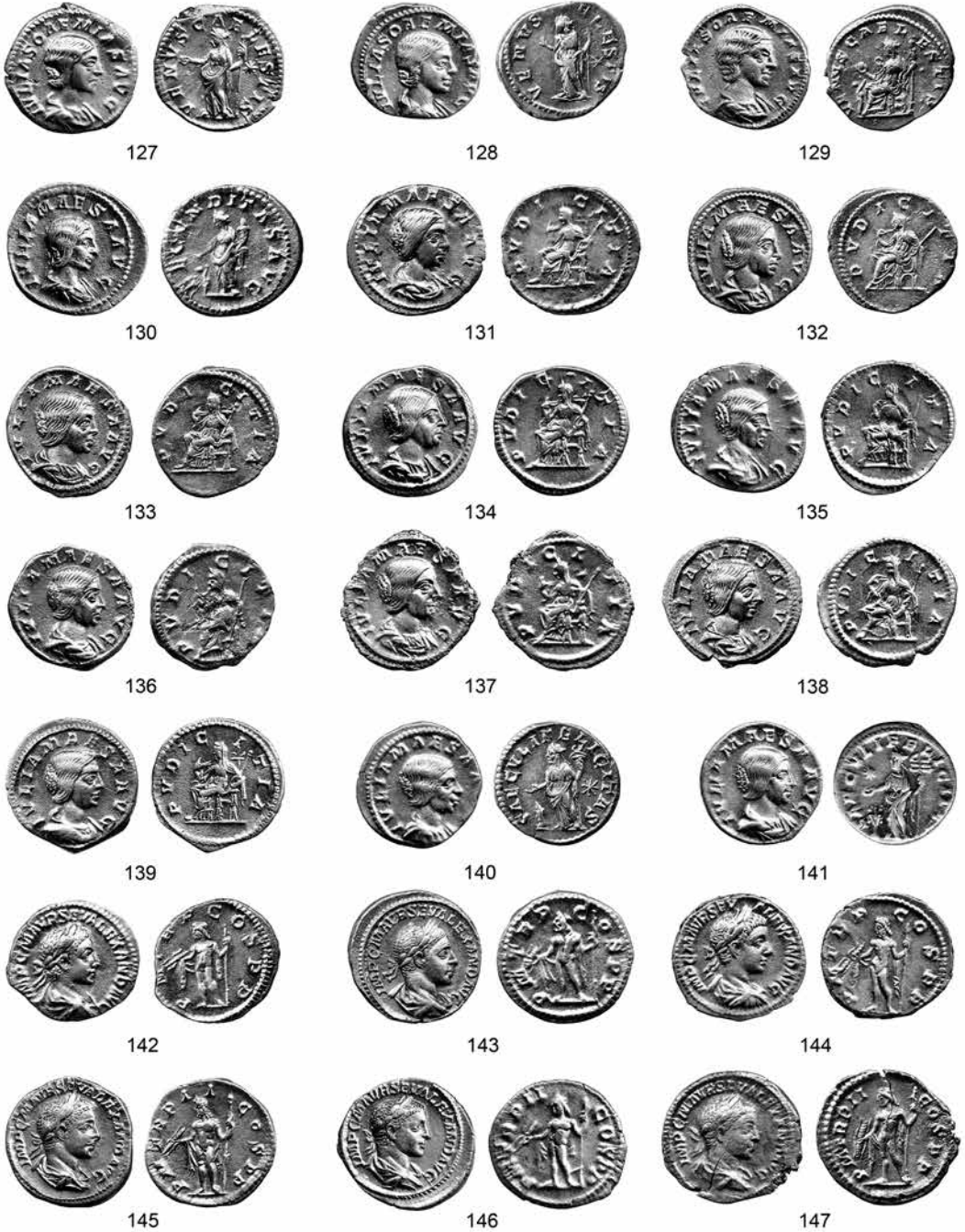

TABLE VIII

TABLE X

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

TABLE XI

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

TABLE XII

TABLE XIII

TABLE XIV

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

TABLE XV

TABLE XVI

286

287

288

289

290

291

292

Мирјана ВОЈВОДА

Археолошки институт Београд

Теодора БРАНКОВИЋ

Народни музеј Пожаревац

НОВАЦ БИТИНИЈСКЕ КОВНИЦЕ НИКЕЈЕ ИЗ РИМСКЕ НУМИЗМАТИЧКЕ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ПОЖАРЕВЦУ

Сажетак: У римској нумизматичкој збирци Народног музеја у Пожаревцу налази се 294 примерака новца битинијске ковнице Nikeje. Заступљена су издања 9 владара и чланова породица од Септимија Севера до Галијена. Већина их потиче са Виминацијума или из његове околине и представља поклоне или откупе, док мали број потиче са археолошких истраживања Калишта и Маргума.

Кључне речи: Римско провинцијално ковање, Nikeja, Виминацијум, Народни музеј Пожаревац

Римска нумизматичка збирка Народног музеја у Пожаревцу за сада броји 3033 примерка новца.¹ Од овог броја 294 бронзаних новчића потиче из битинијске ковнице Nikeje. У највећем броју представљају поклоне Драгана Војиновића (260),² Николе Крстића (9), Тодора Димитријевића (3) и Васка

---

* Чланак представља резултат рада на пројекту: IRS – Виминацијум, римски град и легијски војни логор – истраживање материјалне и духовне културе, становништва, применом најсавременијих технологија даљинске детекције, геофизике, ГИС-а, дигитализације и 3Д визуализације (М. Војвода) (бр. 17018) – Министарство просвете и образовање Републике Србије.

1 Треба напоменути да овој Збирци не припадају налази новца са заштитних археолошких ископавања Виминацијума од 1978. г. до данас. Они чине део Збирке Виминацијум Народног музеја у Пожаревцу.

2 Највећи број никејских ковања представља поклоне Драгана Војиновића из Пожаревца у више наврата: 188 ком. из 1986. г.; 6 ком. из 1990-тих; 19 ком. из 2004. г.; исте године господин Војиновић поклонио је и 6 примерака Nikeje који потичу са територије Сремске Митровице; 40 ком. из 2005. г. Овом приликом најљубазније се захваљујемо господину Драгану Војиновићу који је новац поклонио Музеју.

Галешева (1),³ мањи број примерака потиче са археолошких ископавања Калишта (3) и Маргума (3),⁴ док изванредан број никејских емисија (15) представља појединачне поклоне налазача или случајне налазе.⁵ Највећи број примерака потиче са подручја Виминацијума или његове уже околине, осим 6 из Сремске Митровице, 4 из данашњих суседних општина и два за која се не зна место налаза.

Новац битинијске ковнице Никеје је у великој мери заступљен на подручју римске провинције Горње Мезије (761),⁶ са великом концентрацијом дуж Дунавског лимеса и нарочито у самом Виминацијуму. До сада је публиковано 290 примерака никејских издања са некрополе Више Гробаља, док је на суседној некрополи Пећине регистровано још 170 новчића.⁷ На осталим, мањим, виминацијумским некрополама, али и приликом новијих археолошких истраживања која и даље трају, пронађена је знатна количина издања ове ковнице која ће у скорије време бити публикована. Ако овом броју публикованих примерака са самог Виминацијума (460) додамо 276 из римске нумизматичке збирке Народног музеја у Пожаревцу⁸ и неколико стотина непубликованих примерака са новијих истраживања, долазимо до цифре од близу 1000 комада који потичу са Виминацијума.⁹ Из изложеног је јасно да је до сада јасно потврђена највећа присутност новца Никеје на подручју провинције Горње Мезије у Виминацијуму.

У римској нумизматичкој збирци Народног музеја у Пожаревцу заступљено је укупно 294 примерака никејских издања. Присутне су емисије 9 владара и чланова породица, док 76 примерака није било могуће одредити (Табела 1).

3 Примерци од Н. Крстића из Београда и Т. Димитријевића придобијени су за Музеј поклоном, а један примерак од В. Галешева из Пожаревца представља откуп.

4 Током археолошких истраживања Калишта 1983. г. пронађена су 2 примерка Никеје и још један 1987. г.; Три примерка са Маргума пронађена су током кампање 2011. г.

5 Од ових 15 примерака никејских ковања 9 примерака представља налазе са Виминацијума или његове уже околине; 2 ком. су са територије општине Голубац; 1 из Десина (Велико Градиште); 1 из Трновча (Петровац на Млави); док за 2 примерка не постоје подаци о месту налаза.

6 Број од 761 примерка представљају публиковане и регистроване али непубликоване новчиће Никеје на територији данашње Србије: Збирка музеја Града Београда *cf.* Црнобрња 1981, 5-23; Црнобрња 2011, 309-318; Црнобрња, Збирка Народне библиотеке „Вук Караџић“ из Великог Градишта *cf.* Ivanović 2009: 361-369; Збирка Народног музеја у Шапцу *cf.* Војвода, Петровић 2011, 283-307; Збирка Музеја Срема *cf.* Војвода, Јесретић 2012, 117-134; Осим наведених публикованих збирки, налази новца Никеје појављују се као пратећи материјал на археолошким ископавањима, рекогносцирањима или као појединачни случајни налази заступљени са по једним или два примерка и такође су у већој мери публиковани. Поред наведеног, према нашим сазнањима, већи број ових ковања налази се непубликован у већини музеја у Србији *cf.* Vojvoda 2017 (u štampi), ref. 9-10.

7 Војвода 2013, 155-196; Vojvoda, Mrđić 2015, 13-17; Vojvoda 2017 (u štampi).

8 Примерци који потичу са уже територије Виминацијума.

9 Не треба сметнути са ума, да осим овога, највећи број примерака никејских емисија из Народног Музеја у Београду (325 од 357 укупно) припада збирци Вајферт и највероватније потиче из Виминацијума и његове околине. Најљубазније се захваљујемо госпођи Бојани Борић-Брешковић на уступљеним информацијама.

Владар или члан породице	Број каталога	Појединачни број комада	Укупан број комада издавача	% од укупног броја ком. издавача
СЕПТИМИЈЕ СЕВЕР	Кат. 1		1	0,34
а) Плаутила	(Кат. 1)	1		
КАРАКАЛА	Кат. 2-3		2	0,68
ЕЛАГАБАЛ	Кат. 4-9		6	2,04
АЛЕКСАНДАР СЕВЕР	Кат. 10-131		122	41,50
а) Александар Север	(Кат. 10-125)	116		
б) Јулија Мамаеа	(Кат. 126-131)	6		
МАКСИМИН I	Кат. 132		1	0,34
а) Максимус	(Кат. 132)	1		
ГОРДИЈАН III	Кат. 133-216		84	28,57
а) Гордијан III	(Кат. 133-215)	83		
б) Транквилина	(Кат. 216)	1		
ГАЛИЈЕН	Кат. 217-218		2	0,68
Неодређени	Кат. 219-294		76	25,85
Укупно			294	100

Табела 1 – Затупљеност владара и чланова породица никејских ковања у римској нумизматичкој збирци Народног музеја у Пожаревцу.

Table 1 – Frequency of rulers and family members of Nicaean coinage in the Roman numismatic collection of the National Museum in Požarevac

Најстарији примерак кован је за време владавине Септимија Севера за Плаутилу (кат. 1) са реверсним мотивом Нике која корача и држи венац и палмину грану. Следе августовска издања Каракале (кат. 2-3) од којих један као реверсниу представу има слона са јахачем који хода на десно, а други цара у војничком оделу који држи патеру и копље. Ковањима Елагабала припада 6 примерака (кат. 4-9). Код пет примерака заступљена је краћа аверсна легенда $M\ AYP\ ANTONINOC\ AYT$, док код једног није било могуће утврдити да ли се ради о краћој или дужој легенди. Два примерка имају за реверсни мотив храм са шест стубова, један представу Деметре која седи лево, док су остали рв. мотиви са војним ознакама.¹⁰ Код два новчића заступљен је тип 7, док код последњег примерка није било могуће утврдити тип војне ознаке.

Следе најбројније заступљена ковања за Александра Севера (кат. 10-125) и Јулију Мамеју (кат. 126-131). У емисијама за самог Александра Севера заступљено је пет различитих аверсних легенди, од којих је у највећем броју присутна $M\ AYP\ CEVH\ AΛEΞANΔPOC\ AYT$ (кат. 10-39). Код два примерка појављује се као реверсни мотив агностичка урна са палмама, док је код свих

¹⁰ За типологију мотива са војним ознакама ковнице Никеје *cf.* Референце у уводном делу Каталога.

осталих у питању мотив са војним ознакама. У највећем броју заступљен је реверсни тип 2 (5 ком.), затим тип 18 (3 ком.), потом типови и варијанте: 1, 6, 6б и 7а (са по 2 ком.), бц, 7, 13 и 15ц (са по 1 ком.), код 8 ком. није било могуће утврдити тип. Нешто мањим бројем примерака (кат. 40-60) заступљена је скраћена верзија претходне аверсне легенде Μ AVP CEV AΛEΞANΔPOC AVΓ (са варијантама AV или VΓ у лигатури). Код свих примерака се појављују реверсни мотиви са војним ознакама: тип 2 (11 ком.), тип 1 (4 ком.), следе типови и варијанте 1а, 3, 6, 6б и 7а (са по 1 ком.), док код једног није било могуће утврдити тип представе. Међу овим примерцима издвојена је нова варијанта (1а) на два новчића (кат. 44, 90; Слика 1). На само два новчића (кат. 61-62) забележена је аверсна легенда Μ AVP CE AΛEΞANΔPOC AVΓ (варијанта са AV) са реверсним мотивима типа 8 и варијанте 8ц. Незнатно већим бројем заступљена је легенда Μ AVP C AΛEΞANΔPOC AVΓ (кат. 63-67), међу којима су присутни типови и варијанте: 2, 6б, 7а, 8 и 8б. Само једним примерком (кат. 68) присутна је најкраћа аверсна легенда Μ AVP AΛEΞANΔPOC AVΓ, и управо на њему је регистрована нова варијанта (15д; Слика 1).

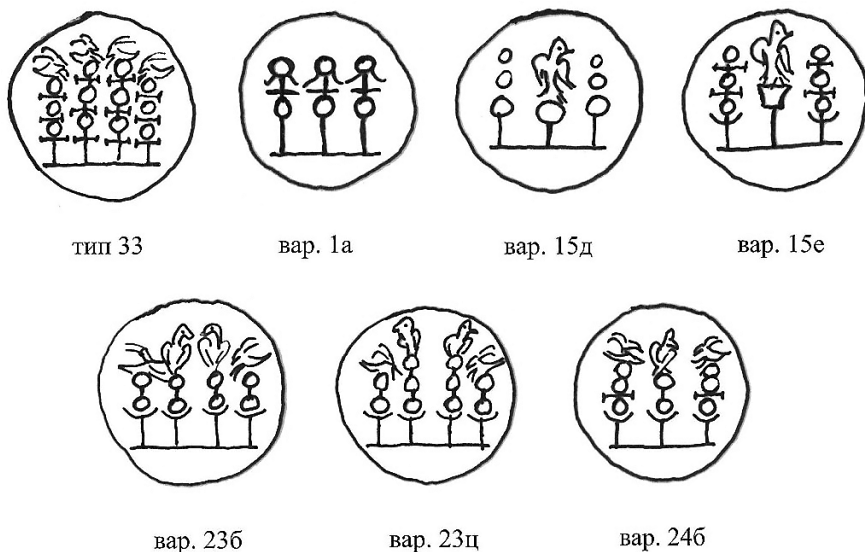
Код највећег броја примерака (кат. 69-125) Александра Севера није било могуће утврдити тип аверсне легенде, зато су ови примерци разврстани само према типовима реверсних представа. Међу њима се издваја чак 6 примерака са представама које не спадају у оне са војним инсигнијама. Два међу њима имају за реверсни мотив Атену која стоји и држи патеру и копље, два су са мотивом Атене која стоји, држи Нике и копље, на једном је легенда NI/KAIE/ΩN у три реда у лоровом венцу, и последњи је са представом олтара са пламеном. Код свих осталих присутни су мотиви са војним ознакама: тип 1 (11 ком.), тип 2 (5 ком.), тип 6 и вар. 6б (са по 4 ком.), тип 7 (3 ком.), тип 8 (2 ком.), типови и вар. 1а, 2б, 9, 15е, 18, 20 (са по 1 ком.), док код 11 примерка није било могуће установити тип. Из ове скупине издвојена је нова варијанта (15е; кат. 112) (Слика 1).

Међу примерцима кованим за Јулију Мамеју издвајају се два са рв. представом агностичке урне са палмама (кат. 126-127), док осталих четири имају мотиве са војним ознакама: тип 1 и 2 (по 1 ком.) и 2 ком. за које није било могуће установити тип.

Од никејских емисија Максимиана I у нумизматичкој збирци Народног музеја у Пожаревцу присутан је само један примерак кован за Максима, са реверсним типом 8 (кат. 132). Занимљиво је запазити да се, у до сада публикованом новцу Никеје са територије Србије, више пута појављују само емисије коване за Максима, увек у истом типу 8, а никада за самог Максимиана I. На виминацијумској некрополи Више гробаља присутан је један примерак,¹¹ на суседној некрополи Пећине два¹² и у збирци пожаревачког музеја један.

11 Војвода 2013, 184, кат. 215; Vojvoda, Mrđić 2015, 309, cat. 2374.

12 Vojvoda 2017, u štampi.

Слика 1 – Нови тип и варијанте.

Fig. 1 – New type and variants.

Следе примерци Гордијана III (кат. 133-215) и Транквилине (кат. 216). Као што је уобичајено, за никејска издања Гордијана III, заступљен је један тип аверсне легенде M ANT GORDIANOS AVG, са варијантама AV или VT у лигатури. Од реверсних мотива на једном примерку појављује се свежањ класја (кат. 133) и Атина која стоји и држи патеру и копље (кат. 134), док је код свих осталих присутан мотив са војним ознакама и то у 24 различитих типова или варијанти. Најбоље је заступљена варијанта 286 (6 ком.), типови 2 и 28 (са по 4 ком.), типови 6, 18, 27 (са по 3 ком.), типови и вар. 6б, 7а, 12а, 15, 18б, 22а, 23, 23б, 27а (са по 2 ком.) и типови и вар. 1, 6ц, 8, 13, 22д, 23ц, 24, 24б, 33 (са по 1 ком.). Међу њима издвојен је нови тип (33) и три нове варијанте (23б, 23ц, 24б) (Слика 1). У примеру 15 комада није било могуће установити тип, али су видљиве три војне ознаке, а на 13 комада су видљиве четири. Код јединог забележеног примерка кованог за Транквилину такође није било могуће утврдити тип али су у питању четири војне ознаке.

Посебну пажњу привлачи један примерак (кат. 215) који можда представља антички фалсификат. Аверсне и реверсне легенде и представе су у негативу (утиснуте) и видљиве као у огледалу. Аверсна представа највише оговара Гордијановим са зракастом круном на глави, док реверсни мотив припада типу 27 (?). Нажалост, овај примерак не потиче из затворене археолошке целине, већ из приватне збирке, зато не можемо са сигурношћу рећи да ли се ради о античком или каснијем фалсификату.

Следе два примерка Галијена (кат. 217-218) који у до сада публикованом материјалу са територије Србије нису констатовани. У једном случају као реверсни мотив појављује се варијанта 12б, док су код другог примерка видљиве само четири војне ознаке.

Групи неодређених примерака припада чак 76 комада (кат. 219-294), међу којима се са извесном обазривошћу може претпоставити да припадају емисијама Александра Севера (7 ком.) и Гордијана III (8 ком.). Код 28 примерака било је могуће установити тип реверсне представе: 1,2, 6, 7, 7а, 9ц, 15, 24, 25, 27, 27а и 28.

Током прва два века потребе за бронзаним новцем у оптицају на подручју Горње Мезије задовољавала је римска ковница и у извесној мањој мери провинцијске ковнице, углавном македонске.¹³ На масовну појаву никејских емисија у Горњој Мезији, током треће и четврте деценије 3. века, односно у време владавине Александра Севера и Гордијана III, свакако је утицало затварање ковнице у Стобима у време Каракале.¹⁴ Недовољно снабдевање из римске ковнице и затварање ковнице у Стобима довело је до помањкања ситног бронзаног новца у оптицају и до појаве никејских емисија. Ово је сигурно био разлог за отварање ковнице провинцијског новца у Виминацијуму 239. г. и нешто касније у Дакији.¹⁵ Почетак рада ковнице у Виминацијуму и циркулација овог новца одмах се одразила на смањен прилив новца из ковнице Никеје и то већ од Гордијана III.¹⁶ У време највеће циркулације никејских емисија у Гроњој Мезији (за време Александра Севера и Гордијана III) у Македонији се поново кују запажене емисије аутономног новца (Κοῖνον Македоније),¹⁷ које очито нису имале већег удела у циркулацији на територији Мезије у ово време, за разлику од новца Никеје.¹⁸

Повећано кретање војске током прве половине 3. в. века дуж Дунавског лимеса и пута који је од Виминацијума водио до Наиса и даље преко Тракије до Босфора, утицало је и на значајну фреквенцију новца из Битиније.¹⁹ У Виминацијуму су се приликом одласка или повратка са источних кампања задржавали Септимије Север, Каракала, Гордијан III и Александар Север. Виминацијум је у тим приликама примао и војску која је пратила цареве, а познато је да су и вексилације легије VII *Claudia* узимале учешћа у овим ратовима.²⁰ Већа концентрација новца Никеје забележена је и дуж савског речног пута који је у то време имао велики економски значај (пољопривреда, рударство у области Подриња).²¹

13 Borić-Brešković 2011, 417-418, ref. 34-49; У примеру виминацијумске некрополе Више гробаља констатовано је да су емисије провинцијских ковница до владавине Септимија Севера заступљене само са 6,66% од чега највећи део отпада на македонске ковнице; cf. Војвода 2013, 156.

14 Борић-Брешковић 2011, 411, ref. 3.

15 Борић-Брешковић 1976, 8, н. 2; Црнобрња 1993, 17-19.

16 О процентуалној заступљености емисија Александра Севера и Гордијана III никејске ковнице; cf. Војвода, Петровић 2011, 288, н. 23.

17 Kos 1998: 225.

18 На некрополи Више гробаља забележен је само један примерак аутономног македонског ковања из овог времена (Гордијан III), cf. Војвода, Петровић 2011, 288, н. 26.

19 Највећа концентрација налаза новца Никеје везана је за ток Дунава: Велико Градиште, Виминацијум, Београд, Земун, Батајница, Нови Бановци, Сурдук, Бешка, Вуковар, Осијек, што указује на значај који је имао овај речни пут за трговину али и за потребе војске; cf. Војвода, Петровић 2011, 289, н. 33, 34; О трговини дунавским воденим путем и постојању *nauclerus*, власника бродова у Виминацијуму; cf. Mirković 1968, 142, ref. 67.

20 Mirković 1968: 70, ref. 115-117.

21 Налази новца Никеје забележени су у: Сремској Митровици, Гомолави, Хртковцима, Бановом Пољу, Ушћу, Воћинама, Нурчи, Шареној Чесми; cf. Војвода, Петровић 2011, 290, н. 36; Војвода Јесетих 2012, 122, н. 18.

На основу публикованих примерака новца Никеје који потичу са Виминацијума или његове околине и оквирних претпоставки о броју непубликованих, дошли смо до броја од приближно 1000 комада.²² Ови налази сигуран су показатељ циркулације новца треће и четврте деценије 3. века у широј виминацијумској околини и добром делу Горње Мезије. Публиковање никејских издања из римске нумизматичке збирке Народног музеја у Пожаревцу, која већином потичу са Виминацијума и његове околине, значајно доприносе употпуњавању слике о циркулацији ове врсте новца у целини.

Израда фотографија:

Драгана Спасић-Ђурић, Драган Јацановић, Теодора Бранковић;

Компјутерска обрада фотографија:

Мирјана Војвода.

---

22 *cf. supra* ref. 6-8.

KATALOG / CATALOGUE

Skraćenice / Abbreviations

cat.	каталoшки број/ catalogue number
obv.	аверс / obverse
rev.	реверс / reverse
wt.	тежина / weight (gr)
size	пречник / diameter (mm)
axis	оса према странама света / axis according to cardinal directions
ref.	референца / reference
i.b. NM PO Coll.	Инвентарски број Народни музеј Пожаревац / inventory number from the National Museum Požarevac collection.
r.	десно / right
l.	лево / left
dr.	драпирана / draped
cuir.	оклоп / cuirassed
laur.	ловоров венац / laureate
rad.	зракаста круна / radiate
stg.	стоји / standing
std.	седи / seated
hld.	држи / holding
var.	варијанта / variant
leg.	легенда / legend
lig.	лигатура / ligature
cmk.	контрамарка / countermark

Reference / References

BMC	W. Worth, <i>A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Catalogue of Greek Coins: Pontus, Paphlagonia, Bithynia and Kingdom of Bosporus</i> , London 1889.
WBR	W.H. Waddington, E. Babelon, Th. Reinach, <i>Recueil general des Monnaies grecques d'Asie Mineure, Nicée et Nicomédie</i> , Paris 1910.

N. C.	N. Crnobrnja, Novac Grada Nikeje u numizmatičkoj zbirci Muzeja grada Brograda, Godišnjak grada Beograda XXVIII, 1981, 5-23.
Weiser	W. Weiser, Katalog der Bithynischen Münzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln, Bd. 1, Nikaia, Opladen 1983.
RPC online	http://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/5886/?search&stype=quick&q=Nicaea+Antoninus+Pius&rno=26 (accessed May 2016).
rev. types and var. from 1-32, by:	1) N.C. 2) M. Војвода, Реверсне представе са војним ознакама на новцу конице у Никеји на основу узорка са виминацијумске некрополе Више гробаља, Гласник САД 25 (2009), 2011, 243-256. 3) M. Војводић С. Петровић, Новац битинијске ковнице Никеје из Бановог Поља у Мачви, <i>Нумизматичар</i> 29, 283-307. 4) M. Vojvoda, Coins of the Bithynian mint of Nicaea from the Pećine necropolis in Viminacium, <i>Starinar</i> LXVII (2017), u štampi/in print.

SEPTIMIUS SEVERUS

Plautilla

Striking under Septimius Severus

AE

Cat.	Obverse	Reverse	Wt. Size Axis	Ref.	Date	I.b. NM PO Coll.
1	[ΠΑΑ]VTIΠΑΑ CEBACTH Bust dr. r., hair coiled in ridges and fastened in bun at back.	NIKA[IE]ΩN (around) Nike adv. l., hld. palm and wreath.	10.8 26.55 N	BMC /; WBR, p. 461, no. 498; Weiser /	202-205	674

CARACALLA

2	[M] AYP ANTΩNINΩC AYT Similar.	NIKAIEΩN (around) Elephant adv. r. with rider, raised r. hand.	5.3 24.56 N	BMC /; WBR / (p. 463, no. 516 elephant r. but Geta); Weiser /	198/211- 217	691
3	M AVPH ANTΩNINOC AVT Similar.	NIKA-IEΩN (around) Emperor in military dress stg. l., hld. patera and reversed spear.	5.1 22.38 S	BMC /; WBR, p. 457, no. 467 (but obv. leg. ANTΩNEINOC AVTOYCTOC); Weiser /	198/211- 217	543

ELAGABALUS

AE

4	M AVP ANTΩN[INOC] [AVT] Bust dr. r., head laur.	NI-K-A-IE (around) ex - ΩN Hexastyle temple; on the gable star.	5.1 23.53 S	BMC /; WBR, p. 470, no. 566; Weiser /	218- 222	619
5	M AVP ANTΩN[INOC] [AVT] Similar.	NIK-[AIE] (around) ex - ΩN Similar.	4.1 22.95 S	BMC /; WBR, p. 470, no. 566; Weiser /	218- 222	675

6	[M] AVP ANTΩ-NINOC AVT Similar.	NI[KAIE]ΩN (around) Demeter seated left, holding corn-ears and long torch.	6.7 25.28 N	BMC /; WBR, p. 469, no. 558; Weiser /	218- 222	683
7	[...] ANTΩNIN[...] Similar.	NI-KA-IE-ΩN Type 7.	5.7 23.12 S	BMC, p. 167, no. 93; WBR, p. 471, no. 571; Weiser /	218- 222	2896
8	M AYP ANTΩNINΩC AYT Similar.	NI-KA-IE-ΩN Type 7.	4.9 24.70 S	"	218- 222	599
9	M AYP ANTΩNINΩC AYT Similar.	NIKAIEΩN (around) Type (?) (three standards).	4.3 22.18 S	"	218- 222	541

SEVERUS ALEXANDER¹

AE

Obv. M AVP CEVH AΛEΞANΔPOC AVT

10	[...]H AΛEΞA[...] Bust dr. r., head laur.	NIKAI-EΩN (around) Agonistic urn containing palm.	5.1 20.53 S	BMC /; WBR, 477, no. 620; N.C. /; Weiser /	222-228	2863
11	[M] [AVP] CEVH AΛEΞANΔPOC AVT Similar.	NIKA-IEΩN (around) Similar.	4.4 20.12 S	BMC /; WBR, 477, no. 620; N.C. /; Weiser /	222-228	711
12	[...]H AΛEΞANΔPOC AVT Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	5.1 19.90 N	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. 11, no. 30; 12, nos. 35-41; nos. 44-48; Weiser 030.	222-228	637

1 Новац је разврстан најпре према аверсним легендама, од дужих до краћих, а у оквиру њих према реверсним представама, незвано за то да ли постоји референца или не. / Coins was classified first by obverse legends from longer to shorter, and within them by reverse images regardless of whether there is a reference or not.

13	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΣ] [AVT] Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	4.0 19.10 S	"	222-228	2893
14	[M] [AVP] CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	4.4 22.52 N	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. 11, nos. 31, 33; Weiser 030.	222-228	216
15	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ A Similar.	NI-K-AI-E ΩN (ΩN below K and AI, not in ex.) Type 2.	4.2 18.66 SW	"	222-228	551
16	[...] [CEV]H ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	3.8 20.13 N	"	222-228	696
17	[...]CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡ[...] Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	3.8 21.00 N	"	222-228	2925
18	M AVP CEVH ΑΑ[...] Bust dr. r., head laur.	N-IK-[AIE] ΩN Type 2 (?).	5.1 19.77 S	"	222-228	608
19	[...] CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ [...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 6.	3.9 19.75 N	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. 13, nos. 53- 58; Weiser 030.	222-228	2882
20	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 6.	3.7 21.32 S	"	222-228	488
21	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 6b.	5.4 21.45 N	" but var.	222-228	stud. 22 b.b.
22	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ A Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 6b.	4.1 19.34 N	" but var.	222-228	300

23	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Α Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 6c.	4.6 20.50 N	" but var.	222-228	532
24	[M] [AVP] CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥ Similar.	NI-K-A-IE ΩΝ Type 7.	4.2 20.66 NE	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. 13, nos. 68- 69; Weiser 030.	222-228	589
25	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Similar.	NI-KA-IE-ΩΝ (around) Var. 7a.	4.4 20.13 S	" but var.	222-228	547
26	M AVP CEVH [...] Similar.	NIK-AI-[EΩΝ] (around) Var. 7a.	4.3 19.66 SW	" but var.	222-228	530
27	[...]VH ΑΛΕΞ[...] Similar.	NI-K-AI-[E] ΩΝ Type 13 (?).	3.9 20.20 N	BMC, 168, no. 104; WBR, 477, no. 616; N.C. 13, nos. 59- 61; Weiser /	222-228	601
28	M AYΡ CEYH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩΝ Var. 15c.	4.4 20.78 NE	BMC, 168, no. 104; WBR, 477, no. 616; N.C. 14, no.86; Weiser / but var.	222-228	575
29	[...]H ΑΛΕΞ[...] Bust dr. r., head laur.	NI-K-AI-E ΩΝ Type 18.	4.4 20.60 N	BMC, 168, no. 104; WBR, 477, no. 616; N.C. /; Weiser /	222-228	643
30	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ [ΑΥΤ] Similar.	NI-K-AI-E ΩΝ Type 18.	4.2 19.85 N	"	222-228	662
31	M AVP CEVH [...] Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩΝ Type 18.	3.8 20.14 N	"	222-228	672
32	[M] AVP CEVH [...] Similar.	NI-K-[AIE] [ΩΝ] Type (?) (three standards).	5.3 22.14 SW	BMC, p. 168, no. 99 or. no. 104; WBR, 477, no. 617.	222-228	558

33	[...]EVH [...] Similar.	[NIKAIE] ΩN Similar.	5.2 21.86 S	„	222-228	605
34	[M] AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVΓ Bust dr. r., head laur.	NI-K-AI-E [ΩN] Similar.	5.0 21.27 S	"	222-228	520
35	[...]CEVH ΑΛΕΞΑΝΔ[...] Bust dr. r., head rad.	[NIKAIE] Ω[N] Similar.	4.8 21.70 N	"	222-228	2917
36	[...]CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[...] Similar.	NI-K-AI-E [ΩN] Similar.	4.5 20.80 N	"	222-228	2920
37	[M] AYP CEYH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AYΓ Similar.	Illegible. Similar.	4.4 20.30 N	"	222-228	521
38	M AVP CEVH ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ [AVΓ] Similar.	Illegible. Similar.	4.0 19.97 N	"	222-228	697
39	[...]CEVH ΑΛΕ[...] Bust dr. r., head laur.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	3.3 20.25 S	"	222-228	657

Obv. M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVΓ (var. AV or VT in ligature)

40	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVΓ (VT in lig.) Bust dr. r., head laur.	NI-KA-IE-ΩN Type 1.	4.7 22.38 N	BMC, 168, no. 102; WBR, 477, no. 617; N.C. 14, nos. 73- 81; Weiser` 030	222-228	2862
41	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVΓ (VT in lig.) Similar.	NI-KA-IE-ΩN Type 1.	4.2 20.96 SW	"	222-228	540
42	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVΓ Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	3.2 20.28 N	"	222-228	493

43	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AV Similar.	NI-K-[AIE] [ΩN] Type 1 (?).	4.1 21.24 S	"	222-228	2930
44	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 1a.	4.6 20.08 N	" but var.	222-228	537
45	[M] [AVP] CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	6.0 22.00 N	BMC, 168, no. 101; WBR, 477, no. 617; N.C. 15, nos.100-102; Weiser 030	222-228	692
46	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AV Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	5.4 21.80 S	"	222-228	639
47	M AVP CEV ΑΛΕΞΑ[...] Similar.	NI-K-AI-E Ω[N] Type 2.	4.9 20.50 N	"	222-228	2908
48	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 2.	4.5 21.13 SW	"	222-228	2929
49	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	N-IKA-IEΩ-N Type 2.	4.3 19.93 S	"	222-228	2298
50	[...] CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 2.	4.3 20.28 S	"	222-228	2928
51	[...] CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ A (C and A in lig.) Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	3.8 18.95 SW	"	222-228	659
52	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔ[...] Similar.	NI-K-A-IE ΩN Type 2.	3.6 20.55 S	"	222-228	2943
53	M AVP CEV ΑΛΕΞ[...] Similar.	NI-KA-IE-ΩN Type 2 (?).	4.7 22.30 SW	"	222-228	559

54	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ [...] Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 2 (?).	3.5 19.47 NE	"	222-228	510
55	M AVP CEV ΑΛΕ[...] Similar.	NI-K-A-IE ΩN Type 2 (?).	4.3 19.72 N	"	222-228	51
56	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΓ Similar.	N-IKA-IEΩ-N Type 3.	3.7 19.95 S	BMC, 168, no. 101; WBR, 477, no. 617; N.C. / Weiser 030	222-228	597
57	[...] CEV ΑΛΕΞΑ[...] Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩN Type 6.	4.1 19.80 S	BMC, 168, no. 101; WBR, 477, no. 617; N.C. 16, nos. 108-109; Weiser 030	222-228	2910
58	M AVP CEV ΑΛΕΞΑΝ[...] Bust dr. r., head laur.	N-IK-AI-E ΩN Var. 6b.	5.4 20.79 NE	" but var.	222-228	571
59	[M] [AV]P CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥ Similar.	NI-K-AI-[E] ΩN Var. 7a.	4.4 20.70 N	BMC, 168, no. 102; WBR, 477, no. 617; N.C. 15, no. 103; Weiser 030 but var.	222-228	677
60	[...]CEV ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ [...] Similar.	NI-[KAIE] Ω[N] Type (?) (three standards).	5.9 22.09 N	BMC, p. 168, no. 99 or no. 104; WBR, 477, no. 617; Weiser 030	222-228	2914

Obv. M AVP CE ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΓ

61	M AV CE ΑΛΕΞΑΝΔΡ[...] Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E [ΩN] Type 8 (?).	5.6 21.32 N	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. 16, nos. 110-111; Weiser 030	222-228	630
62	M AV CE ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥ (sic!) Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 8c.	4.2 20.60 SW	" but var.	222-228	494

Obv. M AVP C ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ

63	M AVP C ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Bust dr. r., head laur.	NI-K-AI-E ΩΝ Type 2.	3.9 20.47 NE	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. /; Weiser 030	222-228	504
64	M AVP C Α[ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ] [ΑΥΤ] Bust dr. r., head rad.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 6b.	3.7 19.14 S	" but var.	222-228	600
65	M AVP C ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 7a.	3.9 22.33 N	" but var.	222-228	584
66	M AVP C ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Bust dr. r., head laur.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 8.	4.0 19.52 S	BMC, 168, no. 100; WBR, 477, no. 617; N.C. /; Weiser 030	222-228	256
67	[M] [Α]VP C ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Α[ΥΤ] Similar.	N-IK-AI-E [ΩΝ] Var. 8b.	3.0 22.27 N	" but var.	222-228	682

Obv. M AVP ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ

68	M AVP ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Bust dr. r., head laur.	NI-KA-IE-ΩΝ Var. 15d.	6.2 22.91 N	BMC, 168, no. 104; WBR, 477, no. 616; N.C. /; Weiser / but var.	222-228	568
----	--	--------------------------	-------------------	---	---------	-----

Indeterminate obv. leg. – without ref.

Cat.	Obverse	Reverse	Wt. Size Axis	Date	I.b. NM PO Coll.
69	M AVP CE[...] Bust dr. r., head laur.	NIKA-IEΩΝ (around) Athena stg. l., hld. patera and spear, shield at foot.	4.5 20.93 SW	222-228	550
70	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ (VT in lig.) Similar.	[NIKA]-IEΩΝ (around) Similar.	4.5 19.92 N	222-228	2912

71	Illegible. Bust dr. r., head rad.	[NIKA]-IEΩN (around) Athena Nikephoros std. l., hld. Nike and spear.	6.1 23.00 N	222-228	2931
72	Illegible. Similar.	NIKA-[IEΩN] Similar.	4.9 18.93 N	222-228	553
73	[...] ΑΛΕΞΑ[...] AVT Bust dr. r., head laur.	NI KAIE ΩN in three lines in laurel wreath.	3.7 19.60 SE	222-228	686
74	[M] AVR CEV[...] Similar.	NIK-A-I-EΩN (around) Lightet altar with legend in two lines: ΔIOC Α[.]Δ	5.2 21.20 N	222-228	stud. 23 b.b.
75	[...] ΔΡΟC [AVT] Similar.	NI-K-A-IE ΩN Type 1.	5.3 22.70 NE	222-228	610
76	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC AVT Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	5.1 20.45 SW	222-228	557
77	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC AVT Similar.	[NIKA]I-E ΩN Type 1.	5.0 20.58 S	222-228	2927
78	Illegible. Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	4.1 19.27 S	222-228	2227 rev. overstruck: three standards
79	M AVP CEV[...] Bust dr. r., head laur.	NI-K-[AIE] ΩN Type 1.	4.0 18.96 S	222-228	669
80	[...] ΕΞΑΝΔΡΟC AVT Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	3.9 20.00 N	222-228	676
81	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC [...] Bust dr. r., head laur.	NI-K-AI-E ΩN Type 1.	3.7 20.36 SW	222-228	2932
82	[...] ΑΝΔΡΟC AVT Similar.	NI-K-AI-E [ΩN] Type 1.	3.7 20.14 S	222-228	586

83	M AVP C[...] Similar.	NI-K-AI-E [ΩN] Type 1.	3.7 19.23 SW	222-228	581
84	Illegible. Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1 (?).	5.0 21.20 N	222-228	stud. 26 b.b.
85	[...] ΑΛΕ[...] Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1 (?).	4.6 20.40 S	222-228	2864
86	Illegible. Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1 (?).	4.2 19.43 N	222-228	614
87	[...] ΑΕΞΑΝΔΡ[...] Similar.	NI-K-A-IE ΩN Type 1 (?).	4.0 20.26 N	222-228	2879
88	[...] ΝΔΡΟC A (sic!) Similar.	[NIKAIE] ΩN Type 1(?).	3.8 18.55 N	222-228	587
89	[...] ΝΔΡΟC[...] Similar.	NI-K-AI-E ΩN Type 1 (?).	3.6 19.72 N	222-228	2861
90	[...] ΑΕΞΑΝΔΡΟC[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 1a.	4.0 20.65 SW	222-228	487
91	M AVP CEV[...] Bust dr. r., head rad.	N-IK-AI-E ΩN Type 2.	3.9 19.56 SW	222-228	701
92	Illegible. Bust dr. r., head laur.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	3.9 20.57 N	222-228	2937
93	M AVP [...]AVΓ Bust dr. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	3.5 19.22 S	222-228	690
94	Illegible. Bust dr. r., head laur.	NI-K-A-IE [ΩN] Type 2 (?).	4.3 20.16 S	222-228	2916
95	[...] ΑΛΕ[...] Similar.	NI-K-A-IE ΩN Type 2 (?).	4.0 19.78 SW	222-228	522
96	[...] ΞΑΝΔΡΟC AV[Γ] Bust dr. r., head rad.	NI-K-[AIE] ΩN Var. 2b.	5.1 19.42 N	222-228	2878
97	[...] ΔΡΟC AVΓ Bust dr. r., head laur.	N-IK-AI-E [ΩN] Type 6.	4.7 20.05 N	222-228	2880

98	[...]ΑΝΔΡΟΣ AVT Bust dr. r., head rad.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 6.	4.1 19.46 SW	222-228	526
99	[...]ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 6.	3.9 20.07 SE	222-228	490
100	[...]ΕΞΑΝΔΡΟΣ[...] Similar.	[NI]K-AI-E ΩΝ Type 6.	4.1 20.20 N	222-228	J – 34/83 (Kalište, Staro groblje; trench 4).
101	M AVP CEV[...] Similar.	NI-KA-I-E ΩΝ Var. 6a.	4.3 20.67 S	222-228	209
102	[...]ΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT (VT in lig.) Bust dr. r., head laur.	[N]-IK-AI-E ΩΝ Var. 6b.	4.9 20.36 NE	222-228	519
103	[...]ΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 6b.	4.3 19.81 SW	222-228	491
104	M [...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ A Similar.	[N]-IK-AI-E [Ω]N Var. 6b.	4.3 20.22 S	222-228	2131
105	[...] ΑΛΕ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 6b.	4.3 19.31 N	222-228	708
106	Illegible. Bust dr. r., head rad.	Illegible. Type 7.	4.6 20.47 S	222-228	545
107	Illegible. Bust dr. r., head laur.	[NIK]-AI-E [Ω]N Type 7.	3.9 19.90 SW	222-228	552 rev. cmk. capricorn.
108	[...]ΝΔΡΟΣ AVT Similar.	Illegible. Type 7 (?)	2.6 19.93 SW	222-228	570
109	M AVP [...]ΑΝΔΡΟΣ A[.] Bust dr. r., head rad.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 8.	4.4 20.25 SE	222-228	214
110	[...] ΑΛΕ[...] Bust dr. r., head laur.	Illegible. Type 8.	4.2 21.66 NE	222-228	579
111	[...]ΕΞΑΝΔΡΟΣ AVT Similar.	[NIK]-AI-E [Ω]N Type 9.	3.9 20.12 S	222-228	2903

112	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 15e.	3.2 21.31 S	222-228	492
113	[...] ΑΛΕΞΑΝΔ[...] Similar.	NI-K-AI-E ΩΝ Type 18.	4.6 22.23 S	222-228	628
114	M AVP [...] Similar.	NI-KA-IE-ΩΝ Type 20 (?).	6.3 23.73 S	222-228	642
115	[...] ΕΞΑΝΔΡΟΣ Α Similar.	NI-KA-IE-ΩΝ Type (?) (three standards).	5.4 19.60 N	222-228	2923
116	Illegible. Similar.	Illegible. Similar.	5.3 22.29 N	222-228	538
117	[...] ΑΛΕ[...] Similar.	NI-[KAI]-E [ΩΝ] Similar.	4.8 19.90 S	222-228	2919
118	[...] ΑΥΤ Similar.	NI-K-AI-E ΩΝ Similar.	4.8 18.78 SW	222-228	535
119	[...] ΑΛ[...] Bust dr. r., head rad.	[NIKAIE] ΩΝ Similar.	4.6 19.51 S	222-228	609
120	Illegible. Bust dr. r., head laur.	N-IK-AI-E ΩΝ Similar.	4.3 19.53 S	222-228	594
121	M AVP [...] Similar.	NI-K-AI-E ΩΝ Similar.	4.1 19.08 N	222-228	695
122	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ Similar.	NI-K-[...] Similar.	3.8 21.72 N	222-228	525 rev. overstruck: ΑΛΕΕ head laur. r.
123	[...] ΟC ΑΥΤ Bust dr. r., head ?	NI-K-AI-E ΩΝ Similar.	3.6 21.92 N	222-228	564 obv. overstruck: NI-K three standards.
124	[...] ΑΕΞΑΝΔ[...] Bust dr. r., head laur.	N[IKAI]E [ΩΝ] Similar.	3.5 18.87 N	222-228	C – 25 (Margum- Necropolis; trench 2)

125	[...] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΥΤ (VT in lig.) Similar.	NI-K-AI-E ΩΝ Similar.	4.7 21.65 N	222-228	J – 32/87 (Kalište, Staro groblje; trench 3).
-----	--	-----------------------------	-------------------	---------	---

IULIA MAMAEA

Striking under Severus Alexander

AE

Cat.	Obverse	Reverse	Wt. Size Axis	Ref.	Date	I.b. NM PO Coll.
126	ΙΟΥΛΙΑ [MAM] ΑΙΑ ΑΥΤ Bust dr. r., head bare.	NIKA[IE]Ω[N] (around) Agonistic urn containing palm.	5.6 22.37 N	BMC /; WBR, 478, no. 629; N.C. /; Weiser /	222-228	2936
127	[ΙΟΥΛΙΑ] ΜΑΜΑΙΑ ΑΥΤ Similar.	NIK[AIEΩΝ] (around) Similar.	4.6 23.73 S	"	222-228	533
128	[...]Α ΜΑΜΑΙΑ ΑΥΤ Similar.	NI-KA-IE-ΩΝ Type 1.	5.3 21.43 N	BMC, 169, no. 106; WBR, 478; no. 628; N.C. / Weiser 033	222-228	678
129	[ΙΟΥΛΙΑ] [MA] ΜΑΙΑ ΑΥΤ Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 2 (?).	3.9 19.17 N	"	222-228	652
130	ΙΟΥΛΙΑ ΜΑΜ [...] Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Type (?) (three standards).	4.5 20.00 N	"	222-228	542
131	[ΙΟΥΛΙΑ]Α ΜΑΜΑΙΑ ΑΥΤ Similar.	NI-[KAIE] ΩΝ Similar.	2.5 19.69 NE	"	222-228	531

MAXIMINUS I

Maximus

Striking under Maximinus I

AE

132	Γ ΙΟΥ ΟΥΗ ΜΑΞΙΜΟC [K] Bust dr. r., head bare.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 8.	4.2 19.27 SW	BMC /; WBR, 485, no. 685; N.C. 16, no. 113; Weiser /	235-238	555
-----	--	----------------------------	--------------------	---	---------	-----

GORDIAN III

AE

133	[...]ΡΔΙΑ[...] Bust dr. cuir. r., head rad.	[NIKAI]ΕΩΝ (around) Bundle of ears.	4.1 21.45 S	BMC /; WBR / N.C. /; Weiser /	238-244	590
134	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝ[...] Similar.	[NIKA]-ΙΕΩΝ (around) Athena stg. front, head l., hld. patera and reversed spear.	5.9 22.60 N	BMC /; WBR, 485, no. 688 (but var. without shield); N.C. /; Weiser /	238-244	2938
135	[...] ΓΟΡΔΙΑΝΟC [...] Similar.	NI-[KAI]-E [ΩΝ] Type 1 (?).	3.8 19.79 SW	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716; N.C. /; Weiser /	238-244	647
136	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑΥΤ Similar.	NI-K-A-IE ΩΝ Type 2.	4.9 20.09 N	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716; N.C. /; Weiser /	238-244	569
137	[...]ΑΝΟC ΑΥΤ Similar.	NI-KA-IE-ΩΝ Type 2.	4.2 19.60 S	"	238-244	620
138	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑΥ Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 2.	2.6 17.75 N	"	238-244	633
139	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑΓ Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 2.	2.3 17.90 S	"	238-244	2840
140	M ANT [...] Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Type 6.	4.8 19.41 NE	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716; N.C. 17, no. 114; Weiser /	238-244	211
141	M ANT [...] Similar.	[NIKAI]-E [ΩΝ] Type 6 (?).	4.2 20.57 SW	"	238-244	661
142	M ANT ΓΟΡΔΙ[...] Similar.	N-IK-[AIE] [ΩΝ] Type 6 (?).	2.4 18.95 N	"	238-244	2913
143	[...]ΑΝΟC [...] Similar.	N-IK-AI-E ΩΝ Var. 6b.	4.2 21.05 NE	" but var.	238-244	700
144	M ANT [...] Similar.	NI-K-AI-E [ΩΝ] Type 6b.	2.4 17.74 SW	" but var.	238-244	514

145	[...]IANOC [...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 6c.	4.3 20.58 N	" but var.	238-244	2892
146	[...]ΔIANOC AVT Similar.	NI-K-AI-E ΩN Var. 7a.	4.7 20.20 N	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716; N.C. /; Weiser / but var.	238-244	563
147	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑΝΟС [AVT] Similar.	N-IK-AI-[E] [ΩN] Var. 7a.	2.3 19.50 N	" but var.	238-244	660
148	Illegible. Similar.	N-IK-A-IE ΩN Type 8.	3.6 19.88 N	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716; N.C. 17, nos. 115-116; Weiser /	238-244	2299
149	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟС AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 12a.	3.5 17.90 NE	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716; N.C. 17, no. 112; Weiser / but var.	238-244	680
150	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟС AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 12a.	2.0 18.06 N	"	238-244	622
151	Illegible. Similar.	[N]-IK-A-[I] [EΩN] Type 13.	2.6 19.25 N	BMC, p. 172, no. 125; WBR / N.C. /; Weiser /	238-244	624
152	M ANT ΓΟΡΔ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 15.	4.5 21.01 S	BMC, p. 172, no. 123; WBR, 489, no. 713; N.C. /; Weiser /	238-244	671
153	[...]ΔΙΑ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 15.	3.8 20.30 S	"	238-244	658 overstruck obv.: C AV; rev.: AI-E ΩN.
154	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟС AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 18.	3.3 19.20 N	BMC, 172, nos. 123-125; WBR, 489, no. 713; N.C. 17, no. 119; 18, nos. 139-144; Weiser /	238-244	644

155	[...]NOC A Similar.	N-IK-AI-E ΩN Type 18.	2.5 19.00 N	"	238-244	664
156	Illegible. Similar.	[N]-IK-AI-E ΩN Type 18.	2.3 18.80 N	"	238-244	665
157	M ANT [...]OC AVT (VT in ligat.) Similar.	N-IK-[AIE] [ΩN] Var. 18b.	2.9 18.78 SW	" but var.	238-244	2944
158	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 18b.	2.3 19.30 S	" but var.	238-244	618
159	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 18b.	2.95 18.92 S	" but var.	238-244	121
160	M ANT ΓΟΡ[ΔΙΑΝΟ]C AVT Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Var. 22a.	3.0 19.81 NE	BMC, 171, nos. 119-121; WBR, 489, no. 712; N.C. 17, no. 120; 18, no. 146; Weiser / but var.	238-244	2904
161	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	[N]-I-K-A-I E ΩN Var. 22a.	2.8 19.95 NE	" but var.	238-244	627
162	[...]ΡΔΙΑΝ[...] Similar.	NI-[KAIE] [ΩN] Var. 22b.	4.4 21.39 N	" but var.	238-244	648
163	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-[I] E ΩN Var. 22d.	3.0 18,78 S	" but var.	238-244	2881
164	Illegible. Similar.	[N]-[I]-K-A-I EΩN Type 23 (?)	2.9 18.55 N	BMC /; WBR, 489, no. 711; N.C. 18, no. 147; Weiser /	238-244	2905
165	[...] ΓΟΡΔΙΑΝΟC [AVT] Similar.	N-I-K-A-I EΩN Type 23 (?)	2.2 19.20 N	"	238-244	681
166	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Var. 23b.	3.1 20.35 S	" but var.	238-244	2940

167	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Var. 23b.	3.0 18.98 N	" but var.	238-244	2830
168	M ANT ΓΟΡΔΙΑ[NOC] [AVT] Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Var. 23c.	3.1 19.14 S	" but var.	238-244	stud. 25 b.b.
169	Illegible. Similar.	N-IK-AI-E [ΩN] Type 24.	2.8 18.37 N	BMC /; WBR /; N.C. 18, no. 148; Weiser /	238-244	655
170	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑΝΟC A[VT] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Var. 24b.	2.6 18.46 N	" but var.	238-244	673
171	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝ[OC] [AVT] Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Type 27.	3.3 18.57 NE	BMC /; WBR, 489, no. 715; N.C. 17, nos. 124-129; 18, nos. 150-152; Weiser /	238-244	709
172	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑΝΟC [AVT] Similar.	Illegible. Type 27 (?).	3.6 18.95 S	"	238-244	698
173	[M] [AN]T ΓΟΡΔΙΑΝΟC [AVT] Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Type 27 (?).	2.7 19.75 S	"	238-244	582
174	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Var. 27a.	3.3 19.53 N	" but var.	238-244	573
175	M ANT ΓΟΡ[...] Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Var. 27a.	2.7 19.34 S	" but var.	238-244	2841
176	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I EΩN Type 28.	3.0 19.53 N	BMC /; WBR, 489, no. 715; N.C. 17, nos. 130-134; Weiser /	238-244	640
177	Illegible. Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Type 28.	2.7 18,55 S	"	238-244	625

178	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑ[...] Similar.	N-I-K-A-I ΕΩΝ Type 28.	2.6 20.12 NE	"	238-244	556
179	M ANT ΓΟΡΔ[IANO]C AVT Similar.	N-I-K-A-I ΕΩΝ Type 28 (?).	3.6 19.75 S	"	238-244	687
180	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I [ΕΩΝ] Var. 28a.	4.7 21.87 NE	" but var.	238-244	511
181	[...]ΔΙΑΝΟ[...] Similar.	[N]-I-K-A-I ΕΩΝ Var. 28a.	3.3 19.20 S	" but var.	238-244	2924
182	M ANT [...] AVT Similar.	N-I-K-A-I ΕΩΝ Var. 28a.	3.7 20.10 S	" but var.	238-244	2942
183	[M] [ANT] [ΓΟΡ] ΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I Ε ΩΝ Var. 28a.	2.1 19.17 S	" but var.	238-244	668
184	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I ΕΩΝ Var. 28a.	3.9 20.07 S	" but var.	238-244	stud. 24 b.b.
185	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝ[...] Similar.	[N]-I-K-A-I ΕΩΝ Var. 28a (?).	2.6 19.70 SE	" but var.	238-244	2926
186	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I Ε ΩΝ Type 33.	2.6 21.00 N	BMC /; WBR / N.C. /; Weiser /	238-244	562
187	[...]ΡΔΙΑ[...] Similar.	N-IK-[AIE] ΩΝ Type (?) (three standards).	4.7 18.95 N	BMC, 172, no. 122; WBR, 489, no. 716.	238-244	2907
188	[...]ΓΟΔΙΑΝ[...] Similar.	NI-K-AI-[E] ΩΝ Similar.	4.2 19.16 N	"	238-244	613
189	[...]ΡΔΙΑΝΟC [AVT] Similar.	N-IK-[AIE] ΩΝ Similar.	3.6 19.13 N	"	238-244	631
190	Illegible. Similar.	[NI]-K-[AI] [ΩΝ] Similar.	3.5 18.64 N	"	238-244	2909

191	Illegible. Similar.	[NI]-K-A[I] [ΩN] Similar.	3.4 18.60 N	"	238-244	2866
192	[...] ΓΟΡΔΙΑ[...] Similar.	Illegible. Similar.	3.3 18.63 S	"	238-244	561
193	[M] ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC A[VT] Similar.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.2 18.80 S	"	238-244	713
194	[...]ΡΔΙΑΝΟC [...] Similar.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.1 18.73 N	"	238-244	2885
195	[...]ΡΔΙΑ[...] Similar.	N-IK-[AI [Ω]N Similar.	3.1 18.33 N	"	238-244	621
196	M ANT ΓΟΔΙΑΝ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Similar.	3.0 17.90 S	"	238-244	629
197	[...] ΓΟΡΔΙΑΝ[...] Similar.	Illegible. Similar.	2.7 20.07 S	"	238-244	693
198	Illegible. Similar.	N-IK-AI-E [ΩN] Similar.	2.7 19.41 NE	"	238-244	528
199	Illegible. Similar.	N-IK-AI-E ΩN Similar.	2.6 20.60 S	"	238-244	645
200	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟ[...] Similar.	[NIKAIE] ΩN Similar.	2.4 18.00 NE	"	238-244	577
201	M ANT ΓΟΡΔΙΑ[...] Similar.	N-IK-AI-E ΩN Similar.	2.4 16.98 S	"	238-244	516
202	[...] ΓΟΡΔΙΑ[...] Similar.	Illegible. Type (?) (four standards).	4.1 19.85 S	BMC, p. 171, no. 119; WBR, 489, no. 711 or 712 or 715.	238-244	580
203	[M] [ANT] [ΓΟΡ] ΔΙΑΝΟC AVT Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Similar.	3.9 21.40 N	"	238-244	699
204	[...]ΓΟΡΔΙΑΝΟC [...] Similar.	N-I-K-A-[I] E ΩN Similar.	3.8 20.20 N	"	238-244	2941

205	M ANT ΓΟΡΔΙΑ[ΝΟC] [ΑVΓ] Similar.	N-I-K-A-[I] E Ω[N] Similar.	3.8 19.61 N	"	238-244	2888
206	Illegible. Similar.	[NIKAI] E ΩN Similar.	3.5 19.33 S	"	238-244	2900
207	[...] ΓΟ[...] Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Similar.	3.3 18.32 NE	"	238-244	617
208	M ANT [...] AVT Similar.	[N-I]-K-[A-I] E ΩN Similar.	3.1 19.53 NE	"	238-244	509
209	[M] [AN ΓΟΡΔΙΑΝΟC [ΑVΓ] Similar.	N-I-K-A-I EΩN Similar.	3.0 19.37 NE	"	238-244	641
210	Illegible. Similar.	N-I-K-A-I EΩN Similar.	2.7 18.96 S	"	238-244	548
211	[...] ΓΟΡΔΙΑ[...] Similar.	[NI]-K-[AE] [ΩN] Similar.	2.5 19.25 S	"	238-244	684
212	M ANT ΓΟΡΔΙΑ[ΝΟC] [ΑVΓ] Similar.	N-[IKAIE] [ΩN] Similar.	2.5 19.80 S	"	238-244	2891
213	M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑVΓ Similar.	Illegible. Similar.	2.4 19.86 SW	"	238-244	518
214	[M] [ANT] ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑVΓ Similar.	N-I-K-A-I E ΩN Similar.	2.8 17.52 S	"	238-244	stud. 27 b.b.

GORDIAN III

Ancient forgery (?)

215	[...] CONAIΔΡΟΓ ΓVA (from r. to l.; in the mirror and in the negative – imprinted) Head rad. l.	[I]-A-K-I-[N] NΩE (in the mirror and in the negative – imprinted) Type 27 (?).	4,94 19.69 N	BMC /; WBR / N.C. /; Weiser /	238-244	2865
-----	--	--	--------------------	----------------------------------	---------	------

Tranquillina

Striking under Gordian III

AE

216	CAB TPA- NKYΛΛINA Bust dr. r., head diad.	N-I-K-A-[I] EΩN Type (?) (four standards).	3.2 18.00 N	BMC /; WBR /; N.C. /; Weiser /	238-244	585
-----	--	---	-------------------	-----------------------------------	---------	-----

GALLIENUS

AE

217	[...] ΓΑΛΛ[...] Bust dr. cuir. r., head rad.	NI-K-AI-E ΩN Var. 12b.	3.3 18.35 N	BMC /; WBR, 507, no. 849; N.C. /; Weiser /	253-268	495
218	ΔΙ ΓΑΛΛ-HNOC AVT Similar.	N-I-K-A-[I] EΩN Type (?) (four standards).	2.6 17.30 N	"	253-268	325

Mint of Nikaea

Undeterminate Coins – without reference

AE

Cat.	Obverse	Reverse	Size Size Axis	Date	I.b. NM PO Coll.
219	Illegible. Bust r.	N-IK-AI-E ΩN Type 1.	5.5 19.40 S		670
220	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Type 1.	4.9 19.90 SW		656

221	Illegible. Bust r.	NI-K-[AIE] [ΩN] Type 1 (?).	3.8 21.18 S		650
222	Illegible. Bust r.	N-IK-AI-[E] ΩN Type 2.	5.3 21.48 SW	Severus Alexander (?).	565
223	Illegible. Bust r.	N-IK-AI-[E] ΩN Type 2.	4.4 19.07 S	Severus Alexander (?).	712
224	Illegible. Worn.	N-IK-AI-E ΩN Type 2.	4.0 20.54 N		666
225	Illegible. Worn.	NI-K-AI-E ΩN Type 2.	3.8 18.76 N		2886
226	Illegible. Bust r.	[N]-IK-AI-[E] ΩN Type 2.	3.2 20.30 S		2883
227	Illegible. Worn.	NI-KA-IE-ΩN Type 2.	2.5 20.84 S		710
228	Illegible. Bust r., head rad.	N-IK-AI-E ΩN Type 2 (?).	3.6 18.73 S	Gordian III (?).	612
229	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Type 2 (?).	3.5 18.65 S		2897
230	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Type 2 (?).	3.3 18.60 N		646
231	Illegible. Bust r.	N-IK-AI-E [ΩN] Type 6.	3.7 19.75 SW	Severus Alexander (?).	506
232	Illegible. Worn.	N-IK-AI-E ΩN Type 6 (?).	3.9 20.66 N		694
233	Illegible. Bust r.	NI-KA-IE-ΩN Type 7.	4.9 19.65 NE		549
234	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Type 7.	2.8 18.50 S	Gordian III (?).	554
235	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Var. 7a.	4.3 19.13 S		2234

236	Illegible. Bust r., head laur.	NI-K-AI-E ΩN Var. 9c.	3.9 20.70 S		2906
237	Illegible. Bust r.	Illegible. Type 15 (?).	5.0 20.37 S	Severus Alexander (?).	611
238	Illegible. Bust r.	N-IK-A-IE ΩN Type 24 (?).	2.8 18.19 S	Severus Alexander (?).	583
239	Illegible. Bust r.	N-IK-AI-E ΩN Type 25 (?).	4.1 20.62 S		653
240	Illegible. Bust r.	N-I-K-[AIE] [ΩN] Type 27 (?).	4.0 20.13 N	Gordian III (?)	566
241	Illegible. Bust r.	N-I-K-A-I EΩN Var. 27a (?).	3.8 18.70 NE	Gordian III (?).	591
242	Illegible. Worn.	[N]-I-K-A-I EΩN Var. 27a.	2.9 18.66 SW		602
243	[M] AVR [...] Worn.	N-I-K-A-I [EΩN] Type 28 (?).	3.5 19.70 N		C – 39 (Margum- Necropolis; trench 3; G-64)
244	Illegible. Bust r.	NI-K-[AIE] ΩN Similar.	6.0 20.92 N		2898
245	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	5.7 20.85 NE		2939
246	Illegible. Bust r.	[NI]-K-[AIE] [ΩN] Similar.	5.4 17.37 S		649
247	Illegible. Bust r.	Illegible. Type (?) (three standards).	5.0 21.50 NE	Gordian III (?)	523
248	Illegible. Bust r.	Illegible. Similar.	4.9 22.12 N		634
249	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	4.9 20.50 SW		2911

250	Illegible. Worn.	N-IK-AI-E ΩN Similar.	4.8 20.26 W		515
251	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	4.8 18.32 N		567
252	Illegible. Bust r.	N-I[KAIE] [ΩN] Similar.	4.7 20.05 N		2918
253	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	4.4 20.58 NE		576
254	Illegible. Worn.	[NIKAIE] ΩN Similar.	4.3 18.36 N		705
255	[...]OVI[...] Head laur. r.	NI-K-[AIE] Ω[N] Similar.	4.0 19.22 S		3487
256	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	3.6 20.43 NE		210
257	Illegible. Bust r.	Illegible. Similar.	3,3 18.50 S		667
258	Illegible. Worn.	Illegible. Similar.	2.5 17.18 S		704
259	Illegible. Worn.	[NI]-K-A-[IE] Ω[N] Similar.	3.5 19.87 NE		212
260	Illegible. Bust r.	Illegible. Similar.	4.2 19.20 N	Severus Alexander (?).	574
261	Illegible. Worn.	[NIK]-AI-[E] [ΩN] Similar.	4.1 22.20 N		685
262	Illegible. Worn.	Illegible. Similar.	4.1 20.26 NE		505
263	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	4.1 18.97 S		508
264	Illegible. Bust r.	[N]-IK-AI-E ΩN Similar.	4.0 19.53 N	Severus Alexander (?)	607
265	Illegible. Bust r.	[NI]-K-AI-E [Ω]N Similar.	4.0 19.45 S		2902

266	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	4.0 19.76 N	572
267	Illegible. Bust r.	Illegible. Similar.	4.0 19.78 SW	539
268	Illegible. Bust r.	[NI]-K-AI-E ΩN Similar.	4.0 19.11 S	615
269	Illegible. Bust r.	[NIK]-AI-E ΩN Similar.	4.0 19.60 N	2901
270	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	3.7 19.52 S	638
271	Illegible. Bust r.	[NIKAI]-E ΩN Similar.	3.7 18.37 NE	592
272	Illegible. Worn.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	3.4 20.28 S	707
273	Illegible. Worn.	Illegible. Similar.	3.3 19.78 S	512
274	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.3 19.56 NE	513
275	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.3 18.42 S	616
276	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.2 18.12 S	2895
277	Illegible. Bust r.	[NIKAI]-E [ΩN] Similar.	3.1 19.80 S	2921
278	Illegible. Bust r.	NI-K-[AIE] ΩN Similar.	3.1 18.97 S	603
279	Illegible. Bust r.	Illegible. Similar.	3.1 18.76 NE	560
280	Illegible. Bust r.	N-IK-[AIE] ΩN Similar.	3.0 19.68 NE	651

281	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.0 19.11 S		632
282	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	2.5 16.73 SW		595
283	Illegible. Bust r.	NI-K-AI-E ΩN Similar.	3.9 20.33 S		C – 174 (Margum – Thermae; trench 1).
284	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] Ω[N] Type (?) (four standards).	4.2 19.67 N		2899
285	Illegible. Bust r.	[N]-I-K-A-[I] [E]ΩN Similar.	4.0 19.85 N		689
286	Illegible. Bust r.	N[IKAIE] [ΩN] Similar.	3.9 20.85 SW		654
287	Illegible. Worn.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.5 19.47 SW		2884
288	Illegible. Bust r.	[NIK]A-IE [ΩN] Similar.	3.3 19.43 N		598
289	Illegible. Worn.	[NI]K-A-[IE] [ΩN] Similar.	3.3 19.40 N		623
290	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	3.1 18.88 SW		596
291	Illegible. Bust r.	N-I-K-A-I E ΩN Similar.	2.8 20.52 NE	Gordian III (?)	213
292	Illegible. Bust r.	[N]-I-K-A-[I] EΩN Similar.	2.4 18.19 S	Gordian III (?)	688
293	Illegible. Bust r.	[NIKAIE] ΩN Similar.	2.3 19.68 N	Gordian III (?)	2894
294	Illegible. Bust r.	[N]-I-K-A-[I] [E ΩN] Similar.	3.2 20.10 S		J – 44/83 (Kalište, Staro groblje, trench 5).

ЛИТЕРАТУРА / BIBLIOGRAPHY

BMC Greek

W. W. Wroth, *A Catalogue of Greek Coins in the British Museum. Catalogue of Greek Coins. Pontus, Paphlagonia, Bithynia and King of Bosphorus*, London 1889.

Борић-Брешковић 1976

Б. Борић-Брешковић, Новац колоније Виминацијума у збирци Светозара Ст. Душанића, Београд.

Borić-Brešković 2011

В. Borić-Brešković, Coin Hoard from the Stobi Mint Found in South Serbia, *Zbornik Narodnog muzeja* 20-1 (Beograd), 411-437.

Војвода 2011

М. Војвода, Реверсне представе са војним ознакама на новцу конице у Никеји на основу узорка са виминацијумске некрополе Више гробаља, *Гласник Српског археолошког друштва* 25 (2009), 243-256.

Војвода 2013

М. Војвода, Новац битинијске ковнице Никеје са виминацијумске некрополе Више гробаља, *Нумизматичар* 31, 155-196.

Vojvoda 2017 (у штампи)

М. Vojvoda, Coins of the Bithynian mint of Nicaea from the Pećine necropolis in Viminacium, *Starinar* LXVII (2017), у штампи/in print.

Војвода и Петровић 2011

М. Војвода и С. Петровић, Новац битинијске ковнице Никеје из Бановог Поља у Мачви, *Нумизматичар* 29, 283-307.

Војвода и Јесретић 2012

М. Војвода и М. Јесретић, Новац битинијске ковнице Никеје из Музеја Срема у Сремској Митровици, *Нумизматичар* 30, 115-132.

Vojvoda i Mrđić 2015,

М. Vojvoda i N. Mrđić, *Nalazi novca sa viminacijumske nekropole Više grobalja i njihova uloga upogrebном ritualu / Coin finds from the Viminacium necropolis of Više grobalja and their role in funerary ritual*, Beograd.

Ivanović 2009.

И. Ivanović, Novac grada Nikeje u numizmatičkoj zbirci Narodne biblioteke "Vuk Karadžić" u Velikom Gradištu, *Petničke sveske* 67, 361-369.

Mirković 1968

М. Mirković, *Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji*, Beograd.

Kos 1998

Peter Kos, *Leksikon antičke numizmatike*, Zagreb.

RPC online

Roman Provincial Coinage Online, <http://rpc.ashmus.ox.ac.uk> (accessed March 9 2013).

Црнобрња 1981

Н. Црнобрња, Новац града Никеје у нумизматичкој збирци Музеја града Београда, Годишњак града Београда XXVIII, 5-23.

Црнобрња 1993

Н. Црнобрња, Новац провинције Дакије у збирци Светозара Ст. Душанића, Београд.

Црнобрња 2011

А. Црнобрња, Археолошка топографија налаза новца Никеје на територији града Београда; Нумизматичар 29, 309-318.

WBR

W.H. Waddington, E. Babelon et Th. Reinach, Recueil général des Monnaies grècques d'Asie Mineure, Nicée et Nicomédie, 1910, Paris.

Weiser 1983

W. Weiser, Katalog der Bithynischen Münzen der Sammlung des Institus für Altertumskunde der Universität zu Köln, Bd. 1, Nikaia, Opladen.

Mirjana VOJVODA
Archaeological Institute, Belgrade

Teodora BANKOVIĆ
National Museum, Požarevac

COINS OF THE BITHYNIAN MINT OF NICAEA
FROM THE ROMAN NUMISMATIC COLLECTION
OF THE NATIONAL MUSEUM IN POŽAREVAC

SUMMARY

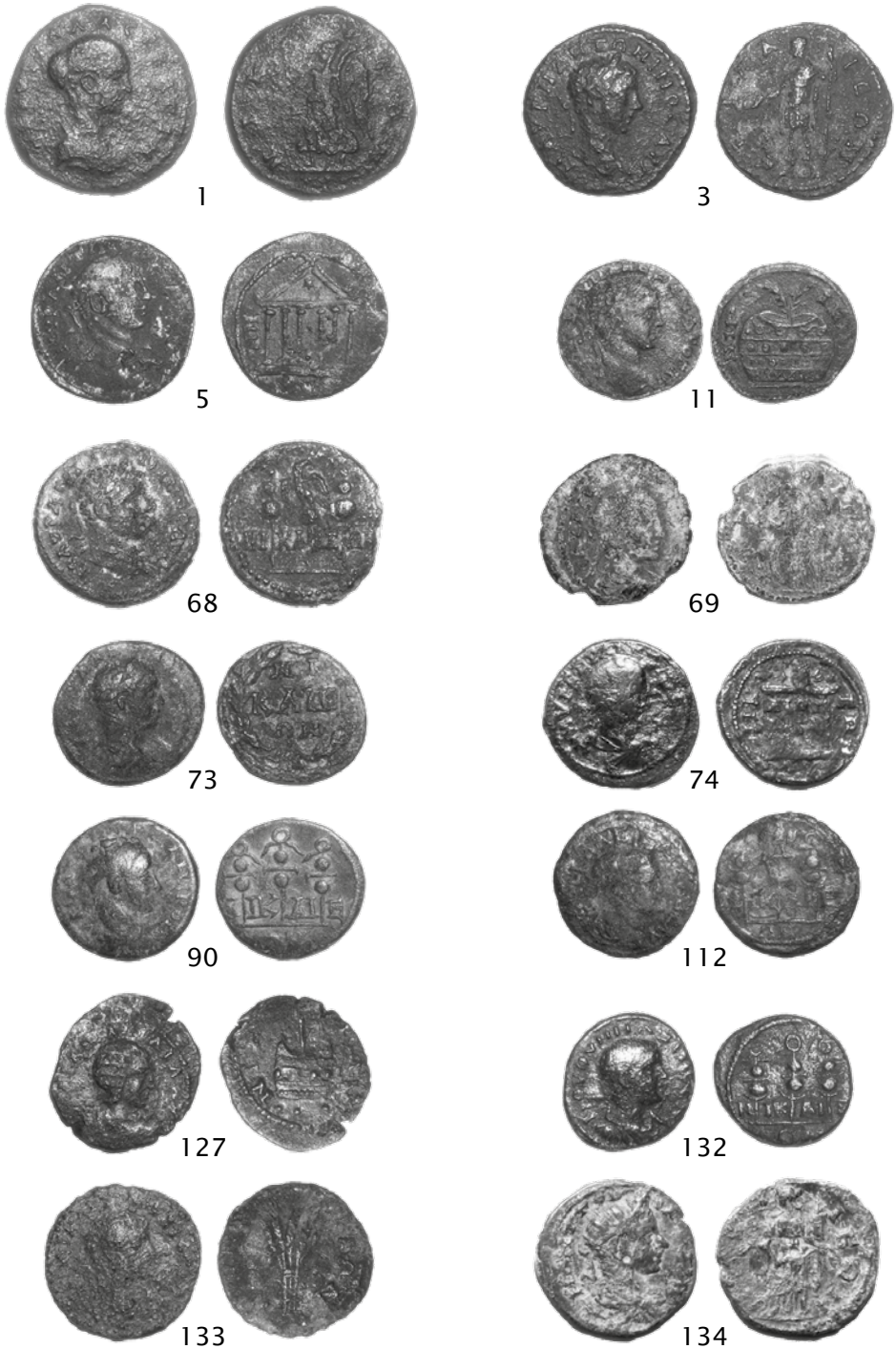
The Roman numismatic collection of the National Museum in Požarevac contains 294 registered specimens of coins from the Bythinian mint of Nicaea. The majority (288) were gifts or were purchased, and a few (six) originated from the archaeological explorations conducted in Kalista and Margum. The largest number of specimens came from the area of Viminacium or its immediate vicinity, except six from Sremska Mitrovica, four from present-day neighbouring municipalities and two whose location of discovery is unknown.

Appearing in the 294 pieces of the Nicaean issues are the emissions of nine rulers and their family members, ranging from Septimius Severus to Galiennus, while it was impossible to determine this for 76 specimens (Table 1). A new type with reverse motives bearing military markings was registered (Type 33), and six new variants (Fig. 1).

The increased movement of the army during the first half of the 3rd century, along the Danubian *limes* and the road running from Viminacium to Naissus, and onwards through Thrace to the Bosphorus led to a significantly greater frequency of coins from Bithynia. Several emperors stayed in Viminacium when departing for or returning from their eastern military campaigns during the first half of the 3rd century. On those occasions, Viminacium also received the troops accompanying the emperors, and the vexillatio of the VII *Claudia* legion is known to have taken part in these wars.

Based on the published Nicaean specimens of coins that came from the site of Viminacium and nearby, and rough estimates of the number of unpublished ones, we arrived at the number of nearly 1.000 pieces. These finds are a reliable indication of the monetary circulation in the broader region around Viminacium and a good part of Upper Moesia in the third and fourth decade of the 3rd century. The publication of the Nicaean issues in the Roman numismatic collection at the National Museum in Požarevac that were mostly discovered in Viminacium and its surroundings, has contributed greatly to filling in the picture about the circulation of this kind of coinage, altogether.

ТАБЛА I / TABLE I

ТАБЛА II / TABLE II

*Fotografije / Photos

Изабрани примерци су илустровани фотографијом и њихова нумерација на таблама одговара каталогском броју. / Chosen specimens are presented in photographic form and their numeration on the plates is coordinated with the catalogue numbers.

Татјана БЕНЦАРЕВИЋ

Народни музеј у Београду

Теодора БРАНКОВИЋ

Народни музеј у Пожаревцу

НОВАЦ ПРОВИНЦИЈЕ ДАКИЈЕ ИЗ КОЛЕКЦИЈЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ПОЖАРЕВЦУ

Сажетак: Народни музеј у Пожаревцу у својим колекцијама чува 43 примерка ковнице провинције Дакије. Тридесет и пет комада потиче из колекција Хинка Ледерера (8) и Вељка Радојчића (27), док је осам набављено појединачно. Новац потиче са шире територије античког Виминацијума и његово публиковање употпуњује монетарну слику пете и шесте деценије 3. века на овим просторима. Појавност дакијског новца у новчаном промету Горње Мезије указује на његов значај, сразмеран малом обиму ковања.

Кључне речи: колекција, бронзани новац, PROVINCIA DACIA, Виминацијум, Горња Мезија

У Античкој нумизматичкој збирци¹ Народного музеја у Пожаревцу чувају се 43 примерка бронзаног новца која носе натпис PROVINCIA DACIA.² Новац ковнице провинције Дакије својим већим делом представља наслеђе

---

1 Почетком педесетих година прошлог века нумизматичка збирка Народного музеја у Пожаревцу бројила је стотинак новчића, наслеђених из Гимназијске збирке, да би се од 1953. године, када у Музеј долази археолог Милан Пиндић, до осамдесетих година 20. века увећала на преко 3000 примерака. Захваљујући његовој сарадњи са колекционарима, музеју је поклоњено више колекција, првенствено новац ковнице Виминацијум.

2 Ковања с натписом PROVINCIA DACIA дуго закупају пажњу научника. Дуже од једног столећа траже се одговори на два питања: Када се започело са емитовањем новца провинције Дакије тј. када почиње локална година, и где је он кован? Данас је углавном прихваћено мишљење да се почетак локалне дакијске ере везује за јули-август 246. године (Pick 1899, 5; Martin 1992, 21; Црнобрња 1993, 16-17), а да место ковања свакако треба тражити негде на територији провинције Дакије: Winkler 1971, 145-146; Црнобрња 1993, 18-19. О питању тачне локације ковнице и зашто је пре треба очекивати у Апулуму, а не у Сармизегетузи: Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 145-146; Găzdac 2010, 156-157. О

двојице приватних колекционара који су део својих колекција завештали управо овом Музеју. У питању су познати колекционари Хинко Ледерер³ и Вељко Радојчић.⁴ Народни музеј у Пожаревцу добио их је откупом и поклоном. У оба случаја новац провинције Дакије био је заједно са издањима колоније Виминацијум. Осам комада овог ковања откупљено је од Хинка Ледерера 1960. године заједно са збирком виминацијумског новца од 250 комада,⁵ док је двадесет и седам примерака дакијске ковнице⁶ био део Збирке виминацијумског новца од 940 комада коју је Вељко Радојчић завештао Народном музеју у Пожаревцу 1981. године (данас се ова колекција састоји од 928 примерака). Поред наведених колекција Музеј у Пожаревцу набавио је и осам новчића провинције Дакије, углавном познате провенијенције. Два су пронађена на локалитету Чаир у Костолцу, док је по један из Салаковца, Кличевца, Рама и Ореовице.⁷

За сав новац ковнице провинције Дакије из колекције Народног музеја у Пожаревцу може се рећи да потиче са шире територије античког Виминацијума из разлога што су оба колекционара своје збирке формирали прикупљајући материјал са ових простора.⁸ То потврђује и остали новац набављен за пожаревачки Музеј, чија су места налаза већином позната и припадају градском подручју Виминацијума.

Виминацијум је као главни град провинције Горње Мезије био највеће градско насеље и један од најзначајнијих војничких центара на Дунаву.⁹ Раз-

---

ранијим мишљењима да су емисије провинције Дакије од I до III године коване у Виминацијуму: Winkler 1971, 157; Борић-Брешковић 1979, 40, напомена 3; Martin 1992, 13; Црнобрна, 1993, 9-10.

- 3 Хинко Ледерер био је познати београдски колекционар и члан Српског нумизматичког друштва од његовог оснивања. Поред нумизматичког материјала сакупљао је римске геме, византијске печате, као и иконе. Позната је његова сарадња како са београдским тако и другим музејима у Србији (Душанић 1980, 229; Црнобрна 1999, 49-50).
- 4 Вељко Радојчић био је познати колекционар из Пожаревца чија се колекција сматра од изузетно културно-историјског значаја. Познат је као велики дародавац Народном музеју у Београду, али посебно Народном музеју у Пожаревцу, коме је завештао археолошку и нумизматичку збирку (римска златна минђуша са камејом, сребрни појас типа Мраморац, као и тридесетак археолошких предмета) (Dragojević 1983, 162-164).
- 5 Наведени примерци провинције Дакије заведени су у Инвентарну књигу античке збирке – нумизматика, под инвентарним бројевима: 773, 792, 821, 885, 886, 887, 911, 924.
- 6 Новац провинције Дакије из легата Вељка Радојчића заведени су у Инвентарну књигу античке збирке – нумизматика, под инвентарним бројевима: 1419; 2011-2036.
- 7 Инв. бр. 291 – Откуп од Добриле Марковић из Дрмна, пронађен на локалитету Чаир у Костолцу, 1960. Инв. бр. 239 – Откуп од Александра Перића из Салаковца, непознато место налаза, 1962. Инв. бр. 480 – Откуп од Радинке Филиповић из Кличевца, локалитет „Спрциново-ливаде“, пронађен приликом копања, 1963. Инв. бр. 466 – Откуп од Душана Васића из Салаковца, место налаза Рам, локалитет „Код града“, 1964. Инв. бр. 468 – Откуп од Драгутина Живковића из Голупца, непознато место налаза, 1963. Инв. бр. 2870 – Поклон од Д. Тежића из Пољане, пронађен у Ореовици, 2006. Инв. бр. 2825 – пронађен на локалитету Чаир у Костолцу. Инв. бр. 481 – без ближих података.
- 8 Овом приликом се захваљујемо Б. Борић-Брешковић која нам је на основу дугогодишњег пријатељства са В. Радојчићем усменим путем потврдила да је његова колекција настала прикупљањем нумизматичког материјала са простора Виминацијума.
- 9 О историји, топографији и археолошким истраживањима Виминацијума: Mirković 1968, 21-23, 56-73; Поповић 1968, 29-53; Mócsy 1974, 203-208; Mirković 1986, 21-23, 27-35; Спасић-Ђурић 2015, 11-55.

вио се захваљујући свом положају у систему одбране и саобраћајних веза јер се налазио на месту где су се састајала три пута, која су повезивала северни део Балканског полуострва са истоком, западом и југом. Остаци римског града и логора налазе се у близини села Стари Костолац, око 12 км северно од Пожаревца, непосредно поред реке Млаве, у близини њеног ушћа у Дунав. Најзначајнији остаци налазе се на десној обали Млаве, на локалитету Чаир где је утврђено постојање војничког логора и насеља са његове западне стране. Римски град није био ограничен искључиво на насеље, већ је обухватао шири простор – *ager*.¹⁰ Градска територија Виминацијума простирала се на већи део равнице у доњем току реке Млаве, познате под именом Стиг. Иако границе нису познате, претпоставља се да је јужна био *Mansio Municipium*, удаљен од Виминацијума 18 миља (данашње село Калиште).¹¹ На западу се град није могао много проширити, јер се на ушћу Мораве у Дунав налазило друго градско насеље, Маргум, док су му на истоку административно припадали Ледерата и Пинкум, а вероватно и Купе. Северну границу је представљао Дунав.¹²

Сва четрдесет и три примерка провинције Дакије из Народног музеја у Пожаревцу чине највећи номинали – сестерцији.¹³ Иако већим делом новац није најбоље очуван, углавном је било могуће утврдити типове и године ковања. Заступљене су све три године са емисијама Филипа I и са годинама прогресивно расту.¹⁴ Издваја се трећа година (248-249) са девет примерака, осам Филипа I и један Отацилије Севере. Већа заступљеност III дакијске године упућује на то да је у Горњој Мезији била повећана потреба за бронзаним новцем, због чињенице да виминацијумска ковница није радила током своје X године.¹⁵ Наредне године 249-250, смањује се прилив новца и IV година је заступљена само једним комадом, као потврда да током ове године долази до пада у продукцији и нередовног ковања.¹⁶ Са успостављањем Децијеве власти стабилизују се рад у ковницама и током V године дакијска ковница

10 Поповић 1968, 29-30.

11 Постоји претпоставка да је и станица *Municipium* административно припадала Виминацијуму (Поповић 1968, 30, напомена 11).

12 Mirković 1968, 56, 67-68; Спасић-Ђурић 2015, 33-34.

13 Ковања провинције Дакије била су у складу са званичним римским номиналима те су поред сестерција ковани и дупондиј и ас. Међутим, мањи номинали полако нестају и након владавине Филипа I се више не кују (Gäzdac-Alföldy and Gäzdac 2004, 247-249; Gäzdac 2008, 275; Gäzdac 2010, 105).

14 Прве три године ковања провинције Дакије су најпродуктивније и тај новац је пре свега био намењен снабдевању саме Дакије која је била суочена са тешком монетарном ситуацијом због чега је ковница и отворена (Gäzdac 2004, 72). Велико присуство војске због инвазије Карпа повећало је Филипове ионако велике трошкове (исплата донатива почетком владавине, прослава поводом обележавања 1000 година од оснивања Рима, оснивање града Филипопоља, као и плаћање данка Персијанцима и Готима) (De Blois 1979, 31).

15 Виминацијумска колонијална ковница прекида са радом током 248. године, услед узурпације Пакацијана, који је користи заједно са империјалном ковницом за ковање својих антонинијана (Васић 2012, 14).

16 Ковница провинције Дакије због неприлика у царству и сукоба између Филипа I и Деција није радила најмање четири месеца, од почетка четврте локалне године (јули-август 249. године), јер недостаје новац Филипа I из ове године, па све до сенаторског признања Трајана Деција за императора, око октобра исте године. О историјским околностима и раду дакијске ковнице током IV године и да

је била веома активна, те су емисије из ове године и најзаступљеније: Трајан Деције (4) и Хостилијан (1), Требонијан Гал (5) и Волузијан (7). Велика активност ковнице провинције Дакије у 250-251. години,¹⁷ поклапа се са појачаном продукцијом виминацијумске ковнице током дванаесте године,¹⁸ што је последица политичких и војних дешавања, посебно 251. године. У то време Трајан Деције врши реорганизацију војске и за то су му била потребна додатна новчана средства, како би могао да интервенише у случају недостатка новца.¹⁹ Из периода краткотрајне Емилијанове владавине који је ковао током две провинцијалне године сачуван је мали број примерака, у нашем случају један из VII године.²⁰ Иначе, од 253. године појавност дакијских емисија је веома мала²¹ и оне се само спорадично јављују, што је одраз веома ниске продукције последњих година ковања, мада се године VII и VIII издвајају са нешто више примерака (VII – 2, VIII – 2).²² Поред политичких и војних прилика, разлог за смањену продукцију дакијске ковнице треба тражити и у монетарној политици јер је током овог периода дошло до неколико девалвација сребрног новца, који је преплавио тржиште, што је довело до смањења потребе за бронзаним новцем,²³ и последично до затварања прво ковнице у Виминацијуму 255, а затим и ковнице у провинцији Дакији, 257. године (Табела 1, Графикон 1).

Полазећи од анализа ковања провинције Дакије пронађених на територији провинција Панонија и посматрајући их у односу на досадашња сазнања из Горње Мезије можемо истаћи да је заступљеност година и владара блиског распореда као у двома Панонијама.²⁴

Међусобан однос процентуалне заступљености ковања колоније Виминацијум и провинције Дакије из Збирке Народног музеја у Пожаревцу

ли је одсуство владара са ових простора утицало на рад ковница провинције Дакије и колоније Виминацијум видети: Васић 2012, 15-16.

17 До јуна 251. године кован је новац за Т. Деција, Етрусцилу и њихова два сина Херенија Етруска и Хостилијана, али након битке код Абритуса, нови цар Требонијан Гал почиње да кује новац за себе и сина Волузијана.

18 Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 142-143; Борић-Брешковић и Петровић 2012, 137-138; Борић-Брешковић и Митровић 2014, 93.

19 Васић 2012, 42.

20 До сада је на територији Горње Мезије пронађено пет примерака провинције Дакије кованих у име Емилијана и сви припадају VIII години ковања: 1 комад – некропола Више гробаља (Виминацијум) (Војвода и Мрђић 2015, 342, кат. бр. 2608), 1 – остава из околине Ђуприје (Борић-Брешковић 1983, 83, кат. бр. 79), 3 – остава из Бујковца (Врање) (Борић-Брешковић и Митровић 2014, 115, кат. бр. 130-132).

21 Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 143, 153, графикон 12.

22 Колекција Душанић: VII – 2, VIII – 14; Martin 1992, 20: VII – 4, VIII – 39. Погледати напомену 19. Већа заступљеност VIII дакијске године говори о потреби за бронзаним новцем у тренутку када ковница у Виминацијуму поново прекида са радом током XV године, 253-254.

23 Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 144.

24 Упоредну анализу ковања ковница Виминацијум и провинције Дакије у двома Панонијама (Горња и Доња Панонија) и Дакији, са пратећим табелама и графиконима приредили: Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 135-171. На основу досадашњих сазнања заступљеност емисија у Панонијама указује да је за време Филипа I прилив новца био редован, затим долази до пада током IV године, али је наредна V година била веома плодна, да би се све емисије након ње јављале само спорадично (Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 141-143, 153, графикон. 12; Găzdac 2010, 157). О распореду и заступљености

потврђује досадашње закључке о заступљености у оставама са простора српског Подунавља и његовог залеђа, са убедљивом доминацијом ковнице Виминацијум од преко 90% у односу на новац Дакије чији се проценат креће између 3% и 9%,²⁵ као и у познатим колекцијама.²⁶ У збирци Хинка Ледерера тај однос је 96.8% Виминацијум према 3.2% Дакија, док у колекцији Вељка Радојчића 97.1% Виминацијум, 2.9% Дакија.

Година локалне ере	Владар	Број комада	Укупно
I (246-247)	Филип I	1	2
	Отацилија Севера	1	
II (247-248)	Филип I	5	6
	Отацилија Севера	1	
III (248-249)	Филип I	8	9
	Отацилија Севера	1	
Неодређена година	Филип	1	1
III (249-250)	Етрусцила	1	1
V (250-251)	Трајан Деције	4	5
	Хостилијан	1	
	Требонијан Гал	5	
	Волузијан	7	
VI (251-252)	Валеријан	1	1
VII (252-253)	Емилијан	1	1
	Валеријан	1	1
VIII (253-254)	Валеријан	2	2
VIII (254-255)	нема		
X (255-256)	Галијен	1	1
XI (256-257)	нема		
Неодређена година	Галијен, варваризован	1	1

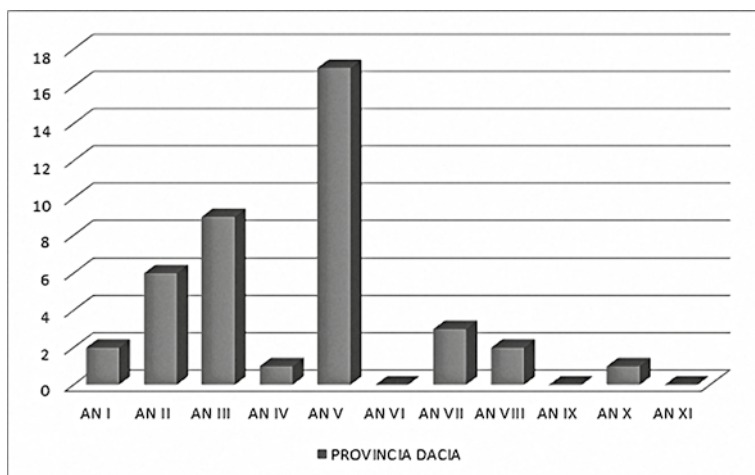
Година локалне ере	I	II	III	III	V	VI	VII	VIII	VIII	X	XI	Σ
Укупно	2	6	9	1	17		3	2		1		41

Табела 1. Новац провинције Дакије према годинама ковања и владарима
Table 1. PROVINCIA DACIA coins according to the minting years and rulers

ковања провинције Дакије у самој Дакији: Gäzdac-Alföldy and Gäzdac 2004, 249-253; Gäzdac-Alföldy and Gäzdac 2005, 651-661; Gäzdac 2008, 275-277, 280-281.

25 Горња Мезија: Борић-Брешковић и Митровић 2014, 91, напомена 14: заступљеност Виминацијума у односу на новац провинције Дакије у оставама из Горње Мезије: Бошњане (Виминацијум 96,73%, Дакија 3,27%), Брежане (Виминацијум 91,31%, Дакија 8,69%), околина Ђуприје (Виминацијум 90,91%, Дакија 9,09%), Врање (Виминацијум 84,22%, Дакија 15,78%), погледати: Alföldy-Gäzdac and Cristian Gäzdac 2005, 659; Изворе код Косовске Митровице (Виминацијум 92,86%, Дакија 7,14%) (Стаменковић и Самарчић 2013, 165, 166 – графикон 1); Доња Панонија: Сремска Митровица (Виминацијум 94,5%, Дакија 5,5%), Вркашице код Сремске Митровице (Виминацијум 91,38%, Дакија 8,62%).

26 Колекција Душанић: Виминацијум - 90.44%, Дакија - 9.56%; Колекција Народног музеја у Београду: Виминацијум - 92%, Дакија - 8%; осим у Збирци Вајферт где је доминација Виминацијума нешто слабија са 82.15% у односу на Дакију - 17.85%.

Графикон 1. Новац провинције Дакије по годинама ковања у колекцији Народног музеја у Пожаревцу

Graph 1. PROVINCIA DACIA coins according to the minting years in the collection of the National Museum in Požarevac

Међу издањима Филипа I налази се један сестерциј из 247-248. године (катбр. 6), који представља нову варијанту са реверсном представом типа С на којој, за разлику од уобичајене представе, недостаје приказ олтару иза орла који држи венац у кљуну. Поред њега још један Филипov примерак, III године ковања (248-249), издваја се у односу на остале емисије својим наглашеним попрсјем и млађим изгледом императора на аверсној представи (кат. бр. 12).

У оквиру издања Трајана Деција налази се један сестерциј пете године ковања (250-251), који на приказу војничког знака уместо легијске ознаке XIII носи ознаку III (кат. бр. 20), што указује на грешку приликом резања калупа.

Валеријанов комад са аверсном легендом IMP P LICII VALERIANVS AVG где су слова AV изведена у лигатури и реверсном ознаком VI године у исечку (кат. бр. 38), представља редак тип чије је постојање потврђено и на примерцима из Минхена и Турн Северина²⁷ и може се претпоставити да потичу из истог калупа. Такође су познати и комади са ознаком VI године ковани у Галијеново име.²⁸ Они свакако припадају издањима после 253. године, тј. VII провинцијалној години, од када Валеријан и Галијен кују новац,²⁹ те је вероватно ова ознака на новцу настала приликом израде, услед грешке резања калупа.

Пажњу посебно привлачи примерак цара Галијена са аверским натписом IMP GALLIENVC AVG у оквиру кога је латинско слово S замењено грчким

27 Један комад се чува у Државној збирци новца у Минхену, а други у Музеју Турн Северина – кат бр. 7.51 (Martin 1992, 102).

28 У питању су примерак који се чува у Историјско-уметничком музеју у Бечу, и други из приватне колекције Ф. Кешкеша из Бездана - кат. бр. 7.61 (Martin 1992, 105).

29 Martin 1992, 113, 7.61.

С, и вараваризованом представом владара на аверсу и персонификације Дакије на реверсу (кат. бр. 43). Чињеница да сва дакијска ковања везана за Галијена носе аверсну легенду IMP GALLIENVS PIV AVG, као и да наш примерак својом представом одступа од уобичајених издања указује да је вероватно у питању варварска имитација. Поред овог комада познат је још један варваризовани примерак Галијена, нешто боље очуваности, са ознаком VI године на реверсу.³⁰

Према до сада познатим налазима са територије пре свега провинције Горње Мезије, а затим и Доње Паноније, новац ковнице провинције Дакије увек се налази у оставама заједно са новцем колоније Виминацијум. Из Горње Мезије познате су оставе: Влајића Брдо I у Смедеревској Паланци (1156 денара и антонинијана, 101 виминацијумска бронза и 14 примерака провинције Дакије: III година - 2, V - 12);³¹ Брежане код Пожаревца (1 римска бронза, 25 - Виминацијум, 2 - провинција Дакија);³² Поповац код Параћина (32 комада - 15 антонинијана, 15 - Виминацијум, 2 - провинција Дакија: III година - 1, V - 1);³³ околина Ђуприје (*Horreum Margi*) (81 комад - 2 римске бронзе, 72 - Виминацијум, 7 - провинција Дакија: V година - 6, VIII - 1);³⁴ Бошњане код Варварина (64 комада - 1 ас Хадријана, 61 - Виминацијум, 2 - провинција Дакија: V година);³⁵ околина Враћа (22 комада - 19 Виминацијум, 3 - провинција Дакија: II година - 1, V година - 2);³⁶ Бујковац код Врањске Бање (120 - Виминацијум и 12 - провинција Дакија: I година - 1, III - 1, IV - 2³⁷, V - 5, VIII - 3);³⁸ локалитет Изворе код Косовске Митровице (26 - Виминацијум, 2 - провинција Дакија: IV година - 1, IV или V - 1).³⁹ Са територије провинције Доње Паноније за сада су потврђене две оставе: Сремска Митровица (154 комада новца и једна плочица: 7 царских бронзи, 137 - Виминацијум, 8 - провинција Дакија: I година - 1, III - 6; V - 1)⁴⁰ и Вркашице код Сремске Митровице (117 комада: 1 царска бронза, 106 - Виминацијум, 10 - провинција Дакија: III година - 5; V - 5)⁴¹ (Карта 1). Треба истаћи да су на исти начин формиране и колекције овог новца, а неке веома значајне чувају се у српским музејима. Поред збирке која је тема овог рада по-

30 <http://www258.pair.com/denarius/cgi-bin/erfind.pl?sstring=dacia>

31 Арсенијевић 1997, 43-108.

32 Вулић 1905, 92-93, преузето од: Борић-Брешковић и Петровић 2012, напомена 6.

33 Борић-Брешковић 1979, 39-54.

34 Борић-Брешковић 1983, 69-84.

35 Борић-Брешковић 1988, 89-101.

36 Борић-Брешковић 1988, 89-101.

37 Један примерак Трајана Деција из оставе Бујковац носи ознаку III провинцијалне године (Борић-Брешковић и Митровић 2014, 92, 114, кат. бр. 123). О историјским околностима 249. године, као и III и IV години ковања провинције Дакије и разлозима зашто није могло бити ковано за Трајана Деција током III године: Васић 2012, 14-15.

38 Борић-Брешковић и Митровић 2014, 87-134.

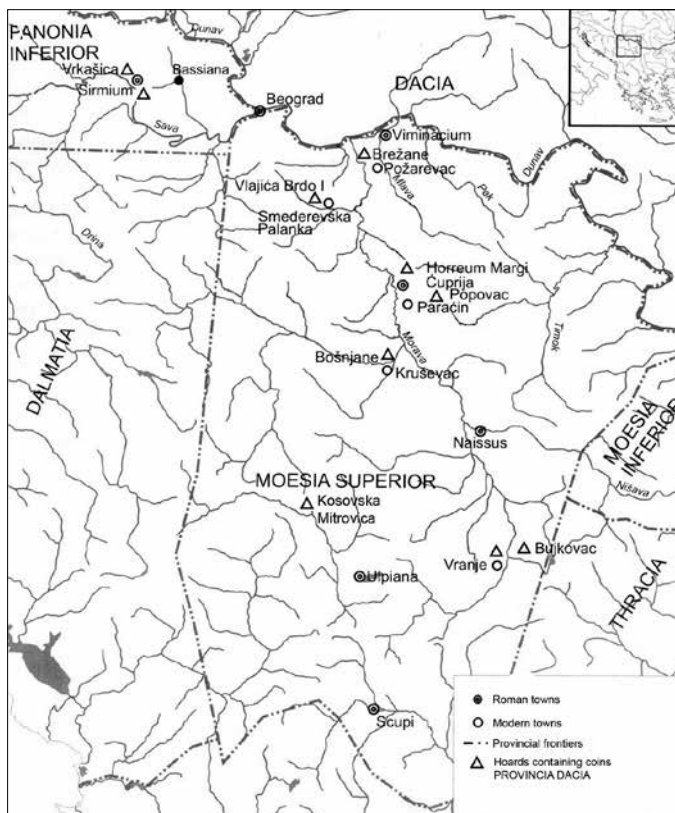
39 Стаменковић и Самарџић 2013, 163-181.

40 Орлов 1969, 239-250.

41 Орлов 1972, 153-161.

себно треба издвојити Збирку Душанић из Музеја града Београда која се састоји од 1732 комада колоније Виминацијум⁴² и 183 провинције Дакије;⁴³ затим збирке Народног музеја у Београду: Основна збирка: Виминацијум – 713 комада, Дакија – 62 (од тога оставама припада: Виминацијум – 62, Дакија – 13); Збирка Вајферт: Виминацијум – 244, Дакија – 53.⁴⁴ Познато је да нумизматички материјал прикупљен у наведеним колекцијама⁴⁵ потиче са територије провинција Горње Мезије и Доње Паноније, а највећим бројем са подручја античког Виминацијума.⁴⁶

Оставе новца које садрже ковања провинције Дакије
Hoards containing coins PROVINCIA DACIA

42 Борић-Брешковић 1976.

43 Црнобрња 1993.

44 Борић-Брешковић и Петровић 2012, 137, напомена 7.

45 Поред наведених треба поменути и колекције у Загребу (Збирка Археолошког музеја у Загребу – 79 комада провинције Дакије (Cavagna 2012, 181-189), Будимпешти (Збирка Немzeti музеја - 116 комада), Клуј-Напоки (Музеј Историје Трансилваније – 96 (Cavagna 2012, 183), као и приватну колекцију Ференца Мартина (Martin 1992).

46 Збирка Душанић је настала прикупљањем материјала са подручја Горње Мезије и Паноније, али је најважније налазиште новца било тло Виминацијума и његове непосредне околине (Црнобрња 1993, 14). Исто се може претпоставити за збирку Вајферт с обзиром да је формирана прикупљањем новца на територији Србије, посебно у подручју Костолаца.

Са археолошких истраживања потиче мали број примерака провинције Дакије и сви припадају налазима са некропола Виминацијума. Четири комада потичу са некрополе Више гробаља, од којих се три везују за V годину ковања, а један за VIII;⁴⁷ док са некрополе Пећине за сада два примерка, један III и један IV године ковања.⁴⁸

Услед недовољно публиковне грађе везане за новац провинције Дакије до сада је преовладавало мишљење да овај новац није имао значаја у циркулацији на овим просторима.⁴⁹ Бројност дакијских ковања у наведеним нумизматичким колекцијама и оставама новца, као и скромни налази са археолошких ископавања мењају слику о појавности емисија провинције Дакије у српском Подунављу. Међутим, недостатак ближних података везаних за место налаза онемогућава нумизматичку анализу према овом критеријуму, тј. да ли потичу из градских насеља, римских утврђења, некропола.

Иако је колонија Виминацијум била главна ковница која је снабдевала бронзаним новцем Горњу Мезију и Доњу Панонију очигледно је постојала потреба и за ковањима провинције Дакије. Налази дакијског новца у већем броју остава пре свега са простора Горње Мезије показује да је овај новац сматран вредним чувања.⁵⁰ С обзиром да су издања провинције Дакије након владавине Филипа I кована у све мањем обиму, осим пете локалне године, 250-251, онда не изненађује да се овај материјал иначе јавља у мањем броју. Чињеница да се он појављује пре свега у областима око великих центара, Виминацијума и Сирмијума, указује да је он циркулисао на овим просторима и да је потреба за њим постојала. Обично је новац ове две ковнице лоше очуваности и са видљивим траговима циркулације што је доказ да је коришћен у свакодневним трансакцијама као оптицајни новац.⁵¹

Појава ковања колоније Виминацијум и провинције Дакије у вези је са потребама за већом количином бронзаног новца у овим областима услед нередовног снабдевања из централне римске ковнице. Због истих околности у претходном периоду недостатак новца довео је да се у неким областима царства кује сопствени бронзани новац у великим количинама, као у случају *Limesfalsa* у Карнунтуму (Горња Панонија)⁵² или да се у оптицају појави велика количина провинцијалних ковања, као у случају провинција Горње Мезије и Доње Паноније са доминацијом емисија Никеје из малоазијске Битиније.⁵³ Монетарна криза средине 3. века у областима средњег и доњег Дунава била је проузрокована великим присуством војних трупа на чије

47 Војвода и Мрђић 2015, 341-342, кат. бр. 2605-2608.

48 Подаци добијени љубазношћу колегинице др Мирјане Војводе из Археолошког института у Београду.

49 Сматрало се да је новац провинције Дакије био намењен снабдевању бронзаним новцем Дакије: Găzdac-Alföldy and Găzdac 2004, 253-254; Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008,138; Găzdac 2010, 82, 106, 187-188.

50 Găzdac 2010, 188.

51 Борић-Брешковић и Митровић 2014, 94.

52 Găzdac 2004, 72; Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008, 136.

53 Са отварањем ковнице Виминацијум, 239. године, долази до повлачења никејских ковања из провинција Горње Мезије и Доње Паноније (Војвода и Петровић 2011, 288; Војвода и Јесетић 2012, 120).

новчане потребе је требало одговорити. Решење се пронашло у отварању две нове ковнице бронзаног новца – виминацијумске и дакијске, са намером да се на првом месту задовоље потребе подунавске војске.⁵⁴

Новац дакијске ковнице са простора градске територије Виминацијума из пожаревачког музеја, заједно са осталим досадашњим налазима, употпуњује монетарну слику на овим просторима током пете и шесте деценије 3. века. Присуство емисија провинције Дакије можда не у толико великом броју, ипак говори да су оне имале одређени значај у новчаном промету Горње Мезије, сразмеран малом обиму ковања током година. Иако након владавине Филипа I овај новац готово нестаје са територије саме Дакије, његово присуство потврђено је у другим балканским провинцијама, пре свега Горњој Мезији и Доњој Панонији, где је потреба за новцем била увећана услед војних и политичких околности. Највећа концентрација новца провинције Дакије са подручја провинције Горње Мезије потиче са шире територији античког Виминацијума, изузетно важног војног, економског и административног центра Римског царства, чиме је још једном потврђен његов значај као стратешког места, посебно током кризних времена.

---

54 Gäzdac und Alföldy-Gäzdac 2008, 146.

КАТАЛОГ/CATALOGUE

Референце/References:

Martin – F. Martin, *Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia*, Budapest-Bonn 1992.

Pick – B. Pick, *Die antiken Münzen Nordgriechenlands. Band I. Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin 1899.

Код/Codes

Реверсни типови/Reverse types

Тип А/Type A – Дакија са фригијском капом на глави стоји спреда, у десној руци држи повијени мач (*falx*), у левој вексилум с натписом DF (Dacia felix); лево од ње је орао с венцем у кљуну, десно лав./ Dacia with Phrygian cap standing facing, holding curved sword (*falx*) and vexillum incised (Dacia felix), an eagle at feet to left, a lion walking left to right.

Тип В/Type B – Дакија са фригијском капом на глави стоји спреда, у десној руци држи повијени мач (*falx*), у левој вексилум с натписом XIII (legio XIII Gemina). Лево од Дакије је други вексилум с бројем V (legio V Macedonica) и орао главом окренут надесно с венцем у кљуну, десно је лав./ Dacia with Phrygian cap standing facing, holding curved sword (*falx*) in right hand and vexillum inscribed XIII (legio XIII Gemina) in left hand. To left of Dacia vexillum inscribed V (legio V Macedonica) and eagle at feet to left with wreath in beak, to right lion advancing left.

Тип С/Type C – Дакија са фригијском капом на глави седи спреда, у десној руци уместо повијеног мача држи патеру. Лево и десно од ње слободно стоје вексилуми с бројевима V (legio V Macedonica) и XIII (legio XIII Gemina). Лево од Дакије је орао с венцем у кљуну, десно лав./ Dacia with Phrygian cap seating facing, holding patera instead curved sword (*falx*) in right hand. Right and left from her vexillum inscribed V (legio V Macedonica) and XIII (legio XIII Gemina). To left of Dacia eagle at feet to left with wreath in beak, to right lion advancing left.

Тип С1/Type C1 – Дакија са фригијском капом на глави седи спреда, у десној руци држи класје. Лево и десно од ње слободно стоје вексилуми с бројевима V (legio V Macedonica) и XIII (legio XIII Gemina)./ Dacia with Phrygian cap seating facing, holding branches in right hand. Right and left from her vexillum inscribed V (legio V Macedonica) and XIII (legio XIII Gemina).

Тип D/Type D – Дакија/Пакс стоји спреда између орла с венцем у кљуну и лава; у подигнутој десној руци држи гранчицу, у левој скиптар./ Dacia/Pax

standing facing between eagle with wreath in beak and lion, holding branch in raised right hand and scepter in left hand.

Тип Е/Type E – Дакија стоји спреда између орла с венцем у кљуну и лава; десном и левом руком држи по вексилум без бројева легије./ *Dacia/Rax* standing facing between eagle with wreath in beak and lion, holding vexillum in right and left hand, without inscription of legia.

PHILIPUS I

Кар. Cat.	Аверс Obverse	Реверс Reverse	Тежина/ Wt. Промер/ Size Оса/Axis	Референце References	Г. ков. Date	Инв. бр. Inv.no.
1	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVINCIA DACIA AN I Тип/Type A	14.4g 29 ↑	Martin 2.51 Pick 1	246-247	2011
2	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVINCIA DACIA AN II Тип/Type A	18.9g 30 ↑	Martin 2.56 Pick 6	247-248	2013
3	IMP (M I)VL PHIL(IPPVS) AVG	PROVINCIA DA(CIA) AN II Тип/Type B	15.8g 28 ✓	Martin 2.57 Pick 7	247-248	468
4	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVINCIA DACIA AN II. Тип/Type B	16.2g 29 ✓	Martin 2.57.7 Pick 7	247-248	480
5	IMP (M IVL PHILI)PPVS AVG	(PROVINCIA) DACIA AN II? Тип /Type B	13.2g 28 ↑	Martin 2.57 ? Pick 7	247-248	2035
6	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVINCIA DACIA AN .II. Тип/Type C	14.1g 26 ↑	Martin 2.63.1 var. Pick 12 var.	247-248	773
7	IMP (M IV)L PHILIPPVS AVG	(P)ROV-(I)NC-IA DACIA AN III Тип/Type B	14.8g 29 ↑	Martin 2.67 Pick 16	248-249	2014
8	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVINCIA DACIA AN III Тип/Type B	15.1g 29 ↓	Martin 2.67.1 Pick 16	248-249	2015
9	(IMP) M IVL PHILI(P)PV(S AVG)	(PROV)INCIA DACIA AN III Тип/Type B	13.4g 28 ↓	Martin 2.67.1 Pick 16	248-249	2017
10	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROV-INCI-A DACIA AN III Тип/Type B	17.3g 30 ↓	Martin 2.67.15 Pick 16	248-249	885
11	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROV-IN-CIA – DACI(A) AN III Тип/Type B	12.6g 30 ↓	Martin 2.67.19 Pick 16	248-249	2016
12	(IMP M IVL PHILIPPV)S AVG	PRO(VINC)IA DACIA AN III Тип/Type B	12.6g 27 ↑	Martin 2.67.1 Pick 16	248-249	2018

13	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVIN(C)IA DACIA AN III Тип/Type B	14.6g 27 ↑	Martin 2.67? Pick 16	248-249	481
14	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PROVI-NCIA DACIA AN III Тип/Type B	15.7g 28 ↑	Martin 2.67 Pick 16	248-249	2825
15	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	PRO(VI)NCIA DA-CIA AN ? Тип/Type B	17g 30 ↓	?	246-249	2012

OTACILIA SEVERA

16	(M)ARCIA OTACILIA SEVERA AVG	PROVINCIA DACIA AN .I. Тип/Type A	15.5.g 29 ↑	Martin 2.69 Pick 17	246-247	2021
17	MARCIA OTACI-LIA SEVERA AVG	PROVI-NCI-A – DACIA AN .II. Тип/Type C1	13.8g 29 ↗	Martin 2.77.1 Pick 24	247-248	1419
18	MARCIA OTACILIA (SEVERA)A AVG	PROVI-(NC)I-A (DAC) IA AN III Тип/Type B	15.1g 28 ↑	Martin 2.78 Pick 25	248-249	2020

HERENIA ETRVSCILLA

19	(HER ET)RVSC(ILLA AVG)	PRO(VINCIA DACIA) AN IIII Тип/Type B	11.6g 26 ↑	Martin 3.58 Pick 42	249-250	291
----	---------------------------	--	------------------	------------------------	---------	-----

TRAJAN DECIUS

20	IMP TRAIANVS DECIVS AVG	PROVINC-IA DAC(IA) AN V Тип/Type B	14.4g 28 ↓	Martin 3.55 Pick 39	250-251	2022
21	IMP TRAIANVS D(ECIVS) A(VG)	PROVI-N-CIA DACIA AN V Тип/Type D	12.5g 26 ↓	Martin 3.56 Pick 40	250-251	2026
22	(IMP C) M Q (T)R(AI) ANVS (DECIVS AVG)	PRO(VINC)-IA DACIA AN V Тип/Type D	15g 28 ↑	Martin 3.57.1 Pick 41	250-251	821
23	IMP C M Q (T)RA(I) ANVS D(EC)IVS AV(G)	PROVIN-C-IA DACIA AN V Тип/Type D	13.2g 28 ↓	Martin 3.57.4 Pick 41	250-251	887

HOSTILIAN

24	C VAI HQST M OVINTVS C	PROVIN-CIA DACIA AN V Тип/Type D	11.3g 27 ↓	Martin 4.52.10 Pick 48	250-251	2023
----	---------------------------	--	------------------	---------------------------	---------	------

TREBONIANUS GALLUS

25	..... VIB TREB GA(LLVS AVG)	PROVI-N-CIA DACIA AN V Тип/Type D	8.2g 25 ↑	Martin 5.52 Pick 51	250-251	2024
26	IMP (C VIBIO) TREBON GALLO AVG	PROVIN(CIA) DACIA AN V. Тип/Type D	11.9g 28 ↑	Martin 5.54 ? Pick 52?	250-251	2019
27	IMP C VIBIO TREBON GALLO AVG	PROVI(N)-CIA DACIA AN V. Тип/Type D	9.2g 27 ↑	Martin 5.54.1 Pick 52	250-251	2025
28	IMP C VIBIO (TREBO)N GALLO AVG	PROVIN-(C)IA DACIA AN V Тип/Type D	10.7g 28 ↑	Martin 5.54 Pick 52	250-251	2027
29	(IMP C VI)BIO TREBON GALLO AVG	(P)RO(VINC)IA DACIA (AN V) Тип/Type D	8.7g 27 ↑	Martin 5.54 Pick 52	250-251	2028
30	IMP C VIBIO TREBON GALLO AVG	PROVIN-(C)IA DACIA AN V- Тип/Type D	9.4g 26 ↑	Martin 5.54.1 Pick 52	250-251	2030

VOLUSIANUS

31	IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG	PROV-IN-CIA DACIA AN V Тип/Type B	12.5g 27 ↓	Martin 5.55.4 Pick 53	250-251	886
32	IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG	PROVI-(N)-CIA DACIA AN V Тип/Type B	10.4g 27 ↓	Martin 5.55 Pick 53	250-251	2870
33	IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG	PROVIN-CIA DACIA AN V? Тип/Type D	9.4g 25 ↑	Martin 5.56 Pick 54	250-251	924
34	I(MP C C) VIB VOLVSIANVS AVG	PROVIN-CIA DACIA AN V Тип/Type D	10.1g 27 ↓	Martin 5.56.1 Pick 54	250-251	239
35	IMP C C VIB VOLVSIANVS (AVG)	(PROVIN)-C(I)A DACIA AN V? Тип/Type D	10g 26 ↑	Martin 5.56 Pick 54	250-251	2034
36	(I)MP C C VIB VOLVSIANVS A(VG)	PROVIN-CIA DACIA AN V Тип/Type D	9g 24 ↗	Martin 5.56 Pick 54	250-251	2036

AEMILIAN

37	(IMP C M AEM)IL AEMILIANVS AVG	(PROVIN)CI(A) DACIA AN VII? Тип/Type D	7.2g 26 ✓	Martin 6.52 Pick 56	252-253	792
----	-----------------------------------	--	-----------------	------------------------	---------	-----

VALERIAN I

38	IMP P LIC VALERIANVS AVG (AV (спојено у лигатуру / in ligature)	PROVI-N-CIA DACIA AN VI Тип/Type B али без дакијског мача у руци/ but without falx in hand.	8.7g 26 ↓	Martin 7.51.1 Pick 59	253	2033
39	(IMP P LIC) VALERI(ANO AVG)	(PROVIN)CIA DACIA AN VII Тип/Type D	7.9g 27 ↓	Martin 7.52 Pick - ?	253	2032
40	(IMP P LIC VALERIAN) VS A(VG)	(PROVINCIA) DAC(IA) AN VIII Тип/Type D	8.7g 26 ↓	Martin 7.55 Pick 61	253-254	911
41	(IMP P LIC VALE) RIANVS AVG	PROVINCIA DACIA AN VIII Тип/Type D	9.4g 26 ↑	Martin 7.55 Pick 61	253-254	2031

GALLIENUS

42	(IM)P GALLIENVS PIV AV(G)	PROV(INCIA) DACIA AN X Тип/Type E (померен калуп)	9.9g 29 ↓	Martin 7.64 Pick 68	255-256	466
43	IMP GALLIENVC AVG	P(ROVINCI)A D(ACIA) AN ? Тип/Type E	12.1g 27 ↑	Martin нема Pick нема		2029

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Арсенијевић 1997

М. Арсенијевић, Остава римског новца са Влајића Брда из Смедеревске Паланке, *Нумизмајичар* 20, 43-108.

Борић-Брешковић 1976

Б. Борић-Брешковић, *Новац колоније Виминацијума*, Београд.

Борић-Брешковић 1979

Б. Борић-Брешковић, Један мањи налаз римског новца из Поповца, *Зборник Народног музеја* IX-X, 39-54.

Borić-Brešković 1983

V. Borić-Brešković, Nalaz bakarnog rimskog novca iz okoline Ćuprije, *Zbornik Narodnog muzeja* XI-1, 69-84.

Борић-Брешковић 1988

Б. Борић-Брешковић, Две оставе бакарног римског новца Виминацијума и Дакије, *Зборник Народног музеја* XIII-1, 89-101.

Борић-Брешковић и Петровић 2012

Б. Борић-Брешковић и С. Петровић, Налази бронзаног новца Виминацијума и провинције Дакије у Мачви, *Нумизмајичар* 30, 135-154.

Борић-Брешковић и Митровић 2014

Б. Борић-Брешковић и Г. Митровић, Остава бронзаног новца Виминацијума и провинције Дакије из села Бујковац код Врањске Бање, *Нумизмајичар* 32, 87-134.

Васић 2012

М. Васић, *Имџеријална и колонијална ковница у Виминацијуму у време владавине Трајана Деција (249-251. године)*, Београд.

Војвода и Петровић 2011

М. Војвода и С. Петровић, Новац битинијске ковнице Никеје из Бановог Поља у Мачви, *Нумизмајичар* 29, 283-307.

Војвода и Јесретић 2012

М. Војвода и М. Јесретић, Новац битинијске ковнице Никеје из Музеја Срема у Сремској Митровици, *Нумизмајичар* 30, 117-134.

Војвода и Мрђић 2015

М. Војвода и Н. Мрђић, *Налази новца са виминацијумске некрополе више гробаља и њихова улога у поједином ритуалу*, Београд.

Găzdac 2004

C. Găzdac, Center and periphery: The Roman monetary policy regarding the Lower Danube provinces at the mid 3rd century AD, in: C. Gaiu (ed.), *Centru și periferie*, Accent Publishing House, Cluj-Napoca, 71-76.

Găzdac 2008

C. Găzdac, Aspects of coin circulation in Roman Dacia, in: *Roman coins outside the Empire, Ways and Phases, Contexts and Functions*, Proceedings of the ESF/

SCH Exploratory Workshop Radziwill Palace, Nieborów (Poland), 2005, Moneta, Wetteren, 269-294.

Găzdac 2010

C. Găzdac, *Monetary circulation in Dacia and the provinces from the Middle and Lower Danube from Trajan to Constantine I*, Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania, vol. VII, Cluj-Napoca.

Găzdac-Alföldy and Găzdac 2004

A. Găzdac-Alföldy and C. Găzdac 2004, The Coinage „Provincia Dacia“ – a Coinage for one Province only? (AD 246-257), *Acta Musei Napocensis* 39-40/I (2002-2003), 247-258.

Găzdac-Alföldy and Găzdac 2005

A. Găzdac-Alföldy and C. Găzdac, The role of coinage „Provincia Dacia“ in the coin supply at the Lower Danube region (3rd c. AD), in: *Proceedings of the XIIIth International Numismatic Congress*, Madrid, Spain, September 2003, 651-661.

Găzdac und Alföldy-Găzdac 2008

C. Găzdac und A. Alföldy-Găzdac, The management of the monetary crisis? The „P M S COL VIM“ and „PROVINCIA DACIA“ coinages in the Roman monetary policy of the 3rd century AD, *Numismatische Zeitschrift* 116/117, 135-171.

De Blois 1979

L. de Blois, The reign of the Emperor Philip the Arabian, *Talanta* 10-11, 1978/1979, 11-43.

Dragojević 1983

Č. Dragojević, *Muzej u Požarevcu*, Sveučilište u Zagrebu, magistarski rad, Zagreb.

Душанић 1980

С. Душанић, In memoriam - Хинко Ледерер (1886-1979), *Нумизматичар* 3, 229.

Martin 1992

F. Martin, *Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia*, Budapest-Bonn.

Mirković 1968

M. Mirković, *Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji*, Beograd.

Mirković 1986

M. Mirković, *Inscriptions de la Mésie supérieure, II, Viminacium et Margum*, Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de Philosophie de l'Université de Beograd, Beograd.

Mócsy 1974

A. Mócsy, *Pannonia and Upper Moesia, A History of the Danube Provinces of the Roman Empire*, London and Boston.

Орлов 1969

Г. Орлов, Римски новац из Сремске Митровице нађен 1963. године, *Сѝаринар* н.с. XIX, 239-250.

Орлов 1972

Г. Орлов, Налаз римског новца код Сремске Митровице, *Сѝаринар* н.с. XXI, 153-161.

Pick 1899

B. Pick, *Die antiken Münzen Nordgriechenlands. Band I. Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin.

Поповић 1968

В. Поповић, Увод у топографију Виминацијума, *Старинар* XVIII, Београд, 29-53.

Спасић-Ђурић 2015

Д. Спасић-Ђурић, *Град Виминацијум*, Пожаревац.

Стаменковић и Самарцић 2013

С. Стаменковић и Г. Самарцић, Остава римског новца из средине III вијека са локалитета Изворе код Косовске Митровице, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини* XLIII (2), 163-181.

Savagna 2012

А. Savagna, Da Pick a Brunšmid: le monete PROVINCIA DACIA all ' Arheološki muzej di Zagabria, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* XLV (2012), 181-189.

Црнобрња 1993

Н. Црнобрња, *Новац провинције Дакије у збирци Светозара Св. Душанића*, Београд.

Crnobrnja 1999

Н. Crnobrnja, Dve spomenice Hinka Lederera, *Dinar* br. 12, jul 1999, 49-50.

Winkler 1971

И. Winkler, Moneda Provincia Dacia, *Studii si cercetari de numismatica* 5, 145-161.

<http://www258.pair.com/denarius/cgi-bin/erfind.pl?sstring=dacia> (23. мај 2016)

Tatjana BENDŽAREVIĆ
National Museum in Belgrade

Teodora BRANKOVIĆ
National Museum in Požarevac

COINS OF "PROVINCIA DACIA" IN THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN POŽAREVAC

SUMMARY

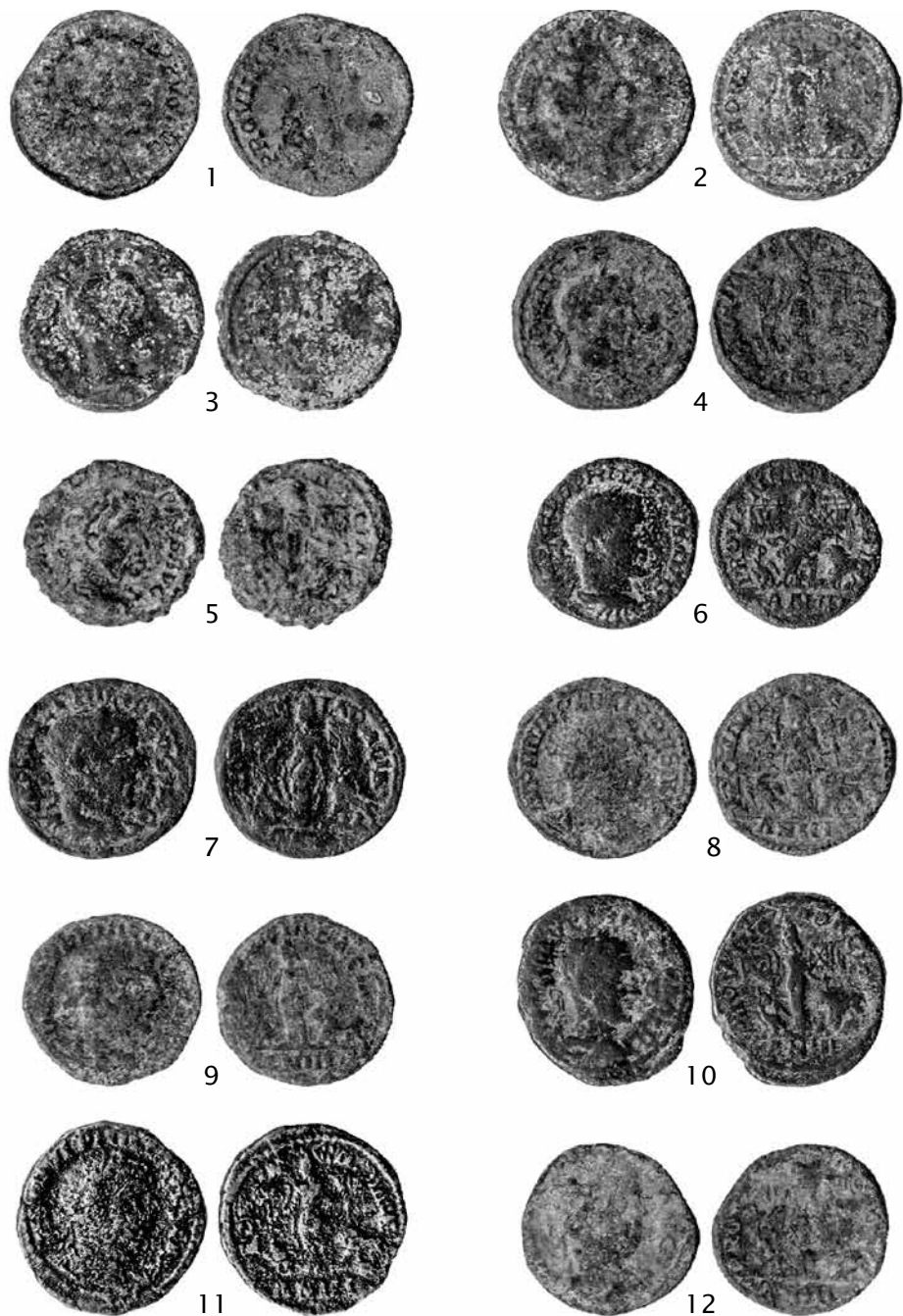
In its collections, the National Museum in Požarevac keeps 43 coins of PROVINCIA DACIA. Thirty-five specimens are from the collections of Hinko Lederer (8) and Veljko Radojčić (27), while eight were purchased individually. All the PROVINCIA DACIA coins came from the broader territory of ancient Viminacium, because it is known that both collectors formed their collections by assembling material from this area. This is confirmed by the other coin finds which were purchased for the Požarevac Museum, and originate from the sites situated in the urban part of Viminacium.

In the collection of the National Museum in Požarevac are represented all three years with the issues of Philip I and they increase progressively by the years. Stands out III year of the local era of Dacia (AD 248-249) with nine specimens, eight of Philip I and one of Otacilia Severa. Larger representation of Dacia's year III suggests that the need for bronze coins has increased, due to the fact that the Viminacium mint did not operate during the year X. In the next year, AD 249-250, the inflow of money is reduced and year IV is represented with only one specimen, which confirms decreasing of production in that year and irregular minting. With the establishment of Trajan Decius to the throne, the work of the mints is stabilised and during the year V the mint of Dacia has been very active, and issues from this year are the most frequent: Trajan Decius (4) and Hostilian (1), Trebonianus Gallus (5) and Volusianus (7). The high activity of the mint of Dacia in AD 250-251, coincides with the increased production of the Viminacium mint during the year XII, as a consequence of political and military events, especially in AD 251. At that time Trajan Decius performs reorganization of the army, and for that he needed additional financial resources to be able to intervene in the case of shortage of money. From the period of short-term Emilianus' reign, who was minted coins during two provincial years, a small number of coins have been preserved, in our case one from the year VII. Otherwise, from the AD 253, the coins of PROVINCIA DACIA are very rare and they appears only sporadically, reflecting extremely low production in the last years of minting, although the years VII and VIII of the local era stands up with quite more specimens (VII - 2 VIII - 2). In addition to political and military circumstances, the reason for reduced production of Dacia mint should be sought in the monetary policy, because during this period there were several debasement of silver coinage that has flooded the market, which led to reduced need for the bronze coinage, and consequently, to the closing of the mints, first, the Viminacium mint in AD 255, and then the provincial mint of Dacia in AD 257. According to the, so far, known finds primarily from Moesia Superior, and then Pannonia Inferior, the PROVINCIA DACIA coins have always been found along with the coins of the colony of Viminacium. The hoards known from Moesia Super-

rior are: Vlajića Brdo I in Smederevska Palanka (1156 denarii and antoniniani, 101 Viminacium and 14 PROVINCIA DACIA coins: year III – 2, V – 12); Brežane near Požarevac (one Roman bronze, 25 – Viminacium, 2 – PROVINCIA DACIA); Popovac near Paračin (32 specimens – 15 antoniniani, 15 – Viminacium, 2 – PROVINCIA DACIA: year III – 1, V – 1); vicinity of Čuprija (*Horreum Margi*) (81 pieces – 2 Roman bronzes, 72 – Viminacium, 7 – PROVINCIA DACIA: year V – 6, VIII – 2); Bošnjane near Varvarin (64 pieces – 1 as of Hadrian, 61 – Viminacium, 2 – PROVINCIA DACIA; year V); the vicinity of Vranje (22 pieces – 19 – Viminacium, 3 – PROVINCIA DACIA: year II – 1, year V – 2) Bujkovac near Vranjska Banja (120 – Viminacium and 12 – PROVINCIA DACIA: year I – 1, III – 1, IV – 2, V – 5, VIII – 3); and the archaeological site Izvore, near Kosovska Mitrovica (26 – Viminacium, 2 – PROVINCIA DACIA: year IV – 1, IV or V – 1). From the territory of the province of Pannonia Inferior, so far, two hoards have been confirmed: Sremska Mitrovica (154 coins and one flan: 7 imperial bronzes, 137 – Viminacium, 8 – PROVINCIA DACIA: year I – 1; III – 6; V – 1) and Vrkašice near Sremska Mitrovica (117 pieces: 1 imperial bronze, 106 – Viminacium, 10 – PROVINCIA DACIA: year III – 5; V – 5). It should be noted that the collections with these two coinages were formed in the same way, and some very significant ones are kept in the Serbian museums. Besides the collection which is the topic of this paper, it is noteworthy the Dusanić Collection of the Belgrade City Museum, which consists of 1,732 coins of Viminacium and 183 of PROVINCIA DACIA; then the collection of the National Museum in Belgrade: The Basic Collection: Viminacium – 713 coins, PROVINCIA DACIA – 62 (belonging to the hoards: Viminacium – 62, PROVINCIA DACIA – 13); the Weifert Collection: Viminacium – 244, PROVINCIA DACIA – 53. It is known that numismatic material from the mentioned collections originating from the territory of the provinces of Moesia Superior and Pannonia Inferior, and most of it is from the region of ancient Viminacium.

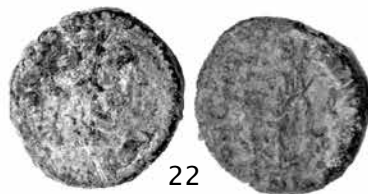
A small number of specimens of the PROVINCIA DACIA coinage originate from archaeological excavation and all belong to finds discovered in the necropolises of Viminacium. Four coins come from the Više Grobalja necropolis, three are linked with the V year of the local era of Dacia, and one with year VIII; while so far, two specimens are from the necropolis Pećine, one from year III, and one from year IV. The PROVINCIA DACIA coins from the Viminacium city area, which are in the National Museum in Požarevac, along with previous finds, completes the monetary picture in these region during the fifth and sixth decades of the 3rd century AD. The presence of issues of PROVINCIA DACIA, perhaps not in such a large number, nevertheless shows that they had certain significance in monetary circulation of Moesia Superior, proportional to the small volume of minting. Even though these coinage disappeared from the territory of province of Dacia itself, after the rule of Philip I, their presence has been attested in other Balkan provinces, primarily Moesia Superior and Pannonia Inferior, where the need for money increased, due to military and political circumstances. The largest concentration of PROVINCIA DACIA coins in the region of the province of Moesia Superior originates from the broader territory of ancient Viminacium, a very important military, economic and administrative centre of the Roman Empire, which once again confirmed its significance as a strategic location, especially during times of crisis.

ТАБЛА I / TABLE I

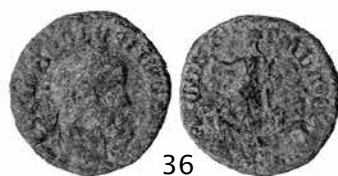

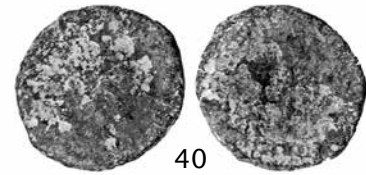
ТАБЛА II / TABLE II

ТАБЛА III / TABLE III

ТАБЛА IV / TABLE IV

Љиљана БАКИЋ

Градски музеј Вршац

НАЛАЗИ БРОНЗАНОГ НОВЦА КОВНИЦЕ ВИМИНАЦИЈУМ И СТОБИ ИЗ ЗБИРКЕ ГРАДСКОГ МУЗЕЈА У ВРШЦУ

Сажетак: У збирци Градског музеја у Вршцу налази се 25 примерака бронзаног новца ковнице у Виминацијуму и три ковнице у Стобима. Сви представљају појединачне налазе највећим делом непознате провенијенције. Осим једног примерка виминацијумског ковања који потиче са археолошких истраживања касноантичког локалитета Сапаја код Старе Паланке (1970), остали новац припада случајним налазима, без археолошког контекста. На подручју Баната забележена су још два примерка откривена у Ватину, и један у Банатској Паланци. За највећи део виминацијумских ковања у збирци (17) место налаза није познато. Ови примерци су доспели у збирку као поклон Игњата Вајферта, 1900. године. Од три случајна налаза новца ковнице Стоби један је регистрован у Црвенки (околина Вршца) а два су непознате провенијенције. Иако малобројни, ови примерци употпуњују слику циркулације и дистрибуције новца Виминацијума и Стоба северно од њиховог матичног подручја у граничној регији Барбарикума у Банату, на рубовима провинције Горње Мезије и Дакије.

Кључне речи: ковница Виминацијум, ковница Стоби, Банат

У нумизматичкој збирци Градског музеја у Вршцу налази се 25 примерака бронзаног новца ковнице у Виминацијуму и три ковнице у Стобима. Највећи број виминацијумских примерака (17) од укупно 25 доспео је у музеј као поклон Игњата Вајферта (Ignaz Weifert).¹ У општој инвентарној књизи

---

1 Ignaz Weifert (1826-1911), један од чланова чувене продице Вајферт, отац Ђорђа Вајферта (George Weifert) познатог по томе што је донирао своју вредну колекцију од преко 14.000 античког новца Универзитету у Београду. Игњат Вајферт је поред донације музеју у Вршцу, поклонио бројни новац, антиквитете и мапе Гимназији у Панчеву. Иако су чланови породице Вајферт сакупљали све врсте

коју је установио и водио Ф. Милекер (Felix Milleker) наводи се податак: „32 врсте бронзаног новца ковани у Виминацијуму, њихови Игњат Вајферт из Панчева, марта 1900. године”.² У архиви вршачког музеја чува се и преписка између Ф. Милекера и И. Вајферта у вези ове донације. Вајферт у писму обавештава Милекера да за вршачки музеј доставља новац из Виминацијума и неопходну референтну литературу. Милекер једним дописом захваљује на поклоњеном новцу, а другим обавештава донатора да враћа уступљену литературу.³

Као што смо навели, Ф. Милекер бележи 32 врсте виминацијумског новца. У музеју смо идентификовали 17 примерака у оригиналним Милекеровим кесицама. На њима су на немачком језику исписани следећи подаци: мала, средња, велика бронза, година локалне ере, зракаста круна или ловоров венца и понекад име цара или царске породице. Уз то, 16 кесица је нумерисано неконтинуирано бројевима од 2 до 29, а на једној је исписана само цртица без броја. Не постоје подаци о месту налаза новца.

У збирци региструјемо мали број примерака новца ковнице Виминацијум за које је познато место налаза: Сапаја (кат. 7), Банатска Паланка – Рудине (кат. 13) и Ватин (кат. 15, 21).⁴ Осим ових налаза у литератури се бележи и виминацијумско ковање Хостилијана из дванаесте године локалне ере (250-251) из Банатске Паланке.⁵ Велика бронза Филипа II из 247-248. и Галијена из 254-255, наводе се у публикованом делу нумизматичке збирке у Белој Цркви.⁶ Ф. Милекер још само на једном месту у општој књизи инвентара

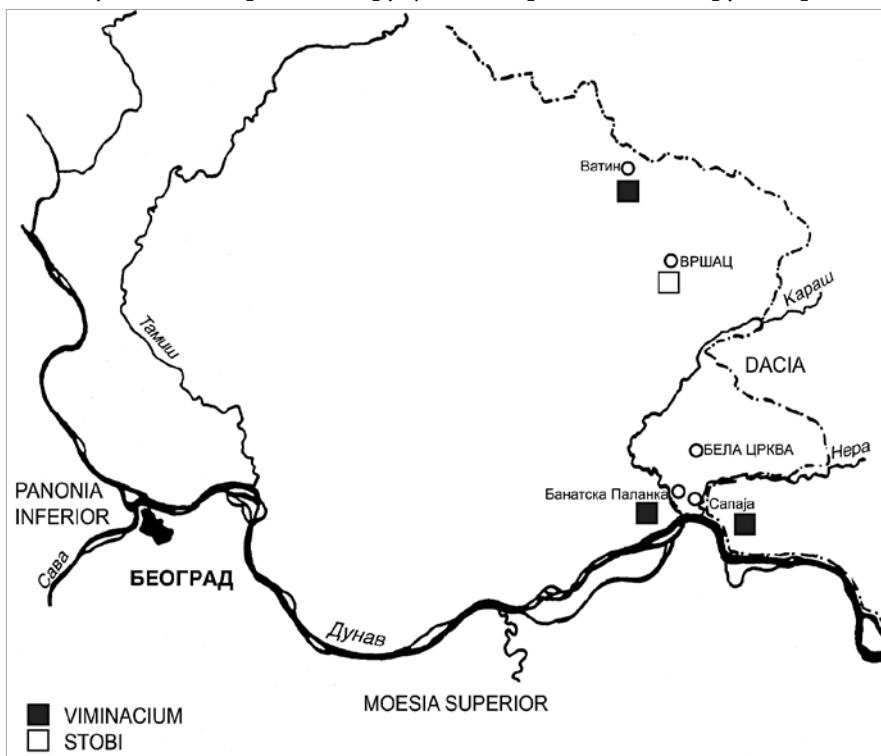

грчког и римског новца, изгледа да је Хуго био нарочито везан са медаље које се тичу Београда, Игњат је био наклоњен ковањима Виминацијума а Ђорђе римском новцу IV века (Demian 2014, 384).

- 2 Општа књига инвентара, редни бр. 11, 30. март 1900. Том приликом је И. Вајферт поклонио музеју и 121 примерак римског породичног сребрног новца, 3 примерка римског царског новца и једну фотографију римског надгробног споменика из Виминацијума. Милекер је ову општу књигу инвентара од септембра 1894. до септембра 1919. године водио на мађарском језику, а од октобра 1919. до октобра 1940. године на немачком језику. Ова књига обухвата све музејске збирке и у њу су, углавном сумарно, уписивани предмети редом како су у музеј пристизали.
- 3 Архива музеја, кутија I, година 1900, инв. бр. 356, 357, 363.
- 4 Сви примерци припадају новом фонду музеја, приспелом након после активности Ф. Милекера (радио у музеју од 1894-1942). Примерак из Сапаје потиче са археолошких истраживања 1970. године, док су остали примерци, судећи по препознатљивом рукопису, набављени у време активности Растка Рашајског, у периоду од 1945-1979. године.
- 5 Gohl пише да је међу руинама и људским скелетима на „Острву змије” видео римски новац: Веспасијана, Трајана, Хостилијана (Viminacium, an. XII), Проба, Клаудија II, Константина I (Urbs Roma, Constatinopolis), Констанција II и Аркадија (Gohl 1914, 20).
- 6 Bakić i Ujes 1995, 178, кат. 39 = Филип II, AN VIII, Pick 118; *ibid.*, 179, кат. 55 = Галијен AN XVI, Pick 193. Први део наведеног каталога обухвата 93 примерка римског новца од анонимног денара Републике (115-114. п.н.е.) до антонинијана Карина из 264. Прегледом збирке аутори су констатовали да колекција садржи укупно 598 примерака новца од којих 420 припада римском периоду. Данашњи Музеј у Белој Цркви је наследник Градског музеја основаног још 1877. године, који је од почетка имао значајну нумизматичку колекцију. За Белу Цркву везује се име Л. Бема (L. Böhm, 1833-1924) који се бавио историјом и археологијом римског периода Баната, нарочито подручја Беле Цркве и Старе Паланке, а био је и познат колекционар. Ф. Милекер у својој биографији, коју је посветио Леонарду Бему, наводи да је у периоду између 1856-1867. Бемова збирка обухватала 150 примерака грчког новца од тога 6 златника; 450 примерака римског новца од којих 28 златника. Даље наводи да је Бем своју колекцију продао једном трговцу из Беча (Milleker 1925, 1-17). У литератури се погрешно наводи да је нумизматичка збирка Л. Бема доспела у вршачки музеј (Stojanović 2004, 37). Градски музеј у Вршцу откупио је у периоду од 1909-1940 збирку Л. Бема од његовог сина Карла. Углавном се

бележи аквизицију виминацијумског новца: *Велика бронза Виминацијума, AN VIII, њоклон 1907. године.*⁷

У Градском музеју у Вршцу налазе се и три примерка новца ковнице Стоби. Један примерак регистрован је у Црвенки (околина Вршца, кат. 27), а за остала два немамо никаквих података. Ова ковница заступљена је са једним примерком Јулије Домне у нумизматичкој збирци у Белој Цркви.⁸ На основу ових података региструјемо појаву виминацијумских ковања на југу уз Дунав (Банатска Паланка - Сапаја), затим уз долину Нере (подручје Беле Цркве) ка северу до Ватина. Налазишта новца ковнице Стоби јављају се такође у долини Караша (подручје Беле Цркве) и на северу до Вршца.

Карта 1 - Налазишта новца ковнице Виминацијум и Стоби у Банату
Map 1 - Find spots of coins from Viminacium and Stobi mint in Banat

ради о археолошким предметима из Старе Паланке, Беле и Црвене Цркве. Милекер је у општу књигу инвентара убележио само 1 бакарни новчић из IV века - варварска имитација из Старе Паланке (р. бр. 92, 31. март 1912) и 19 новчића (р. бр. 10, 1 март 1909). После II светског рата музеј у Белој Цркви је 1954. основао Светолик Суботић (1896-1997), професор, директор Гимназије и велики колекционар. Он је попунио музејске просторије својим колекцијама, пре свега слика. Музеј није имао стручног кустоса све до 1997. године. О историјату музеја у Белој Цркви, cf. Stojanović 2004, са литературом. Богату нумизматичку збирку професора Суботића распарчали су и продали његови наследници. Претпоставља се да сачувани део збирке у Белој Цркви представља део његове колекције, те можемо да претпоставимо да и публиковани налази потичу са тог подручја.

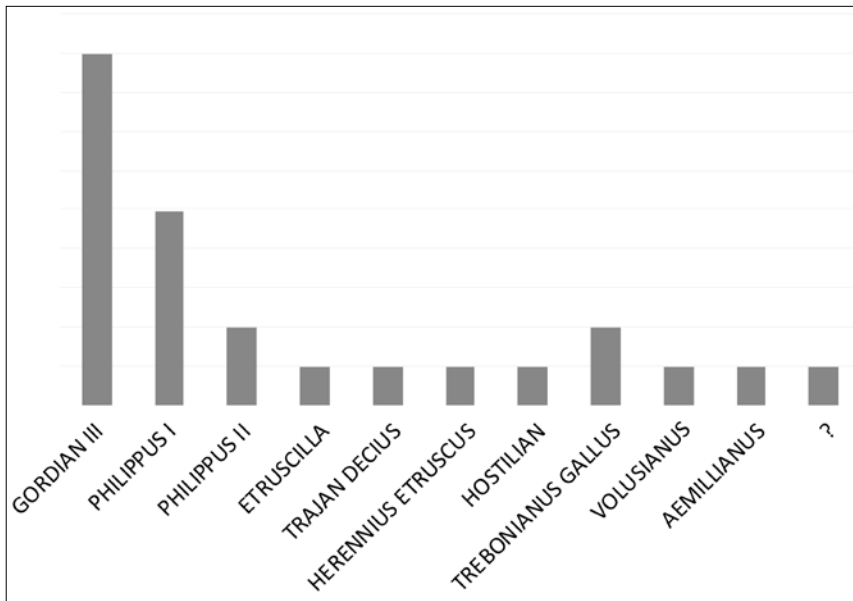
7 Општа књига инвентара: бр. 11, фебруар 1907, место налаза празно.

8 Bakić i Ujes 1995, 176, кат. 23.

Међу виминацијумским примерцима најзаступљенија су ковања Гордијана III (9 ком.), следе емисије Филипа I и II (7 ком.), док се сви остали заступљени владари и чланови њихових породица јављају са по једним примерком, осим Требонијана Гала (2 ком.). У збирци нису присутна издања после Волусијана (Валеријан, Маринијана и Галијен) као ни Отацилије Севере, Филипове жене. Један примерак Галијена из 254-255. године (XVI година локалне ере) региструје се у нумизматичкој збирци у Белој Цркви.

Цар и царска породица	Број ком.	%
Гордијан III	9	36
Филип I	5	20
Филип II	2	8
Трајан Деције	1	4
Етрусцила	1	4
Хереније Етруск	1	4
Хостилијан	1	4
Требонијан Гал	2	8
Волусијан	1	4
Емилијан	1	4
?	1	4
Σ	25	100%

Табела 1 - Број новца по владарима
Табле 1 - Number of coins according to rulers

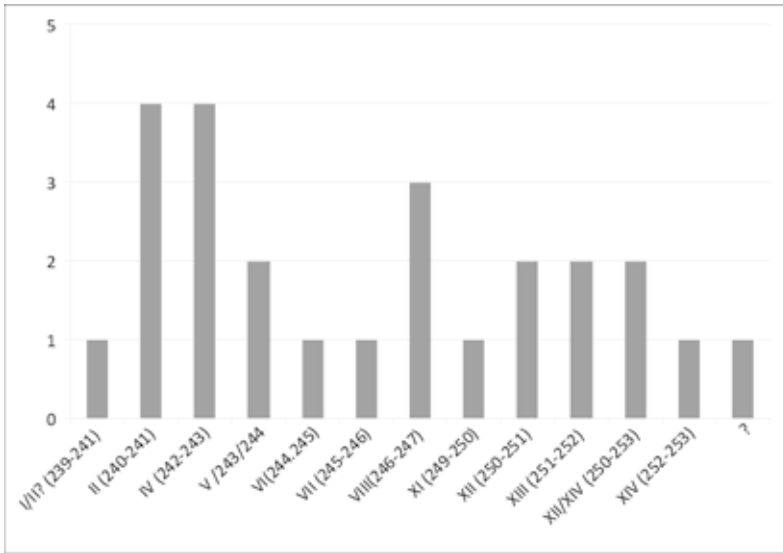
Графикон 1 - Број новца по владарима
Graph 1 - Number of coins according to rulers

Највише примерака припада другој, односно четвртој години локалне ере Гордијана III (укупно 8), а следи осма година са три примерка (Филип I и II). Из осме године је и један примерак који је уписан у Милекерову општу књигу инвентара, стари налаз из 1907. године који није препознат у збирци. Приметно је значајно учешће тринаесте и пете године локалне ере са по два примерка. Дванаеста година, која иначе има високу концентрацију у налазима у Горњој Мезији и Доњој Панонији,⁹ у нашој збирци бележи такође знатну концентрацију: ковања Трајана Деција и Херенија Етруска (2) и два неодређена која се стављају у шири оквир (XII-XIV година). Њима се прикључује и један примерак Хостилијана из XII године који се помиње у литератури као налаз из Банатске Паланке. Не смемо изгубити из вида да поседујемо само део виминацијумских емисија које су стигле у вршачки музеј, те се ова хронолошка слика мора узети са резервом.

Година локалне ере	Број ком.	Цар и царска породица
I/II? (239-241)	1	Гордијан III
II (240-241)	4	„ „ „
IV (242-243)	4	“ “ “
V (243-244)	2	Филип I
VI(244-245)	1	“ “ “
VII (245-246)	1	“ “ “
VIII(246-247)	1	“ “ “
VIII(246-247)	2	Филип II
XI (249-250)	1	Етрусцила
XII (250-251)	1	Трајан Деције
XII (250-251)	1	Хереније Етруска
XIII (251-252)	1	Хостилијан
XII/XIV (250-253)	2	Требонијан Гал
XIII (251-252)	1	Волусијан
XIV (252-253)	1	Емилијан
?	1	?
Σ	25	

Табела 2 – Заступљеност новца према владарима и годинама ковања
Table 2 – Content according to rulers and minting years

9 Борић-Брешковић 2012, 137-138; Борић-Брешковић и Митровић 2014, 93.

Графикон 2 – Заступљеност према годинама ковања
Graph 2 – Number of coins according to the minting years

Међу виминацијумским новцем преовлађују највеће деноминације (17 примерака), АЕ 2 се јављају у највећем броју код Гордијана III (4 примерка), док су код Филипа I заступљене са само једним примерком (кат. 10) и са два код Филипа II чија су то уједно и једина ковања (кат. 15-16). Забележен је само један АЕ 3 примерак који припада Гордијану III (кат. 5).

На реверсу виминацијумских емисија преовлађује представа Мезије која стоји спуштених руку између бика и лава, симбола легија стационираних у Виминацијуму и Сигидунуму: VII Claudia и IV Flavia (Тип А). Представа изведена из основног типа забележена је само на једном примерку. На великој бронзи Гордијана III из четврте године, Мезија у свакој руци држи вексилум са натписом VII и IV (тип Б, кат. 9).

Примерци из ковнице Стоби припадају искључиво Северима: Јулија Домна (1 ком) и Каракала (2 ком). Ковани су у деноминацијама диасарија (diassaria).¹⁰ Један примерак новца ковнице Стоби регистрован је у Црвенки (околина Вршца).¹¹ Њима се прикључује и један примерак Јулије Домне из нумизматичке збирке у Белој Цркви.¹² На новцу Стоба натписи су на латинском језику. Њихова форма и садржај прате утврђену праксу и стандарде. На аверсу је портрет владара са натписом и титулама, често дато у скраћеном облику или са само једним словом. На реверсу је пуно или скраћено име

¹⁰ Три основна номинала (I, II, III) су детерминисана у односу 1:2:4 са малим изузецима. Највећи број примерака има вредност 1 assarion, 2 assaria и 4 assaria. Највећи број новца кован је у номиналу II = 2 assaria (71, 7 %), cf. Josifovski 2001, 58.

¹¹ Само неколико примерака регистровано је у граничним областима Барбарикума. Осим примерка из околине Вршца (Црвенка) у српском делу Баната, 2 примерка потичу из околине Новог Сада (Borić Brešković 2011, 425).

¹² Bakić i Ujes 1994, 176, kat.23 (cf. Cohen IV, 266-267).

града MVNICIPVM STOBENSIVM. Натписи на новцу царица су једноставни: садрже име и титулу (IVLIA AVGVSTA). Приметна је употреба тачкања, лигатура, грешака.¹³ Основна представа не реверсу наших примерака је Викторија са атрибутима типичним за њу, венчићем и палмином граном. То је иначе и најзаступљенија представа у ковањима Стоба у периоду Севера.¹⁴

Монетарна топографија показује да су оставе, као и појединачни примерци новца ковнице Виминацијум и Стоби најбројнији у њиховој матичној области, на горњемезијској и македонској територији.

На подручју Баната није регистрован ниједан скупни налаз из III века.¹⁵ У збирци као и у референтној литератури не констатује се ниједан налаз новца провинције Дакије. У првој половини III века у регији Баната почевши од Александра Севера знатан је удео никејских ковања.¹⁶ До времена Каракале региструјемо спорадичну појаву новца из ковнице Стоби (Каракала и Јулија Домна). Од владавине Гордијана III доминирају ковања Виминацијума. Ова појава је повезана са отварањем ковнице у Виминацијуму 239. године и приливом бронзаног новца из ње.

Иако малобројни, налази новца ковнице Виминацијум и Стоби из збирке музеја у Вршцу, као и оне у Белој Цркви, употпуњују монетарну слику регије југоисточног руба Баната у првој половини III века. За виминацијумска ковања из наше збирке (поклон И. Вајферта) претпостављамо да потичу из околине Костолца у близини античког Виминацијума. Налази новца присутни у првој половини III века на нашем подручју поткрепљују већ утврђену констатацију да отварањем ковнице у Виминацијуму, 239. године, емисије из битинијске Никеје готово да нестају из оптицаја. Главну улогу у снабдевању бронзаним новцем у нашој регији, као и на територији Горње Мезије и Доње Паноније, преузима ковница у Виминацијуму. Топографија наших налаза на територији северно од матичних провинција издваја микрорегију на линији - јужно од Банатске Паланке и Сапаје на левој обали Дунава, уз речне токове Нере и Караша, до Вршца и околине на северу у унутрашњости. Ово подручје на рубу Барбарикума, уз северну границу провинције Горње Мезије и западну провинције Дакије, представља специфичну зону у којој се мешају различити културни утицаји и налази. Иако у овом региону доминирају сарматска насеља постоје и потврде римског присуства, као и активне римске контроле најпре са територије провинције Мезије, а касније из новоформиране провинције Дакије.¹⁷

13 Josifovski 2001, 59.

14 О реверсним представама на новцу Стоба, cf. Борић-Брешковић 1992, 25-46.

15 В. Даутова-Рушељан у попису остава римског новца од I - V века на подручју Војводине наводи и оставу новца са налазишта Луг код Банатског Карловца која садржи 9 примерака новца из III века. Међутим, овај налаз обухвата 1 денар Фаустине I, 4 антонинијана (III век), 4 бронзе (IV век) и 1 имитацију из IV/V века (Даутова-Рушељанин 1981, 69, бр. 45).

16 У збирци вршачког музеја налазе се 3 примерка никејских ковања која припадају Александру Северу и један неодређени примерак (непубликовано). У збирци музеја у Белој Цркви 12 примерака новца Александра Севера припадају битинијској ковници Никеји, cf. Ujes i Bakić 1995, 176-177, кат. 24-35.

17 Борић-Брешковић 2011, 426, нап. 62 са литературом.

КАТАЛОГ /CATALOGUE

Референце

Борић-Брешковић = Б. Борић Брешковић, *Новац колоније Виминацијума у збирци Светозара Сј. Душанића / Coins of Viminacium in the Collection of Svetozar St. Dušanić*, Beograd 1976.

Pick = В. Pick, *Die antiken Münzen Nordgriechenland, I, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin 1899.

BMC = В. V. Head, *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Catalogue of Greek Coins: Macedonia Etc*, London 1879.

Cohen = Н. Cohen, *Description Historique des monnaies frappées sous l'Empire Romai, IV, de Septime Sévère à Maxime (193 à 238 après J.-C.)*, Paris-Londres²1884.

Код /Codes

Бисте на аверсу

Виминацијум

А – надесно, лоров венац на глави, драпирана, у оклопу / r., laureate, draped and cuirassed

В – надесно, лоров венац на глави, драперија на левом рамену / r., laureate, dr.on l. shoulder (Pick 175, „am Halse etwas Gewand”)

С – надесно, зракаста круна на глави, драпирана, у оклопу / r., radiate, draped and cuirassed

Д – надесно у оклопу / r., cuirassed

Е – женска биста надесно, драпирана, дијадема на глави / female bust r., draped and diademed

Реверсни типови / Reverse types

Виминацијум

А Женска фигура (Мезија) стоји спреда, главом окренута налево, руке је раширила изнад бика с леве и лава с десне стране. / Female figure (Moesia) standing facing, head left, extending hands over a bull standing to her left and a lion on her left.

В Мезија стоји спреда, главом окренута налево између бика и лава; у свакој рици држи вексилум с натписом VII и IV. / Moesia standing facing, head left, between bull and lion, holding vexillum in each hand; the left vexillum inscribed VII (=legio VII Claudia) and the right inscribed IIII (= legio IV Flavia).

ВИМИНАЦИЈУМ / VIMINACIUM

ГОРДИЈАН / GORDIAN III

1. АЕ 2; 6.20 g; 23.6 mm; N.
Ав. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Биста / Bust C
Рев. P M S CO-L VIM / AN I / II ?
Тип / Type A
Pick, p. 32, no.72, Abwh.
Cf. Борић-Брешковић 1976, 54 (Т. V).
AN I/II? (239-241), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
Мил.бр. 2.
2. АЕ 1; 13.98 g; 30 mm; N.
Ав. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Биста / Bust A
Rev. P M S C -OL VIM / AN II
Тип / Type A
Pick, p. 33, no. 76, Abwh.
Cf. Борић-Брешковић 1976, 111 (Т. VIII).
AN II (240-241), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
Мил.бр. 4.
3. АЕ 2; 5.98 g; 22.80 mm; N.
Ав. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Биста / Bust C
Рев. P M S C-OL VIM / AN II
Тип / Type A
Pick, p. 33, no. 77, Abwh.
Cf. Борић-Брешковић 1976, 129 (Т. X).
AN II (240-241).
Мил.бр. 3
4. АЕ 2; 5.98 g; 22.50 mm; N.
Ав. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Биста / Bust A
Rev. P M S CO-L VIM / AN II
Тип / Type A
Pick, p. 33, no. 78
AN II (240-241).
Мил.бр. 5.

5. AE 3; 3.95 g; 20.50 mm; N.
Ав. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S CO-L VIM / AN II
Тип / Type A
Pick, p. 33, no. 78.
Сф. Борић-Брешковић 2012, 142, кат. 8.
AN II (240-241).
Мил. бр. -
6. AE 1; 16.39 g; 29.3 mm; S.
Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C-OL VIM / AN III
Тип / Type A
Pick, p. 35, no. 83.
Сф. Борић-Брешковић 2012, 142, кат. 13-15.
AN III (242-243), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
7. AE 1; 18.09 g; 29.70 mm; N.
Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Биста / Bust A
Рв. P M S C-OL VIM / AN III
Тип / Type A
Pick, p. 35, no. 83
Сф. Борић-Брешковић 2012, 142, кат. 13-15
AN III (242-243)
Сапаја, Кв. F2, археолошка истраживања (11. IX 1970).
8. AE 2; 6.97 g; 23.70 mm; NE.
Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Биста / Bust C
Рев. P M S C-OL VIM / AN III
Тип / Type A
Pick, p. 35, no. 84.
Сф. Борић-Брешковић 2012, 142, кат. 17-19
AN III (242-243)
Мил.бр. 11
9. AE1; 18.89 g; 30.70 mm; SE.
Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C-OL VIM / AN III
Тип / Type B
Pick, p. 35, no. 85.

Сф. Борић-Брешковић 1976, 400, 399 (Т. XXXIII, XXXIV).
АН III (242-243).
Бакић 1994, 27, кат. 66 (грешком наведено место налаза Ватин).

ФИЛИП I / PHILIP I

10. АЕ 2; 6.54 g; 23.50 mm; S.
Ав. IMP IVL PHILIPPVS PIVS FEL AVG P.
Биста / Bust C
Рев. P M S C-OL VIM / AN V
Тип / Type A
Риск, р. 39, но. 97, Abwh.
Сф. Борић-Брешковић 2012, 143, кат. 22.
АН V (243-244), cf. Борић-Брешковић 2014, р. 92.
Мил.бр. 15
11. АЕ 1; 14.62; 26.70; N.
Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C-OL VIM / AN V
Тип / Type A
Риск, р. 39, но. 100
Сф. Борић-Брешковић 2012, 143, кат. 23-26.
АН V (243-244)
Мил.бр. 13
12. АЕ 1; 18.62 g; 29.00 mm; N.
Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C-OL VIM / AN VI
Тип / Type A
Риск, р. 40, но. 102.
Сф. Борић-Брешковић 2012, 143-144, кат. 28-32
АН VI (244-245), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
Мил.бр. 16
13. АЕ 1; 11.29 g; 27.80 mm; S.
Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C-OL VIM / AN VII
Тип / Type A
Риск, р. 40, но. 103.
Банатска Паланка -Рудине
АН VII (245-246), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.

- Cf. Borić-Brešković 2012, 144, кат. 33-34.
Banatska Palanka-Rudine
14. АЕ 1; 13.44 g; 28.00 mm; NE.
Obv. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C -OL VIM / AN VIII
Тип / Type A
Pick, p. 40, no. 105.
AN VIII (247-248), cf. Борић-Брешковић 2014, 92
Cf. Borić-Brešković 2012, 145, кат. 40-41.
Мил.бр. 19

ФИЛИП II / PHILIP II

15. АЕ 2; 4.36 g; 21.00 mm; N.
Ав.. IMP M M IVL PHILIPPVS AVG
Биста / Bust C
Рев. P M S C-OL VIM / AN VIII (?)
Тип / Type A
Pick, p. 43, no. 118, Abwh.
Cf. Борић-Брешковић 1976, 72, 1011-1012 (Т. LXVIII)
AN VIII (247-248), cf. Борић-Брешковић 2014, 92
Мил.бр. 12.
16. АЕ 2; 4.80 g; 21.30 mm; S.
Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Биста / Bust C
Рев. P M S C-OLVIM / AN VIII
Тип / Type A
Pick, p. 43, no. 118
AN VIII (247-248)
Мил.бр. 18.
ТРАЈАН ДЕЦИЈЕ / TRAJAN DECIUS
17. АЕ 1; 10.77 g; 27.80 mm; S.
Ав. IMP TRAIANVS DECIVS AVG
Биста / Bust A
Рев. P M S C-OL VIM / AN XII
Тип / Type A
Pick, p. 45, no. 127
Cf. Борић-Брешковић 2012, 146, кат. 53
AN XII (250-251), cf. Борић-Брешковић 2014, 92
Мил. бр. 23.

ЕТРУСЦИЛА / ETRUSCILLA

18. АЕ 1; 13.29 g; 26.60 mm; N.
Ав. HER ETRUSCILLA AVG
Биста / Bust E
Рев. P M S C-OL VIM / AN XI
Тип / Type A
Pick, p. 47, no. 136
Cf. Борић-Брешковић 2014, 107, кат. 69-70.
AN XI (249/250) cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
Мил. бр. 22.

ХЕРЕНИЈЕ ЕТРУСК / HERENIUS ETRUSCUS

19. АЕ 1; 10.84 g; 26 mm; NE.
Ав. Q HER ETR MES DECIVS NOV.
Биста / Bust D
Рев. P M S C-OL VIM / AN XII
Тип / Type A
Pick, p. 48, no. 141
Cf. Борић-Брешковић 1976, 1264 (Т.ХС); Борић-Брешковић 2014, 108,
73-74
AN XII (250-251), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
Мил. бр. 25.
ХОСТИЛИЈАН / HOSTILIAN

20. АЕ 1; 9.01 g; 30.00 mm; N.
Ав. [C VAL HOST M] QVINTVS CAE
Биста / Bust D
Рев. P M S C-OL VIM / AN XIII
Тип / Type A
Pick ?
AN XIII (251-252), cf. Борић-Брешковић 2014, 92

ТРЕБОНИЈАН ГАЛ / TREVONIANUS GALLUS

21. АЕ1; 7.83 g; 25.30 mm; N.
Ав. IMP C CALLVS P [FELIX AVG].
Биста / Bust A
Рев..P M S C -OL VIM / AN X [ ]
Тип / Type A
Pick?
AN XIII-XIV (251-253) cf. Борић-Брешковић 2014, 112, кат. 105-106.
Ватин

22. AE1; 9.05 g; 25.00 mm; N.
Obv. IMP C GALLVS P [FELIX AVG].
Биста / Bust A
Rev. P M S C-OL VIM / AN X [ ]
Тип / Type A
Pick? Тип / Type A
AN XIII-XIV (251-253), cf. Борић-Брешковић 2014, 112, kat. 105-106.

ВОЛУСИЈАН / VOLUSIANUS

23. AE 1; 9.90 g; 26 mm; N.
Av. IMP C VOLVSIANVS AVG
Биста / Bust B
Rev. P M S C-OL VIM / AN XIII
Тип / Type A
Pick, p. 56, no. 176, Abwh. (am Halse etwas Gewand)
AN XII (251-252)
AN XIII (251-252), cf. Борић-Брешковић 2014, 92.
Мил. бр. 28.
ЕМИЛИЈАН / AEMILIAN
24. AE 1; 8.07 g; 26.60 mm; N.
Av. IMP C M AEMIL AEMILIANVS AVG
Биста / Bust A
Rev P M S COL VI / AN XIV
Тип / Type A
Pick, p. 57, no. 179, Abwh., cf. Борић-Брешковић 1976, 1667
AN XIV (252-253), cf. Борић-Брешковић 2014, 92
Мил.бр. 29.
?
25. AE1; 8.05 g; 25.60 mm; S.
Av. ?
Rev. P M S C-OL VIM / AN?
Pick, ?

СТОБИ / STOBI

JULIJA DOMNA / JULIA DOMNA

26. Diassarion; 5.72 g; 22 mm; S.
Ав. IVLIA-AVGVSTA, слева надесно.
Биста Јулије Домне надесно.
Рев. MVNI-STOB, слева надесно.
Викторија у дугом хитону корача налево, десном руком држи венац и левом палмину гранчицу.
Тип 19 (Борић Брешковић 1992, 33)
Cohen, p. 128. no. 265 (P. B.)
Божкова 2005, p. 32, кат. 12, T.VI (непознато место налаза). Аутор наводи: Јосифовски 2001, 180, V 36-R 37 (non vidi).
Бакић 1994, 26, no. 59 (поред ногу Викторије у опису погрешно наведена змија а реч је о делу њеног дугог хитона).

КАРАКАЛА / CARACALLA

27. Diassarion; 4.69 g; 21.7 mm; N.
Ав. M AVRE-ANTONI-NV слева надесно (NV испод бисте са цезурама у натпису).
Глава Каракале с лоровим венцем надесно.
Rev. MVNICI-STOBES слева надесно.
Као претходни (Тип 19).
Cohen -; BMC -
Вршац-Црвенка, 8.II 1959.
28. Diassarion; 6,20 g; 23.8 mm; S.
Ав. M AVREL-ANTONI слева надесно.
Као претходни.
Рев. MVNICI-STOBE слева надесно.
Као претходни (Тип 19).
BMC, p. 105, no. 11.

ЛИТЕРАТУРА

Бакић 1994

Љ. Бакић, *20 векова новца у југоисточним Банату*, Вршац.

Bakić-Ujes 1995

Lj. Bakić, D. Ujes, *Catalogul sistematic al monedelor din colecția muzeului Biserica Alba, Partea I, / Systematic Catalogue of Coins in the Museum Collection of Bela Crkva, Part I / Banatica 13 (Reșița)*, 171-189.

Борић-Брешковић 1976

Б. Борић-Брешковић, *Новац колоније Виминацијума у збирци Светозара Ст. Душанића / Coins of Viminacium in the Collection of Svetozar St. Dušanić*, Београд.

Борић-Брешковић 1992

Б. Борић-Брешковић, *Реверсне представе на новцу муниципијума Стоби*, *Нумизмајичар* 15, 25-46.

Borić-Brešković 2011

V. Borić-Brešković, *Coin Hoard from the Stobi Mint Found in South Serbia*, *Зборник Народног музеја XX-1* (Београд), 415-441.

Борић-Брешковић 2012

Б. Борић-Брешковић, *Налази бронзаног новца Виминацијума и провинције Дакије у Мачви*, *Нумизмајичар* 30, 135-154.

Борић-Брешковић и Митровић 2014

Б. Борић-Брешковић, Г. Митровић, *Остава бронзаног новца Виминацијума и провинције Дакије из села Бујковац код Врањске Бање*, *Нумизмајичар* 32, 87-134.

Божкова 2005

Б. Божкова, *Монетите на Стоби от нумизматичната колекция на Археологически институт с музеи (аим) – София*, *Нумизмајика, сфрагистика и епиграфика* 2, 29-43.

Gohl 1914

Ö Gohl, *Éremleletek, Numizmatikai Közlöny XIII, I*, 17-22.

Даутова-Рушевљанин 1981

V. Даутова-Рушевљанин, *Оставе варварског, римског и византијског новца из Војводине*, *Нумизмајичар* 4, 60-72.

Demian 2014

N. Demian, *Despre medalile familiei Weifert din Pančevo*, *Analele Banatului XXII*, 383-395.

Josifovski 2001

P. Josifovski, *Activity of the Roman Mint of Stobi (Skopje)*, In: *Coin and Mints in*

Macedonia, Macedonian Academy of Arts and Sciences, National Bank of the Republik of Macedonia, 53-68.

Milleker 1925

F. Milleker, *Leonhard Böhm, der Monograph des Banats. Sein Leben und seine Werke*, 1833-1924, Weisskirchen.

Stojanović 2004

N. Stojanović, *Muzej u Beloj Crkvi*, Vršac.

BMC

V. Head, *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Catalogue of Greek Coins: Macedonia Etc*, London 1879.

Cohen

H. Cohen, *Description Historique des monnaies frappées sous l'Empire Romain, IV, de Septime Sévère à Maxime (193 à 238 après J.-C.)*, Paris-Londres 1884.

Pick

B. Pick, *Die antiken Münzen Nordgriechenlands, I, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin 1899.

фотографије: Небојша Н. Борић

Ljiljana BAKIĆ
City Museum Vršac

FINDS OF BRONZE COINS FROM THE MINTS IN VIMINACIUM AND STOBI IN THE COLLETION OF THE VRŠAC CITY MUSEUM

SUMMARY

The collection of the Vršac City Museum contains 25 specimens of coins from the mint in Viminacium and the three mints in Stobi. Among the Viminacium specimens the most frequent are coins belonging to Gordian III (9), followed by the issues of Philip I and Philip II (7), while all the other rulers and their family members are represented almost equally (with one specimen) with the exception of Trebonian Gallus, with two specimens (T.1, Graph 1). There are no issues after Volusianus in the collection. According to the denominations of the coinage, most of the highest denomination, the AE 1 (17), are attributed to the Viminacium mint, followed by the AE2 (7), and only one specimen of the smallest nominal, AE3.

An analysis of the chronological structure shows the the largest concentration of year I (240-241) and year IV (242/243) from Viminacium, of Gordian III with four specimens each (altogether 8). Then year VIII with three specimens (of Philip I and Philip II). From the eighth year, also, is a specimen that is registered in Mileker's general inventory: an old find from 1907 which was not identified in the collection. The participation of year XIII and year V of the local era, with two specimens each, is remarkable. Year XII of which there is otherwise a high concentration in the finds from Upper Moesia and Lower Pannonia in the collection of the Vršac City Museum is also marked by a significant concentration: the coinage of Trajan Decius and Herennius Etruscus (2), and two unspecified coins placed a in broader frame (year XII-XIV). Added to these is a specimen of Hostilian from year XII, mentioned in the literature as a find from Banatska Palanka (Table 2, Graph 2).

The specimens of coins from the Stobi mints belong exclusively to the Severus dynasty: Julia Domna (Cat. 26) and Caracalla (Cat. 27-28). They were minted in denominations of diassaria.

We possess data about the location where the coins were discovered for a small number of finds. Coinage from Viminacium was registered in Vatin (Cat. 15, 21), in the southern part on the left bank of the Danube: Banatska Palanka (Cat. 13) and Sapaja (Cat. 7). The majority of the Viminacium issues from our collection (17) were a gift from I. Vajfert, the well-known industrialist and collector from Pančevo. Considering that he was the owner of the coal mine in Kostolac, near ancient Viminacium, we assume that the donated specimens originated from that area. One specimen of coin from Stobi was registered as coming from Crvenka (vicinity of Vršac, Cat. 27), and the other from the broader region of Bela Crkva (Note 12).

No collective find of coins from the 3rd century has been recorded in our region. The absence of coins from the province of Dacia has also been noted. The coinage of the Stobi mints arrived in this region during the rule of the Severus, principally Caracalla. The coinage of Viminacium from the time of Gordian III are dominant. Though few in number, the finds of coins provide further information about the monetary situation in our region in the first half of the 3rd century. They illustrate

the distribution routes of the coins from the mint in Viminacium and the Stobi mints northwards of the regions where they originated: the provinces of Upper Moesia and Macedonia. The said finds which came from the frontier regions of Barbaricum also account for the said phenomenon in the region of the Serbian section of the Danube River Basin and its hinterland: a high percentage and predominance of the Viminacium mint in the supply of bronze coins, starting from when it opened in the year 239 till the middle of the 3rd century. The last specimen of the Viminacium mint in our region belongs to Gallienus (Note 6).

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

Марија МАРИЋ ЈЕРИНИЋ

Народни музеј у Београду

ОСТАВА НОВЦА ИЗ МАНАСТИРА СОКОЛИЦА

Сажетак: Оставу, пронађену у манастиру Соколица, чине 252 примерка сребрног новца из периода од краја 17. до осме деценије 18. века. Најранији комад је динарић Дубровачке Републике из 1695. године, док пара султана Мустафе III из 1770. представља најкасније датовану монету. Ова остава, чију аутентичност легитимише познато место налаза и структура заступљеног новца, употпуњује слику монетарних токова у доба османске владавине, и има вредност артефакта који припада недовољно познатом сегменту историје једног споменика културе од изузетног значаја.

Кључне речи: остава новца, Соколица, османска владавина, монетарни токови, 18. век.

Током санације и конзервације архитектуре цркве Богородичиног Покрова манастира Соколица 1995/96. године пронађена је кожна кеса са новцем.¹ Налаз је у лето 2014. године, за потребе објављивања, достављен на идентификацију Народном музеју у Београду. Прегледом и основном нумизматичком анализом материјала утврђено је да се ради о 252 комада сребрног новца укупне тежине 331,95 грама, а сумаран приказ садржаја приложен је тада у публикацији о манастиру.² Позната локација, хронолошки опсег и структура заступљених монета легитимишу овај скупни налаз као оставу, која због своје аутентичности и културно-историјског значаја места на коме је похрањена, завређује детаљнију нумизматичку обраду и посебно публикавање како би била доступна широј стручној и научној јавности.³

---

1 Радови су извођени под надзором Покрајинског завода за заштиту споменика културе Приштина. Кожна кеса у којој је новац пронађен, по речима игуманије манастира Соколица монахиње Макарије (др Милице Обрадовић) није сачувана.

2 Обрадовић 2014, 119-121.

3 Љубазношћу игуманије манастира Соколица добили смо сагласност да налаз новца фотографисемо и публикујемо у *Нумизматичару* на чему се захваљујемо.

МЕСТО НАЛАЗА: ГЕОГРАФСКО-ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ

Манастир Соколица са храмом Богородичиног Покрова налази се на око десет километара северно од Косовске Митровице, у селу Бољетин на малој заравни Соколичког брда. Својим положајем на десној страни Ибра, у неприступачном пределу на огранцима копаоничког масива, наспрам средњовековног града Звечан, припада ареалу са и данас видљивим траговима копова старог рудника Трепча.

Мада се у историографији манастира заступа мишљење да је црква саграђена у 14. или 15. веку, непостојање писаних извора ово питање оставља отвореним.⁴ У густој топографији споменика – манастирских, сеоских и заветних храмова, знамењу српске историје, државности и културе на Косову и Метохији, извесно је да предање подизање Соколице везује за период пре Косовског боја.⁵ У недостатку писаних извора сведоци континуитета верског живота у њој су, пре свега мермерна статуа Богородице са Христом, архитектура цркве, фрагменти сачуваног живописа као и рукописне и штампане књиге од 16. до 19. века, које се чувају у и данас активном женском манастиру.

Ранг манастира и културно-историјски значај ова грађевина, скромних димензија, стекла је захваљујући монументалној скулптури Богородице са Христом. Након промењених историјских околности измештена је са места настанка.⁶ *Особини култни и естетски мајстество мраморне Богородице у Соколици произлази из великој подухвати њеној књижевности, истинској уметничкој надахнућа и дубине теолошкој учења о Богородици, Пресјолу Премудрости, истинској човековој нади. Њено заштитничко присуство као хришћански амблем читаве области, изражава поштовање православних обичаја и вредности нарочито на Косову и Метохији али и у другим областима Србије.*⁷

Фокусирање на постојећу свест о изузетности места, које вековима врши религијску и духовну мисију и има велики углед код становништва читавог подручја, без обзира на конфесионалну припадност, у функцији је размишљања о његовој перцепцији у духу онога ко је управо овде у 18. веку

4 У разматрању питања настанка храма полази се од помена села Бољетин и средњовековне жупе Звечан у оснивачкој повељи манастира Бањске из 1312-1316. године, када их краљ Милутин даје у баштину властелину Војтеху. До 1363. године Звечан је био у поседу челника Мусе, рођака и саборца кнеза Лазара, када је цар Урош потврдио размену којом се уступа град и жупа великом кнезу Војиславу Војновићу за суседни Брвеник на Ибру. Народно предање градњу Соколице, поред осталог, повезује и са челником Мусом, али како је храм малих димензија, сматра се да ктитор потиче из редова ситније властеле. (За увид у историографију захваљујем колегиници мр Бранки Иванић, која је за потребе овог рада уступила свој текст о манастиру Соколици који је у припреми за штампу.)

5 Обрадовић 2014, 9

6 У науци је прихваћено мишљење да фигура Богородице на престолу са дететом потиче са једног од два портала храма светог Стефана у Бањској. О мермерној статуи је писано у више наврата. У студији М. Шупут, Пластична декорација Бањске, *Зборник за ликовне уметности Мајнице Српске* 6 (Нови Сад 1970) 39-55 приказана је релевантна старија литература, а у каталожкој јединици МЅ (Marica Šuput), *Sculpture of the Virgin and Child, у: Byzantium: Faith and Power 1204-1557*, New York, 2004, 84-85, каталога изложбе одржане у Њујорку 2004, наведена је и новија литература.

7 Иванић 2008, 279

потражио склониште за своје драгоцености. Како је историја манастира током периода османске владавине углавном непозната, везује се са судбином становништва, па се године великих егзодуса Срба из ових крајева 1690. и 1737. претпостављају као граница његове активности. Нешто више писаних података о манастиру потиче тек из друге половине 19. века, на основу којих се и долази до сазнања да је током 18. и првој половини 19. века највероватније напуштен. С правом се међутим претпоставља да је и тада похођен од народа који је веровао у исцелитељске и заштитничке моћи Богородице Соколичке.

Мапа. Соколица на мапи цркава и манастира Косова и Метохије
(Преузето из публикације: Споменичка баштина Косова и Метохије, Београд 2002, 35)

Sokolica on the map of the churches and monasteries of Kosovo and Metohija
(Taken from: <http://www.kosovo.net/manastir.html>)

САСТАВ И ВРЕМЕ ПОХРАЊИВАЊА ОСТАВЕ

Основна нумизматичка анализа пронађеног новца управо указује на другу половину 18. века као време његовог похрањивања. Хронолошки распон заступљених издања је компактан, а састоји се од сребрних номинала емитованих у континуитету од скоро осамдесет година и то од самог краја 17. па до седме деценије 18. века. Најраније ковани примерак је дубровачки динарић из 1695. године. Два комада шпанских реала су ковани за владавине Филипа V (1700-1746), док једанаест примерака номинала од 30 кројцера припада времену хабзбуршке царице Марије Терезије (1740-1780). Османски новац султана Ахмеда III (1703-1730) заступљен је са десет комада, док су ковања Махмуда I (1730-1754), са шездесет три примерка, знатно бројнија. Султан Осман III (1754-1757) присутан је са двадесет једним примерком, а сто четрдесет два комада новца Мустафе III (1757-1774), чини највећи део оставе. Изузетно лоша очуваност два примерка османског сребрног новца разлог су што их није било могуће датовати. Када је о очуваности новца реч потребно је рећи и да је више од половине примерака новца (130 комада) пробушено, што указује на њихову употребу и у функцији накита.⁸

Владар/Држава	Период/година ковања	Број комада
Дубровачка Република	1695	1
Филип V (1700-1746) Шпанија	1719, 1721	2
Марија Терезија (1740-1780) Хабзбуршка монархија	1765, 1768, 1769	11
Ахмед III (1703-1730) Османско царство	1703-1730	10
Махмуд I (1730-1754) Османско царство	1730-1754	63
Осман III (1754-1757) Османско царство	1754-1757	21
Мустафа III (1757-1774) Османско царство	1757-1770	142
Недатовани османски новац		2
Укупан број комада		252

Табела бр. 1: Састан оставе по владарима / државама
Table No. 1: Contents of hoards according to rulers / states

Опредијење новца по државама и владарима, приказано у табели бр. 1, јасно показује да је удео монета европских држава знатно мањи од османских. Једини примерак дубровачког динарића, идентификован као најстарији ко-

⁸ О феномену новца из оставе који је био и у функцији накита више у: Марић Јеринић 2015, 216-217

мад, због изузетно лоше очуваности представа и делимично сачуване године у броју 95, захтева образложење изнесеног датовања.⁹ Подсетимо се зато изгледа и карактеристика овог номинала, који се током 135 година ковања, није мењао. На аверсу је фигура Светог Влаха који десном руком благосиља, а у левој држи макету града и бискупски штап. Кружни натпис, S. BLASIVS – RAGVSII, уоквирује представу, а година емисије, раздвојена у две цифре, узима поља лево и десно од ногу светитеља.¹⁰ На реверсу је представа Христа окружен звездама (сл. 1). У контексту изложене фактографије и чињенице да је овај апоен кован у периоду од 1626. до 1761. године, датовање у 1695. годину је логично а тиме и одредница најраније емитованог новаца у остави. Већ позната констатација, да су динарићи од 1680. до 1696. године веома лоше израде и смањеног промера, умањује могућност да се стање примерка из оставе припише искључиво хабању услед дугог периода у оптицају.¹¹

Новац шпанског краља Филипа V (1700-1746) заступљен је са по једним примерком мадридске и севиљске ковнице у номиналу од два реала из 1719. и 1721. године.¹² Веома добро очувани они су идентичних представа. На аверсу је крунисани грб Шпаније уоквирен натписом: * P H I L I P P U S * V * D * G *, а на реверсу је грб Кастиље и Леона са кружним натписом: H I S P A N I A R U M * R E X и годином ковања. Осим године ови комади се разликују у детаљу ковничке ознаке. Крунисано слово M, десно од грба на аверсу примерка из 1719, знак је краљевске ковнице у Мадриду (сл. 2). Слово S на аверсу примерка из 1721, ознака је ковнице у Севиљи. Са леве стране грба, испод номиналне вредности, исказане римским бројем два, налази се и слово J, иницијал имена главног мајстора севиљске ковнице (сл. 3).¹³

Једанаест сребрних номинала од 30 кројцера, емитованих током владавине Марије Терезије (1740-1780), издвајају се добром очуваношћу, али и карактеристичним визуелним решењем. Репрезентативна аверсна представа са ликом царице у квадрату дијагонално постављеном и ознаком номинала (30) у одсечку, на примерцима из 1768. и 1769. године, измењена је додавањем удовичке копрене.¹⁴ Кружни натпис, који се протеже на обе стране новца скраћени је облик владарске титуле на латинском језику, а појављује се у неколико варијанти у зависности од године и места ковања.¹⁵ Садржина аверсног натписа је иста на свим примерцима и у пуном облику гласи: *Maria Theresia Dei Gratia Romanorum Imperatrix, Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque Regina*¹⁶. За датовање и идентификацију ковнице релевантан је изглед ревер-

9 Кат. бр. 1.

10 Динарић је први новац Дубровачке Републике на коме се појављује година ковања.

11 Решетар 1925, 136-291.

12 Кат. бр. 2. - 3.

13 У периоду од 1719. до 1723. године у севиљској ковници ознаку слова "J" користио мајстор Juan Jose Garcia Caballero. (Krause, Mishler 1997, стр. 976)

14 Франц I, супруг и савладар Марије Терезије, преминуо је 18. августа 1765. године.

15 Детаљнији опис новца, у којима се могу видети и варијанте натписа сваког појединог комада, је у приложеном каталогу од броја 4. до броја 14.

16 У преводу: *Марија Терезија божијом милошћу римска царица, немачка, мађарска, чешка краљица.*

са, на основу чега је утврђено да је најранији комад из ове групе кована 1751. године у Нађ Бањи (сл. 4).¹⁷ Кованица Праг је такође заступљена само са једним примерком из 1765. године (сл. 5),¹⁸ док њих девет, у емисијама из 1765, 1768. и 1769. године, потиче из бечке ковнице (сл. 6 – 8).¹⁹

У контексту монетарне историје у доба Марије Терезије, коју карактерише доношење бројних уредби, релевантно је указивање на чињеницу да сви примерци њеног новца у налазу из Соколице, хронолошки припадају периоду након реформе из 1750. године. Чести и противуречни укази, којима је прибегавано како би се промет новца држао под контролом, резултовали су великом неуређеношћу. Преплитале су се монете различитих вредносних стандарда а у оптицају је, поред домаћег, био и новац провинција али и из других држава. Увођење обрачунског новца била је једна од мера за превазилажење хаотичне ситуације, а судећи према савременим изворима и кројцери су припадали тој категорији.²⁰ Суштина реформе илустративно је објашњена на примеру талира, који је до средине 18. века садржавао 25,78 грама сребра од 28,82 грама укупне тежине. По конвенцији из 1750. године кована је нова врста овог апоена са тежином од 28,06 грама, а удео сребра је износио 23,39 грама. По новом систему, у ковању крупне и ситне монете од одређене количине сребра добијена је иста номинална вредност, те је однос монета могао да остане сталан. Била је то мера за стварање јединственог монетарног система са пуновредним новцем.²¹

Удео монета европских држава у остави, чини свега 5,56 %, док су османске заступљене са 94,44 %. Структурално, османски новац припада емисијама султана који су се смењивали на власти током осам деценија 18. века. Најранији примерци су емитовани у периоду владавине Ахмеда III (АН 1115-1143 / 1703-1730 AD), а ради се о 10 апоена паре, из ковнице Константиније (Константинопољ).²² Сви припадају истом типу, који на аверсу има тугру, а на реверсу натпис у два реда испод кога је година султановог устоличења по Хиџри: *Duribe fi/ Kostantinye/ 1115*.²³ На новцу Ахмеда III присутан је само један тип тугре, која се оцењује визуелно и естетски изузетном и која гласи: *Ahmed bin Mehmed han elmuzafferü dâima* (сл. 9).²⁴ Како је у овом периоду отомански новац имао вредност метала од кога је направљен на њему се не појављује ознака номинала.²⁵

17 Кат. бр. 4.

18 Кат. бр. 5.

19 Кат. бр. 6. - 14.

20 Köhegyi, Nagy 1975, 141-142.

21 Винавер 1970, 305.

22 Кат. бр. 15-24.

23 *Ковано у Косћанинију 1115*. (Pere 1968, стр. 194, No. 523). Каталожки описи османског новца наведени су према референтној литератури, у којој су османски натписи дати у латиничној транслитерацији.

24 *Ахмед, син Мехмеда кана, нека увек буде њобедник*.

25 Damali 2012, 2021.

Монете Махмуда I (АН 1143-1168 / 1730-1754 AD) су бројније и има их 63, од чега су већи апоени заступљени са 7 примерака онлука и 4 бешлика, а све остало су паре.²⁶ Највећим делом овај новац је кован у Костантинију, а свега 9 примерака паре потиче из ковнице Мисир (Египат). Иако различите номиналне вредности, изглед онлука (10 пара) и бешлика (5 пара), је према типу натписа исти. На аверсу је тугра са садржајем: *Hani Mahmud bin Mustafa elmuzafferü dâima*²⁷, испод је *Duribe fi / Kostantinye / 1143*,²⁸ а на реверсу: *Sultanül berreyni / ve hakanül bahreyni / essultan bin / essultan*.²⁹ Десно од тугре су декоративни детаљи, који се именују као: *шочак среће, иеиља среће, сйреле и звезде и чвор блаженсйва* (сл. 10–11).³⁰ За период владавине султана Махмуда I везује се и појава да је по први пут у историји османског новца тугра присутна на свим новчићима без обзира да ли потичу из ковнице Костантиније (Исламбол) или Мисир.³¹ Према томе и изглед аверса апоена паре, 43 примерка из ковнице Костантиније и 9 из ковнице Мисир у складу је са том чињеницом, док је на реверсу назив ковнице и година ступања на престо по Хиџри. Декоративни мотиви поред тугре, присутни су и на овим мањим номиналима (сл. 12 – 13).

Сразмерно кратком периоду владавине Османа III (АН 1168-1171 / 1754-1757 AD), од свега три године, новац овог султана заступљен је са 21 примерком. Структура присутних апоена је 2 комада онлука и 1 бешлик, а остало су паре. Већи апоени и 12 комада паре су из ковнице Костантинје, а 6 је исковано у Мисиру.³² По свом изгледу, врсти натписа и њиховом положају, разлике у односу на исте номинале предходног владара су минималне тако на аверсу онлука, бешлика и пара имамо тугру која сада гласи: *Osman han bin Mustafa elmuzafferü dâima*.³³ На онлуку и бешлику испод тугре је назив ковнице Костантиније а у последњем реду година почетка владавине: 1168. Натпис реверса је исти као и код предходног владара: *Sultanül berreyni / ve hakanül bahreyni / essultan bin / essultan*.³⁴ За новац Османа III постоји мишљење да је раритетан, што се пре свега односи на веће апоене, којих у овом налазу има три (сл. 14 – 17).³⁵

Последњи у низу османских владара, чији се новац налази у остави, Мустафа III (АН 1171-1187 / 1757-1774 AD), заступљен је са 142 примерка што је више од половине укупног налаза. Ова чињеница указује на време формирања оставе. Заступљеност апоена и у овом случају је неуједначена тако да осим сразмерно мањег броја крупнијих, куруша 3, онлука 6 и бешлика

26 Кат. бр. 25-87.

27 Кан Махмуд, син Мусџафе, нека увек буде победник.

28 Ковано у Костантинију године 1143.

29 Сулџан на два конџиненџа и Кан на два мора сулџан син сулџана.

30 Damali 2012, 2139-2147.

31 Damali 2012, 2107.

32 Кат. бр. 88 -108.

33 Осман кан, син Мусџафе, нека увек буде победник.

34 Сулџан на два конџиненџа и Кан на два мора сулџан син сулџана.

35 Јет 1977, 242.

3, највише примерака су паре, којих има 130.³⁶ Што се ковница тиче, као и у претходним случајевима, присутне су само две. У централној, која се сада означава са Исламбол (Истанбул), ковани су сви крупнији апоени и 105 примерака пара, док из ковнице Мисир потиче 25 комада пара.

Изглед свих апоена је скоро једнообразан па тако на аверсу имамо тугру која гласи: *Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima*³⁷, а на реверсу натпис у четири реда кога чини једноцифрени или двоцифрени број, који означава годину ковања, испод је натпис: *Duribe fi* са именом ковнице (Исламбол или Мисир), а у последњем реду је година ступања на престо по Хиџри (1171). Увођење године ковања, која је присутна само на примерцима из ковнице Истанбул, новина је на новцу Мустафе III. Уместо праксе предходних султана, на чијем новцу је само почетна година владавине, сада се додаје посебна цифра која означава годину владавине по реду за првих девет, а од десете се уносе два последња броја године у којој је новац емитован. На примерцима из оставе Соколица присутни су бројеви од 1 до 9 и од 80 до 84.³⁸ Највећи број 84, део је хиџратске 1184. године што одговара хришћанској 1770. Три примерка апоена паре означених на овај начин представљају најкасније откован новац и на основу њих се утврђује време похрањивања оставе, дакле непосредно после 1770. године (сл.18-22).³⁹

Владар	Номинал	Ковница		Бр. ком.
		Костант./Исламбол	Мисир	
Ахмед III (1703-1730)	Пара	10		10
Махмуд I (1730-1754)	Онлук	7		63
	Бешлик	4		
	Пара	43	9	
Осман III (1754-1757)	Онлук	2		21
	Бешлик	1		
	Пара	12	6	
Мустафа III (1757-1774)	Куруш	3		142
	Онлук	6		
	Бешлик	3		
	Пара	105	25	
Неидентификован владар	Пара	1	1	2
Укупан број		197	41	238

Табела бр. 2: Однос ковница и номинала за османски новац
Table No. 2: Relation of mints and nominals for Osmanli coins

36 Кат. бр. 109- 250.

37 *Кан Мусџафа, син Ахмеда, нека увек буде њобедник.*

38 Период владавине Мустафе III је трајао од 1171. до 1187. године по Хиџри.

39 Кат. бр. 210-212. За помоћ и уступање најновије литературе захваљујемо господину Слободану Срећковићу.

КОНТЕКСТ ОСМАНСКИХ МОНЕТАРНИХ ПРИЛИКА У 18. ВЕКУ И ВРЕДНОСТ НАЛАЗА

Остава из Соколице структуром заступљеног новца не излази из оквира основне карактеризације монетарне ситуације на територији османског царства током 18. века, којом је констатовано да *низ зајадних и њурских сребрњака и цела љруја квалитетних а различитих златника у љромету дају шарену слику, бољтнју од љрилика у ранија времена*.⁴⁰

Дуг период мира, од 1746. до 1768. године обележио је крај владавине Махмуда I (1730-1754), Османа III (1754-1757) и почетак владавине Мустафе III (1757-1774), султана чији новац чини 89,68% соколичког налаза. Сви они, а посебно султан Мустафа III, повољне околности без ратних сукоба користе за реформе на унутрашњем и војном плану, услед нарастајуће претње коју је представљала Русија.⁴¹ Истанбул тада постаје интернационални центар размене, прикључивши се мултилатералној мрежи плаћања са водећим европским трговачким метрополама. Последица таквог развоја околности било је присуство свих европских монета у дневној трговини османске престонице.

Новија историографија, период до осамдесетих година истог века, види и као време економске експанзије и опоравка османског монетарног система у прилог чему је ишла повећана количина сребра из домаћих рудника. Увођење нових новчаних јединица као и централизација ковничких активности неке су од мера за уређење токова новца. Фокус нашег интересовања, условљен саставом оставе, усмерен је на дешавања око сребрног новца, пре свега на успостављање новог система по моделу европских монета које су на османском тржишту циркулисале од средине 16. века. Нова монетарна скала етаблирана је у првим декадама 18. века. Куруш, који у том раном периоду тежи око 20 грама, са уделом сребра од 60 % , постепено постаје водећа монета у размени.⁴² Ситнији апоени су ковани у истом односу, али је до монетарне реформе из 1715/16. године, као последица ратова и константних преврата, било доста нестандартног новца и фалсификата. До краја друге деценије успостављен је цео спектар сребрних номинала од куруша преко паре до акче. Док су куруш, злата и љирмилик употребљавани за средње и велике трансакције, пара, бешлик, и онлук, били су ситан новац за поткусуривање.⁴³ Вредност акче, која је износила једну трећину паре, била је премала за дневну сврху из тог разлога пара у овом периоду постаје базична јединица за мање трансакције.⁴⁴

Удео апоена паре у остави из Соколице, са 212 примерака, представља 84,13 % укупног налаза и на најбољи начин илуструје такво стање ствари.

40 Винавер 1970, стр. 274.

41 Мантран 2002, 323.

42 Рамук 2000, 159-171.

43 Однос сребрних апоена мањих од куруша у 18. веку: куруш или пјастра (40 пара); злата (30 пара); љирмилик (20 пара); онлук (10 пара); бешлик (5 пара); пара (3 акче); (Krause, Mishler 1997, 1053).

44 Сви султани, заступљени у остави, ковали су и бакарни новац, али су његове серије биле лимитиране.

Иста чињеница указује и на њену невелику материјалну вредност.⁴⁵ Од краја 17. века тежина паре варира од почетних 1,10 до 0,22 грама у 1810. години. За паре коване у Египту у употреби је и термин „медина“, а приписује им се мања тежина као и умањен проценат сребра у односу на емисије настале у централној ковници. С тим у вези је податак да је 60-тих година 18. века, економска и фискална криза у Египту довела до оштрог пада у сребрном уделу паре до отприлике половине онога што су имали новчићи ковани у Истанбулу.⁴⁶ Утврђивање процента сребра ових најмањих номинала из оставе за потребе овог рада није било доступно, али поређењем њихових тежина је могуће констатовати да се вредности крећу у распону од 0,32 до 0,70 грама, без обзира дали потичу из централне или ковнице у Египту. Потребно је напоменути и то да у пратећем каталогу новца није прављена термилошка диференцијација у означавању апоена паре из египатске ковнице.⁴⁷

ЛОКАЛНИ ОКВИР

Структура заступљеног новца у остави одсликава монетарну циркулацију у Османској империји, а предочавање ширег историјског контекста настојање је ка формирању увида о друштвено економским околностима унутар којих је налаз оформљен. Монетарно шаренило из урбаних центара пресликавало се и на удаљене делове царства, Румелијски и Босански пашалук, османске административне области у којима је живео наш народ.⁴⁸ Домаћа историографија посвећена проучавању токова новца у овом периоду, базирана пре свега на писаним изворима, констатује да су се у Србији 18. века сретала два монетарна система.⁴⁹ И у оквиру малобројних нумизматичких истраживања налаза са територије Србије, који у себи садрже османски и западноевропски новац истог периода, дају простора за аналогije. Пример оставе из села Кожељ код Зајечара, иако мања по обиму, структуром заступљених монета и временом похрањивања, одговара налазу из Соколице и прилог је грађи која потврђује историографска запажања заснована на сачуваним записима.⁵⁰

Поред општих карактеристика друштвено економског оквира, унутар којих је формирана соколичка остава, њихови локални модалитети и конк-

45 Како на основу доступних извора нисмо били у могућности да прецизно утврдимо однос курсева за различите монете у остави, једну оквирну представу о њеној материјалној вредности предочавамо навођењем оновремених цена основних животних намирница у грамима сребра. У Дубровнику је уборок пшенице (око 13 кг) 1764-74 стајао 9-12,5 грама сребра. Цена 1 килограма пиринча била је у 18. веку 1,2 – 1,6 грама сребра. Кутло (0,8 л) најбољег вина било је 1,3 – 2,1, а једно јагње 16-21 грама сребра (Винавер 1970, 249-250).

46 Рамућ 2000, 174.

47 За примерке новца који су ковани у ковници Египат, са референтним ознаком *NP* 580, 604, 643, кориштен термин “пара” као у изворној референтној литератури: Перс 1968, 203, 209, 217.

48 Зиројевић 2007, 27.

49 Винавер 1960, 3-33.

50 Поређење извршено на основу 28 обрађених и публикованих налаза из Народног музеја у Београду. (Марић Јеринић, Нешић 2005, 233-251.)

теретне историјске околности упућују на потенцијални разлог за склањање новца. Област Косовске Митровице, унутар које се манастир налази, у овом периоду административно припада Босанском пашалуку.⁵¹ Само место је, по нестанку Трепче, постало економски центар за целу околину, а својим положајем на раскрсници путева било је погодно за караванску станицу. Преко ње су за Солун извожени: стока, вуна, кожа, мед, восак, жито, дрво и дрвени ћумур а увожена је колонијална роба. За привредну историју соколичког краја занимљив је и податак да се од камена са оближњег брда Мајдан израђивало «чувено» воденичко камење које је извожено још и почетком 20. века.⁵²

Општој оцени да друга половина 18. века у османској држави представља епоху развоја робноновчане привреде, за јасније сагледавање локалних прилика треба додати и снажну феудалну анархију чије су се реперкусије нарочито одразиле на периферији империје. Слом моћи централне власти у провинцијама и распадање старог тимарског система текли су паралелно са формирањем новог слоја ајана који су приграбили власт над појединим крајевима. Оглобљено становништво, изложено зулуму и пљачки, лако је постајало плен чифлук-сахибија. Како је већ констатовано најмлађи примерци новца из оставе потичу из 1770. године, дакле из времена руско-османског рата. Вођен периоду од 1768. до 1774. године Османима је донео огромне губитке. Трошкове рата империја је сваљивала на леђа покороног становништва кроз ванредне порезе, кулучење људи и стоке, присилне откупе намирница по најнижим ценама и бројне друге намете. Савремени путописци сведоче о слабој насељености и беди ових крајева. Снажни талас албанских сеоба између 1750. и 1760. године, на простору западне Македоније и Косова, допринео је процесу разарања државне управе и спровођењу чифлучења. После рата се дуго није осећала централна власт која би представљала макар и минималну заштиту становништва. Дубровачки посланици су тада бележили да су паше опљачкале целу земљу и да само шаљу порезнике да отму све што стигну; *шїо ко заради, огмах му се отїме*.⁵³ Све наведено више је него довољан оквир унутар кога је могуће размишљати о разлозима за склањање новца на сигурно и скровито место у окриље зидова цркве Богородичиног Покрова манастира Соколице.

51 Нушић 1986, 286; Мушовић 1984, 105-115.

52 Постоји податак да је још 1912. године, пре Балканских ратова, локални поседник Исо Бољетинац добио монопол над производњом млинског камења. Мештани су и даље радили као раније, али су били у обавези да Бољетинцу дају четвртину прихода. (Лутовац 1950, 95.)

53 Винавер 1970, 252-291.

КАТАЛОГ НОВЦА

РЕФЕРЕНЦЕ:

Реш = М. Решетар, *Дубровачка нумизмаџика II*, Београд – Земун 1925.

WCoins = L. C. Krause, C. Mishler, *Standard Catalog of World Coins 1701-1800*, Iola 1997.

Eypeltauer = Т. Eypeltauer, *Coprus Nummorum Regni Mariae Theresiae Die Münzprägungen der Kaiserin Maria Theresia und ihrer Mitregenten Kaiser Franz I und Joseph II. 1740 -1780*, Basel 1973.

NP = N.Pere, *Osmanlılarda modernî paralar*, Istanbul 1968.

ДУБРОВАЧКА РЕПУБЛИКА

---

1. 1 ДИНАРИЋ, 1695 (1626-1761)

Ав. Свети Влахо. Поред: [?] - 95 Около натпис: S V..SIUS RAG...

Рв. у мандорли. Около звездице с 5 зрака и натпис: TUTA ...US

16 mm, 0,40 g

Реш. 1966

ШПАНИЈА / ФИЛИП V (1700-1746)

Ковница: *Мадрид*

2. 2 РЕАЛА, 1719 J

Ав: Крунисани грб Шпаније около натпис: * P H I L I P P U S * V * D * G *

* Рв: Грб Кастиље и Леона изнад: * 1719 * около натпис: H I S P A N I A R U M * R E X

25 mm, 4,37 g

WCoins 296 / стр. 978

Ковница: *Севилја*

3. 2 РЕАЛА, 1721 J

Ав: Крунисани грб Шпаније около натпис: * P H I L I P P U S * V * D * G *

Рв: Грб Кастиље и Леона: * 1721 * около натпис: H I S P A N I A R U M * R E X

25 mm, 4,53 g

WCoins 307 / стр. 979

ХАБЗБУРШКА МОНАРХИЈА / МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА (1740-1780)Ковница: *Нађ Бања*

4. 30 КРОЈЦЕРА, 1751

Ав: MARIA – THERESIA - D:G-R-I-GE - HU-BO-REG (Натпис почиње доле лево). Биста, на десно, у квадрату дијагонално постављеном. Испод, у одсечку, вредност 30.

Рв: PATRONA - REGNI – HUNGARÆ. – 1751 .X (Натпис почиње горе десно).

У квадрату, дијагонално постављеном, седећа фигура Богородице са малим Христом у мандорли од зрака на полумесецу, у пољима са стране ознака ковнице N-B.

30 mm, 7,03 g

Eupeltauer 268.

Ковница: *Праг*

5. 30 КРОЈЦЕРА, 1765

Ав: MARIA. – THERESIA. - D:G-R-I-GE - HU-BO-REG (Натпис почиње доле лево). Биста, на десно, у квадрату дијагонално постављеном. Испод, у одсечку, вредност 30.

Рв: ARCHID-- AUST-DUX· - BU-SI-M-MO· - 1765-X (Натпис почиње горе десно). У квадрату, дијагонално постављеном, је крунисани двоглави орао са грбом Бохемије на грудима.

29 mm, 7,00 g

Eupeltauer 98.

Ковница: *Беч*

6. – 10. 30 КРОЈЦЕРА, 1765

Ав: MARIA. – THERESIA. - D:G-R-I-GE - HU-BO-REG. (Натпис почиње доле лево) Биста, на десно, у квадрату дијагонално постављеном. Испод, у одсечку, вредност 30.

Рв: AR-AUST-· DUX-BURG· - COM·TYR· - 1765-X (Натпис почиње горе десно). У квадрату, дијагонално постављеном, је крунисани двоглави орао са четири грба на грудима: Мађарска, Бохемија, Бургундија, Тирол и грбом Аустрије у средини.

29 mm, 7,05 g; 29 mm, 7,01 g; 29 mm, 7,05 g; 29 mm, 7,05 g; 29 mm, 7,02 g

Eupeltauer 91.

11. 30 КРОЈЦЕРА, 1765

Исти као предходни само на Рв. иницијали мајстора ковнице: IC - SK
29 mm, 7,03 g
Eupeltauer 91.

12. – 13. 30 КРОЈЦЕРА, 1768

Ав: MARIA - THERESIA - D:G·R·IMP·HU·BO·REG·(Натпис почиње горе десно).

Биста, на десно, у квадрату дијагонално постављеном. Испод, у одсечку, вредност 30.

Рв: AR·AUST· - DUX·BURG· - COM·TYR·. 1768·X (Натпис почиње горе десно). Грб у квадрату дијагонално постављеном, двоглави орао са крунисаним аустријским штитом на грудима, у пољима са стране иницијали мајстора ковнице: IC-SK.

29 mm, 7,04 g; 29 mm, 7,05 g

Eupeltauer 205.

14. 30 КРОЈЦЕРА,

Ав: MARIA - THERESIA - D:G·R·IMP·HU·BO·REG·(Натпис почиње горе десно).

Биста, на десно, у квадрату дијагонално постављеном. Испод, у одсечку, вредност 30.

Рв: AR·AUST·- DUX·BURG· - COM·TYR·. 1769·X (Натпис почиње горе десно). Грб у квадрату дијагонално постављеном, двоглави орао са крунисаним аустријским штитом на грудима, у пољима са стране иницијали мајстора ковнице: IC-SK.

29 mm, 7,03 g

Eupeltauer 205.

ОСМАНСКО ЦАРСТВО

АХМЕД III (1115-1143 АН / 1703-1730)

Ковница: *Костантиније*

15. – 24. ПАРА, 1115 АН / 1703 AD

Ав. Турца: Ahmed bin Mehmed han elmuzafferü dâima

Рв. / Duribe fi / Kostantinye / 1115 .

14 mm, 0,51 g; 16 mm, 0,37 g; 14 mm, 0,50 g; 14 mm, 0,58 g; 15 mm, 0,64 g;

15 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,42 g; 14 mm, 0,59 g; 16 mm, 0,51 g; 15 mm, 0,58 g

NP 523

МАХМУД I (1143-1168 АН / 1730-1754)

Ковница: *Костантиније*

25. – 31. ОНЛУК, 1143 АН / 1730 AD

Ав. Турпа: Hani Mahmud bin Mustafa elmuzafferü dâima / Duribe fi / Kostantinye / 1143.

Рв. Sultanül berreyni / ve hakanül bahreyni / essultan bin / essultan
25 mm, 5,76 g; 25 mm, 5,39 g; 25 mm, 4,97 g; 25 mm, 5,42 g; 25 mm, 5,21 g; 25 mm, 6,00 g; 25 mm, 5,48 g
NP 575

32. – 35. БЕШЛИК, 1143 АН / 1730 AD

Ав. Турпа: Hani Mahmud bin Mustafa elmuzafferü dâima / Duribe fi / Kostantinye / 1143.

Рв. Sultanül berreyni / ve hakanül bahreyni / essultan bin / essultan
19 mm, 2,71 g; 19 mm, 2,89 g; 20 mm, 2,58 g; 20 mm, 2,96 g
NP 576

36. – 78. ПАРА, 1143 АН / 1730 AD

Ав. Турпа: Hani Mahmud bin Mustafa elmuzafferü dâima

Рв. Duribe fi / Kostantiniye / 1143 .

16 mm, 0,53 g; 16 mm, 0,48 g; 16 mm, 0,48 g; 16 mm, 0,55 g; 16 mm, 0,55 g;
16 mm, 0,37 g; 16 mm, 0,47 g; 16 mm, 0,55 g; 16 mm, 0,56 g; 16 mm, 0,59 g;
16 mm, 0,70 g; 16 mm, 0,54 g; 16 mm, 0,55 g; 16 mm, 0,45 g; 16 mm, 0,51 g;
16 mm, 0,53 g; 16 mm, 0,55 g; 16 mm, 0,30 g; 16 mm, 0,37 g; 16 mm, 0,40 g;
16 mm, 0,44 g; 16 mm, 0,49 g; 16 mm, 0,42 g; 16 mm, 0,51 g; 16 mm, 0,54 g;
15 mm, 0,49 g; 16 mm, 0,57 g; 17 mm, 0,53 g; 16 mm, 0,55 g; 16 mm, 0,57 g;
16 mm, 0,40 g; 16 mm, 0,39 g; 16 mm, 0,46 g; 17 mm, 0,43 g; 16 mm, 0,40 g;
15 mm, 0,38 g;
15 mm, 0,60 g; 16 mm, 0,39 g; 17 mm, 0,66 g; 16 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,34 g;
16 mm, 0,43 g;
16 mm, 0,47 g
NP 578

Ковница: *Мисир (Египат)*

79. – 87. ПАРА, 1143 АН / 1730 AD

Ав. Турпа: Hani Mahmud bin Mustafa elmuzafferü dâima

Рв. Duribe fi / Misir / 1143

16 mm, 0,46 g; 16 mm, 0,32 g; 16 mm, 0,49 g; 17 mm, 0,44 g; 16 mm, 0,59g; 16 mm, 0,45 g; 16 mm, 0,37 g; 15 mm, 0,38 g; 16 mm, 0,39 g
NP 580

ОСМАН III (1168-1171 АН / 1754-1757)

Ковница: *Костантиније (Константинопољ)*

88. – 89. ОНЛУК, 1168 АН / 1754 AD

Ав. Турпа: Osman han bin Mustafa elmuzafferü dâima / Duribe fi / Kostantiniye / 1168

Рв. Sultanül berreyini / ve hakanül bahreyini / essultan bin / essultan

25 mm, 5,29 g; 25 mm, 4,89 g

NP 600

90. БЕШЛИК, 1168 АН / 1754 AD

Ав. Турпа: Osman han bin Mustafa elmuzafferü dâima / Duribe fi / Kostantiniye / 1168

Рв. Sultanül berreyini / ve hakanül bahreyini / essultan bin / essultan

20 mm, 2,84 g

NP 601

91. – 102. ПАРА, 1168 АН / 1754 AD

Ав. Турпа: Osman han bin Mustafa elmuzafferü dâima

Рв. Duribe fi / Kostantiniye / 1168

16 mm, 0,49 g; 16 mm, 0,54 g; 16 mm, 0,41 g; 16 mm, 0,54 g; 16 mm, 0,42 g;

16 mm, 0,49 g; 16 mm, 0,56 g; 16 mm, 0,48 g; 16 mm, 0,46 g; 16 mm, 0,51 g; 16

mm, 0,53 g; 16 mm, 0,39 g

NP 602

Ковница: *Мисир (Египат)*

103. – 108. ПАРА, 1168 АН / / 1754 AD

Ав. Турпа: Osman han bin Mustafa elmuzafferü dâima

Рв. Duribe fi / Misir / 1168

16 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,41 g; 16 mm, 0,44 g; 15 mm, 0,41 g; 15 mm, 0,41 g;

16 mm, 0,47 g

NP 604

МУСТАФА III (1171-1187 АН / 1757-1774)

Ковница: *Исламбол (Истанбул)*

109. КУРУШ, 1176 АН / 1762 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (6) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
37 mm, 19,60 g
NP 635

110. КУРУШ, 1180 АН / 1766 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (80) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
37 mm, 19,14 g
NP 635

111. КУРУШ, 1183 АН / 1769 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (83) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
37 mm, 19,81 g
NP 635

112. ОНЛУК, 1171 АН / 1757 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (1) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
24 mm, 4,29 g
NP 637

113. ОНЛУК, 1174 АН / 1760 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (4) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
24 mm, 4,07 g
NP 637

114. – 116. ОНЛУК, 1178 АН / 1764 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (8) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
24 mm, 4,11 g; 25 mm, 3,88 g; 25 mm, 4,14 g
NP 637

117. ОНЛУК, 1180 АН / 1766 AD

Ав. Турпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (80) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
24 mm, 4,22
NP 637

118. БЕШЛИК, 1173 АН / 1759 AD

Ав. Турпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (3) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
20 mm, 2,30 g
NP 638

119. БЕШЛИК, 1174 АН / 1760 AD

Ав. Турпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (4) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
20 mm, 1,84 g
NP 638

120. БЕШЛИК, 1177 АН / 1763 AD

Ав. Турпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (7) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
20 mm, 2,38 g
NP 638

121. – 122. ПАРА, 1171 АН / 1757 AD

Ав. Турпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (1) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
15 mm, 0,37 g; 15 mm, 0,43 g
NP 639

123. – 141. ПАРА, 1172 АН / 1758 AD

Ав. Турпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima
Рв. (2) / Duribe fi / Islâmbol / 1171
15 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,34 g; 16 mm, 0,24 g; 16 mm, 0,46 g; 16 mm, 0,46 g;
15 mm, 0,31 g; 16 mm, 0,48 g; 15 mm, 0,42 g; 15 mm, 0,41 g; 15 mm, 0,37 g; 16
mm, 0,53 g; 15 mm, 0,37 g; 15 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,38 g; 16 mm, 0,39 g; 15
mm, 0,44 g; 15 mm, 0,49 g; 15 mm, 0,41 g;
15 mm, 0,43 g
NP 639

142. – 147. ПАРА, 1173 АН / 1759 AD

АВ. Тигра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (3) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,34 g; 16 mm, 0,49 g; 15 mm, 0,44 g; 15 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,43 g;
15 mm, 0,34 g

NP 639

148. – 152. ПАРА, 1174 АН / 1760 AD

АВ. Тигра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (4) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

16 mm, 0,46 g; 16 mm, 0,43 g; 16 mm, 0,32 g; 15 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,43 g

NP 639

153. – 155. ПАРА, 1175 АН / 1761 AD

АВ. Тигра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (5) // Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,46 g; 15 mm, 0,38 g; 16 mm, 0,36 g

NP 639

156. – 161. ПАРА, 1176 АН / 1762 AD

АВ. Тигра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (6) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,37 g; 16 mm, 0,46 g; 15 mm, 0,50 g; 15 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,50 g;
15 mm, 0,38 g

NP 639

162. – 164. ПАРА, 1177 АН / 1763 AD

АВ. Тигра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (7) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,35 g; 15 mm, 0,50 g; 15 mm, 0,42 g

NP 639

165. – 175. ПАРА, 1178 АН / 1764 AD

АВ. Тигра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (8) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,41 g; 15 mm, 0,42 g; 15 mm, 0,30 g; 15 mm, 0,30 g; 15 mm, 0,59 g;
15 mm, 0,37 g; 15 mm, 0,39 g; 15 mm, 0,37 g; 15 mm, 0,38 g; 15 mm, 0,48 g;
15 mm, 0,39 g

NP 639

176. – 181. ПАРА, 1179 АН / 1765 AD

АВ. Тырпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (9) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,30 g; 15 mm, 0,36 g; 15 mm, 0,39 g; 15 mm, 0,49 g; 15 mm, 0,53 g;

15 mm, 0,52 g

NP 639

182. – 195. ПАРА, 1180 АН / 1766 AD

АВ. Тырпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (80) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,53 g; 16 mm, 0,33 g; 15 mm, 0,44 g; 15 mm, 0,46 g; 15 mm, 0,47 g;

16 mm, 0,46 g; 15 mm, 0,32 g; 15 mm, 0,44 g; 15 mm, 0,41 g; 15 mm, 0,50 g; 15

mm, 0,45 g; 15 mm, 0,43 g; 16 mm, 0,60 g; 16 mm, 0,30 g

NP 639

196. – 200. ПАРА, 1181 АН / 1767 AD

АВ. Тырпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (81) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,47 g; 16 mm, 0,39 g; 15 mm, 0,34 g; 16 mm, 0,42 g; 15 mm, 0,33 g

NP 639

201. – 207. ПАРА, 1182 АН / 1768

АВ. Тырпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (82) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,53 g; 15 mm, 0,34 g; 15 mm, 0,46 g; 15 mm, 0,36 g; 15

mm; 0,45 g; 15 mm, 0,39 g

NP 639

208. – 209. ПАРА, 1183 АН / 1769 AD

АВ. Тырпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (83) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,51 g; 15 mm, 0,28 g

NP 639

210. – 212. ПАРА, 1184 АН / 1770 AD

АВ. Тырпа: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

РВ. (84) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,40 g; 15 mm, 0,30 g

NP 639

213. – 225. ПАРА, 1171 АН / 1757 AD ?

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

Рв. (?) / Duribe fi / Islâmbol / 1171

15 mm, 0,28 g; 15 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,43 g; 15 mm, 0,53 g;

15 mm, 0,37 g; 15 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,34 g; 15 mm, 0,43 g; 15 mm, 0,40 g; 15

mm, 0,49 g; 15 mm, 0,39 g; 15 mm, 0,29 g

NP 639

Ковница: *Мисир* (Египат)

226. – 250. ПАРА, 1171 АН / 1757 AD

Ав. Тугра: Mustafa han bin Ahmed elmuzafferü dâima

Рв. / Duribe fi / Misir / sene 1171

16 mm, 0,45 g; 15 mm, 0,35 g; 16 mm, 0,38 g; 15 mm, 0,26 g; 15 mm, 0,37 g;

15 mm, 0,34 g; 15 mm, 0,31 g; 16 mm, 0,35 g; 15 mm, 0,28 g; 15 mm, 0,39 g;

15 mm, 0,40 g; 16 mm, 0,47 g; 15 mm, 0,38 g; 15 mm, 0,49 g; 15 mm, 0,34 g;

16 mm, 0,40 g; 16 mm, 0,52 g; 15 mm, 0,43 g; 15 mm, 0,34 g; 15 mm, 0,47 g;

15 mm, 0,31 g; 15 mm, 0,43 g; 16 mm, 0,75 g; 16 mm, 0,32 g; 16 mm, 0,44 g

NP 643

ДЕЛИМИЧНО ИДЕНТИФИКОВАНИ ОСМАНСКИ НОВАЦ

Ковница: *Костантиније* (Константинополь)

251. ПАРА, ?

Ав. Тугра ?

Рв. / Duribe ... / Kostantinye/ ...

16 mm, 0,53 g

КОВНИЦА: *МИСИР* (ЕГИПАТ)

252. ПАРА, ?

Ав. Тугра ?

Рв. /...../ Misir

16 mm, 0,39 g

ЛИТЕРАТУРА

Винавер 1960

В. Винавер, Монете у Србији првог устанка, *Зборник музеја првој српској устаника II*, (Београд), 3-33.

Винавер 1963

В. Винавер, Дубровачка трговина у Србији и Бугарској крајем XVII века (1660-1700), *Историјски часопис XII-XIII* (Београд), 189-234.

Винавер 1970

В. Винавер, *Прејед историје новца у Југословенским земљама (XVI-XVIII век)*, Београд.

Damali 2012

Dr A. Damali, *History of Ottoman Coins*, Volume VI, Istanbul 2012.

Димитријевић 1936

Ст. М. Димитријевић, Ст. М., Један наш трговачки дневник из 18. века, *Зборник за историју Јужне Србије и суседних области* књ. I, Скопље, 355 – 388.

Ђурђевић 1960

Б. Ђурђевић, Југословенски народи под турском влашћу у време појачане кризе османске државе, *Историја народа Југославије*, књига друга, Београд, 1201-1299.

Evans 2004

H. C. Evans (ed.), *Byzantium: Faith and Power (1204-1557)*, The Metropolitan Museum of Art, New York, 84-85.

Eypeltauer 1973

T. Eypeltauer, *Coprus Nummorum Regni Mariae Theresiae Die Münzprägungen der Kaiserin Maria Theresia und ihrer Mitregenten Kaiser Franz I und Joseph II. 1740 -1780*, Basel.

Zirojević 2007

O. Zirojević, *Srbija pod turskom vlašću 1459-1804*, Beograd.

Иванић 2008

Иванић, Б., Богородица Соколичка или Богородица Бањска? *Међународни научни скуп – Ниш и Византија*, *Зборник радова* 6, Ниш, 273-280.

Jem 1977

S. Jem, [William Holberton], *Coins of the Ottoman Empire and The Turkish Republic: A Detailed Catalogue of the Jem Sultan Collection*, Thousand Oaks.

Kőhegyi, Nagy 1975

M. Kőhegyi, Á. Nagy, Geld- und wirtschaftsgeschichtliche Daten aus Maria Theresien's Zeitalter, *Cumania* III, 141-142 (103-142).

Krause, Mishler 1997

L. C. Krause, C. Mishler, *Standard Catalog of World Coins 1701-1800*, Iola.

Лутовац 1950

М. Лутовац, Звечан, Трепча и Косовска Митровица, *Гласник српској географској друштва XXX/2*, 87-99.

Мантран 2002

Р. Мантран, (приређивач), *Историја Османској царства*, Београд.

Марић Јеринић, Нешић 2005

М. Марић Јеринић, М. Нешић, Оставе са новцем Османског царства у збирци Народног музеја у Београду, *Нумизматичар* 24/25, 233-251.

Марић Јеринић 2015

М. Марић Јеринић, Новац у остави из Манасије у збирци Народног музеја у Београду, *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности VI*, Научни скуп Деспотовац-Манасија, 22-24, Август 2014, Деспотовац 2015, 215-234.

Мушовић 1984

Е. Мушовић, Ђефилеме Митровице, Бањске и Дуге Пољане из 1767. године, *Новојазарски зборник* 8, 105-115.

Мушовић 1987

Е. Мушовић, Нахија Звечан у XVI веку, *Новојазарски зборник* 11, 103-115.

Нушић 1986

Б. Нушић, *Косово: опис земље и народа*, Београд.

Обрадовић 2014

М. Обрадовић, *Манасијур Соколица бисер са Косова и Мешохије*, Манастир Соколица.

Pamuk 2000

S. Pamuk, *A Monetary History of The Ottoman Empire*, Cambridge.

Pere 1968

N.Pere, *Osmanlılarda modernî paralar*, Istanbul.

Prokisch 1993

B. Prokisch, Grunddaten zur europäischen Münzprägung der Neuzeit ca. 1500-1990.

Решетар 1924

М. Решетар, *Дубровачка нумизматика I*, Београд - Земун.

Решетар 1925

М. Решетар, *Дубровачка нумизматика II*, Београд - Земун.

Sučeska 1965

A. Sućeska, *Ekonomске i друштвено-politiчке posledice pojačanог oporezivanja u Osmanskom carstvu u XVII i XVIII stoljeću*, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu* XIII, 223-239.

Урошевић 1937

А. Урошевић, *Трговина до краја XVIII века, Сиоменица двадесетипетојодинишнице ослобођења Јужне Србије 1912-1937*, Скопље, 669-674.

Шупут 1970

М. Шупут, *Пластична декорација Бањске, Зборник за ликовне уметности Машице Српске* 6, Нови Сад, 39-55.

Marija MARIĆ JERINIĆ
National Museum in Belgrade

A HOARD OF COINS FROM THE SOKOLICA MONASTERY

SUMMARY

During the repair and conservation of the architecture of the Church of the Shroud of the Mother of God in the Sokolica Monastery in 1995/96, a leather pouch was found, containing coins. In 2014, the find was sent to be identified, to the National Museum in Belgrade. An examination of the material established that it contained 252 pieces of silver, weighing a total of 331.95 grams. The known location of the discovery, its chronological range and the structure of the specimens that were represented verified the legitimacy of this collective find as a hoard. Its authenticity and the cultural-historical importance of the place where it had been deposited were the reasons for a detailed analysis and publication so as to make it accessible to the broader expert and scientific public.

A basic numismatic analysis indicated the second half of the 18th century as the time when the hoard was deposited. The chronological span of the represented coinage was compact, and it consisted of silver nominals that had been struck in continuity over a period of almost eighty years, from the end of the 17th to the seventh decade of the 18th century. The earliest specimen was a small dinar of the Dubrovnik Republic dated to 1695, while three paras of Sultan Mustafa III from 1770 were coins that belonged to the latest date. The smaller portion of the hoard, only 5.56%, comprised currencies of the European states. Besides the small dinar, there were two specimens of two-real pieces belonging to the Spanish king, Philip V (1700-1746), and 11 30-kreutzer pieces belonging to the Hapsburg empress, Maria Theresa (1740-178).

As this involves a collective find, formed in the period of Osmanli rule, the far greater representation of coins, i.e. 94.44%, belonging to the sultans who succeeded one another on the throne at that time, is understandable. Originating from the time of the reign of Sultan Ahmed III (1703-1730), are ten specimens of para denominations. The coinage of Mahmud I (1730-1754) is represented by 63 pieces, seven of which are onluks, four are beshliks, and the rest are paras. In keeping with the short period of the reign of Osman III (1754-1757), his coins are represented by 21 specimens, of which there are two onluks and one beshlik, and the remainder are paras. The last in the series of Osmanli rulers, Mustafa III (1757-1774), whose coins appear in the hoard, is represented with 142 pieces, which, apart from three kurushes, six onluks and three beshliks, mostly consist of denominations of paras. The evident fact that the para featured as the most frequent denomination, with 212 specimens, constituting 84.13% of the total find, shows that it was of relatively little, material value. The other essential characteristic of the Osmanli part of the hoard was the presence of only two mints. Of 238 pieces altogether, 41 were produced in Egypt and 197 in Constantinople, that is, Istanbul.

The established structure of the coinage does not deviate from the currently available knowledge about monetary circulation in the territory under Osmanli domination in the second half of the 18th century. Apart from the general characteristics of the social-economic framework within which the Sokolica hoard was formed, the local modalities and actual historical circumstances suggest the possible reason for its concealment.

ТАБЛА I / TABLE I

1. Динарић 1695. Дубровачка Република / Small dinar 1695. Ragusa (Dubrovnik)
2. 2 реала 1719. Филип V (1700-1746) Шпанија, ковница Мадрид /
2 Réales 1719. Philip V (1700-1746), Spain, Madrid mint
3. 2 реала 1721. Филип V (1700-1746) Шпанија, ковница Севиља /
2 Réales 1721. Philip V (1700-1746), Spain, Seville mint
4. 30 кројцера 1751. Марија Терезија (1740-1780) Хабзбуршка монархија, ковница
Нађ Бања / 30 Kreuzer 1751. Maria Theresa (1740-1780), Habsburg Monarchy, Nagybanya
mint
5. 30 кројцера 1765. Марија Терезија (1740-1780) Хабзбуршка монархија, ковница Праг /
30 Kreuzer 1765. Maria Theresa (1740-1780), Habsburg Monarchy, Prague mint
6. 6. 30 кројцера 1765. Марија Терезија (1740-1780), Хабзбуршка монархија, ковница Беч
/ 30 Kreuzer 1765. Maria Theresa (1740-1780), Habsburg Monarchy, Vienna mint
7. 30 кројцера 1768. Марија Терезија (1740-1780), Хабзбуршка монархија, ковница Беч /
30 Kreuzer 1768. Maria Theresa (1740-1780), Habsburg Monarchy, Vienna mint
8. 30 кројцера 1769. Марија Терезија (1740-1780), Хабзбуршка монархија, ковница Беч /
30 Kreuzer 1769. Maria Theresa (1740-1780), Habsburg Monarchy, Vienna mint
9. Пара 1703. Ахмед III (1703-1730), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Para 1703. Ahmed III (1703-1730), Ottoman Empire, Constantinople mint
10. Онлук 1730. Махмуд I (1730-1754), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Onluk 1730. Mahmud I (1730-1754), Ottoman Empire, Constantinople mint
11. Бешлик 1730. Махмуд I (1730-1754), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Beshlik 1730. Mahmud I (1730-1754), Ottoman Empire, Constantinople mint
12. Пара 1730. Махмуд I (1730-1754), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Para 1730. Mahmud I (1730-1754), Ottoman Empire, Constantinople mint
13. Пара 1730. Махмуд I (1730-1754), Османско царство, ковница Египат /
Para 1730. Mahmud I (1730-1754), Ottoman Empire, Egypt mint

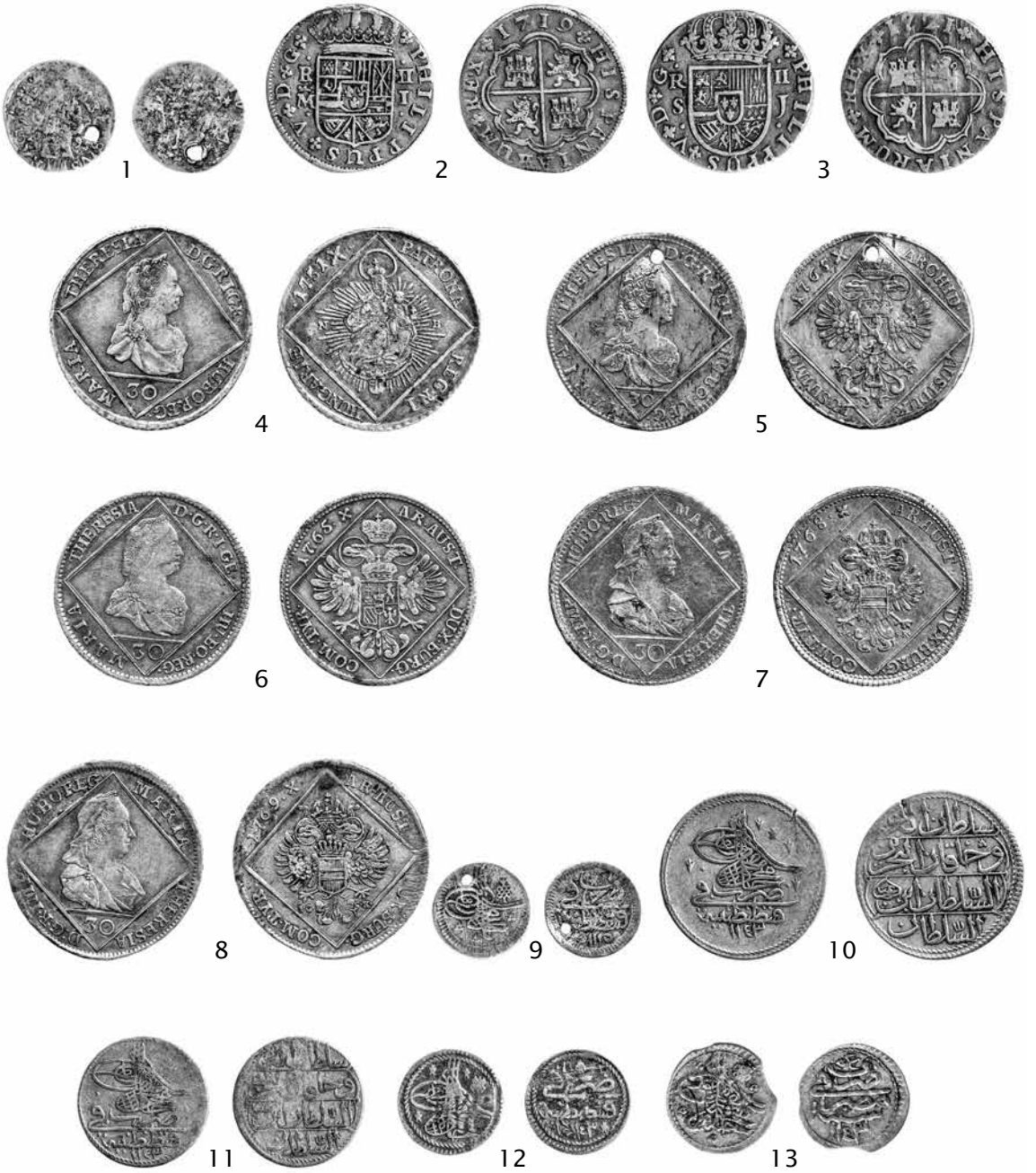
ТАБЛА II / TABLE II

14. Онлук 1754. Осман III (1754-1757), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Onluk 1754. Osman III (1754-1757), Ottoman Empire, Constantinople mint
15. Бешлик 1754. Осман III (1754-1757), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Beshlik 1754. Osman III (1754-1757), Ottoman Empire, Constantinople mint
16. Пара 1754. Осман III (1754-1757), Османско царство, ковница Костантинопољ /
Para 1754. Osman III (1754-1757), Ottoman Empire, Constantinople mint
17. Пара 1754. Осман III (1754-1757), Османско царство, ковница Египат /
Para 1754. Osman III (1754-1757), Ottoman Empire, Egypt mint
18. Куруш 1766. Мустафа III (1757-1774), Османско царство, ковница Истанбул /
Kurush 1766. Mustafa III (1757-1774), Ottoman Empire, Istanbul mint
19. Онлук 1764. Мустафа III (1757-1774), Османско царство, ковница Истанбул /
Onluk 1764. Mustafa III (1757-1774), Ottoman Empire, Istanbul mint

20. Бешлик 1763. Мустафа III (1757-1774), Османско царство, ковница Истанбул /
Beshlik 1763. Mustafa III (1757-1774), Ottoman Empire, Istanbul mint
21. Пара 1770. Мустафа III (1757-1774), Османско царство, ковница Истанбул /
Para 1770. Mustafa III (1757-1774), Ottoman Empire, Istanbul mint
22. Пара 1757. Мустафа III (1757-1774), Османско царство, ковница Египат /
Para 1757. Mustafa III (1757-1774), Ottoman Empire, Istanbul mint

ТАБЛА I / TABLE I

ТАБЛА II / TABLE II

